

4. 2023

ФАХОВА

ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА

З Новим роком та
Різдвом Христовим!

Фахова передвища освіта.
Можливості інтеграції
та вдосконалення (стор. 5)

СЬОМИЙ РІК ПОСПІЛЬ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС «ПЕДАГОГІЧНИЙ ОСКАР» ОБ'ЄДНУЄ ТВОРЧИХ, КРЕАТИВНИХ І УСПІШНИХ ПЕДАГОГІВ!

Традиційно конкурс проводить Державна установа «Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти» за наукового супроводу Національної академії педагогічних наук України.

Метою проведення конкурсу є вивчення та поширення інноваційних педагогічних практик, сприяння професійному розвитку, самореалізації педагогів, створення необхідних умов для розвитку творчого потенціалу педагогічних колективів закладів фахової передвищої освіти, удосконалення управління освітнім процесом та підвищення якості підготовки фахівців.

Серед основних завдань конкурсу:

- реалізація державної політики у галузі фахової передвищої освіти в Україні;
- створення інноваційного освітнього середовища, сприяння професійному зростанню педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти;
- пошук нових форм, методів, моделей організації освітнього процесу закладів фахової передвищої освіти;
- стимулювання педагогічних працівників до інноваційної професійної діяльності та підвищення їх інноваційної активності;
- формування та удосконалення бренду закладу фахової передвищої освіти та педагогічних працівників;
- створення інформаційного банку науково-педагогічних ідей, інноваційних методик і педагогічних технологій організації освітнього процесу, що сприяє вдосконаленню діяльності освітянської спільноти прогресивних педагогів;
- вивчення, моделювання, узагальнення й поширення (промоції) перспективного (інноваційного) педагогічного досвіду;
- організаційно-педагогічний супровід професійного розвитку педагогічних працівників.

Вчергове у листопаді 2023 року оголошено Всеукраїнський конкурс «Педагогічний ОСКАР–2024». Як завжди захід проводиться у два тури: відбірковий (організовується в закладі фахової передвищої освіти в листопаді) та фінальний (відбувається в Науково-методичному центрі ВФПО за такими етапами: до 12 січня – реєстрація конкурсних робіт; лютий-березень – оцінювання; квітень – нагородження переможців).

Конкурсні роботи «Педагогічного ОСКАРУ-2024» будуть оцінюватися за 12-ма номінаціями:

♦ **Особливості організації освітнього процесу у закладі фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови України.**

♦ **Менеджмент інноваційної діяльності закладу фахової передвищої освіти у професійній підготовці конкурентоспроможних фахівців** (інноваційна діяльність структурних підрозділів закладу освіти, співпраця з виробництвом (бізнесом), стейкхолдерами, соціальне партнерство, міжнародна співпраця, профорієнтаційна робота тощо).

♦ **Цифровізація освітнього процесу у закладі фахової передвищої освіти.**

♦ **Педагогічна майстерність викладача закладу фахової передвищої освіти.**

♦ **Інноваційні освітні технології у діяльності викладача закладу фахової передвищої освіти** (е-навчання, дистанційне, змішане, мобільне, проблемне, різномірне, інклюзивне, студентоцентроване навчання, ігрові та інші технології).

♦ **Освітній вебсайт викладача.**

♦ **Інтерактивний навчально-методичний посібник з дисципліни (друкований варіант).**

♦ **Електронний навчально-методичний посібник з дисципліни.**

♦ **Навчально-методичний комплекс з дисципліни.**

♦ **Сучасні дидактичні підходи до організації практичної підготовки здобувачів освіти у закладі фахової передвищої освіти** (навчальні практикуми, віртуальні лабораторії та тренажери, робочі зошити, контроль результатів навчання, позааудиторна (гурткова, дослідна) робота тощо).

♦ **Досвід візуалізації навчального матеріалу** (опорні конспекти, наочні посібники, фрейми, логічно-символьні моделі, блок-схеми, граф-схеми, динамічні моделі, ментальні карти, інтерактивні стрічки часу, інтернет-меми, хмари тегів, інтерактивні мультимедійні презентації, атласи, відеолекції, навчальні відеофільми, ютуб-канали тощо).

♦ **Виховання студентської молоді у закладі фахової передвищої освіти в умовах сучасних викликів** (досвід роботи заступника директора з виховної роботи, куратора групи, вихователя гуртожитку, практичного психолога, соціального педагога).

Нагадуємо, що до 12 січня 2024 року триває реєстрація конкурсних робіт на фінальний тур конкурсу. Детальна інформація про його проведення на сайті Науково-методичного центру ВФПО за посиланням:

<https://nmc-vfpo.com/pedagogichnyj-oskar/>. За вказаним посиланням рекомендуємо переглянути віртуальну виставку конкурсних робіт переможців 2023 року, які стануть корисним орієнтиром у вашій професійній діяльності. Вчіться, рівняйтеся на кращих, відшукуйте свій талант, будьте сьогодні успішніші, ніж учора!

Разом ми примножуємо здобутки освітянського фронту і наближаємо Перемогу України.

Секретар оргкомітету конкурсу

Тетяна Ольховик,

завідувач лабораторії педагогічних інновацій

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА

Видається щоквартально

№4. 2023

На обкладинці:

Композиція

**"З Новим роком,
Україно!"**

Актуально

- Тетяна Іщенко, Микола Хоменко**
Фахова передвища освіта.
Можливості інтеграції та вдосконалення 5
- Олексій Череп**
Організація освітнього процесу на прифронтовій території 9
- Світлана Жуковська, Валентина Сопілко, Віта Перевозник**
Роль конкурсів у сучасній освіті: аналіз конкурсу "Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога" 12
- Олена Григола, Людмила Матвійчук**
Практичний досвід участі здобувачів освіти у тренінгових курсах із медичного рятівництва 18
- Микола Цоколенко**
Національно-патріотичне виховання у фаховій освіті 22
- Руслана Атаманова, Микола Гуменюк**
Акредитація освітньо-професійної програми фахової передвищої освіти без «Підводного каміння» 24
- Ірина Бушинська**
Застосування технологій розвитку критичного мислення в медичній післядипломній освіті 27
- Ігор Ліпчанчук, Віталій Карашук**
Актуальні питання атестації у площині вивчення компетентнісного розвитку педагога 31
- Тетяна Срібна**
Навчання без стін 34
- Наталія Гуральська, Сергій Гуральський**
Сучасні технології подання освітнього матеріалу в умовах дистанційного навчання 37
- Оксана Вілкова**
Вплив тривожності на ціннісно-мотиваційну сферу дітей підліткового віку 40

Освітній процес

- Тетяна Ткаченко**
Організація дистанційного освітнього процесу в умовах воєнного стану 44
- Руслана Василюк**
Модель змішаного навчання: аспекти, цінності, орієнтири 47
- Олеся Ксьоншкевич**
Проблемне навчання: переваги і можливості застосування в освітньому процесі 52
- Тетяна Петриченко**
Значення та особливості викладання дисципліни "Безпека життєдіяльності" для студентів-медиків 55
- Ірина Лисовська**
Використання технології майндмепінгу в сучасному освітньому процесі 60

Руслана Кара

Застосування інтерактивних методів навчання під час проведення лабораторно-практичних занять

64

Олександр Підгородецький

Збережемо освіту в умовах війни

67

Наталія Солонинко

Розвиток критичного та проблемного мислення на заняттях інформатики

69

Оксана Цебенко

Технічний переклад як невід'ємна складова професійної компетентності фахового молодшого бакалавра

71

Лариса Довгрук

Особливості перекладу англійської термінологічної лексики в галузі медицини

74

Лариса Овсяннікова

Італійська мова як іноземна мова професійного спрямування та проблеми розробки курсу

77

Інна Созанська, Таїсія Присяжнюк

Історико-економічний марафон як засіб підвищення пізнавальної активності

79

Тетяна Білонога

Педагогічна творчість у професійній діяльності викладача

82

Анжеліка Мільчева, Олена Верховська

Деякі особливості викладання історії України у военний період

86

Володимир Прокуда

Методи прогнозування технічного стану систем залізничної автоматики

89

Надія Басюк

Електрорадіомонтажна практика – ключовий елемент успіху в електроніці

92

Цифрова трансформація освіти**Ірина Осовська**

Штучний інтелект в освіті

95

Аліса Улинець, Зореслава Маргітч

STEAM-освіта як один із напрямів інноваційного розвитку природничо-математичної освіти

99

Марія Жила

Використання мультимедійних та інтерактивних засобів навчання під час викладання фінансових дисциплін

102

Олена Грановська, Ірина Демянчук

STEM-освіта – запорука формування успішної особистості

106

Надія Сачук

Використання онлайн-тестування як один із методів самостійної роботи студентів

108

Жанна Пригара

Використання методики вебквесту для формування вмінь самостійного одержання знань

110

Адреса досвіду**Галина Столяр**

Роль формальної, неформальної освіти у формуванні вчителя початкових класів

113

Наталія Коваленко

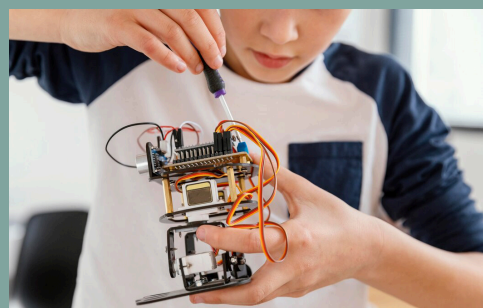
Формування культури професійного мовлення на заняттях дисциплін гуманітарного циклу

117

Оксана Новікова

Національно-патріотичний потенціал зарубіжної літератури в старшій школі і фахових коледжах

121

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Засновник:

Державна установа
"Науково-методичний центр
вищої та фахової
передвищої освіти"

Редакційна колегія:

Тетяна Іщенко – голова
Валерій Булгаков
Світлана Жуковська
Володимир Калущка
Станіслав Ніколаєнко
Анатолій Похресник
Володимир Стасюк
Микола Хоменко
Олег Шаров

Редакція:

Світлана Жуковська – головний
редактор
Ніна Цибенко,
Ольга Гетья –
літературні редактори

Видання зареєстровано в Міністерстві
юстиції України.
Свідоцтво КВ №24178-14018Р
від 04.11.2019 року

Верстка та дизайн Людмила Шипшкіна

Адреса редакції:

м. Київ, вул. Смілянська, 11
e-mail: osvitatk@ukr.net

Видавництво Науково-методичного
центру
Свідоцтво ДК №1310
03151, м. Київ
вул. Смілянська, 11

Завантажити журнал можна на
електронному освітньому ресурсі
nmcbook.com.ua

Відповідальність за зміст публікацій та достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право скорочувати авторські матеріали та вносити в них правки.

Юлія Кісєєва
Використання QR-кодів на заняттях гуманітарного циклу 124

Екологічна освіта

Інна Бондарчук, Світлана Капран
Формування екологічної культури фахових молодших бакалаврів 127

Олена Шайтанова, Сергій Чалий
Екологічне відображення російської агресії на природних екосистемах України 131

З досвіду роботи

Альона Поліщук, Аліна Черниш
Марафон креативного досвіду: інструменти, вправи та лайфхаки застосування 133

Валерія Панчоха
Конкурс фахової майстерності «Кращий за фахом» 136

Ювілей

Іван Демусь, Світлана Богун
Столітні традиції – сучасні технології 140

Надія Більченко, Наталія Чикалова, Інна Хижняк
Віхи історії ВСП «Охтирський фаховий коледж СНАУ» – 125 років 145

Світлана Бондарь
95 років навчаємо милосердю! 154

Гурткова робота

Михайло Голубка, Ольга Мельник
Формування наукового мислення та ключових компетентностей у процесі науково-пошукової роботи 158

Сергій Черніснко
Особливості організації гурткової роботи в коледжах аграрного напрямку 161

Ольга Чижевська
Ключові аспекти роботи музично-театральної студії в освітньому закладі 165

Музейна справа

Інна Волотівська
Музей історії коледжу – важливий фактор суспільної активності молоді (1869-2019) 169

Виховуємо особистість

Ігор Бакліцький
Вплив соціального середовища на формування особистості студента 171

Алла Леонідова, Іван Скриник
Національно-патріотичне виховання в умовах змішаного навчання 175

Виховна година

Олександра Віткова
Виховна година з теми «Моральні принципи людини – твій погляд» 177

Тетяна Зілінська
Славний шлях від Крут до Вугледара
Вечір-реквієм 182

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА. МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ

Тетяна Іщенко,
канд. пед. наук, професор, директор
Микола Хоменко,
канд. пед. наук, заступник директора
Державної установи «Науково-методичний центр
вищої та фахової передвищої освіти»

Анотація. Останнім часом особлива увага приділяється фаховій передвищій освіті. Не дивлячись на те що, прийнято Закон України «Про фахову передвищу освіту», який успішно імплементується: створено освітні стандарти, заклади освіти з 1 вересня перейшли на нові навчальні плани, однак, триває дискусія, чи потрібен країні цей рівень підготовки.

Про це мають говорити не тільки керівники і викладачі закладів освіти, а також роботодавці, випускники, які вже працюють за фахом.

Abstract. Actually, a special attention has been paid to vocational pre-higher education. Despite the fact that the Law of Ukraine "On Vocational pre-Higher Education" was adopted and is being successfully implemented: the educational standards have been created, the educational institutions have switched to the new curricula since the 1st of September, however, there is still a debate about whether the country needs this level of education.

This should be discussed not only by the heads and teachers of educational institutions, but also by employers and graduates who are already working in their field.

Виведення коледжів зі структури університетів, об'єднання професійно-технічної та фахової передвищої освіти, зміна терміну підготовки бакалавра, ліквідація заочної та вечірньої форми навчання, запровадження нових підходів фінансування закладів освіти, використання освітніх ваучерів, студентських грантів, інноваційних форм державної атестації випускників, гармонізація ринків праці та освітянських послуг, закріплення випускників за робочим місцем відповідно до державного замовлення, відчуження земельних ресурсів аграрних закладів освіти, новий перелік спеціальностей, оптимізація закладів освіти, приведення у відповідність до потреби наявної чисельності викладачів – це далеко неповний перелік можливих нововведень, які очікують освітян у 2024 році. Кожне з них має прихильників, які вважають за доцільне запроваджувати відповідні зміни в освіті, а також тих, хто вважає недоцільним проведення реформ, особливо в період війни.

Ми живемо у світі певних стереотипів. До того ж деякі так вкоренилися, що ми не хочемо їх позуватися, хоча вони вже давно не відповіда-

ють реаліям сьогодення. З ними комфортно, до них звикли. Але завжди головними постулатами освіти всіх рівнів була і залишається підготовка високопрофесійних, мотивованих і відповідальних фахівців.

Враховуючи зміни, які відбуваються у суспільстві, головною метою стає якісна освіта, інтегрована в європейській освітянський простір.

Шляхи вирішення – мотивований студент, кваліфікований викладач, сильна держава, добре оплачувані робочі місця.

Очікувані результати – безпечна країна, розвинута економіка, добробут суспільства, гарантовані права і можливості.

Ризики і можливі негативні наслідки – оптимізація закладів освіти, скорочення бюджетної складової, а також втрата робочих місць для науково-педагогічних і педагогічних працівників.

Враховуючи, що реформування освіти вже триває понад 30 років, напевно, настав час провести інвентаризацію результатів (що вдалося, від чого потрібного відмовитися, а до чого повернутися).

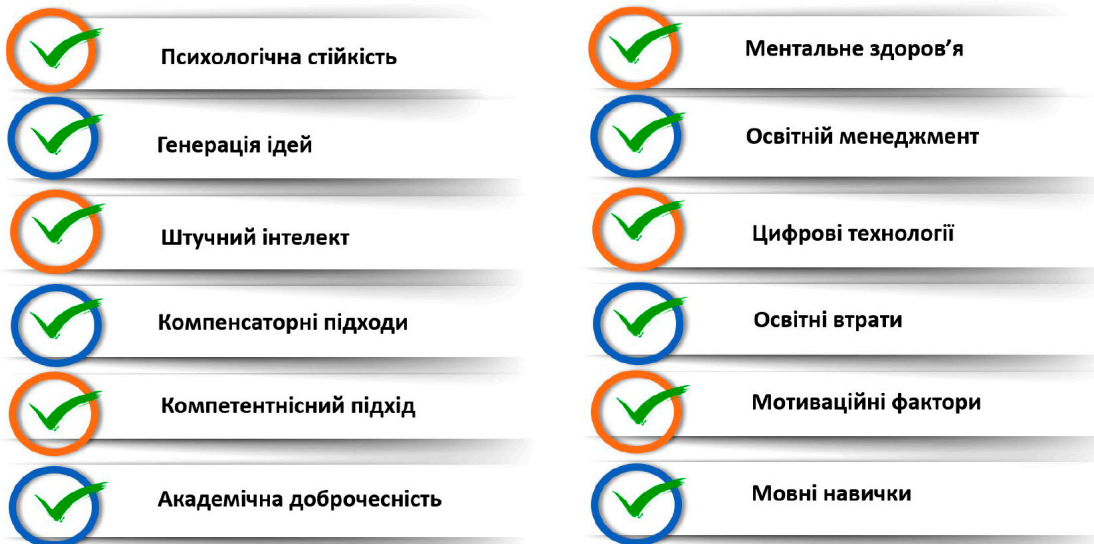

Про це мають говорити не тільки керівники і викладачі закладів освіти, а також роботодавці, випускники, які вже працюють за фахом.

Останнім часом особлива увага приділяється фаховій передвищій освіті. Не дивлячись на те що, прийнято Закон України «Про фахову перед-

вищу освіту», який успішно імплементується: створено освітні стандарти, заклади освіти з 1 вересня перейшли на нові навчальні плани, однак, триває дискусія, чи потрібен країні цей рівень підготовки.

МЕСЕНДЖЕРИ ОСВІТЯНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

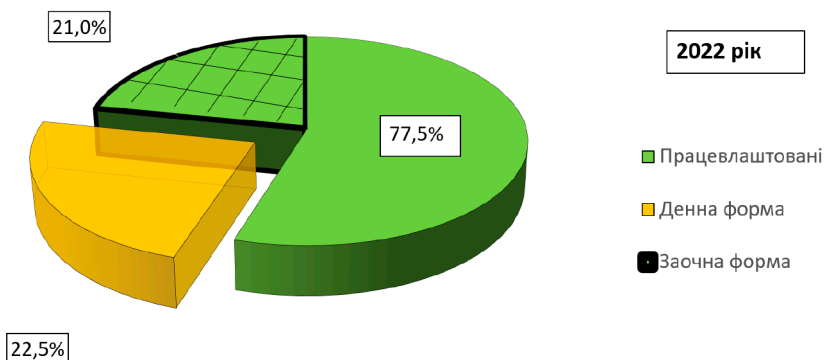

Існують радикально протилежні погляди – від несприйняття фахової передвищої освіти, як окремого професійного рівня з пропозиціями щодо об'єднання з професійно-технічною освітою, до визнання її найбільш затребуваною та перспективною.

Безальтернативним залишається те, що ринок праці визначається тріадою: робітник, майстер, інженер. Цей розподіл поширюється майже на всі галузі. Відповідно підготовкою робітників і

фахівців різних рівнів займаються заклади професійно-технічної, фахової передвищої, вищої освіти, зберігаючи високий рівень інтеграції між собою. Сьогодні в закладах освіти, які ведуть підготовку фахового молодшого бакалавра, навчається майже 375 тис студентів, з яких випускників СПТУ 25 %, а в університетах на денній формі навчання відповідно майже 30 % – випускники коледжів.

ПРАЦЕВЛАШТОВАНІ ВИПУСКНИКИ ФАХОВИХ КОЛЕДЖІВ, %

Понад 100 вищих професійно-технічних закладів ведуть підготовку фахових молодших бакалаврів, більшість коледжів також мають ліцензію на підготовку робітничих кадрів, а університети займаються підготовкою фахівців нижчого рівня.

Реально сьогодні ми маємо досить розмиті межі між професійними рівнями, коли особа з вищою освітою працює робітником, а фаховий молодший фахівець може успішно займати посади, які потребують вищої освіти.

ФАХОВА ПЕРЕДВИЩА ОСВІТА

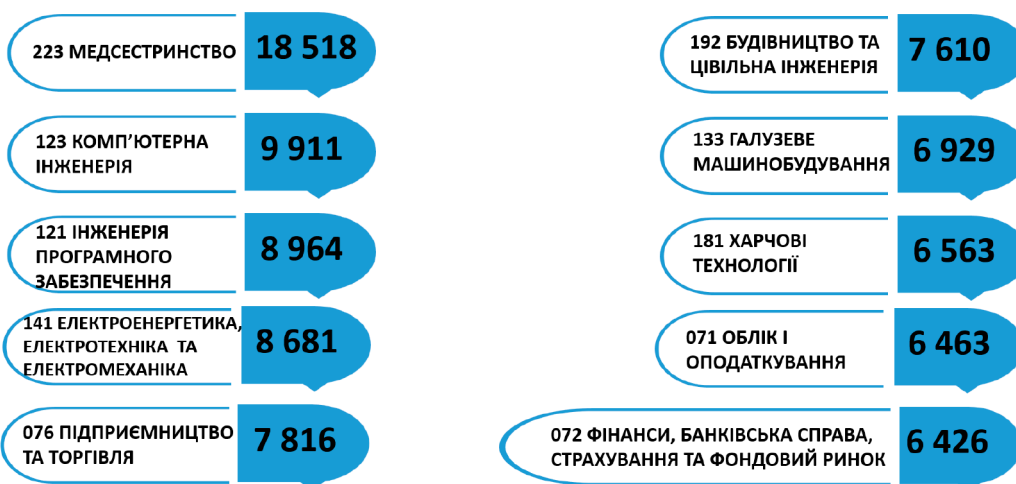
	Розгалужена мережа різнопрофільних закладів фахової передвищої освіти, які ведуть підготовку з 84 спеціальностей
	Потужна внутрішня інфраструктура фахових коледжів, яка дозволяє гнучко реагувати на економічні і соціальні виклики в суспільстві
	Історично сформовані в регіонах заклади освіти виконують роль освітянських, культурних і виховних центрів (зазвичай 25–35 коледжів в області)
	Підготовка в період навчання, крім основної спеціальності, ще за 2-3 робітничими професіями
	Відпрацьовані інтеграційні процеси як з вищою, так і професійно-технічною освітою. Більшість фахових коледжів в структурі університетських центрів (386 закладів освіти)
	Раннє профілювання молоді: контингент на 70% з випускників неповної загальної школи
	Практична складова в структурі навчального плану (близько 50%)
	Традиційно високий рівень організації навчально-методичної роботи
	Ефективно діють методичні об'єднання, ради директорів, асоціації
	Фахова передвища освіта, як рівень професійної підготовки, найшвидше повертає інвестовані кошти в освіту

До найперспективніших можна віднести медичні, економічні, аграрні, технічні, технологічні й комп'ютерні спеціальності, що дає змогу з оптимізмом дивитися в майбутнє. Водночас майже 60 фахових коледжів, здебільшого однопрофільних, а також приватних з невеликим

контингентом здобувачів освіти перебувають у зоні ризикового існування. Внаслідок щорічного зменшення приходу в ці заклади освіти можна очікувати, що більшість з них з часом, у кращому випадку, можуть приєднати до більш потужних, а в гіршому – ліквідувати.

СПЕЦІАЛЬНОСТІ, НА ЯКІ ПОДАНО НАЙБІЛЬШЕ ЗАЯВ

ВСТУП 2023

Як формується державне замовлення, як визначається потреба у фахівцях? Які результати працевлаштування в розрізі спеціальностей? Скільки і які фахівці виїжджають за кордон?

Бюджетна сфера діяльності – це здебільшою сфера послуг: освіта, культура, медицина, де хоч якоюсь мірою можна спрогнозувати потребу

в фахівцях, гармонізувати ринок праці і ринок освітянських послуг. Скільки ми маємо реальних робочих місць і скільки потрібно працівників на виробництві й в бізнесі – визначитися набагато складніше. Можна проводити розрахунки щодо виробленої продукції чи наявних виробничих і технічних ресурсів (трактори, автомобілі, потяги,

земля, худоба). Зростає роль і значення підготовки військових і формування потужної професійної армії.

Широкий доступ до інформаційно-освітнього та наукового контенту, самоконтроль,

мотиваційні чинники здобувача освіти, напевно, дають змогу переглянути термін підготовки як фахового молодшого бакалавра, так і бакалавра та магістра.

ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЦЬОЇ ОСВІТИ

Створення умов для безпечної якісної освіти, інтегрованої в європейський освітнянський простір

Імплементція освітнянських державних стандартів фахової передвищої освіти

Збереження та розширення інтеграційних процесів в освіті через забезпечення її ступеневості

Створення єдиної електронної платформи з широким наповненням електронними посібниками та електронними версіями підручників попередніх років

Впровадження об'єктивної системи оцінювання якості освіти, шляхом використання, єдиних критеріїв і сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ЄДКІ)

Впровадження дуальної освіти шляхом урізноманітнення її форм

Ефективне використання та збереження майнового комплексу закладів освіти

Створення галузевих навчально-практичних центрів перед вищої фахової освіти, а також центрів колективного користування обладнанням

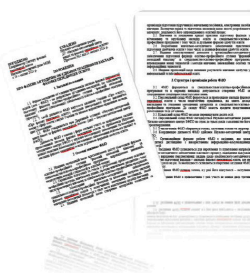
Дуже важливим для імплементції нових освітнянських стандартів є створення відповідного методичного забезпечення. З цією метою Науково-методичний центр ВФПО створив фахові методичні об'єднання у розрізі спеціальностей. Особливу увагу методичні об'єднання приділяють розробці електронних посібників і підручників. Завдяки активній позиції педагогічних і науково-педагогічних працівників уже створено майже 200 авторських колективів. Як методичні рекомендації з більшості спеціальностей запропоновано освітні програми, навчальні плани та програми, розміщені на сайті Науково-методичного центру ВФПО.

Робочі групи при ФМО розробляють також тести для моніторингу якості освіти для визначення освітнянських втрат, а в подальшому вони можуть бути використані у формі державної атестації.

Чого побоюються заклади освіти передусім вищої? Не тільки оптимізації та скорочення, а й високого рівня конкуренції, особливо враховуючи інтеграцію в Європейський союз. Крім реального відтоку студентів, а також потенційних абітурієнтів за кордон, тривогу викликає поява віртуальних освітніх програм потужних закладів

ФАХОВІ МЕТОДИЧНІ ОБ'ЄДНАННЯ

ПОЛОЖЕННЯ

46
ФМО

Охоплює

56

спеціальностей

ПОНАД
400
ОСІБ

освіти Європи і Північної Америки, конкурувати з якими доволі складно. Зростає попит на різноманітні освітнянські електронні платформи як вітчизняні, так і закордонні. Молодь у пошуку і, звичайно, все це не може з часом не позначитися на тривалості насамперед університетського навчання. Як наслідок, запровадження індивідуальної траєкторії підготовки здобувачів освіти, широке використання електронних ресурсів. Все більше студентів, які навчаються, працюючи. Чи можливе в майбутньому скорочення навчального аудиторного тижня? Думаю, що так. Головне – бути мотивованим. А мотивація для студента і викладача мало в чому відрізняється – гідний рівень життя сьогодні і в майбутньому.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ПРИФРОНТОВІЙ ТЕРИТОРІЇ

Олексій Череп,
в. о. директора
ВСП «Нікопольський фаховий
коледж ДДАЕУ»

Анотація. Повномасштабна війна в Україні, на жаль, стала стресом для усіх громадян, особливо для дітей та підлітків, які є досить вразливими. Збереження життя та здоров'я всіх учасників освітнього процесу є пріоритетом для діяльності закладів освіти. При цьому потрібно забезпечити високий рівень якості надання освітніх послуг.

Abstract. The full-scale war in Ukraine, unfortunately, has become a stress for all citizens, especially for children and teenagers, who are quite vulnerable. Preservation of life and health of all participants in the educational process is a priority for the activities of educational institutions. At the same time, it is necessary to ensure a high level of quality in the provision of educational services.

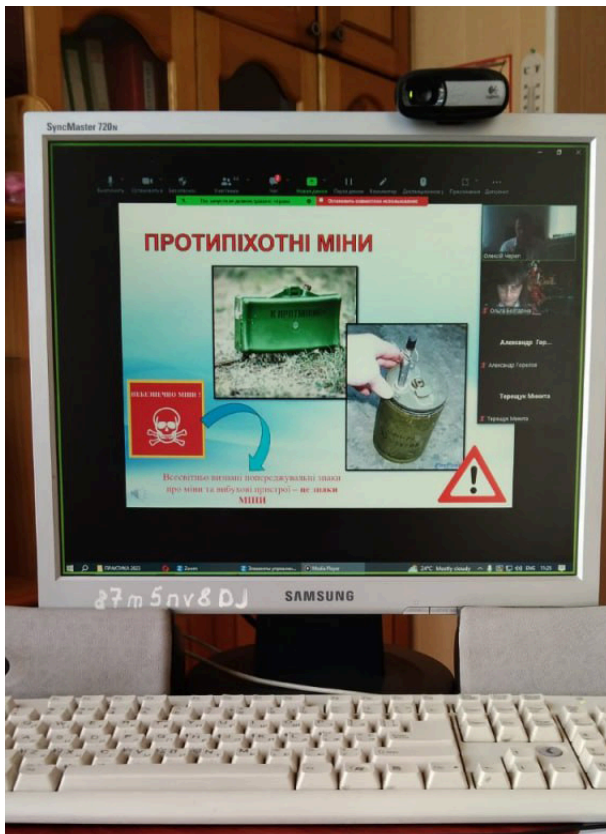
Під час воєнного стану в державі особливої актуальності набули інтенсивні пошуки нових підходів до навчання, інноваційних форм здобуття освіти, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Особливо важко було приймати швидкі та нестандартні рішення щодо організації освітньо-виховного процесу після щоденних обстрілів території прифронтової зони.

Сьогодні головним завданням закладу освіти є повністю адаптувати навчальний рік та роботу працівників закладу до особливостей і викликів воєнного стану в Україні. Тому всі освітні установи перейшли на прийнятні для них форми навчання: дистанційну або змішану.

ВСП «Нікопольський фаховий коледж ДДАЕУ» з липня 2022 року відноситься до освітніх закладів, які розташовані на особливо небезпечних територіях (ОНТ). На жаль, навчання відбувається постійно під звуки сирен та обстрілів. Надання освітніх послуг здійснюється у дистанційному режимі. Коледж відкрив у вільному доступі платформу MOODLE зі всіма навчальними матеріалами з дисциплін та навчальних практик. Також на цій платформі розміщені методична та навчальна інформації щодо освітнього процесу

для викладачів і електронна бібліотека.

В умовах дистанційного синхронного та асинхронного навчання викладачі застосовують різні види навчальної діяльності, що передбачають взаємодію здобувачів освіти між собою, активну участь в освітньому процесі: лекції на курс, групову роботу, роботу в парах, практичні та лабораторні заняття. Завжди відкриті для перегляду презентації, відео, тестові завдання, додаткові навчальні матеріали для самостійного

опрацювання.

Вимушена міграція та внутрішнє переміщення учасників освітнього процесу негативно вплинули на можливість отримання освітніх послуг. Керівники навчальних груп знаходяться у постійному зв'язку зі студентами та їх батьками, проводяться різні види виховної роботи, забезпечується участь у різних регіональних та місцевих заходах, які проводяться дистанційно.

Практичне навчання теж звичайно зазнало реформування, так як здійснюється у дистанційній формі. Виникають різні труднощі та проблеми із проходженням технологічної або виробничої практики, зважаючи на безпекову ситуацію в районі. Проте дирекція закладу, викладачі та майстри виробничого навчання докладають усіх зусиль, професійності, компетентності та наполегливості задля отримання здобувачами освіти необхідних практичних навичок та вмінь у опануванні майбутнього фаху.

Важливо не тільки зменшити негативний вплив війни на отримання знань, але і зберегти функціонування освітнього закладу та його контингенту. Необхідні різні методи для забезпечення безпеки та стабільності в освіті, а також доступу до навчальних ресурсів та підтримки для усіх учасників освітнього процесу.

Можна виділити такі негативні наслідки впливу війни на освіту, які можуть бути дуже вагомими [4, 5, 6]:

- тривала перерва у навчанні;
- зниження рівня ефективності та якості освіти;
- неякісний навчальний досвід та результати;
- небажання або відмова здобувачів освіти.

ти через вимушену міграцію та незахищеність тощо.

Потрібно постійно здійснювати моніторинг та оцінювати ситуації під час війни, застосовувати адаптовані та доступні освітні програми, щоб забезпечити максимальну доступність для навчання в таких складних умовах.

Розробка інноваційних та дистанційних методів навчання, які можуть бути застосовані в закладах освіти, їх інтенсивне впровадження також може допомогти вирішувати проблеми в освіті під час війни.

Висновок. Звичайно, війна має значний негативний вплив на освіту, проте з відповідними

зусиллями та підтримкою можна зменшити ці наслідки та допомогти здобувачам освіти у отриманні якісного навчання та професійної майстерності за фахом.

Після теперішніх випробувань, постійної тривоги за безпеку та життя усіх учасників освітнього процесу, наявних перешкод українська освіта обов'язково стане сильнішою. Шлях до відновлення сподівань і можливостей у майбутньому буде долатися спільними зусиллями усіх громадян України. Отримання освіти, зокрема і фахової передвищої, допомагатиме знайти своє місце в системі економіки відповідно до кваліфікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України № 2745-VIII "Про фахову передвищу освіту".
2. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. – 504 с.
3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність : науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. – Київ-Чернівці «Букрек», 2022. –140 с.
4. Освіта і наука України в умовах воєнного стану : інформаційно-аналітичний збірник. – Київ, 2023.
5. Цалко Т.Р., Невмержицька С.М. Дослідження проблем і розробка рекомендацій щодо вдосконалення освітнього процесу в умовах пандемії. Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 8 жовтня 2021. – Київ : КНУТД, 2021. – С. 67–68.
6. Grønhaug Kristine. Education during wartime. URL: <https://www.nrc.no/perspectives/2018/education-during-wartimenew-page/>

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ

У 2023 році Науково-методичним центром вищої та фахової передвищої освіти, Інститутом цифровізації освіти НАПН України та компанією UGEN було проведено Всеукраїнський конкурс серед закладів фахової передвищої освіти "Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога". За результатами конкурсу сформовано ТОП-15 кращих конкурсних робіт. Дозвіл на їх розміщення люб'язно надали автори матеріалів, за що освітяни України їм щиро вдячні. Працюйте із задоволенням! <https://cutt.ly/pwDLVxvU>

- Електронний посібник «Дизайн предметів інтер`єру»
- Електронний посібник «Технічна експлуатація залізниць і безпека руху»
- Електронний посібник з методичними рекомендаціями. «Джаз. Перші сходинки». Курс «Фортепіано». Розділ «Джаз»
- Електронний посібник «Хвороби дрібних тварин»
- Електронний посібник «Англійська мова» (за професійним спрямуванням) для спеціальності 081 «Право»
- Електронний посібник «Географія»
- Електронний посібник «Креативні завдання з української літератури для індивідуальної та групової роботи»
- Масовий відкритий онлайн-курс «Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з дисципліни "Бази даних»
- Масовий відкритий онлайн-курс «Педагогіка: матеріали для самостійного вивчення»
- Масовий відкритий онлайн-курс «Основи електроніки і мікросхемотехніки. Основи автоматизи. Системне програмування»
- Масовий відкритий онлайн-курс «План будівлі» для спеціальності 191 «Архітектура та містобудування»
- Масовий відкритий онлайн-курс «Система комп'ютерної верстки Scribus»
- Інтерактивний посібник "Показникова та логарифмічна функції".
- Освітній хаб «Медсестринство»
- YouTube канал з підготовки до НМТ з математики

РОЛЬ КОНКУРСІВ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: АНАЛІЗ КОНКУРСУ «ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА»

Світлана Жуковська,
кандидат педагогічних наук,
Валентина Сопілко, методисти,
Віта Перевозник,
завідувач лабораторії цифрових
та медіатехнологій в освіті
Науково-методичного центру вищої та фахової передвищої освіти

Анотація. Сучасна освіта переживає швидкий розвиток, викликаючи необхідність постійного вдосконалення методів викладання та використання нових освітніх технологій. У цій статті розглядається роль конкурсів серед педагогів, висвітлюється конкретний приклад – конкурс "Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога", який проводиться в Україні. Автори проводять аналіз даних, наданих матеріалами конкурсу, а також звертаються до світових та українських наукових джерел для глибшого розуміння значення таких подій в освітньому процесі.

Анотація. Modern education is experiencing rapid development, causing the need for constant improvement of teaching methods and the use of new educational technologies. This article examines the role of competitions among teachers, highlights a specific example - the competition "Electronic educational resources in the professional activity of a teacher", which is held in Ukraine. The authors conduct an analysis of the data provided by the competition materials, and also turn to international and Ukrainian scientific sources for a deeper understanding of the significance of such events in the educational process.

Сучасна освіта стикається з викликами, що вимагають від педагогів постійного оновлення педагогічних методів та застосування нових освітніх технологій. Головними викликами, які стоять перед сучасними системами освіти, вважаються здатність цих систем, і особливо закладів освіти та педагогів, використовувати нові технології та змінювати власні ролі у зв'язку з можливостями, що з'являються. І без впровадження цифрових технологій у професійну діяльність викладачів рух вперед неможливий.

Ще з 2006 року цифрова компетенція вважається в ЄС однією з восьми ключових компетенцій для навчання протягом усього життя. Цифрова компетенція, яку також називають цифровою грамотністю, включає в себе низку базових цифрових навичок, що охоплюють уміння працювати з інформацією та даними, онлайн-комунікацію

та взаємодію, створення цифрового контенту, безпеку та розв'язання проблем. Це здатність впевнено, критично осмислено та відповідально застосовувати ці цифрові навички в професійній діяльності [1]. У багатьох сучасних професіях цифрові навички є обов'язковим елементом. Люди, які володіють ними, мають перевагу на ринку праці.

Нещодавно Міністерство цифрової трансформації України провело дослідження з визначення рівня цифрової грамотності українців. Михайло Федоров, віцепрем'єр-міністр з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій – Міністр цифрової трансформації, констатує, що згідно з опитуванням 81% українців зазначають, що розвиток цифрової грамотності позитивно вплине на економіку країни. Зацікавленість та вміння працювати в цифровому середовищі сприяти-

Динаміка цифрових навичок за типом серед цільових груп

👤 Серед дорослого населення

Рівень цифрових навичок	Інформаційні навички	Комунікаційні навички	Навички вирішення життєвих проблем	Навички створення цифрового контенту
No skills	9,1%	8,7%	13,8%	39,8%
Basic skills	4,8%	3,4%	25,0%	19,0%
Above basic skills	86,1%	87,9%	61,2%	41,2%

👦 Серед підлітків

Рівень цифрових навичок	Інформаційні навички	Комунікаційні навички	Навички вирішення життєвих проблем	Навички створення цифрового контенту
No skills	7,2%	5,0%	5,8%	11,7%
Basic skills	7,2%	1,7%	11,4%	9,7%
Above basic skills	85,6%	93,3%	82,8%	78,6%

Мал. 1. Динаміка цифрових навичок за типом серед цільових груп [1].

муть інноваціям та конкурентоспроможності країни в економічному просторі [2].

Віктор Лях, Президент фонду Східна Європа, стверджує, що прогрес цифрових навичок за останній час – суттєвий [3] (мал.1).

Цифрові навички: no skills – відсутні цифрові навички;

basic skills – навички на середньому рівні;

above basic skills – рівень навичок вище середнього рівня.

Результати дослідження демонструють зріст частки інтернет-користувачів. З 2019 до 2023 року кількість інтернет-користувачів у загальній структурі населення збільшилась на 8% і становить 94%. Частота практик користування інтернетом має прямий зв'язок з віком респондентів. Серед найстаршої категорії (60–70 років) щодня інтернет використовує 71% опитаних, а серед наймолодшої категорії дорослих (18–29 років) цей показник сягає 96%. Інтернет є базовою потребою для значної частини українців. Із тим, що доступ до інтернету є однією з базових потреб сучасної людини, на рівні доступу до харчування, безпеки тощо, погоджуються 91% дорослих українців і 92% підлітків.

Станом на 2023 рік цифрові навички мають 93% дорослого населення України 18–70 років (+8% з 2019 року); 95% підлітків віком 10–17 років.

91% підлітків вважають, що цифрові навички необхідні їм для навчання, а підлітки, які живуть у сільській місцевості, потребують додаткової

уваги щодо проведення заходів, спрямованих на поглиблення цифрових навичок, зокрема у сфері кібергігієни.

Наявність доступу до інтернет-мережі стала необхідною умовою освітнього процесу, адже більша частина учнів загальноосвітніх закладів вимушена навчатися в дистанційному форматі (за даними Інституту освітньої аналітики станом на 15.11.2023 року, 25% учнів навчаються виключно онлайн, 49% мають змішану форму). Відповідно до результатів опитування, 95% підлітків мають підключення до інтернету вдома [3].

В таких умовах цифрової трансформації суспільства, негативних наслідків COVID-19 та умов воєнного стану працюють педагоги України. До 2019 року світова освітянська спільнота була вкрай стурбована низькими темпами розробки та впровадження електронних ресурсів в освітній процес, але останні роки стали різким поштовхом для прискорення цієї роботи.

Навіть у спокійних умовах, без воєнних дій на території держави, цифрове та онлайн-навчання в контексті інноваційних методів педагогіки надають низку переваг, які суттєво впливають на ефективність освітнього процесу. Деякі з ключових переваг – доступність і гнучкість навчання – стають доступними для студентів у будь-якому місці, де є інтернет. Гнучкість розкладу дозволяє студентам уникати часових обмежень та індивідуалізувати свій процес навчання. Адаптивні технології дають змогу підлаштовувати рівень складності завдань залежно від успіхів студен-

та. Використання аудіо, відео, графіки та інших мультимедійних ресурсів збагачує освітній процес. Миттєвий зворотний зв'язок і можливість обговорення матеріалів з викладачами та іншими студентами сприяють глибшому розумінню матеріалу.

Різноманітність форматів допомагає студентам з різними типами сприйняття глибше засвоїти матеріал, вони мають можливість співпрацювати, обмінюватися ідеями та вирішувати завдання в групах. А електронні форуми та платформи для обговорення сприяють створенню віртуальної спільноти студентів [1].

Така організація освітнього процесу можлива за використання цифрових платформ, але, на жаль, завдяки платформам, які існують у країні, неможливо підготувати технічних фахівців, педагогів, медиків тощо. Платформи містять матеріали економічного, гуманітарного та соціального напрямів і підходять більше для самоосвіти, ніж для отримання професії. Створити контент для підготовки фахівця може тільки викладач тієї чи іншої дисципліни. І незважаючи на складні психологічні, фізичні умови, умови невизначеності і невпевненості у майбутньому педагога, викладачі закладів фахової передвищої освіти (а ми зараз говоримо саме про підготовку фахівців у цих закладах освіти) проєктують, створюють та впроваджують в освітній процес і електронні посібники, і інтерактивні посібники нового покоління, і масові відкриті онлайн-курси.

Заклади вищої освіти мають більше можливостей, потужніший потенціал і науково-педагогічних працівників, і матеріально-технічної бази для створення цифрових платформ, але, на жаль, ділитися з освітянською спільнотою своїми напрацюваннями не поспішають.

Для прикладу створення та впровадження цифрових платформ в освітній процес наведемо проєкт Массачусетського технологічного інституту OpenCourseWare. Надання вільного доступу до навчальних матеріалів, створених провідними фахівцями MIT, є головною метою проєкту MIT OpenCourseWare (OCW). Опубліковані на сайті проєкту матеріали включають плани курсів, конспекти лекцій, домашні завдання, екзаменаційні питання, відеозаписи лекцій тощо. MIT OCW виник із низки ініціатив, що проводилися радою Інституту з освітніх технологій. У процесі розвитку проєкту з'ясувалося, що, крім підвищення авторитету інституту, він приносить і додаткову користь. Близько 35% студентів, що вступили в MIT у 2007 році, погодились з тим, що на їх вибір ВНЗ вплинув OCW. Також вважається, що використання OCW у процесі навчання підвищує якість викладання, оскільки розміщені в освітньому середовищі матеріали, доступні багатьом користувачам, є якісними. Сьогодні практично всі курси MIT можна знайти на OCW, багато з них

переведено на кілька мов. Понад 70 мільйонів людей відвідали платформу [4].

У нас в країні також створені в університетах схожі на вищезгадану цифрові платформи, але до більшості з них мають доступ тільки студенти конкретного університету.

Дослідження Міністерства цифрової трансформації показало, що серед причин некористування українськими платформами для самоосвіти та освіти онлайн є те, що майже 60% підлітків не знають про наявність таких сервісів.

Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти створив електронний освітній ресурс «Медіатека електронних засобів навчання» mtcbook.com.ua, де у вільному доступі розміщені засоби навчання, створені за проєктами педагогів, але є багато педагогів, які самостійно створюють чудовий електронний контент для своїх студентів і не виносять це на загал. Як знайти цих педагогів? Як залучити їх до співпраці? Як познайомити освітянську спільноту з їхніми напрацюваннями? Як залучити інших педагогів до роботи зі створення електронних освітніх ресурсів? Для цього і був організований Всеукраїнський конкурс серед закладів фахової передвищої освіти «Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога».

Так, у світі та в Україні проводяться конкурси на найкращі цифрові освітні ресурси. Ці заходи серед педагогів виступають як стимулювання інновацій та підвищення професійного рівня освітніх практик.

Приклади подібних конкурсів у світі можуть включати Global EdTech Startup Awards, European EdTech Awards, а також безліч національних і регіональних заходів, спрямованих на визнання досягнень у сфері цифрової освіти.

Global EdTech Startup Awards (GESA) – це конкурс, спрямований на виявлення та підтримку інноваційних стартапів у галузі освітніх технологій по всьому світу. Global EdTech Startup Awards (GESAwards) – це найбільший конкурс і спільнота EdTech на світовому освітянському просторі. 7000 стартапів подано для участі в конкурсі 2023 року зі 134 країн. Оцінюють роботи конкурсантів 58 суддів. У січні 2024 року відбудеться фінал конкурсу. Це глобальна подія в освіті.

Зазвичай конкурс оцінює стартапи за такими критеріями, як інноваційність продукту чи послуги, потенціал впливу на освітній простір, стійкість бізнес-моделі тощо. Переможці можуть отримати різні призи, як-от фінансова підтримка, менторство від експертів та можливості для розширення бізнесу [5].

Перейшовши за посиланням <http://surl.li/oprtd> або зісканувавши QR-код, ви можете познайомитись із переможцями 2022 року.

Перейдіть до інтерактивної карти світу, клацайте на назви, розміщені там, переглядайте

Переможці конкурсу Global EdTech Startup Awards-2022

відео і знайомтесь із кращими освітніми практиками.

Конкурс European EdTech Awards сконцентрований на відзначенні та заохоченні інновацій в освітніх технологіях в Європі.

Як і в разі інших подібних конкурсів, критерії оцінювання можуть містити рівень інновацій, потенціал впливу на освіту, економічну стійкість тощо. Призи можуть варіюватися від фінансової підтримки до можливості привернення уваги інвесторів і партнерів [6].

<http://surl.li/oprtx>

Нагородження переможців конкурсу European EdTech Awards-2022.

“Конкурси серед педагогів активно впроваджують в освітній простір дух суперництва та постійного самовдосконалення у сучасній освіті” (Journal of Educational Excellence, 2022).

Світовий досвід наголошує на важливості подібних конкурсів у контексті розвитку освіти. Професор Джон Аткинсон, відомий дослідник у галузі освіти, зазначає: “Конкурси серед педагогів не тільки піднімають стандарти освіти в окремих країнах, а й сприяють формуванню глобальної спільноти, де найкращі практики швидко поширюються”.

В Україні теж проводяться конкурси та ініціативи, присвячені цифровим освітнім ресурсам. Організації, освітні заклади та стартапи можуть представляти свої проекти для участі в таких конкурсах, де оцінюються інноваційні підходи, якість контенту, технічна реалізація та вплив на освітню спільноту.

Конкурс "Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога" спрямований на виявлення та заохочення найкращих електронних освітніх ресурсів, які використовуються викладачами закладів фахової передвищої освіти у своїй професійній діяльності. Учасники представляють свої розробки, демонструючи інноваційні методи навчання, що базуються на сучасних технологіях.

"Конкурси є потужним стимулом для педагогів впроваджувати технології в освітній процес. Вони допомагають створювати освітні матеріали, які відповідають сучасним вимогам та забезпечують

ефективне навчання" - зазначає професор Лоренс Міллер у своєму дослідженні "Електронні освітні ресурси: тенденції та перспективи" (International Journal of Educational Technology, 2021).

Проведений аналіз конкурсу дозволяє виявити основні тренди використання електронних освітніх ресурсів педагогами. "Цей конкурс став важливим моментом для визначення найкращих практик у галузі електронного навчання. Ми бачимо, як педагоги впроваджують технології для покращення якості освіти та підготовки студентів до сучасного світу", – коментує Тетяна Дудник, заступник директора Науково-методичного центру ВФПО.

"Такі конкурси – це не лише спосіб виділити найкращих, а й спосіб заохочення інновацій та обміну досвідом, що особливо важливо у періоди реформ", – наголошує заступник директора Інституту цифровізації освіти НАПН України Ольга Пінчук.

Основними завданнями конкурсу було формування сучасного відкритого електронного інформаційно-освітнього середовища закладів фахової передвищої освіти України; забезпечення освітнього процесу сучасними засобами навчання в умовах правового режиму воєнного стану; виявлення, узагальнення та поширення кращого педагогічного досвіду розробки і використання електронних освітніх ресурсів (ЕОР) в освітньому процесі; сприяння вдосконаленню існуючих і створенню нових ЕОР, спрямованих на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів та перехід до педагогічних технологій, метою яких є створення максимально сприятливих умов для розвитку і саморозвитку особистості студента. Аналізуючи роботи, подані учасниками, конкурсна комісія приділяла особливу увагу доступності електронного засобу навчання для кожного викладача чи студента, який має бажання навчатись за допомогою відповідного засобу навчання, адаптації засобу навчання до мобільних пристроїв, відповідності дидактичним, психолого-педагогічним та ергономічним вимогам, функціональній, фізіологічній та емоційній відповідності.

Переможцями Всеукраїнського конкурсу серед закладів фахової передвищої освіти «Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога-2023» визнано:

У номінації «ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК» – електронний посібник «Технічна експлуатація залізниць і безпека руху», Кучинська Юлія Сергіївна, ВСП «Політехнічний фаховий коледж Криворізького національного університету».

У номінації «МАСОВИЙ ВІДКРИТИЙ ОНЛАЙН-КУРС» перше місце посів курс «Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з дисципліни «Бази даних», автор Ройко Олександр Юрійович, ВСП «Волинський фаховий коледж національного університету харчових технологій».

Друге місце у номінації «ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК» – «Дизайн предметів інтер'єру», Ковальська Ольга Миколаївна, Дніпровський фаховий коледж технологій та дизайну, та «Хвороби дрібних тварин», Литвиненко Михайло Олександрович, Ткачов Віталій Васильович, ВСП «Хомутецький фаховий коледж Полтавського державного аграрного університету»

У номінації «МАСОВИЙ ВІДКРИТИЙ ОНЛАЙН-КУРС» – «План будівлі», Палка Інна Орестівна, Чернівецький політехнічний фаховий коледж, та «Основи електроніки і мікросхемотехніки, основи автоматики, системне програмування», Шельпяков Віталій Юрійович, ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського НАУ».

Третє місце у номінації «ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК» – «Джаз. Перші сходи (Курс фортепіано. Розділ джаз)», Снігуренко Валентина Іванівна, Сорока Нінель Василівна, комунальний заклад «Лозівський фаховий вищий коледж мистецтв» Харківської обласної ради, та «Креативні завдання з української літератури для індивідуальної та групової роботи», Старинець Галина Володимирівна, Коростишівський педагогічний фаховий коледж ім. І. Я. Франка Житомирської обласної ради.

У номінації «МАСОВИЙ ВІДКРИТИЙ ОНЛАЙН-КУРС» – «Педагогіка-online», Федорчук Наталія Анатоліївна, Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Михайла Грушевського», та

«Система комп'ютерної верстки Scribus», Іштукін Валерій Володимирович, Комунальний заклад «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Івана Франка» Чернігівської обласної ради.

У Медіатеці електронних засобів навчання, у категорії ТОП-15 розміщено кращі роботи, подані на конкурс. Дозвіл на оприлюднення своїх напрацювань люб'язно надали автори.

Конкурси, такі як "Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога", відіграють важливу роль у сучасній освіті. Вони стимулюють розвиток інновацій, сприяють обміну досвідом та створюють сприятливі умови для постійного вдосконалення освітньої системи. Аналіз даних конкурсу у контексті світового досвіду дозволяє сформулювати ефективні стратегії розвитку освіти в Україні та за її межами.

Вже виросло покоління, яке з раннього віку вмів поводитися з різними гаджетами, а навчають це покоління ті, хто вирів у системі класичної освіти, без постійного доступу до інтернету. Отже, необхідно терміново виправляти цю ситуацію. Суспільству потрібен педагог, який володіє глибокими професійно-педагогічними знаннями, здатний до творчих, нестандартних рішень, готовий до роботи в інноваційному середовищі, до розробки та впровадження сучасного освітнього контенту.

Тодд Роуз, науковець із Гарварду, керівник Laboratory for the Science of the Individual, спікер TEDx, засновник Center for Individual Opportunity – некомерційної організації, що просуває принципи індивідуалізації в освіті та в суспільстві, сказав: "Найважче в навчанні – не прийняття нових ідей, а позбавлення від старих".

Організатори Всеукраїнського конкурсу серед закладів фахової передвищої освіти «Електронні освітні ресурси у професійній діяльності педагога-2025» запрошують до участі інноваційних, креативних педагогів, які розуміють значення електронних освітніх ресурсів для відбудови та розвитку держави. Будемо рухатись вперед! Не зважаючи ні на що!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брільпито А. Цифровые навыки и компетенция, цифровое и онлайн обучение : [Електронний ресурс] / Алессандро Брільпито // Европейский фонд образования. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://www.ef.europa.eu/sites/default/files/2019-08/dsc_and_dol_ru_0.pdf.
2. Міністерство цифрової трансформації освіти [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : <https://osvita.diiia.gov.ua>
3. Дослідження цифрової грамотності в Україні. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу : https://osvita.diiia.gov.ua/uploads/1/8740-cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2023_compressed.pdf
4. Кіянковська Н. М. Теоретико-методичні засади використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні вищої математики студентів інженерних спеціальностей у Сполучених Штатах Америки : [Електронний ресурс] / Кіянковська Н. М. // Режим доступу до ресурсу : <https://cutt.ly/JwDrpPgi>
5. https://www-globaledtechawards-org.translate.google/copy-of-2021-winners?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc&_x_tr_hist=true
6. <https://www.theeuropeanawards.eu/gala/european-technology-awards/4th-edition-european-technology-awards-2023-g11>
7. <https://www.theeuropeanawards.eu/gala/european-technology-awards/4th-edition-european-technology-awards-2023-g11>
8. <https://www.youtube.com/watch?v=bsrhgSyPAYI&t=13s>
9. <http://www.toddrose.com/>

У номінації «ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК» кращим визнано електронний посібник «ТЕХНІЧНА ЕКСПЛУАТАЦІЯ ЗАЛІЗНИЦЬ І БЕЗПЕКА РУХУ», автор ЮЛІЯ КУЧИНЬСЬКА, ВСП «ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ КРИВОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»

У номінації «МАСОВИЙ ВІДКРИТИЙ ОНЛАЙН-КУРС» перше місце посів курс «МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ З ДИСЦИПЛІНИ «БАЗИ ДАНИХ», автор ОЛЕКСАНДР РОЙКО, ВСП «ВОЛИНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ НАЦІОНАЛЬНОГО

ПЕРЕМОЖЦІ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ СЕРЕД ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ «ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА-2023»

2 МІСЦЕ
НОМІНАЦІЯ «ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК»
Ольга Ковальська,
Дніпровський фаховий коледж технологій та дизайну «Дизайн предметів інтер'єру»

Михайло Литвиненко, Віталій Ткачов,
ВСП «Хомутецький фаховий коледж Полтавського державного аграрного університету»
«Хвороби дрібних тварин»

НОМІНАЦІЯ «МАСОВИЙ ВІДКРИТИЙ ОНЛАЙН-КУРС»
Інна Палка,
Чернівецький політехнічний фаховий коледж,
«План будівлі»

Віталій Шельпяков,
ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий коледж Сумського НАУ»,
«Основи електроніки і мікросхемотехніки, основи автоматики, системне програмування»

3 МІСЦЕ
НОМІНАЦІЯ «ЕЛЕКТРОННИЙ ПОСІБНИК»
Валентина Снігуренко, Нінель Сорока,
Комунальний заклад «Лозівський фаховий вищий коледж мистецтв»
Харківської обласної ради
«Джаз. Перші сходинок». Курс фортепіано.
Розділ джаз

Галина Старинець,
Коростишівський педагогічний фаховий коледж ім. І. Я. Франка Житомирської обласної ради
«Креативні завдання з української літератури для індивідуальної та групової роботи»

НОМІНАЦІЯ «МАСОВИЙ ВІДКРИТИЙ ОНЛАЙН-КУРС»
Наталія Федорчук,
Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Михайла Грушевського» «Pedagogika-online»

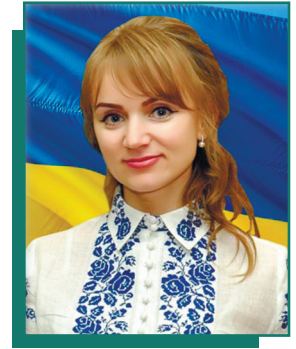
Валерій Іштукін,
Комунальний заклад «Прилуцький гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Івана Франка» Чернігівської обласної ради
«Система комп'ютерної верстки Scribus»

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД УЧАСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ТРЕНІНГОВИХ КУРСАХ ІЗ МЕДИЧНОГО РЯТІВНИЦТВА

Олена Григола, директор
Людмила Матвійчук,
заступниця директора з навчальної роботи
Ковельського фахового медичного коледжу

Анотація. Автори статті розглядають практичний досвід залучення здобувачів освіти до участі в тренінгових курсах із медичного рятівництва в рамках програми Erasmus+ для реалізації проєкту «Я теж можу врятувати Твоє життя!», аналізують результати цього процесу та діляться важливими висновками щодо підготовки студентів до надання першої допомоги та рятівницької діяльності в надзвичайних ситуаціях. Стаття висвітлює важливість залучення громадян до навчання медичним навичкам для підвищення загального рівня безпеки в суспільстві.

Abstract. The authors of the article consider the practical experience of involving students to participate in training courses on medical rescue within the framework of the Erasmus+ program for the implementation of the project "I can save your life too!", analyze the results of this process and share important conclusions regarding the training of students to provide first aid and rescue activities in emergency situations. The article highlights the importance of engaging citizens in medical skills training to increase the overall level of safety in society.

Ми живемо у час інновацій та період глобальних і фундаментальних змін і катаклізмів. Ефективність освітнього процесу залежить від багатьох чинників, зокрема фінансового та матеріального забезпечення, розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти та кваліфікованості педагогічних працівників. Важливу роль в освітньому процесі відіграє міжнародна співпраця, оскільки дозволяє студентам та викладачам отримати доступ до різноманітних світових ресурсів, досвіду та підходів до навчання. Для здобувачів освіти – це можливість навчатися за кордоном, брати участь у міжнародних стажуваннях та програмах обміну, а також співпрацювати зі студентами з різних держав. Для викладачів – це можливість обмінюватися знаннями та досвідом із колегами з інших країн, брати участь у міжнародних конференціях і семінарах, а також розробляти спільні проєкти та дослідження. Між-

народна співпраця також сприяє розвитку міжкультурної компетентності учасників освітнього процесу, оскільки дозволяє їм знайомитися з різними культурами, що допомагає розвивати толерантність, відкритість і повагу до надбань та здобутків інших народів.

Мета статті полягає в аналізі практичного досвіду участі здобувачів освіти Ковельського фахового медичного коледжу у проходженні тренінгових курсів із медичного рятівництва, організованого в рамках програми Erasmus+.

Оскільки сьогоdnішній світ є глобалізованим та взаємопов'язаним, міжнародна співпраця в галузі освіти стає все важливішою для забезпечення якісної та конкурентоспроможної освіти. Досягнення мети потребує вирішення таких завдань:

1) проаналізувати значення міжнародної співпраці на основі проведеного анкетування се-

ріод із 4 по 23 листопада 2022 року наші студенти взяли участь у проходженні тренінгових курсів із медичного рятівництва для реалізації проєкту «Я теж можу врятувати Твоє життя!», упродовж якого всі учасники мали дуже насичений графік, великий спектр різних активностей. Програма містила проведення лекційних та практичних занять, під час яких студенти вчилися правильно діяти в екстремальних ситуаціях і працювати в команді. За цей час вони отримали знання та навички з надання домедичної допомоги. Завдяки участі в проєкті здобувачі освіти ознайомилися із системою екстреної медичної допомоги в Польщі, роботою фельдшера лікарні швидкої медичної допомоги, відвідали штаб-квартиру ДПС в Ціхоцінеку, де ознайомилися з бойовими машинами та технікою ДСНС, тощо.

Для аналізу результатів академічної мобільності було проведено опитування серед учасників цього проєкту. На запитання «Як Ви оцінюєте якість тренінгу за 5-бальною шкалою, де 1 – дуже погано, а 5 – дуже

ред здобувачів освіти Ковельського фахового медичного коледжу, які брали участь у проходженні тренінгових курсів із медичного рятівництва, організованого в рамках програми Erasmus+ для реалізації проєкту «Я теж можу врятувати Твоє життя!»;

2) дослідити важливість розвитку міжнародної співпраці для освітнього процесу Ковельського фахового медичного коледжу.

Відповідно до Закону України «Про фахову передвищу освіту» (ст.74,75), де зазначено, що міжнародна співпраця та обмін досвідом у сфері фахової передвищої освіти є важливим чинником її розвитку, забезпечення якості та конкурентоспроможності, розширення можливостей для студентів, викладачів, науковців, дослідників та інших фахівців у здобутті нових знань, навичок та компетенцій [1], адміністрація КФМК 20 жовтня 2022 р. уклала угоду про партнерство із Фондом розвитку відновлювальних джерел енергії та охорони здоров'я (Польща) та долучилася до участі в міжнародній програмі Erasmus+. У пе-

добре?» респонденти ствердно відповіли «дуже добре», тобто поставили найвищий бал. Студенти зазначили, що 3-тижневий курс тренінгу складався з лекцій, майстер-класів, роботи в малих групах із репрезентацією результатів, ділових ігор, консультацій, тестувань, які проводили компетентні тренери, які мають достатній досвід та знання. Були організовані: екскурсія у Ціхоцінеку, змагання з волейболу, практикум із вивчення медичної термінології англійською мовою, поїздка до Бидгощ та Торуня, де відвідали музей Миколая Коперника і дізналися цікаві факти з життя вченого.

Завдяки програмі Erasmus+ студенти коледжу познайомилися з однолітками із Польщі, проводили разом дозвілля, підвищили рівень знання мов і міжкультурних відносин, повчилися в іноземних спеціалістів, а також освоїли корисні навички для майбутньої професії.

На запитання «Чи здобули Ви корисні знання під час проходження тренінгу?» знову ж таки отримали відповідь «так» виключно від усіх рес-

пондентів. Студенти стверджували, що покращили знання і навички, підвищили рівень свідомості щодо принципів та методів надання домедичної допомоги і здатності вчасно реагувати на надзвичайні ситуації та надавати ефективну першу допомогу до приїзду бригади ЕМД. Результати опитування засвідчили, що проходження тренінгу однозначно збільшить шанси на порятунок життя людей у надзвичайних ситуаціях, перш за все, пов'язаних із війною. А отримані знання будуть корисні у повсякденному житті для надання допомоги друзям із травмами на спортивних змаганнях, у разі надзвичайних ситуацій на вулиці або в громадському транспорті.

На запитання «Які знання Ви здобули на тренінгу та чи будуть вони корисні для Вашої майбутньої кар'єри?» учасники відповіли, що навчання допомогло здобути різноманітні знання та навички у розпізнаванні екстрених ситуацій і наданні домедичної допомоги; застосуванні елементарних технік реанімації при зупинці серця і дихання; використанні засобів індивідуального захисту під час надання допомоги; в обробці різних видів порізів, саден, забоїв; наданні допомоги при алергічних реакціях; спілкуванні з медичним персоналом та викликом ЕМД; правильному транспортуванні постраждалих до лікарні. Взагалі, тренінг із домедичної підготовки допоміг розширити знання про принципи надання першої допомоги, покращити навички комунікації із постраждалими та медичним персоналом, а також навчитися діяти швидко і впевнено в надзвичайних ситуаціях.

На запитання «Чи порекомендували б Ви цей тренінг іншим студентам?» респонденти надали однозначну відповідь «так, звичайно», що свідчить про високий рівень задоволеності участю у проєкті. Також розповіли про переваги проходження тренінгу із домедичної допомоги, а саме: «такий тренінг збільшив нашу впевненість у вмінні надавати домедичну допомогу в разі необхідності»; «навчилися правильно розпізнавати загрозливі ситуації та виконувати відповідні дії, щоб зменшити ризик подальшого ушкодження або загибелі постраждалих»; «тренінг може бути корисним для людей, які працюють у громадських місцях, таких як магазини, кафе, офіси, або у випадку аварійних ситуацій на вулиці»; «навчилися діяти в екстремальних ситуаціях, що може збільшити шанси на виживання та зменшити ризики для нашого здоров'я»; «отримали можливість практикувати іноземну мову в реальних обставинах». Насамкінець зауважили: важливо пам'ятати, що здатність надавати домедичну допомогу необхідно підтримувати та удосконалювати упродовж життя.

На запитання «Які Ваші загальні враження від проходження тренінгу в рамках програми Erasmus+?» отримали такі відповіді: «навички домедичної допомоги можуть врятувати життя та запобігти подальшим ускладненням стану потерпілого»; «тренінги з домедичної підготовки удосконалили навички та знання з надання першої допомоги при невідкладних станах»; «отримання навичок домедичної допомоги може бути корисним для кожної людини, оскільки надзвичайні випадки можуть трапитись із будь-ким»; «надання домедичної допомоги може значно зменшити ризик подальших ускладнень та покращити шанси на одужання».

Після проходження курсу тренінгу здобувачі освіти отримали сертифікати Youthpass Certificate. Сьогодні студенти та викладачі проводять майстер-класи із надання домедичної допомоги не лише для школярів м. Ковеля та Ковельської ОТГ, але і для широкої аудиторії, включаючи пожежників, священнослужителів, працівників кафе, хлібопекарні та інших сфер, які можуть стати свідками або учасниками подій, що часто призводять до травм і поранень. Навчання базових навичок домедичної підготовки в умовах війни може допомогти громадянам зрозуміти, що робити у випадку травми або поранення, як зменшити паніку і страх під час виникнення небезпечних ситуацій, оскільки вони будуть знати як діяти.

Отже, проходження тренінгу з домедичної підготовки є необхідним та важливим для кожної

людини, яка бажає бути готовою надавати допомогу в невідкладних ситуаціях. Під час війни, коли збільшується ризик поранень та травм, навчання домедичних навичок стає особливо важливим для цивільних та військовослужбовців. Ці вміння дозволяють рятувати життя військовим, які поранені в бою, а також цивільним, які можуть стати жертвами її наслідків. Вони є важливою складовою підготовки до війни, яка може допомогти зберегти життя та здоров'я людей в умовах воєнного конфлікту, збільшити безпеку та благополуччя громадян у різних сферах суспільства.

Варто зазначити, що у рамках міжнародної співпраці сучасна освіта набуває конкурентоздатності та прозорості, а роль українських закладів освіти є подвійною: забезпечити належне навчання для своїх студентів та сприяти максимальному використанню можливостей їх творчого потенціалу в освітньому просторі передових держав. На думку Тетяни Антонюк, «міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти є важливою нормою співдружності освітян, оскільки реально сприяє підвищенню мобільності викладачів і студентів, самостійності студентів, рівня їх самоорганізації... Обмін викладачами і студентами... виступає своєрідним ката-

лізатором процесів модернізації і реформування української системи освіти, забезпечує її органічне входження в міжнародний освітній простір» [2; 149].

Отже, міжнародна співпраця в освітньому процесі є дуже важливим елементом, який допомагає розвивати як особистісні, так і професійні якості учасників освітнього процесу з багатьох причин. Ось декілька з них:

1. Розширення можливостей для студентів і викладачів. Міжнародна співпраця дозволяє

студентам і викладачам отримати досвід навчання і викладання в іншій культурній та академічній обстановці. Це може збільшити їх розуміння світу, збагатити освітній досвід, а також підвищити рівень мовної компетентності.

2. Розвиток міжкультурної компетентності. Освітній процес має не тільки академічну, а й соціальну складову. Міжнародна співпраця допомагає студентам та викладачам розвивати міжкультурну компетентність, тобто здатність ефективно взаємодіяти з людьми з інших культур.

3. Підготовка до професій в галузі охорони здоров'я. Адже розвиток системи екстреної медичної допомоги в Україні передбачає створення таких нових професій, як екстрений медичний реагувальник, екстрений медичний технік та парамедик. І саме останній має стати головною ланкою ЕМД, що надає пацієнту повний спектр екстреної допомоги на догоспітальному рівні. Міжнародний досвід може стати важливою конкурентною перевагою для студентів, які планують будувати кар'єру в інших галузях, які мають потребу в базових знаннях із домедичної підготовки, наприклад, пожежники, поліцейські, спортсмени тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>

2. Антонюк Т. Міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти як важливий фактор конкурентоспроможності української освітньої системи. Наукові записки. Серія «Історичні науки». – Київ, 2013. – С. 149–155.

3. ЕРАЗМУС+. Керівництво до програми (Programme Guide). Version 1 (2019):24/10/2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/erazmus+>

4. Філіпов В.К. Вплив глобалізаційних процесів на соціальний інститут освіти. Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України : зб. мат. Всеукр. кр. столу, м. Київ, 17 квітня 2018 р. – Київ : КНУБА, 2018. – С. 323–328.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ФАХОВІЙ ОСВІТІ

Микола Цоколенко,
директор ВСП «Фаховий коледж
електрифікації ДДАЕУ»

Анотація. Стаття вже самою назвою промовляє про її важливість та актуальність. Значущим так само є те, що автор не просто окреслює необхідність системного та методологічно обґрунтованого процесу в цій царині, а й на прикладах освітнього закладу, який очолює, пропонує конкретні нововведення у важливій справі. Допис може зацікавити не лише освітянську, а й більш широку аудиторію.

Abstract. The very title of the article speaks of its importance and relevance. It is also significant that the author not only outlines the need for a systematic and methodologically sound process in this area, but also offers specific innovations in an important matter, using the examples of the educational institution he heads. The post may be of interest not only to the educational, but also to a wider audience.

Взятися за перо мене нині примусила жорстока агресія московії проти нашої Батьківщини. І хоча проблематика, яку хочу викласти у цій статті, вже доволі давно хвилювала мене як директора коледжу і педагога, теперішні суворі реалії спонукають діяти невідкладно і рішуче. Формування національно-патріотичної свідомості у студентів, і не лише у них, сьогодні просто життєво важливе завдання для самого існування української нації.

Адже нині ніхто в світі не знає, коли закінчиться російсько-українська війна, що чекає наш народ після її завершення і єдине, що ми розуміємо достеменно, – часи будуть нелегкими. За таких умов лише соціум, який складається з патріотичного, свідомого загалу, може розраховувати на успіх. І, зрозуміло, особливу роль має відігравати молодь – той соціальний прошарок будь-якого суспільства, на який лягає головне навантаження в оборонній та економічній сферах.

Якщо почитати різного роду нормативні документи, рекомендації профільних установ, котрі стосуються фахової освіти, то в Україні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства. Воно спрямоване на формування національної свідомості на основі суспільно-дер-

жавних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідування європейських цінностей.

Що ж, формулювання цілком слушні, концептуально незаперечні. Лише, як на мене, абсолютно декларативні, позбавлені конкретики і системності. Особливо, якщо йдеться про підготовку спеціалістів нашого освітнього рівня. Адже найперше, що викликає у мене запитання як у керівника: а хто має проводити роботу з національно-патріотичного виховання? Адміністрація. Соціальний педагог. Незаперечно, що так. Однак трагічний розвиток подій в Україні нині яскраво засвідчив, що проблематика, яку ми розглядаємо, надзвичайно поліфонічна, переплетена в густе тематичне мереживо. Це не лише історія, культура, традиції, а й етнографія, релігія, національна самобутність, побутова звичаєвість тощо.

Чи може охопити весь спектр цих питань, наприклад, соціальний педагог? Звичайно, що ні. Адже найперше, за вимогами сучасного штат-

го закладу в патріотичному проєкті «Відзнака імені Івана Багряного». Цю акцію започаткувала Фондація імені Івана Багряного (США) та редакція Всеукраїнського щомісячника «Бористен». Відзнакою вшановуються з нагоди ювілейних дат, визначних подій, за вагомі досягнення в галузях науки, освіти, культури, активну державотворчу та громадську діяльність як громадяни України, так і представники української діаспори, окремі колективи, установи, релігійні громади та інші юридичні особи.

Не важко зрозуміти, що наше долучення до цього проєкту дозволяє торкнутися найрізноманітніших аспектів української ідеї в широкому сенсі. А тому мушу зізнатися, що співпраця з дніпровськими літераторами стала певною ідеологічною патріотичною школою не лише для наших студентів, а й для багатьох педагогів.

Нові сумні та жорстокі реалії вимагають, як на мене, багато в чому діяти по-новому, зокрема, що стосується релігії. Україна – світська країна. Церква відокремлена від державних інституцій. Однак зверніть увагу, наскільки сьогодні в ЗСУ розвинутий інститут капеланства, між іншим, багатоконфесійного.

Хоч Збройні Сили України – це аж ніяк не приватні військові компанії. Цього вимагало саме життя. І чи не слід розглянути питання про участь в національно-патріотичному вихованні державницьких релігійних конфесій. Адже саме українська Церква завжди була чи не найголовнішим чинником збереження національної ідентичності нашого бездержавного народу.

Як відомо, основою будь-якої успішної економіки є, так званий, середній клас. Його основу, становий хребет становлять в усьому світі якраз вихованці фахової освіти. Що стабільніше середній клас економічно, політично, соціально – то успішніше країна. А тому глибоко переконаний, що доля України великою мірою залежить від нашої праці, шановні колеги-освітяни.

Ця стаття, власне нотатки, аж ніяк не претендують на якусь методологічну розвідку чи окреслення напрямів діяльності. Своє головне завдання я вбачав в тому, аби привернути увагу колег і відповідних чиновників до вкрай наболілої проблеми. А її розв'язання потребує роботи набагато ширшого, фахового і зацікавленого загалу.

ного розкладу, він має бути психологом. Та й історикам і філологам, які є в штаті практично кожного фахового коледжу, не впоратися. Адже, наголошую, надзвичайно широке поле для осягнення свого національного «я» відкривається перед кожним з нас.

У стінах кожного українського фахового коледжу викладацький колектив, хто краще, а хто гірше, знає, як підготувати грамотного спеціаліста. Існують затверджені відповідними міністерствами програми, методичні розробки, корпоративні освітні плани тощо. А як виховати не просто фахівця, а гідного громадянина своєї держави? Окрім декларативних гасел я не знаходжу відповіді на це запитання.

Нині неабияке місце у діяльності фахових освітніх закладів відводять так званому соціальному партнерству. Як на мене, це заслуговує на увагу. Інтуїтивно в нашому коледжі ми проводимо таку роботу вже не один рік. Так, укладено меморандуми про співпрацю з Дніпропетровською обласною організацією Національної спілки письменників України, багато років приятелюємо з редакцією Всеукраїнського щомісячника «Бористен». Наслідками такої співдружності стала, наприклад, щорічна участь нашого освітньо-

АКРЕДИТАЦІЯ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ БЕЗ «ПІДВОДНОГО КАМІННЯ»

Руслана Атаманова, методист
Микола Гуменюк, начальник навчального відділення Вищого професійного училища Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Вінниця)

Анотація. У статті розглядаються особливості проходження процедури акредитації освітньо-професійної програми закладом фахової передвищої освіти в умовах сьогодення. Виокремлені окремі актуальні питання підготовки самооцінювання освітньо-професійної програми та проходження акредитаційної експертизи, надано практичні рекомендації щодо проведення самооцінювання освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти для закладів, котрі планують здійснювати їх акредитацію.

Abstract. The article examines the peculiarities of the accreditation procedure of the educational and professional program by the institution of professional preliminary higher education in today's conditions. Specific topical issues of preparation for self-evaluation of educational and professional programs and passing accreditation examination are highlighted, practical recommendations are provided for conducting self-evaluation of educational and professional programs of professional pre-higher education for institutions that plan to carry out their accreditation.

Актуальним питанням сьогодення є питання розбудови якісної фахової передвищої освіти, яка відповідає вимогам часу, суспільства, ринку праці, європейським та державним стандартам та зорієнтована на потреби учасників освітнього процесу, роботодавців та всіх зацікавлених осіб.

Одним із основних маркерів діяльності закладу фахової передвищої освіти та ведення освітньої діяльності є акредитація освітньо-професійних програм (ОПП) спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів фахової передвищої освіти. Незважаючи на те, що механізм акредитації – не нововведення, все ж слід відзначити, що акредитація освітньо-професійних програм є одним із інструментів зовнішнього забезпечення якості освіти та передбачає перебудову освітнього процесу, вироблення абсолютно нових цілей та підходів до його реалізації.

Законодавчо визначено, що акредитація освітньо-професійної програми – оцінювання освітньо-професійної програми та освітньої ді-

яльності закладу фахової передвищої освіти за цією програмою на предмет забезпечення та вдосконалення якості фахової передвищої освіти [1]. Процедура проведення акредитації дозволяє встановити відповідність якості ОПП та освітньої діяльності визначеним вимогам та критеріям, допомогти закладу освіти у визначенні сильних і слабких сторін, можливостей і загроз реалізації освітньо-професійної програми, надати усім зацікавленим сторонам інформацію щодо якості освітньо-професійної програми та освітньої діяльності закладу освіти за цією програмою. Проходження цієї процедури дозволяє закладу фахової передвищої освіти підняти свій рейтинг та конкурентоспроможність на ринку праці серед закладів освіти тієї ж галузі.

На шляху реалізації процедури акредитації заклад фахової передвищої освіти може зіткнутися з низкою питань та проблем уже на етапі здійснення самооцінювання ОПП. Акредитація освітньо-професійної програми фахової перед-

вищої освіти здійснюється шляхом встановлення відповідності освітньо-професійної програми визначеним семи критеріям. Слід відзначити, що критерії оцінювання стосуються не лише безпосередньо ОПП, але й спроможності закладу освіти успішно її реалізувати. Тому має значення інтегрованість освітньо-професійної програми в інституційний контекст роботи закладу освіти [2, с. 270–273].

Заклад фахової передвищої освіти має оцінити свою готовність та прийняти виважене рішення щодо проходження процедури акредитації освітньо-професійної програми. Важливо пам'ятати, що процедуру акредитації можна відкласти під час дії воєнного стану. Це питання регулюється законодавчо Постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 338, у якій Уряд тимчасово дозволив Державній службі якості освіти до припинення чи скасування воєнного стану в Україні, приймати рішення про умовну (відкладену) акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти за заявою закладу освіти без проведення акредитаційної експертизи та без оплати її вартості. Також заклади освіти отримали можливість продовжити в установленому порядку переоформлення сертифікатів про акредитацію спеціальностей (ОПП) за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста на сертифікати про акредитацію освітньо-професійних програм у сфері фахової передвищої освіти з відтермінуванням оплати послуги до трьох місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану. В усіх інших випадках Державна служба якості освіти за заявою закладу освіти здійснює акредитацію освітньо-професійних програм у сфері фахової передвищої освіти відповідно до Положення про акредитацію освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 1 липня 2021 р. №749 [3].

Під час самооцінювання необхідно надати відповіді на питання, що стосуються певного критерію, та підтвердити свою відповідь веб-посиланням на ресурс, що містить відповідну інформацію. В цьому випадку першочерговим завданням є розміщення всіх відповідних внутрішніх документів закладу фахової передвищої освіти на своєму вебсайті. Оскільки перевірка, яку проводять експерти на першому етапі, буде відбуватися дистанційно, тобто тільки з тими джерелами, які ви надали в самооцінюванні, то варто подбати про те, що всі посилання мають бути релевантними та актуальними. Слід забезпечити доступність експертів до всіх необхідних

матеріалів та надати всі підтверджувальні документи. Звичайно, є такі документи, які в публічному доступі надавати заборонено або які знаходяться у внутрішньому користуванні закладу освіти та не передбачають публічного висвітлення. В такому випадку ці документи необхідно буде надати (за потреби) експерту, який проводить перевірку на місці.

Певна кількість питань стосується матеріально-технічного забезпечення ОПП, доступності навчальних приміщень для осіб з особливими потребами, наявності та функціонування соціальної інфраструктури, забезпеченості освітнього процесу доступом до інтернету, віртуального навчального середовища, укомплектованості бібліотеки, гарантування виконання норм (будівельних, пожежних, санітарних) та безпеки освітнього середовища для всіх учасників освітнього процесу. Очевидно, що відповіді на такі питання подати у вигляді посилання буде недоречно, так як вони передбачають візуальне підтвердження, що формується під час відвідування та безпосереднього огляду закладу освіти. Тому можна очікувати, що подані питання будуть висвітлені експертом у чек-листі питань (завдань) як обов'язкові для перевірки.

Крім чек-листа голова експертної групи надсилає до закладу освіти лист-запит з визначеним переліком питань (завдань), відповіді на які потрібно надати у визначений термін електронним доступом до розміщених документів або у вигляді сканкопій цих документів. Серед них можуть бути положення, що регулюють певні питання освітнього процесу, протоколи засідань педагогічної ради, циклових комісій, ради студентського самоврядування із розглядом певних пунктів критерію самооцінювання, робоча планувальна навчальна документація, комплекси навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів, наукові (курсіві) роботи здобувачів освіти, індивідуальний навчальний план, документи атестації та підвищення кваліфікації та інше.

Основний акцент у новому підході до акредитації в питаннях організації та здійснення освітньої діяльності ставиться на забезпеченні тісного та постійного зв'язку з роботодавцями та вивченні потреб здобувачів освіти відповідно до вимог та потреб ринку праці. Така взаємодія передбачає залучення роботодавців до розробки, обговорення та внесення пропозицій до змісту ОПП, визначення змісту, цілей та завдань практичної підготовки, участі у процедурах і заходах забезпечення якості освіти, в організації та реалізації освітнього процесу (участь в організації та проведенні практики, проведення занять для

здобувачів освіти та педагогічного колективу), роботи в дорадчих органах закладу освіти тощо. Крім того, заклад фахової передвищої освіти має здійснювати студентоцентризований підхід в освітньому процесі, який включає вивчення потреб та запитів здобувачів освіти, передбачає їх участь в питаннях забезпечення якості освіти, а також забезпечує організаційною, освітньою, інформаційною, технічною, соціально-психологічною, консультативною підтримкою. Тому всі ці питання мають бути враховані під час створення та реалізації ОПП та висвітлені під час самооцінювання та проходження акредитації.

Відповідно до Національної рамки кваліфікацій [4] фаховий молодший бакалавр має п'ятий рівень кваліфікації, що також є рівнем і вищої освіти. Ця підстава визначає те, що багато понять фахової передвищої освіти із вищою освітою є спільними. Питання, що стосуються реалізації академічної мобільності, неформальної освіти, дуальної освіти, дотримання академічної доброчесності, формування індивідуальної освітньої траєкторії, впровадження інноваційної та дослідницької діяльності, стануть обов'язковими при експертній перевірці.

Потрібно бути готовим до того, що всі документи, які засвідчують реалізацію освітнього процесу за ОПП, що акредитуються, мають бути у безперешкодному доступі для експертів і за необхідності ви маєте їх надати.

Однією із ключових проблем, які можуть постати перед закладом освіти, є фаховість власне експертів, які здійснюють акредитацію ОПП за певною спеціальністю. У своїй роботі вони мають враховувати специфіку закладу освіти та особливості підготовки здобувачів освіти за

певною ОПП. Тобто розуміти, що в силу деяких законодавчо прописаних засад, які визначені для певного закладу з особливими умовами навчання, надати позитивні відповіді на певні питання критеріїв та підтвердити це відповідним документом стає досить складно, а в деяких випадках – просто неможливо. І експерти мають це врахувати під час оцінювання, але в реальності може статися так, що це буде упущено та прийнято експертами як недолік. Тому потрібно прикласти чимало зусиль та старанно готуватися, щоб такі моменти були доступно та зрозуміло висвітлені під час експертної перевірки, та надані необхідні докази.

Звичайно, це ще не повний перелік тих питань та ситуацій, які можуть виникнути під час акредитації, але багато чого залежить від якості проведення самооцінювання закладом фахової передвищої освіти. Слід пам'ятати, що акредитаційні процедури мають носити моніторингово-консультаційний, а не контролюючий характер. Акредитація покликана забезпечити зовнішню якість фахової передвищої освіти, довіру між усіма учасниками акредитаційного процесу, прийняття прозорих рішень та формування культури якості освіти.

Отже, не зважаючи на те, що процедура акредитації освітньо-професійної програми може стати викликом та потребує клопіткої роботи від закладу фахової передвищої освіти, слід пам'ятати – це процес, що допомагає підвищити якість фахової передвищої освіти, оцінити рівень та якість надання освітніх послуг, а також надати рекомендації з покращення різних аспектів ОПП у навчально-методичному, виховному, освітньому, інформаційному напрямках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про фахову передвищу освіту : Закон України від 06.06.2019 р. № 2745-VIII. Дата оновлення: 23.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
2. Ямковий О. Акредитація освітньо-професійних програм як інструмент зовнішнього забезпечення якості фахової передвищої освіти // Інноваційна професійна освіта. Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання : матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції (звітної) Інституту професійної освіти НАПН України (29 квітня, 17-20 березня 2022 р.), 1 (2). ІПО НАПН України, м. Київ, Україна.
3. Деякі питання акредитації освітньо-професійних програм фахової передвищої освіти в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів від 21.03.2022 р. №338. Дата оновлення: 19.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/338-2022-%D0%BF#Text>
4. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів від 23.11.2011 р. №1341. Дата оновлення: 02.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 08.11.2023).

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В МЕДИЧНІЙ ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

Ірина Бушинська,
викладачка ВСП «Криворізьке відділення
післядипломної освіти молодших медичних
та фармацевтичних спеціалістів»
КП «Обласний центр громадського здоров'я»
Дніпропетровської обласної ради»

Анотація. Ідея розвитку критичного мислення у здобувачів освіти виникла у зв'язку з відсутністю самостійності, соціальної спрямованості, мотивованості й результативності мислення молодого покоління.

Відтак, учасники Давоського форуму-2016 дійшли висновку, що критичне мислення стане однією із найнеобхідніших навичок успішного майбутнього.

А для медичних працівників – це ще й професійно необхідна навичка, адже саме вони тримають «найцінніші у світі ключі» – ключі від здоров'я людей. Зважаючи на специфіку роботи медичної сестри / брата, де навіть незначна, на перший погляд, помилка може мати серйозні наслідки для здоров'я та життя пацієнта, критичне мислення набуває особливого значення.

Abstract. The idea of developing critical thinking in education seekers arose in connection with the lack of independence, social orientation, motivation and effectiveness of thinking of the younger generation.

Therefore, the participants of the 2016 Davos Forum came to the conclusion that critical thinking will become one of the most necessary skills for a successful future.

And for medical workers, this is also a professionally necessary skill, because they hold the "most valuable keys in the world" – the keys to people's health. Taking into account the specifics of the work of a nurse / brother, where even an insignificant, at first glance, error can have serious consequences for the health and life of the patient, critical thinking takes on special importance.

На сьогоднішній день технологія формування та розвитку критичного мислення вважається однією з інноваційних педагогічних технологій, що відповідає вимогам Національної доктрини розвитку освіти України щодо переходу до нового типу гуманістично-інноваційної освіти.

Тому «прокачувати» свої мізки потрібно вже сьогодні, щоб змінювати своє життя вже завтра.

Отже, критичне мислення – це не про критику всього, що нас оточує. Це система суджень, що допомагає розглядати події, робити висновки і давати оцінку подіям, аналізувати їх. Можна сказати, що критичне мислення – це спосіб

пізнання світу через беззупинний процес аналізу та самоаналізу, самопізнання та самовдосконалення.

Відтак, формування критичного й клінічного мислення є найголовнішим завданням системи освіти в закладах медичного спрямування як на додипломному, так і на післядипломному етапах.

З педагогічної точки зору критичне мислення – це комплекс мисленневих операцій, що характеризується здатністю людини до:

- аналізу, порівняння, синтезу, оцінювання інформації з будь-яких джерел;
- бачення проблеми, постановки запитань;

- висунення гіпотези та оцінювання альтернатив;
- свідомого вибору, прийняття рішень та їх обґрунтування.

Метою застосування технології є формування та розвиток загальних і професійних компетентностей, що дозволять:

- визначати причинно-наслідкові зв'язки;
- аналізувати та систематизувати отриману інформацію;
- уміти ставити запитання, обґрунтовувати свою позицію, використовуючи аргументацію;
- навчитись слухати інших та формувати контраргументи;
- виділяти помилки в міркуваннях;
- робити висновки та узагальнення;
- стимулювати самостійну пошукову діяльність, самоосвіту та самоорганізацію.

Таким чином, технологія розвитку критичного мислення – це універсальна, інтерактивна, “над-предметна” технологія, яка може використовуватись викладачами різних дисциплін у освітньому процесі.

Досвід впровадження технології критичного мислення в педагогічну практику

Технологія розвитку критичного мислення складається з трьох стадій / фаз:

- 1) вступної – виклик (актуалізація);
- 2) основної – осмислення (реалізація);
- 3) підсумкової (рефлексія).

Пропоную коротко зупинитись на найпоширеніших методах або технологіях розвитку критичного мислення у процесі компетентісно орієнтованого навчання клінічним дисциплінам для кожного з трьох етапів заняття.

Зокрема, на початковому етапі заняття можемо використовувати такі прийоми: мозковий штурм, діаграма (коло) Венна, кластер, «кошик ідей», «дерево припущень» тощо. Мені подобається використовувати мозковий штурм – це методичний прийом, застосування якого сприяє розвитку вищого рівня мислення, допомагає знаходити нові рішення через вияв індивідуальних здібностей кожного, спонукає до розвитку клінічного мислення, вчить застосовувати набуті знання на практиці.

Механізм його проведення простий і доступний: викладач об'єднує здобувачів освіти у групи, учасники яких ознайомлюються з конкретними завданнями і проблемою, над розв'язанням якої вони будуть працювати. Пізніше кожен зі здобувачів пропонує свої ідеї, шляхи розв'язання того чи іншого питання, що було поставлене перед ними. Під час мозкового штурму забороняється коментувати думки чи давати їм оцінку. Кожен учасник групи вільно висловлює власну ідею або декілька ідей.

Метою цієї методики є залучення до роботи всіх учасників, а не досягнення кількості за рахунок якості.

Приклади використання мозкового штурму

Тема «Хірургічна інфекція»

Прийом – мозковий штурм

Інструкція: подумайте, які проблеми щодо інфекційної безпеки існують у відділенні хірургії та які шляхи їх розв'язання ви можете запропонувати.

Проблеми	Ідеї щодо розв'язання

Прийом «так – ні»

Під час опрацювання теми «Термічні ушкодження. Електротравма» здобувачам освіти пропоную за 5 хвилин заповнити таблицю «так чи ні».

1. Розрізняють такі види опіків залежно від причин виникнення: термічні, хімічні, променеві, електричні.

2. Існує 3 ступені опіків за глибиною ураження.

3. Вплив на тканини кислот, солей тяжких металів призводить до утворення коагуляційного некрозу.

4. Існує 3 ступені опіків за глибиною ураження...

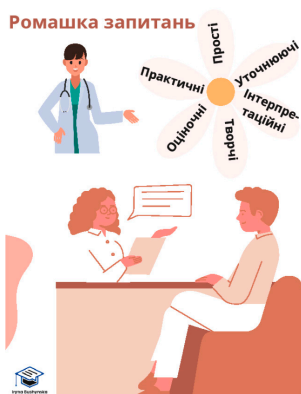
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
+	-	+	-						

Також використовую цей прийом, застосовуючи цифрові технології, які допомагають активізувати діяльність здобувачів освіти та підвищити концентрацію їхньої уваги.

Що стосується основного етапу заняття (осмислення), то до найпоширеніших методів розвитку критичного мислення можна віднести: ментальну карту, «карусель», «ромашку Блума», «шість капелюхів» та інші.

Особисто мені подобається використовувати прийом «**ромашка запитань**» («**ромашка Блума**»), бо він дозволяє формувати й розвивати клінічне мислення, що так важливо для медичних працівників.

Для цього об'єдную здобувачів у команди по 6 осіб. Кожен учасник команди формулює питання одного із зазначених типів. Потім запитання ставлять членам іншої команди.

Основу «ромашки» складають питання різного типу:

- **прості** – відповідаючи на які, потрібно назвати якісь факти, згадати та відтворити певну інформацію, наприклад: «Що (сталось)?», «Коли (з'явився біль)?», «Де?», «Як (болить, характер болю)?»;

- **уточнювальні** – починаються зі слів: «Тобто ви кажете, що...?», «Я правильно зрозуміла / зрозумів, що...?». Метою таких запитань є надання можливостей для зворотного зв'язку й уточнення інформації;

- **інтерпретаційні (що пояснюють)** – починаються зі слова «Чому?», «З чим пов'язуєте виникнення...?» тощо та спрямовані на встановлення причинно-наслідкових зв'язків;

- **творчі** – такі питання зазвичай містять частинку «б», елементи умовності, припущення, прогнозу: «Що змінилося б...», «Що буде, якщо...», «Як ви вважаєте, як розвиватиметься...»;

- **оцінювальні** – спрямовані на з'ясування критеріїв оцінювання тих чи інших подій, явищ, фактів: «Після вживання якої їжі виник біль?», «Порівняйте Ваші відчуття до... та після...?» і т.д.;

- **практичні** – спрямовані на встановлення взаємозв'язку між теорією і практикою: «Як мож-

на застосувати...?», «Що можна зробити ...?».

Що стосується методів розвитку критичного мислення на завершальному етапі заняття, тобто рефлексії, то до них можна віднести: синквейн, PRES, есе, шкала думок, «плюс-мінус-цікаво», «риб'яча кістка» та інші. Для прикладу пропоную розглянути такий цікавий метод рефлексії, як синквейн. До речі, здобувачам післядипломної освіти дуже подобається такий вид роботи, адже він не тільки спонукає до проблемної роботи, а й розвиває творчі здібності, уяву, вміння нестандартно мислити.

Отже, одним із інтерактивних прийомів роботи на занятті є складання синквейнів (сенканів). Це своєрідна цікавинка філософського змісту, що вимагає ретельного обміркування на основі глибокого розуміння речей. Таким чином, синквейн забезпечує високоефективну роботу з розвитку критичного мислення, спонукає здобувачів освіти у великому обсязі відібрати основну інформацію і відтворити її у стислій формі.

Синквейн (сенкан) – це вірш, що складається з п'яти рядків і написаний за певними правилами. Лаконічність цього методу розвиває здатність резюмувати інформацію, висловлювати стисло думку декількома значущими словами, короткими висловами.

Основні правила написання синквейну:

- **перший рядок** – назва теми одним словом (як правило, іменником), яке позначає об'єкт чи предмет, про який йтиметься;

- **другий** – опис ознак та властивостей об'єкта у синквейні предмета чи об'єкта двома словами (прикметниками);

- **третій** – опис дії в межах теми трьома словами (дієсловами), що описують характерні дії об'єкта;

- **четвертий** – фраза з чотирьох слів, що показує ставлення автора синквейну до теми (однією фразою);

- **п'ятий** – слово-резюме, висновок, що характеризує суть предмета чи об'єкта.

Приклад синквейну:

Біль
Гострий, хронічний
Виснажує, лякає, хвилює
Вміємо розпізнати – можемо управляти
Допоможемо!

Варіанти застосування:

1. На початку заняття здобувачі репрезентують синквейни, підготовлені вдома.

2. Здобувачам надається час для створення синквейну та його презентації (можна працювати індивідуально або мінігрупами).

Крім самостійного (у парі, групі) складання синквейну, можливі варіанти:

- ◆ складання короткої розповіді за готовим синквейном (з використанням слів і фраз, що входять до його складу);

- ◆ корекція та вдосконалення готового синквейну;

- ◆ аналіз неповного синквейну – визначення відсутньої частини (наприклад, синквейн без першого рядка, необхідно з урахуванням існуючих рядків її визначити).

Ще один метод рефлексії – прийом **PRES**.

PRES – це акронім від перших літер чотирьох англійських слів, що означають: позицію, причину, приклад, вирішення.

За допомогою цього прийому здобувачі післядипломної освіти удосконалюють свої комунікативні компетентності, а саме: навчаються висловлювати власну думку з дискусійного питання у виразній та стислій формі (усно або письмово), аргументувати, переконувати інших. На допомогу здобувачам освіти доцільно запропонувати опорні слова і вирази.

Вирізняють чотири етапи методу PRES:

1. Позиція (Position): потрібно висловити свою думку, пояснити свою точку зору «Я вважаю...».

2. Причина (Reason): слід пояснити причину появи цієї думки, тобто на чому ґрунтуються докази «Тому що ...».

3. Приклад (Example): необхідно навести приклад, додаткові аргументи на користь своєї позиції; назвати факти, що демонструють докази «Наприклад...».

4. Вирішення/розв'язання (Solution): потрібно підсумувати свою думку, зробити висновки «Отже...», «Таким чином...».

Висновок

Використання методів критичного мислення на заняттях активізує пізнавальну діяльність здобувачів освіти, мотивує їх до навчання, підвищує його результативність, сприяє розвитку творчих здібностей, формує як предметну, так і загальнопрофесійні компетентності молодших спеціалістів з медичною освітою. Методи критичного мислення вирізняються серед інших інноваційних педагогічних технологій вдалим поєднанням проблемності та продуктивності навчання з технологічністю заняття, ефективними методами і прийомами. Таким чином, реалізація технології розвитку критичного мислення як засобу формування ключових компетентностей є актуальною та важливою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII URL : https://ips.ligazakon.net/document/view/T172145?an=1&ed=2023_06_10
2. Нова українська школа (Смарт Освіта) : Як розвивати критичне мислення в учнів (з прикладом уроку). URL : <https://nus.org.ua/articles/krytychne-myslennya-2/>
3. Освітня платформа «Критичне мислення». URL : <https://www.criticalthinking.expert/>
4. Ігор Суценко, Олена Пометун. Основи критичного мислення : методичний посібник для вчителів. – Київ : ЛІРА-К, 2016. – 156 с.
5. Пометун Олена. Урок, що розвиває критичне мислення. 70 методів в одній книзі : посіб. – Київ, 2020. – 101 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ АТЕСТАЦІЇ У ПЛОЩИНІ ВИВЧЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Ігор Липчанчук,
перший заступник начальника училища
Віталій Каращук,
методист навчально-методичного відділу
Вищого професійного училища Львівського державного
університету безпеки життєдіяльності (м. Вінниця)

Анотація. У публікації розглянуто актуальні питання атестації педагогічних працівників за комплексного та всебічного вивчення їх професійної майстерності, творчої ініціативи, престижу та авторитету. Наведено аргументи щодо деякої невизначеності процедури вивчення показників професійної діяльності. Запропоновано шляхи вирішення актуальних питань, що не суперечать принципам академічної доброчесності, демократизму, гнучкості та гуманності.

Abstract. The publication examines topical issues of certification of teaching staff for a comprehensive and comprehensive study of their professional skills, creative initiative, prestige and authority. Arguments are presented regarding some uncertainty of the procedure for studying indicators of professional activity. Ways of solving topical issues that do not contradict the principles of academic integrity, democracy, flexibility and humanity are proposed.

Постановка проблеми. Один із засновників сучасної лінгвістики, філософ, літератор, викладач, політичний активіст українсько-єврейського походження Аврам Ноам Чомскі (Хомський) у своїй праці висловив таку думку: “Якщо ви викладаєте те, чого вчили п’ять років тому, то предмет помер, або ви мертві” [1]. Очевидно, що автор підібрав гострі та влучні слова, які закликають педагогічного працівника до професійного зростання шляхом розвитку його загальних та спеціальних компетентностей. У цьому ж контексті варто відзначити, що такої ж думки стосовно зміни ролі педагогічного працівника в освітньому середовищі притримуються багато дослідників. Так, більшою мірою роль спрямована на студентоцентризм, конкурентоспроможність, партнерство, новаторство та менторство.

Яскравим стимулом, каталізатором та мотиватором до професійного зростання педагогічного працівника є проходження процедури атестації, яка є обов’язковою згідно із Законом України

“Про освіту” [2, ст. 50]. Завдяки атестації можливі спостереження та оцінювання обсягів зростання професійної майстерності, творчої ініціативи, престижу та авторитету. Завдяки їй, зрештою, можливо коригувати динаміку показників ефективності освітнього процесу з метою розвитку гармонійного освітнього середовища.

Відповідно до керівних документів з атестації педагогічних працівників перед атестаційною комісією з часом виникатимуть питання, які або не врегульовані, або відсутні норми їх врегулювання. Наприклад: “За якими критеріями визначити, що педагогічний працівник відповідає займаній посаді?”, “За якими критеріями визначити, що педагогічний працівник заслуговує на ту чи іншу кваліфікаційну категорію/педагогічне звання?”, “Чи має право заклад освіти розробити (визначити) ці критерії, якщо затверджене єдине Положення з єдиними вимогами?”, “Якими дієвими механізмами керівнику закладу освіти змотивувати колектив до постійного професійного зрос-

танья?” тощо. Хтось одразу скаже, що відповіді слід пошукати у затверджених професійних стандартах, в яких визначено перелік компетентностей для педагогічного працівника (майстра виробничого навчання) [4], [3], хтось, що можна користуватися посадовими інструкціями. Але...

Виклад основного матеріалу дослідження. У пошуках відповідей на поставлені питання, атестаційна комісія, насамперед, має керуватися принципами академічної доброчесності, нормами етики, моралі, демократизму, гнучкості та гуманності. Процедура атестації має мотивувати та спонукати до постійного розвитку та вдосконалення. Від її організації та провадження залежатиме кінцевий результат, ба більше – правильно розвиватиметься здорова конкуренція у деякій гонитві за першістю.

Під час своєї діяльності атестаційна комісія має враховувати наступні вимоги [5, п. 9]:

- 1) стаж роботи на посаді;
- 2) здобутий раніше рівень освіти;
- 3) наявність мінімально необхідного обсягу курсів підвищення кваліфікації (стажування) за останні п'ять років;
- 4) динаміку показників професійної діяльності.

Із вимогами перших трьох складових все очевидно. Питання не мають виникати, так як у По-

ложенні про атестацію педагогічних працівників пунктом 9 ці деталі чітко врегульовані. Найбільше каменів спотикання слід очікувати, вивчаючи динаміку показників професійної діяльності. Під час неформального спілкування із колегами з різних закладів освіти можемо зробити певні висновки щодо традиції вивчення досвіду педагогічних працівників. Одні говорять, що в них атестація зводиться до проведення відкритих занять та позааудиторних заходів, де педагогічні працівники демонструють навички використання інноваційних методик та технологій, інші – взагалі говорять, що у рік атестації усі заняття – відкриті, від третіх чуємо про вимоги щодо наявності публікацій та призових місць у різних професійних конкурсах, предметних олімпіадах, заходах тощо. То чи можливо комплексно та всебічно вивчити компетентнісний розвиток педагога за такого сценарію? Звісно, що ні. Досвід необхідно вивчати з різних позицій. Адже педагогічний працівник володіє сукупністю ролей в освітньому (навчально-виробничому) процесі, кожна з яких по-особливому важлива.

Вивчаючи динаміку показників професійної діяльності, слід дотримуватися таких вимог, які не суперечать чинним професійним стандартам та посадовим інструкціям (табл. 1).

Таблиця 1

Зміст вимоги		Коментар
1		2
Вимога 1	Ефективне планування власної діяльності, використання новітніх та сучасних освітніх підходів, методів, методик та прийомів до організації та здійснення освітнього процесу з метою формування необхідних компетентностей здобувачів освіти	Активні зміни в педагогіці, економіці (ринку праці), віковій психології вимагають від педагогічного працівника “йти в ногу з часом” і завчасно реагувати на зміни
Вимога 2	Постійне підвищення професійного рівня та майстерності	Педагогічний працівник зобов'язаний шляхом формальної та інформальної освіти постійно підвищувати свою компетентність за різними формами, видами та програмами [6]
Вимога 3	Налагодження кооперації із учасниками освітнього процесу	Дійсно, співпраця дає чудові результати в отриманні зворотного зв'язку, думки та пропозицій. Зі сторони завжди можна одержати “свіжий подих” у контексті професійної діяльності

продовження на стор. 33

	1	2
Вимога 4	Реалізація педагогічної діяльності у навчанні здобувачів освіти з дотриманням правил та принципів академічної доброчесності	Політика у сфері освіти з кожним роком визначає жорсткіші правила дотримання академічної доброчесності. Використання принципів спонукатиме до творчості, оригінальності, формуватиме індивідуальність особистості, розвиватиме критичне мислення.
Вимога 5	Оприлюднення творчих напрацювань, обмін досвідом у полі педагогічної спільноти	Досягненнями слід пишатися, демонструючи їх спільноті. Незалежно від якості критики слід продовжувати власний розвиток у пошуках ідеальних “рецептів” професійної діяльності.

Примітка¹: У випуску журналу “Фахова передвища освіта” № 2, 2023 нами підіймалися актуальні питання про підвищення кваліфікації зі шляхами їх вирішення.

Закцентуємо увагу на тому, що розробка критеріїв оцінювання та вимог до кваліфікаційної категорії/педагогічного звання є некоректною та протиправною процедурою. Чому? А тому, що: по-перше, це не передбачено у чинних нормативно-правових актах; по-друге, навіть і якщо припустити їх наявність, то в одних закладах вони можуть бути м'якшими, в інших – жорсткішими. Головне – стимулювати та вмотивувати педагогічний колектив до професійного зростання. Якщо ж педагогічний працівник активно розвиває свої компетентності, то чому б не присвоїти йому відповідну кваліфікаційну категорію/педагогічне звання під час чергової (позачергової) атестації? Саме на цю благородну мету спрямоване нове Положення про атестацію педпрацівників.

Для зручної самодіагностики педагогічного працівника у міжатаестаційний період можна розробити картку обліку індивідуальної роботи за певними напрямками. У картці обліку індивідуальної роботи за міжатаестаційний період висвітлюються:

- 1) особисті досягнення (нагороди у конкурсах, заходах, змаганнях, виставках тощо);
- 2) навчально-методична робота з розробки комплексів навчально-методичного забезпечення, методичних вказівок та рекомендацій, завдань самоконтролю знань, інтерактивних плакатів, схем тощо.
- 3) робота над методичною проблемою (індивідуальною чи тою, над якою працює заклад

освіти);

4) позааудиторна та виховна робота (проведення конкурсів, змагань, олімпіад, брейн-рингів, вікторин тощо);

5) удосконалення навчально-матеріальної бази (створення наочності, обладнання);

6) публікації у фахових виданнях (статті, тези, методичні рекомендації, конкурсні роботи);

7) участь у семінарах, конференціях, форумах загальноосвітнього характеру;

8) підвищення кваліфікації шляхом формальної та інформальної освіти.

Запропонована картка обліку індивідуальної роботи за міжатаестаційний період систематизує роботу педагогічного працівника, не встановлює ніяких вимог та критеріїв оцінювання, не диктує обсяг робіт на певну кваліфікаційну категорію/педагогічне звання, дає можливість членам атестаційної комісії пересвідчитися у професійному зростанні та компетентнісному розвитку.

У діяльності атестаційної комісії можуть використовуватися інші моделі оцінювання, але такі, що не суперечать принципам академічної доброчесності, нормам етики, моралі та головне – чинним нормативно-правовим актам.

Список використаних джерел

НАВЧАННЯ БЕЗ СТІН

Тетяна Срібна,
завідувачка відділення комунального закладу
«Бериславський медичний фаховий коледж»
Херсонської обласної ради

Анотація. Автор статті пропонує ознайомитися з різноманітними викликами освітнього процесу сьогодення в умовах окупації. Визначає пріоритетні методи та методики «навчання без стін», також знайомить читачів із варіантами реалізації цього питання. Поданий матеріал зацікавить перш за все педагогічних працівників різних напрямів, а також стане корисним широкому колу читачів.

Abstract. The author of the article offers to get acquainted with the various challenges of the educational process today in the condition of occupation. Besides she defines the priority methods and techniques of "education without walls", also introduces readers with options for implementing this issue. The presented material will be interesting, first of all, for pedagogical workers of various fields, and will also be useful to a wide range of readers.

Освітній заклад може стимулювати студентів розвивати власні переконання, цінності та погляди, він мотивує дітей. Зрозуміло, що чималу роль в цьому відіграє загальна атмосфера, що вирує в закладі та поза ним. Війна, як неочікуваний агрегатор, згуртувала українську націю, мобілізувавши весь її потенціал на відсіч ворогу. Вона торкнулася кожної української родини, стала частиною нашого життя, а перемога у ній має стати спільною метою всього українського народу. Кожний українець має свій рахунок війні та свою історію боротьби, що у сукупності складають нашу спільну історію спротиву.

Не стоять осторонь і викладачі фахової передвищої освіти Херсонщини. Так вже склалося, що викладачі – це рушійна сила суспільства. Насправді, українські освітяни – справжні супергерої та супергероїні, починаючи з лютого 2022! Вони працюють по 18 годин на добу через навчальні платформи, використовують зум, скайп,

вайбер і телеграм. Навчають з екранів телевізорів і зробили все, щоби попри відсутність світла та інтернету у наших дітей була освіта та було майбутнє. Не стоять осторонь і ті викладачі, які перебувають в окупації, які працюють в зонах бойових дій та на лінії розмежування. Так вже склалася доля. І всі вони на своїх плечах несуть

ношу освітнього процесу – намагаються виплекати «освічених дітей». Тільки такі діти виростають у дорослих, які змінюють світ навколо та роблять революційні відкриття. Тож недооцінювати внесок викладача під час такого розвитку подій зовсім не варто. Це внесок в спільну перемогу над ворогом на полі бою освітнього простору.

Через повномасштабне російське вторгнення в окупації опинилася і наша Бериславська міська територіальна громада, і наш коледж. Війна, звісно, принесла проблеми в усі сфери життя людей. Лихо не оминуло й наш заклад сьогодні – будівлю коледжу обстріляли авіабомбами. Більша частина споруди зруйнована внаслідок бойових дій під час звільнення, матеріально-технічну базу закладу було розграбовано – російські мародери поквапилися привласнити все цінне, що залишилося на окупованій Бериславщині. З пер-

ших днів війни міст, як стратегічний об'єкт на Каховській ГЕС, став недоступним для цивільного населення і воно опинилося у пастці російської окупаційної влади. З того моменту і до сьогодні освітній процес у нашому медичному коледжі перейшов у «навчання без стін», яке проникає в усе, що пізнає, робить, до чого прагне, що любить і ненавидить людина, яка формується і зростає.

Але «коледж» – це не просто заклад чи будівля, це життя простих людей. Зараз наш заклад освіти працює дистанційно на різноманітних освітніх платформах та вебсервісах. Зокрема використовуємо "Всеукраїнську школу онлайн, GOOGLE CLASSROOM, ЄДИНУ ШКОЛУ, MOODLE, що дає змогу комунікувати не лише в один бік, надсилаючи завдання, а й отримувати зворотний зв'язок.

«Навчання без стін» в умовах воєнної окупації і по сьогодні:

- Говоримо правду і даємо відповіді на складні запитання ("А коли закінчиться війна?")
- Приємні емоції під час окупації та пошук вдячності (малоємо зі студентами коло з приємних подій та емоцій за сьогодні)
- Не босямося повторюватися і запитувати першим, співчувати та переказувати історії інших
- Не концентруємося на втратах, викидаємо злість в "образливих" назвах, які ми з дітьми придумуємо для російських окупантів
- Менше логіки-більше емпатії, випромінювати світло і любов на кожному занятті в Zoom, Viber і навіть в смс 24*7

Ми так само багато вчимося новому, опануємо нові технології, знайомимося з міжнародним досвідом і максимально намагаємося адаптувати все це до українських реалій. Ми дуже чекаємо на рефлексію від кожного студента, віримо в небайдужість і готові всіляко боротися з лінню і відсутністю зв'язку та інтернету, по краплі підсилюючи мотивацію до навчання нестандартними підходами, повідомленнями.

Коли зникає зв'язок на декілька тижнів, **ми терпляче чекаємо** і шукаємо спосіб надати навчальний матеріал -і це нас згуртовує

вміємо зберігати внутрішній спокій(не кричати про те, щоб хтось виїжджав з окупації, тримати врівноважений стан на кожному занятті з дітьми)

Не розкачуємо безжально психіку, а допомагаємо собі відновлюватися(маленькі квести,ревізія ресурсів своїх і дітей,розмова про рутинні справи, про домашніх улюбленців)

- Не боїмося повторюватися і запитувати першими, співчувати та переказувати історії інших.

- Говоримо правду і даємо відповіді на складні запитання (“А коли закінчиться війна?”).

- Вміємо зберігати внутрішній спокій (не кричати про те, щоб хтось виїжджав з окупації, тримати врівноважений стан на кожному занятті з дітьми).

- Не розкачуємо безжально психіку, а допомагаємо собі відновлюватися (маленькі квести, ревізія ресурсів своїх і дітей, розмова про рутинні справи, про домашніх улюбленців).

- Коли зникає зв'язок на декілька тижнів, ми терпляче чекаємо і шукаємо спосіб надати навчальний матеріал – і це нас згуртовує!

Я пишаюся тим, що наші педагоги попри обставини не “розбігаються”, не бояться працювати. Ми в постійному русі та вдосконаленні нашого професіоналізму, бо за нами йдуть діти.

Поради для педагогів:

- Не концентруємося на втратах, викидаємо злість в “образливих” назвах, які ми з дітьми придумуємо для російських окупантів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В.Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу : інноваційні засоби і технології : кол. монографія / АПН України, Інститут засобів навчання. – Київ : Атіка, 2015. – С. 77–140.

2. Мурасова Г. Є. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах дистанційного навчання – Електронний ресурс. – [Режим доступу] http://www.confcontact.com/2012_10_04/re2_murasova.htm.

3. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти. [Електронний ресурс]. DOI: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>

4. Система електронного навчання ВНЗ на базі MOODLE : методичний посібник / Ю. В. Триус, І. В. Герасименко, В. М. Франчук // За ред. Ю. Триуса. – Черкаси. – 220 с. Режим доступу: https://vfranchuk.fi.npu.edu.ua/images/files/statty/37_SEN_VNZ.pdf.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОДАННЯ ОСВІТНЬОГО МАТЕРІАЛУ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Наталія Гуральська,
Сергій Гуральський,
викладачі Могилів-Подільського
монтажно-економічного фахового коледжу

Анотація. У статті розкрито значення використання дистанційних технологій навчання на сучасному етапі розвитку ІКТ під час викладання спеціальних дисциплін. Висвітлено засади становлення і розвитку дистанційного навчання, що передбачає наявність фізичного відокремлення викладачів і студентів під час освітнього процесу з використанням різних технологій для полегшення та спрощення спілкування між викладачем і студентом та між студентами.

Abstract. The article reveals the importance of using distance learning technologies at the current stage of ICT development in the teaching of special disciplines. The principles of the formation and development of distance learning are highlighted, which implies the presence of physical separation of teachers and students during the educational process using various technologies to facilitate and simplify communication between the teacher and student and between students.

Сучасна система освіти широко використовує нові технології навчання, які потенційно збільшують можливості освітнього процесу. Під технологією навчання розуміють його мету, зміст, організацію, прийоми оптимізації [1]. Ця проблема стає особливо актуальною в наш час, коли вся система вищої та середньої освіти тимчасово працює в дистанційному або змішаному режимі.

Дистанційне навчання – це продукт сучасних інтернет-технологій, який включає всі характерні для освітнього процесу компоненти [2].

В освіті України розробляють теоретичні, практичні та соціальні аспекти дистанційного навчання. У вітчизняних працях науковців проблемі дистанційної освіти присвячено роботи В. Бикова, Н. Думанського, Г. Кравцова, В. Кухаренка, В. Олійника, О. Глазунової, К. Обухової, О. Самойленка, Н. Сиротенко, Г. Молодих, Н. Морзе, Н. Твердохлебової, О. Захар, П. Камінської та ін. Проблеми впровадження технологій дистанційного навчання в зарубіжних країнах, зокрема перспективи розвитку дистанційної освіти, досліджували Дж. Андерсон, Ст. Віллер,

Т. Едвард, Р. Клінг.

До недавнього часу дистанційне навчання активно використовувалося у коледжах та ЗВО в системі заочного навчання, а для студентів очної форми навчання – як доповнення до традиційних методів навчання. Зараз, в період війни, це єдиний спосіб продовження освіти, тому ми не будемо розглядати переваги і недоліки дистанційного навчання, а перейдемо до розгляду особливостей такого викладання спеціальних технічних дисциплін.

Навіть у звичайних умовах викладання технічних дисциплін має свою специфіку – воно не базується на попередніх знаннях, засвоєних у школі. Якщо врахувати неухильне скорочення об'єму аудиторних годин, вже давно виникла необхідність використовувати альтернативні методи навчання. Саме ці напрацювання дозволили коледжам та ЗВО успішно перейти на дистанційне навчання.

Технології дистанційного навчання включають в себе індивідуалізований процес передачі та засвоєння знань, умінь, навичок і способів

пізнавальної діяльності майбутніх фахівців. Такі технології можна розглядати як природний етап еволюції традиційної системи освіти від дошки з крейдою до електронної дошки й комп'ютерних навчальних систем, від книжкової бібліотеки до електронної, від звичайної аудиторії до віртуальної. Такі технології надають можливість проводити дистанційне навчання за допомогою інтернету; урізноманітнювати засоби спілкування студентів і викладачів (електронна пошта, чат, форум, обмін файлами тощо); активізувати роль викладача і здійснювати повний контроль за процесом навчання; застосовувати багаторівневу систему тестування; поповнювати базу даних, накопичувати різнобічну статистику [1]. Застосування дистанційних технологій у процесі навчання надає можливість для студентів обирати зручний час для вивчення й засвоєння навчальних дисциплін, самостійно здійснювати модульний контроль та аналіз своєї навчальної діяльності, а викладачам – систематично керувати навчальною роботою студентів, контролювати й аналізувати їх діяльність за кожним модулем навчальної дисципліни, що стимулює студента якісно освоювати зміст освіти.

Розглянемо підготовку і використання дистанційного курсу.

Для організації дистанційного навчання у коледжі використовується платформа Moodle (рис. 2) Це модульне об'єктно орієнтоване ди-

ЦДО МПМЕФК На головну Особистий кабінет Мої курси Керування сайтом

Центр дистанційної освіти МПМЕФК

На головну Налаштування Учасники Звіти Банк питань Більше ▾

 Ласкаво просимо на сайт дистанційної освіти Могилів-Подільського монтажно-економічного фахового коледжу!

 Розклад дзвінків Документ PDF

 Розклад I семестр 23-24 н.р. Електронна таблиця Excel

Мої курси

Математика

Викладач: Гуральський Сергій Миколайович

Фізика і астрономія

намічне навчальне середовище, яке називають також системою управління навчанням (LMS), системою управління курсами (CMS), віртуальним навчальним середовищем (VLE) або просто платформою для навчання, яка надає викладачам, учням та адміністраторам дуже розвинутий набір інструментів для комп'ютеризованого навчання, зокрема дистанційного. Moodle можна

використовувати в навчанні школярів, студентів, у підвищенні кваліфікації, бізнес-навчанні як в комп'ютерних класах освітнього закладу, так і для самостійної роботи вдома.

Система Moodle має зручний інтуїтивний інтерфейс, який надає широкі можливості для розробки навчальних курсів. Для організації ефективного навчання та контролю система передбачає використання різноманітних засобів та форм організації освітнього процесу: інтерактивні лекції, завдання, тести, семінари, бази даних та інші. Досвід використання платформи Moodle в коледжі довів її ефективність як у дистанційній формі навчання, так і в якості додаткового елемента очного навчання.

Спочатку студент повинен ознайомитися з теоретичним матеріалом як у віртуальній аудиторії, так і додатково у вигляді різноманітних ресурсів.

Після знайомства з теоретичним матеріалом студент повинен виконати лабораторні і практичні завдання. Лабораторні роботи включають теоретичну і практичну частину, яка містить елемент досліджень. Студенти вивчають: структуру і склад матеріалів, досліджують їх вплив на фізичні і механічні властивості, способи впливу на структуру і властивості, методи контролю властивостей. На кожну роботу надається завдання, згідно з яким вона виконується. Лабораторну роботу студент зазвичай виконує в зошиті. Закінчується робота, наприклад, побудовою певних графіків, на основі яких необхідно зробити висновки. Студенти фотографують роботу, зберігають у pdf. форматі і завантажують у «Завдання» (рисунок). Викладач перевіряє і оцінює роботу, за необхідності пише коментар. Практичні завдання – найважливіший елемент курсу. Вони спрямовані на те, щоб студент міг навчитися будь-якої діяльності. В курсі передбачені завдання різних типів: одні вчать працювати з літературними джерелами, аналізувати літературні дані, класифікувати отриману інформацію, інші організують інтерактивний зв'язок та є ефективними засобами взаємодії з викладачем та контролю за виконанням навчальних завдань [3].

В курсі студенти можуть засвоювати теоретичний матеріал в процесі спілкування у форумах і чатах [4]. Цей вид діяльності не передбачений у традиційному вивченні курсу, коли студент отримує інформацію на лекціях, і обговорення не проводиться. Проведення спілкування вимагає поглибленого вивчення матеріалу. Студент повинен спочатку прочитати спеціальну літературу, підготуватися згідно з планом, проаналізувати отриману інформацію, провести класифікацію, знайти переваги і недоліки. Під час обговорення студент закріплює матеріал і бачить, що проблема має не одне рішення, а багато. І тут на перший план виходить самостійна робота, що формує у

студентів необхідний об'єм і рівень знань, вміння орієнтуватися в потоці наукової інформації.

Головною метою використання дистанційного навчання у коледжі є забезпечення доступу до електронних освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж.

Під час викладання спеціальних дисциплін електронні ресурси можна використовувати для таких цілей:

- **Надання теоретичного матеріалу.** Електронні підручники, лекції, презентації дозволяють студентам отримувати інформацію в будь-який час і в будь-якому місці. Вони також можуть бути використані для створення інтерактивних завдань і тестів, які допомагають студентам краще засвоювати матеріал.

- **Проведення практичних занять.** Електронні лабораторні практикуми, віртуальні лабораторії та тренажери дозволяють студентам виконувати експерименти і практичні роботи без необхідності відвідувати спеціальні лабораторії. Це робить навчання безпечнішим і доступнішим для студентів.

- **Організація самостійної роботи.** Електронні бібліотеки, електронні довідники, ресурси для самоосвіти та тренажери допомагають сту-

дентам самостійно готуватися до занять і перевіряти свої знання.

Концепція оновлення вищої освіти передбачає індивідуально-творчий принцип формування майбутнього фахівця, виявлення і формування його творчої індивідуальності, розвиток його професійних поглядів, створення гнучких моделей організації освітнього процесу. Отже, у сучасній системі організації навчання застосування технологій дистанційного навчання є невід'ємною складовою для забезпечення якісної освіти. Використання дистанційних технологій розкриває можливості позитивного впливу на підвищення рівня якості освіти, забезпечує реалізацію потреб майбутніх фахівців в освітніх послугах, підвищує професійну мобільність та активність. Дистанційні технології сприяють формуванню єдиного освітнього простору в рамках індивідуалізації навчання за масовості вищої освіти. Розвиток інформаційних технологій у сучасному світі спричинив перегляд традиційних підходів до визначення перспективних форм організації освітнього процесу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження становлення та розвитку дистанційного навчання в контексті використання сучасних технологій дозволяє виокремити перелік його переваг у сучасних умовах, до яких належать: забезпечення доступу до освіти тих, хто не має інших можливостей для її здобуття; гнучкість освітнього процесу завдяки застосуванню онлайн-сервісів; додаткове залучення до освітнього процесу експертів з різних країн і закладів вищої освіти; наочність та візуалізація навчальних матеріалів для набуття практичних навичок. Подальше дослідження ефективності застосування сучасних технологій дистанційного навчання є важливим напрямом майбутніх наукових розробок, що спрятиме інформатизації та інтелектуалізації суспільства з метою забезпечення інноваційного розвитку освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацуровська І.В. Технології дистанційного навчання у вищій освіті [Електронний ресурс] / І.В. Бацуровська, О.М. Самойленко. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20110225/pe4_samojl.htm.
2. Биков В.Ю. Проектний підхід і дистанційне навчання у професійній підготовці управлінських кадрів [Електронний ресурс] / В.Ю. Биков. – Режим доступу : <http://www.ime.edu-ua.net/cont/Bykov1.doc>
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://194.44.29.29/Files/PublicItems/FldDoc/7/Distance.doc>
4. Алієв Х. М. Дистанційні освітні технології : сутність, ознаки, особливості. Педагогічний альманах. – 2017. – Вип. 35. – С. 36–40. [Електронний ресурс] . – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedalm_2017_35_7.
5. Блощинський І. Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2015. – Вип. 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_3_4

ВПЛИВ ТРИВОЖНОСТІ НА ЦІННІСНО-МОТИВАЦІЙНУ СФЕРУ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Оксана Вілкова,
викладачка ВСП «Глухівський агротехнічний фаховий
коледж Сумського національного аграрного
університету»

Анотація. Дослідження ціннісно-мотиваційної сфери особистості є одним з актуальних і багатопланових у сучасній психології. У статті подано теоретичне обґрунтування та результати емпіричного дослідження впливу тривожності на ціннісно-мотиваційну сферу дітей підліткового віку.

Abstract. Research on the value-motivational sphere of an individual is one of the most relevant and multifaceted spheres of modern psychology. The article provides theoretical justification and the empirical results of the study on the impact of anxiety on the value-motivational sphere of adolescent children.

Проблема ціннісно-мотиваційної сфери особистості є однією з ключових, а на сьогодні однією з найактуальніших проблем психології та педагогіки. Учені розглядають цінності як закономірності сприйняття, оцінки індивідом навколишньої дійсності, особливості орієнтації в ній. Цінності є засобом визначення особистістю значущості певних понять, важливості об'єктів навколишнього світу. Поняття мотивації охоплює ідеали, інтереси, цілі, прагнення, мотиви, потреби, спонукання, потяги, мотиваційні установки індивіда. Дуже важливим періодом у особистісному розвитку є підлітковий вік. За визначенням Організації Об'єднаних Націй, це віковий період з 10 до 19 років. Основними характеристиками цього віку є становлення внутрішнього стану дорослої людини, пошук свого місця в житті, прийняття себе, формування планів та цілей. Це час нестримних фізіологічних, психологічних, соціальних змін, які відбуваються з дитиною. Це етап формування психологічних форм, появи нових утворень, які стануть фундаментом свідомої поведінки, моральних уявлень, соціальних установок, особистісної системи цінностей.

У сучасній Україні в умовах широкомасштабного військового вторгнення росії відбуваються кардинальні зміни в усіх сферах нашого життя:

політичній, економічній, культурній, соціальній. На цьому фоні спостерігається переоцінка цінностей та переосмислення мотиваційної сфери особистості. З огляду на те, що підлітки є активними виконавцями соціальних ролей, запалом та рушійною силою змін у суспільстві, на сьогодні є актуальними та затребуваними дослідження, які б установили чинники, механізми, умови, що впливають на формування та розвиток ціннісно-мотиваційної сфери осіб підліткового віку.

Ми розглянули різні підходи до вивчення ціннісно-мотиваційної сфери, зокрема й напрацювання українських психологів, які безпосередньо досліджували або цінності, або мотиви підлітків. Так, Флярковська О. вивчала ціннісні орієнтації у підлітковому віці. Лисак І. аналізує ціннісні орієнтації школярів у процесі фізичного виховання. Булах І.С., Кулагіна Л.М. зосередилися на дослідженні особливостей соціального вибору ціннісних орієнтацій у підлітків. Комар Т.В., Руденок А. І., Бриндзак С.В. визначили характеристику ціннісно-мотиваційної сфери підлітків як психологічного феномену [2]. Але вказані дослідження, хоч і є актуальними, не демонструють результатів, що визначили б чинники, процеси чи ситуації, які впливають на організацію та еволюцію ціннісно-мотиваційної сфери підлітків.

Цінності та мотивація знаходяться в безперервному взаєморозвитку під впливом зовнішніх чинників і внутрішніх психічних процесів особистості, особливо підліткового віку.

Наша робота спрямована на теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження впливу тривожності на ціннісно-мотиваційну сферу осіб підліткового віку.

Завдання аналізу особливостей ціннісно-мотиваційної сфери підлітка ускладнюється тим, що саме підлітковий вік є найскладнішим з усіх періодів становлення особистості та надзвичайно динамічним за швидкістю змін та масштабністю внутрішніх перетворень.

Питання: «Заради чого живуть сьогоднішні підлітки?», «Які особливості їх ціннісних орієнтацій?», «Які цінності сьогодні руйнуються, а які залишаються?», «Що впливає на цей процес?» цікавлять і психологів, і педагогів, і соціологів.

Учені наголошують на важливості формування ціннісних орієнтацій саме в період дорослішання дитини, бо це той інтенсивний етап становлення особистості, коли активно формуються духовна, фізична, інтелектуальна, соціальна сфери [3].

Основною силою, яка активізує діяльність особистості, є мотивація. Складність проблеми мотивації зумовлює багатоаспектність цього поняття та великої кількості підходів до тлумачення змісту, структури, методів вивчення.

Значна частина дослідників (І.Булах, Л. Виготський, З. Карпенко, Г. Федоришин) визначають мотиваційну сферу як сукупність мотивів поведінки і діяльності особистості, наголошуючи на її динамічності та залежності від різних обставин. Мотивація розглядається і як система чинників, що пояснюють поведінку людини, і як процес, який активізує діяльність і підтримує її на певній стадії. Людину спонукають до певних дій певні мотиви: бажання впливати на інших людей, прагнення до саморозвитку, необхідність спілкування з однолітками тощо. Саме у підлітковому віці відбувається формування світогляду, системи цінностей та мотивів, загалом становлення особистості [1].

Основою мотивації підлітків є цінності, але система ціннісних орієнтацій у цьому віці ще не сформована. Протягом указанного періоду відбувається перегляд усталених цінностей, притаманних попередній стадії їх формування. Для підлітка характерна певна ієрархія життєвих цілей, але дитина ще не вміє стійко керувати власною метою, у неї недостатньо розвинені механізми її досягнення, вона ще не має сталих навичок

самоконтролю – це все гальмує процес опанування соціальної поведінки.

Поширеним явищем підліткового віку, яке коригує бажання та мотиви особистості, психологи називають підвищену тривожність. Підліткам притаманне постійне хвилювання з різних приводів: власна зовнішність, невизначеність чітких цілей, проблеми в навчанні, суперечки з ровесниками, взаємини з батьками, непорозуміння з учителями. Це пояснюється їхнім бажанням подобатись, особливо одноліткам, значущим людям. Це спричиняє виникнення тривожності, що дезорганізує дитину, змушує переживати, впливає на особистісні риси; рівень її залежить від зовнішніх і внутрішніх властивостей конкретного підлітка. Тривожну особистість визначають як негативну характеристику (страх зазнати невдачі, низька самооцінка, конформізм), так і позитивну (відповідальність, скромність, обов'язковість). Стійка тривожність здійснює вплив на розвиток індивіда, його діяльність; проте переважно виконує захисну функцію.

Тривожність у підлітковому віці й у мирний час була об'єктом багатьох досліджень, а у зв'язку з воєнними діями, артилерійськими обстрілами, постійними повітряними тривогами, необхідністю перебувати в сховищах стала однією з ключових тем вивчення. Причини постійної емоційної напруги, систематичного хвилювання, підвищеного занепокоєння, паралізуючого страху, передчуття загрози й небезпеки, пояснюють вплив сталої тривожності на психологічний стан дитини підліткового віку. Коли тривожність починає контролювати думки, поведінку, життя, вона може перерости в стрес чи невроз, призвести до важких психологічних проблем.

Наше дослідження було спрямоване на вивчення впливу тривожності на ціннісно-мотиваційну сферу підлітків. Усього вибірка становила 30 осіб. Вік досліджуваних – від 15 до 16 років. Для реалізації поставленої мети емпіричного дослідження було підібрано низку методик.

За методикою Ш. Шварца PVQ «Портрет цінностей» (адаптація І. Семків) ми з'ясували, що підлітки з високим рівнем тривожності та середнім (з тенденцією до високого) вважають гедонізм (4,77) і досягнення (4,75) найбільш значущими цінностями, що пояснює їх потяг до самопіднесення, у той час, як підлітки з низьким рівнем тривожності та середнім з тенденцією до низького визначили самостійність (5,02) найбільш значущою цінністю, а досягнення як цінність ранжували з балами 4,31 на межі з цінностями найменшої ваги. Аналізуючи цінності

низької значущості, ми виявили різні ставлення цих груп підлітків до влади і доброзичливості.

Аналізуючи ієрархію цінностей за методикою вивчення ціннісних орієнтацій М. Рокіча, ми звернули увагу на те, що підлітки з високим та середнім (з тенденцією до високого) рівнем тривожності до категорії найбажаніших цінностей віднесли в два рази більше конкретних цінностей, тоді як абстрактних у два рази більше увійшло до категорії незначущих. Серед термальних цінностей для респондентів з високим рівнем тривожності та середнім з тенденцією до високого цінності професійної самореалізації виявилися вищі за рангом за цінності особистого життя.

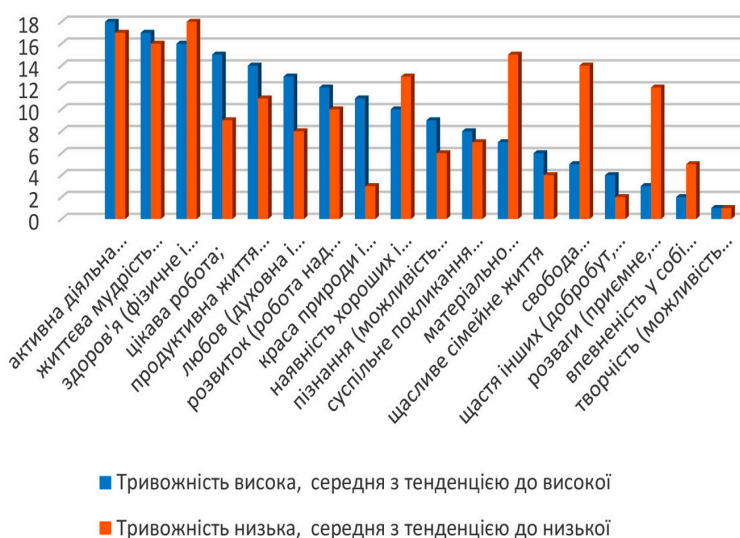
Інструментальні цінності, об'єднані в блоки (етичні цінності, цінності спілкування та цінності справи), які ранжували підлітки з високим та середнім (з тенденцією до високого) рівнем тривожності, були розташовані за місцем їх в житті майже рівномірно. А конформістські та індивідуалістичні цінності розподілилися за всіма категоріями цінностей щодо їх місця в житті респондентів, альтруїстичні цінності представили групу незначущих за місцем у житті.

Аналізуючи ієрархію термальних цінностей, ми виявили, що підлітки з низьким та середнім (з тенденцією до низького) рівнем тривожності найбільш значущими цінностями вважають конкретні цінності (2/3 від названих), а абстрактні (5 із 6) ранжували як незначущі. Цінності професійної самореалізації для респондентів з низьким та середнім (з тенденцією до низького) рівнем тривожності виявилися нижчі за рангом за цінності особистого життя. Етичні цінності, цінності спілкування та цінності справи, які ранжували підлітки з низьким та середнім (з тенденцією до низького) рівнем тривожності, були представлені в різних за значущістю групах, але найбільшу групу індеферентних склали цінності спілкування.

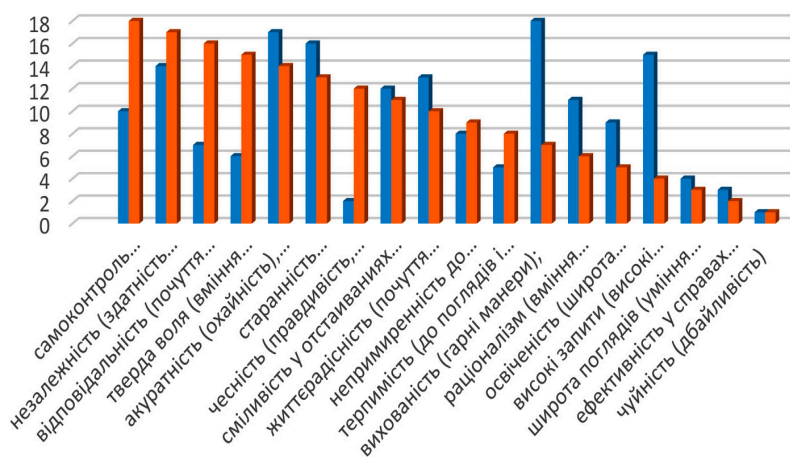
У результаті дослідження за методикою «Мотивація успіху та страх невдачі» А. Реана було встановлено взаємозв'язок між мотивом досягнення успіху, уникнення невдачі та рівнем тривожності у дітей підліткового віку. У підлітків з домінуванням мотивації досягнення успіху спостерігається нижчий рівень тривожності та середній з тенденцією до низького. Опитуваним з переважанням мотивації уникнення невдачі характерний високий рівень тривожності або середній з тенденцією до високого.

Висновки. У підлітковому віці висока тривожність набуває нових характеристик, стає причиною своєрідного

Термальні цінності

Інструментальні цінності

переоцінювання інтересів, потреб, становлення та перебудови системи цінностей, змін у мотиваційній сфері.

Підлітки постійно відчують вплив різних стресових факторів, пов'язаних із самовизначенням, самооцінкою, міжособистісною комунікацією, взаємодією з однолітками, розвитком власного «я» тощо. Кожен із цих визначальних чинників у процесі становлення особистості може викликати тривожність, що виявляється в широкому спектрі проявів: впливові на самооцінку, формуванні системи потреб, інтересів, цінностей та активізації різних мотивів власної діяльності.

Наше дослідження підтвердило гіпотезу щодо впливу тривожності на ціннісно-мотиваційну сферу підлітків. Так, під впливом тривож-

ності були виявлені розбіжності між ієрархією цінностей підлітків з високим та низьким рівнем тривожності. Також було підтверджено, що мотивація досягнення успіху, уникнення невдачі та тривожність як особистісні диспозиції тісно взаємопов'язані. При цьому низький рівень тривожності пов'язаний із мотивацією досягнення успіху, високий рівень тривожності – з мотивацією уникнення невдачі.

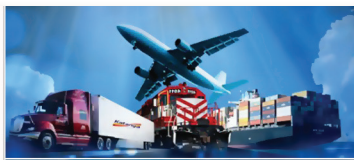
Результати нашого дослідження можуть бути застосовані психологами, соціальними працівниками, адміністраціями та вчителями ЗЗСО, викладачами ЗФПО для підвищення ефективності роботи з підлітками; у груповій та індивідуальній психокорекційній роботі з підлітками, для поглиблення знань педагогів у сфері розвитку ціннісно-мотиваційної сфери сучасних підлітків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булах І. С. Психологія особистісного зростання підлітків : реалії та перспективи : [монографія] / І. С. Булах ; Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. – 339 с.
2. Комар Т.В., Руденок А. І., Бриндзак С.В. Характеристика ціннісно-мотиваційної сфери підлітків як психологічного феномену. – Габітус, 2022. –№ 42. – С. 59–64.
3. Флярковська О. Ціннісні орієнтації у підлітковому віці / О. Флярковська // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2013. – Вип. 26. – С. 221–224.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ

СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ РУХОМИЙ СКЛАД I частина

цистерни. Електронний посібник складається з двох розділів і містить 301 елемент візуалізації, з них 114 відеоматеріалів.

Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти пропонує у вільному доступі електронний посібник «СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ РУХОМИЙ СКЛАД» зі спеціальності 275 Транспортні технології. Посібник містить теоретичні відомості, матеріали практичних занять, тести, питання для самоконтролю. Висвітлено загальні відомості про рухомий склад, фуртони та

<https://cutt.ly/uwDJ2RxK>

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тетяна Ткаченко,
викладачка ВСП «Новокаховський політехнічний
фаховий коледж» Національного університету
«Одеська політехніка»

Анотація. Освіта під час війни стала ще одним фронтом української боротьби. Через пандемію та воєнний конфлікт дистанційна освіта стала дуже популярною, а онлайн-навчання – вимогою часу. Зараз усі учасники освітнього процесу перебувають під надмірним психологічним тиском, результатом якого є апатичні діти, перевантажені вчителі та професійне вигорання. Як нам, вчителям природничих дисциплін, організувати якісну і ефективну навчальну діяльність, щоб усі учасники освітнього процесу могли працювати на повну силу, – питання досить складне і відкрите.

Abstract. Education during the war became another front of the Ukrainian struggle. Due to the pandemic and military conflict, distance education has become very popular and online learning is the need of the hour. Currently, all participants in the educational process are under excessive psychological pressure, which results in apathetic children, overworked teachers, and professional burnout. How we, science teachers, organize high-quality and effective educational activities so that all participants in the educational process can work to their full potential is a rather difficult and open question.

На сучасному етапі відбуваються кардинальні зміни в способах поширення та використання інформації, що зумовлюють еволюцію освітніх технологій, сприяють активному впровадженню дистанційного навчання як одного із напрямів реформування освітньої системи України. Адже події 2022–2023 років через воєнні дії унеможливили очне навчання, тому дистанційне навчання стало єдиною доступною формою в системі освіти.

Дотепер дистанційне навчання було непопулярною формою, зазвичай, для дорослих людей або здобувачів освіти, які прагнули поглибити та покращити свої знання й уміння у певній галузі освіти. Дистанційне навчання – це не альтернатива очному навчанню. Безумовно, учні мають ходити до школи, навчатися, розвиватися, спілкуватися, соціалізуватися тощо. Дистанційне навчання потребує забезпечення постійної комунікації та зворотного зв'язку усіх учасників

освітнього процесу. Учителі мають пояснювати навчальний матеріал за допомогою цифрових технологій, контролювати виконання завдань, допомагати в їх розв'язанні тощо. Тому сучасні педагоги мають якнайшвидше оволодіти методикою дистанційного навчання, яка зараз активно розвивається.

О. Паламарчук зазначає, що під змішаним навчанням розуміється гармонійна взаємодія традиційних форм освіти з онлайн-освітою. На її думку, змішане навчання дає змогу забезпечити: постійний моніторинг якості освіти; узгодження змісту освітніх програм [1]. Зауважимо, що дистанційна освіта в Україні відіграє щораз більшу роль у модернізації та вдосконаленні освіти, а змішане навчання тільки починає входження в український освітній простір.

Існують різні рекомендації щодо різних підходів в організації дистанційної та змішаної форм освітнього процесу, але їх методичні та техноло-

гічні складники вивчені ще недостатньо.

В. Биков розглядає такі специфічні якісні властивості, притаманні дистанційній освіті, як: гнучкість і адаптивність, модульність, економічна ефективність, нова роль педагога, специфічні якісні властивості, спеціалізований контроль якості освіти та використання спеціалізованих технологій і засобів навчання; дослідник вказує на актуальність, шляхи розвитку та сфери застосування дистанційної освіти [2].

Дистанційна освіта розширює можливості традиційного навчання і робить освітній процес різноманітнішим, дає змогу підвищити ефективність самостійної роботи дітей. Зазначимо, що методи змішаного навчання набувають ширшого застосування в освітньому просторі, оскільки змішане навчання – це використання різноманітних технік, теоретичних обґрунтувань та методик. Однак у наукових дослідженнях учених відсутнє обґрунтування дистанційної та змішаної форм навчання в українському освітньому середовищі як цілісної системи організації освітнього процесу [6].

Для повноцінного здобуття знань потрібно розширити поле надання інформації, в якому здобувачі освіти можуть ефективно, комфортно існувати і набувати знань у потрібному для себе темпі. Для цього в українську освіту впровадили індивідуальне, екстернатне та сімейне навчання як ланки дистанційної подачі інформації.

Індивідуальне навчання. Часом життєві обставини вносять серйозні корективи у процес навчання, або й переривають його, проте повна загальна середня освіта в Україні – обов'язкова й гарантується 53-ю статтею Конституції. У яких випадках можна перейти на індивідуальну форму навчання і що для цього мають робити батьки дитини та адміністрація закладу освіти? Індивідуальна форма навчання дає змогу опанувати навчальну програму в особливому, індивідуальному для дитини порядку. Законодавство визначає три різновиди індивідуального навчання: екстернат; сімейна (домашня) форма; педагогічний патронаж [9].

Екстернат. Обираючи екстернат, учні опановують увесь матеріал самостійно й віддалено, після чого їхні знання мають оцінити в школі під час щорічної атестації. Таку форму навчання часто обирають люди, які виїжджають за кордон або хочуть швидше пройти програму з окремих предметів чи навіть кількох класів і отримати український атестат. До прикладу, це можуть бути діти, які професійно займаються мистецтвом чи спортом або ж мають високий навчальний потенціал і бажають прискорено закінчити школу. Також ек-

тернат можна організувати для іноземців чи осіб без громадянства, які постійно проживають в Україні, біженців та громадян України, які проживають на непідконтрольних територіях чи на лінії розмежування [8].

Сімейна форма. Сімейна форма покладає організацію освітнього процесу на батьків (законних представників), які хочуть і можуть навчати дітей вдома. Ця форма стала рятівним кругом для багатьох батьків дітей з особливими освітніми потребами, поки інклюзія перебуває на початковому етапі впровадження. Також цією можливістю користуються сім'ї, які з певних причин не хочуть, аби дитина перебувала в школі (через булінг, неможливість індивідуальної освітньої траєкторії тощо). І хоча часто ці батьки не мають педагогічної освіти – вони максимально включені в потреби своїх дітей, чітко уявляють їхні можливості, інтереси та здібності, особливості мотивації. На бажання й за власний кошт батьки можуть залучати інших осіб (вчителів, репетиторів, тьюторів тощо) до навчання дитини. Водночас оцінювати знання все-таки буде школа, і відбуватиметься таке оцінювання посеместрово (раз на пів року) або частіше за бажанням батьків [9].

Користуючись педагогічною автономією, кожен вчитель може провести "переробку" навчальної програми та визначити теми, що досить легко засвоюються учнями, і такі, що потребуватимуть додаткових зусиль. Це стосується і природничих дисциплін. При цьому варто виділити теми, без яких неможливе розуміння змісту предмета в наступних класах та, відповідно, перерозподілити години.

Практичну частину навчальних програм (експериментальні, практичні, лабораторні роботи тощо) можна розділити на дві частини:

- віртуальну (маючи відповідний контент, учитель може проводити з учнями онлайн-заняття або давати як самостійну роботу вдома);
- домашню (у такому випадку можна використовувати підручні матеріали, що є в кожній дитини вдома, учителям же важливо створити для учнів чіткі алгоритми з обов'язковими настановами з безпеки життєдіяльності) [4].

Така «переробка» допоможе також визначитися з можливістю проведення інтегрованих уроків. Це сприятиме формуванню в учнів бачення цілісної картини світу.

Під час навчання важливо врахувати проведеному "переробку" при плануванні занять у синхронному та асинхронному режимах. При цьому синхронний режим (онлайн-заняття) доцільно використати для консультацій, обговорень най-

складніших питань, проведення віртуальних експериментів, лабораторних, практичних робіт.

Застосування технології «перевернутий урок» буде корисним для опанування учнями навчального матеріалу в асинхронному режимі. Для посилення формування стійкого інтересу учнів до природничих наук, навичок розв'язування проблем, застосовуючи отримані знання в реальному житті, учням можна запропонувати завдання творчого, дослідницького характеру. Ця робота може бути організована в рамках самостійної

дослідницької та проектної діяльності з онлайн-обговоренням результатів [5].

Особливого значення сьогодні набуває робота з формування навичок критичного мислення в учнів. Для цього можна використувати технологію розвінчування міфів, фейків. Наприклад, взявши тему «Біологічна зброя: птахи, що розносять вірус, спрямований на знищення певного етносу».

Залучення до домашніх експериментів, лабораторних, практичних та творчих робіт, проектів батьків учнів та інших членів родини (ступінь залученості варто визначити заздалегідь) сприятимуть у цей непростий час згуртованості та зниженню психологічного напруження всіх залучених [4].

Висновок. Організація якісного дистанційного навчання – складний і багатогранний процес, який зараз знаходиться лише на початку становлення. Але кропітка систематична робота щодо впровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес допоможе згодом досягти позитивних результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паламарчук О. Проблеми організації дистанційної та змішаної освіти в університетах України. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. – 2020. – № 9 (103). – С. 237–246.
2. Биков В. Ю. Дистанційне навчання в країнах Європи та США і перспективи для України. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу : інноваційні засоби і технології : монографія. – Київ : Атіка, 2015. – 140 с.
3. Даценко Г. В., Сузанська З. В. Дистанційне навчання як засіб стимулювання самоосвіти. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія : матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.). – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. – С. 17–20.
4. Освіта.ua – URL : <https://osvita.ua/school/86146/>
5. Буймістер Л., МАЙБУТТЯ / Р. Б. Гнідець // Газета освітян Хмельниччини. – 2022. – № 19(690). – С. 2–4.
6. Толочко В.М. Проблемні аспекти дистанційної форми освіти та можливості її використання в Україні : URL : http://www.provisor.com.ua/archive/2009/N11/padfo_119.php.
7. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти : затверджено наказом МОН від 8 вересня 2020 року №1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
8. Положення про екстернат у загальноосвітніх навчальних закладах : зареєстровано в Міністерстві юстиції України 28 березня 2017 р. за № 416/30284. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/55423/
9. Положення про індивідуальну форму здобуття загальної середньої освіти : затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 12 січня 2016 року № 8. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/80938/

МОДЕЛЬ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ: АСПЕКТИ, ЦІННОСТІ, ОРІЄНТИРИ

Руслана Василюк,
викладачка Нововолинського
електромеханічного фахового коледжу

Анотація. Модель змішаного навчання є викликом сьогодення. Водночас вона органічно вписується в систему сучасної освіти. Змішане навчання зміщує фокус із фізичної присутності в освітньому просторі на інтелектуальну присутність у віртуальному усіх його учасників. Тому аспекти змішаного навчання є важливими для "мережевого покоління". Особливого звучання набувають ціннісні орієнтири, а відтак взаємодія між учасниками освітнього процесу потребує змін у площині цих цінностей.

Abstract. The blended learning model is the challenge of today. At the same time, it organically fits into the system of modern education. Blended learning shifts the focus from the physical presence in the educational space to the intellectual presence in the virtual of all its participants. Therefore, aspects of blended learning are important for the "networked generation". Value orientations acquire a special attention, and therefore the interaction between the participants of the educational process requires changes in the plane of these values.

Нинішнє суспільство переходить від суспільства знань до суспільства компетентних громадян. Сучасний світ вимагає від особистості не тільки теоретичних знань, а насамперед навичок та умінь їх використовувати впродовж усього життя у різних стандартних чи нестандартних ситуаціях. Підготовка громадянина, який зможе навчатися впродовж життя, неможлива без наявності цифрових навичок. Медіаграмотність сьогодні – ключова компетентність особистості нашого часу. Пріоритету набувають знання, навички й умінь аналізувати, критично мислити, оцінювати і створювати цифровий контент [1]. Цифрові технології стали потужною силою та необхідним інструментарієм сучасного покоління і є чи не основним знаряддям для освітньої діяльності.

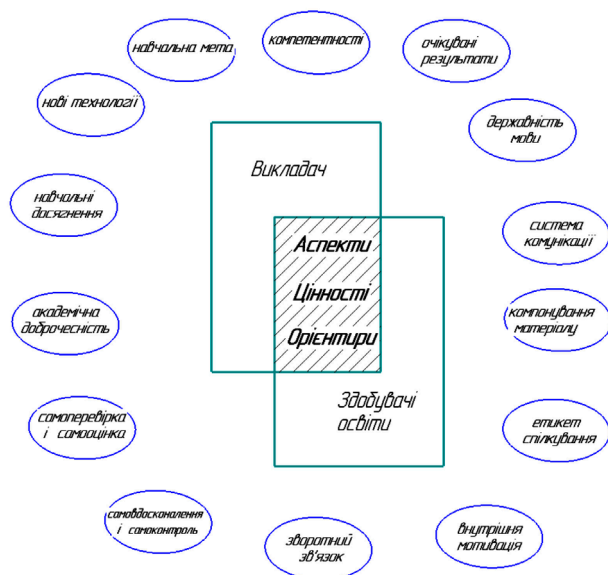
Через безпекову ситуацію в країні більшість закладів фахової передвищої освіти обирають змішану та дистанційні форми навчання. Змішане навчання дає можливість зробити освітній

процес більш індивідуалізованим та особистісно орієнтованим, оскільки "в його основу покладено особистісний підхід, який дозволяє врахувати навчальні особливості здобувачів освіти, компетентнісний підхід, що дозволяє сформувані потрібні ключові та фахові компетентності, діяльнісний підхід, що реалізується через комунікативну та інші види діяльності" [4].

Організація та реалізація змішаного навчання потребує чіткого планування, а відтак – і чітких моделей поведінки учасників освітнього процесу. У змішаному навчанні потрібно так спланувати використання реального і цифрового середовищ, щоб вони найефективніше "працювали" для потреб здобувачів освіти. Хорошим програмним продуктом для учасників освітнього процесу є Google Classroom. На цій платформі легко працювати і викладачу, і студенту, оскільки сервіс має зручний, простий, зрозумілий інтерфейс і можливості, необхідні усім.

Змішане навчання змінює роль здобувачів

освіти зі "споживачів" визначеного навчального матеріалу на "клієнтів", які роблять усвідомлений вибір, "споживаючи" освітню послугу. На них покладається відповідальність за навчальні результати і, відповідно, за здійснення освітньої діяльності, а викладач перестає бути просто "носієм знань", а стає педагогічним дизайнером, менеджером. Зміна ролей і відповідальності ставить нові вимоги до планування освітньої діяльності. Тому нині на здобувачів освіти покладається більша відповідальність за власне навчання та отримання навчальних результатів.

У чому ж полягають завдання викладача, що використовує модель змішаного навчання?

Викладачеві необхідно створити умови, щоб здобувачі освіти змогли отримати якісні освітні послуги. У першу чергу слід чітко сформулювати навчальну мету та очікувані результати. Це сприятиме формуванню відповідального ставлення учасників освітнього процесу до результатів навчання. Необхідно правильно скласти навчальний матеріал. Це означає, що педагог повинен чітко знати, що буде вивчатися аудиторно, а який матеріал можна винести на вивчення у дистанційній формі. Формування стійкої мотивації повинно підтримуватися протягом усього процесу навчання. Викладач має стимулювати до навчання, заохочувати і розвивати різні способи продуктивної співпраці зі студентами.

Організацію дистанційного навчання доцільно будувати на основі компетентнісного підходу та зорієнтувати на розвиток особистості здобувача освіти, на формування національної самосвідомості, загальної культури, вміння здобувати освіту впродовж життя. Під час проведення занять викладач повинен застосовувати науковий стиль викладу навчального матеріалу, бути коректним навіть під час відеолекції, не використовувати

сленгу. Викладачі мають готувати матеріал із зазначенням очікуваних навчальних результатів державною мовою.

Освітній процес має будуватися відповідно до віку, рівня підготовки й загального розвитку кожного або групи здобувачів освіти. Обсяг матеріалу має бути таким, який студенти якісно опрацюють. Викладач може вважати, що задане завдання лише трохи виходить за межі стандартної складності. Але в здобувача освіти багато предметів, і, отримавши такі завдання з усіх, він може відчувати їх нездоланими, тож вдається до списування чи плагиату. Рівномірний розподіл навантаження для здобувачів освіти можна узгоджувати на педагогічних чи методичних радах.

Аби організація освітнього процесу була якомога ефективнішою, слід налагодити систему комунікації між усіма його учасниками. Якщо під час очного навчання можна повідомити потрібну інформацію студентам під час заняття, на консультації, на перерві, то в дистанційному форматі необхідно спроектувати цей комунікаційний простір. Альтернативою усним повідомленням є стрічка новин у застосунку Google Classroom, де викладач повідомляє інформацію усім або лише окремим студентам.

Усі учасники освітнього процесу відповідальні за досягнення результатів навчання: викладачі відповідають за сумлінний підбір матеріалу, надання детальних інструкцій щодо його опрацювання, способів і методів перевірки знань та критеріїв оцінювання. Водночас студенти відповідально та вчасно опрацьовують матеріал та виконують завдання згідно з інструкціями педагогів. Керівництво закладу відповідає за те, що наданий матеріал, форми та методи його перевірки доступні для здобувачів освіти. Взаємодія між викладачами, студентами, керівництвом закладу має базуватись на довірі й повазі. Керівництво закладу освіти довіряє викладачам та контролює освітній процес, рівень засвоєння знань здобувачів освіти. Взаємини викладача та студента базуються на взаємоповазі, інакше спілкування зведеться до банального транслювання інформації. Адже культура педагогічного спілкування включає в себе вміння викладача об'єктивно оцінювати себе і студентів, створювати клімат довіри. Обов'язково треба звертати увагу і на помилки, недоліки, але робити це слід тактовно. В основі цієї моральної норми має бути повага до особистості студента і водночас максимальна вимогливість до нього. Професіоналізм спілкування передбачає позитивну позицію викладача стосовно студента.

Застосовуючи змішане навчання, зокрема під час онлайн-компоненту, важливо розуміти, що учасники взаємодітимуть у різних середовищах з різними "правилами гри" та етикетом. Не всі

правила етикету та безпечної поведінки, які діють у реальному світі, спрацьовують у світі віртуальному. В будь-якому випадку, варто виробити спільні правила мережевого етикету для роботи на навчальній платформі. Важливо, щоб ці правила знали усі та розуміли їх.

Під час дистанційного навчання часто виникають питання, пов'язані з академічною доброчесністю. Відсутність очного спілкування викладача і студента призводить до неможливості здійснювати педагогічний контроль. Не всі здобувачі можуть бути самодисциплінованими і самосвідомими, на високому рівні здійснювати самостійну навчальну діяльність. Розраховувати на високий рівень академічної доброчесності можуть ті колективи, які впроваджували її постійно під час очного навчання, де була вибудована довіра між учасниками освітнього процесу.

За відсутності суворого контролю та потрібної підтримки у студентів з'являється спокуса замінити свою роботу на роботу іншого студента, більш обізнаного. Забезпечити абсолютну неможливість плагіату та списування в умовах онлайн-навчання дуже складно, тому варто зосередити зусилля на тому, щоб пропонувати такі завдання, які не можуть бути запозичені в інших: викласти власну думку, описати процес розв'язання своїми словами, навести приклад чи дібрати ілюстрацію. Для забезпечення академічної доброчесності можна використовувати онлайн-тести. Сервіс Google Classroom передбачає можливість компонування запитань, іноді з варіантами відповідей, з використанням зображень, аудіо- та відеофрагментів. Серед типових налаштувань онлайн-тестів варто відзначити можливість перемішувати запитання та варіанти відповідей у них, встановлювати часові рамки, обмежувати кількість спроб. Якщо тестування застосовується з навчальною метою, то можна послабити строгість цих параметрів. Якщо ж тестування є контрольним, то є сенс застосувати жорсткіші обмеження і нагадати студентам про

важливість дотримання норм академічної доброчесності.

Внутрішня мотивація підвищується, коли здобувачі освіти відчують поступ та зростання компетентності. Тобто викладачеві варто прагнути створити ситуацію успіху на занятті – наприклад, пропонувати різноманітні завдання, перший рівень яких може виконати переважна більшість здобувачів освіти. Інший фактор внутрішньої мотивації – це автономність, відчуття незалежності, які можна підтримати наданням гнучкого вибору: варіанта виконання завдання, теми реферату. Якщо продукт, що створюється, потрібний іншим людям, може мати практичне застосування, то студента мотивує висока ціль, відчуття важливості роботи, яка виконується. Такий підхід буде підтримувати внутрішню мотивацію впродовж опанування теми.

Надзвичайно цінним для підтримки мотивації є зворотний зв'язок, який потрібно надавати впродовж усього онлайн-навчання. Студенти можуть покращувати свій поточний успіх в результаті отриманого коментаря від викладача. Коментарі покликані не лише аналізувати пророблену роботу, але й спрямовувати здобувачів освіти у напрямі зростання майстерності, спонукати спробувати інші способи пошуку рішень. Студенти мають одержувати певні відгуки від викладача упродовж дистанційного навчання. Потрібно не лише вказувати студенту, що він зробив неправильно, а й пояснити йому, що саме він має зробити, аби поліпшити свою відповідь. Поруч із коментарем про те, що студент зробив неправильно, звернути увагу слід на те, що у студента добре. Зворотний зв'язок не дорівнює суцільній критиці. Коментар до роботи потрібно робити своєчасно, адже якщо студенти одержують відгук на своє завдання більш ніж через тиждень, вони встигають забути, що й до чого в ньому має бути. Не забувати варто і про те, що надмірна кількість порад, коментарів може дезорієнтувати студента.

Етика спілкування у мережі

- дотримуватись загальних правил етичного спілкування;
- ставитись з повагою до своєї та чужої приватності;
- дотримуватись принципів академічної доброчесності;
- спілкуватись у переписці з викладачем та одногрупниками так само ввічливо, як у живому спілкуванні;
- не ставитись зверхньо до співрозмовника;
- заради свого спокою уникати конфліктних ситуацій та не провокувати їх;
- пам'ятати, що не потрібно робити для інших те, чого не хочете, щоб зробили для вас;
- перш, ніж поділитись з усіма важливою для вас новиною, слід подумати, чи всім вона теж корисна і потрібна.

Підтримка постійного зв'язку зі здобувачами освіти є важливою у роботі викладача. Платформа Google Classroom дає можливість не лише оцінити роботу виставленням певних балів, але й прокоментувати їх. Студенти набагато частіше потребують не стільки оцінки в балах, скільки повідомлення про те, що виконано добре, а що потребує удосконалення. Дуже корисно висвітлювати критерії оцінювання роботи. Варто підтримувати індивідуальний зворотний зв'язок навіть за наявності автоматичної перевірки, адже саме у такий спосіб можна повідомити студентів про необхідність повторно переглянути деякі фрагменти навчального матеріалу чи вказати на помилковість певної навички.

Змішане навчання передбачає також і самостійне опрацювання навчальних матеріалів, виконання практичних завдань, вчасну здачу домашніх і контрольних завдань, викладачам необхідно використовувати ефективну стратегію, тобто вказувати, скільки орієнтовно часу може знадобитися на виконання того чи іншого завдання, визначити, спланувати й заздалегідь оголосити обсяг завдань, які має виконати здобувач освіти. Під час змішаного навчання зростає потреба у індивідуалізації та особистісному підході до здобувачів освіти. Викладачеві слід оприлюднити інформацію про консультаційний час у стрічці повідомлень, де і коли можна отримати підтримку з різних питань.

Викладачі мають запропонувати чіткі й зрозумілі критерії перевірки та оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти. Система оцінювання має бути зрозумілою для студента. Слова "відмінно", "добре" чи "погано" відійшли у минуле. Студентам потрібна інформація, яка допоможе їм поліпшити майбутні здобутки. Ефективним видом оцінювання є відгуки студентів на роботи одне одного. Доцільно застосовувати і методи самоперевірки, і самооцінки, а також взаємної перевірки студентів, надаючи їм критерії оцінювання та створюючи можливості оцінювання. Така організація комунікації з учасниками освітнього процесу мотивує їх, вони відчують підтримку, об'єктивну критику, увагу педагога та одногрупників, що є запорукою для самовдосконалення.

Готуючи навчальні матеріали, слід дотримуватись принципів універсального дизайну в навчанні, зокрема, у контексті різноманітності способів подання навчального матеріалу. Здобувачі освіти відрізняються між собою тим, як вони сприймають інформацію, яка їм подається. Є студенти, котрі можуть швидше або ефективніше сприймати інформацію візуально, а не на слух. І навпаки. Навчання відбувається ефективніше, якщо використовуються декілька видів подання інформації. Не існує єдиного оптималь-

ного способу для всіх здобувачів освіти, тому важливо пропонувати різні варіанти подання навчального контенту. Цифрові технології суттєво покращують процес навчання, забезпечують високий рівень інтерактивності між здобувачем освіти та матеріалом. Спираючись на наявний досвід використання цифрових технологій українською спільнотою учителів, викладачів та на дослідження О. М. Спіріна [3], в якому обґрунтовано критерії та показники якості інформаційно-комунікаційних технологій навчання, можна визначити переваги цифрових технологій для реалізації змішаного навчання.

Викладач може передавати інформацію в чіткому і структурованому вигляді, яку легко поновлювати; одночасно подавати інформацію в різних формах: текстовій, графічній, мультимедійній; реалізовувати різнорівневу диференціацію навчання. У змішаному навчанні можуть використовуватись як синхронні, так і асинхронні режими спілкування. У Google Classroom є інструментарій для проведення занять в реальному часі, тобто у режимі відеоконференції. Також можна запропонувати студентів вивчити матеріал самостійно за допомогою інтерактивного домашнього завдання, а він може швидко його знайти за змістом викладеного. У подані для опрацювання навчальні матеріали викладач може вставити QR-коди, щоб надати здобувачам освіти миттєвий доступ до потрібної інформації, які студенти можуть сканувати за допомогою своїх телефонів або планшетів. Дуже поширеним є використання YouTube-каналів з можливістю через посилання надавати доступ до відеозанять або поширювати освітні ролики згідно з обраною темою заняття.

Отже, використання змішаної форми навчання спроможне якісно змінити процес підготовки студентів, сприяє активному впровадженню нових освітніх технологій, мотивує на безперервну професійну освіту, надаючи здобувачам освіти можливість працювати самостійно, самим обирати темп навчання, рівень, об'єми матеріалу. Але все це стає можливим лише за умови, що викладач створює єдиний дидактичний комплекс з інформаційно-освітнім середовищем, що не дублює базовий підручник, а збагачує й поглиблює навчальний матеріал шляхом можливостей, що надають сучасні інформаційно-комунікативні технології [2].

Перехід на змішане навчання став неочікуваним та доволі серйозним випробуванням для всіх учасників освітнього процесу. Цю форму навчання не можна аж ніяк порівняти з очною, проте вона є вимушеним заходом під час неможливості навчання за інших умов. Тому має бути природним чином інтегрована у загальну систему освіти, доповнюючи і розвиваючи освітнє се-

редовище. Беручи до уваги все вищезазначене та досвід власної практичної діяльності, можна дійти висновку про те, що, використовуючи змішану форму навчання, кожен педагог має продукувати та впроваджувати перш за все ціннісні орієнтири, котрі є життєво необхідними для компетентності особистості XXI століття. Адже ми прагнемо виховувати свідомих громадян Украї-

ни, формувати особистість, розвивати у здобувачів освіти здібності та обдарування, комунікативну компетентність, тобто виховувати людину з позитивним мисленням, добре підготовлену до життєвих випробувань. І хоч які жорсткі правила диктує нам життя, ми подолаємо будь-які виклики сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн- і офлайн-навчання : навчально-методичний посібник. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2021. – 64 с.
2. Використання цифрових технологій у процесі змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти : методичні рекомендації / Коваленко В. В., Мар'єнко М. В., Сухих А. С. / За ред. М. В. Мар'єнко, А. С. Сухих. – Київ : НАПН України, 2021. – 87 с.
3. Спірін О. М. Критерії і показники якості інформаційно-комунікаційних технологій навчання // Інформаційні технології і засоби навчання. – №1. – 2013.
4. Шаров С., Гладких Г., Шарова Т. Змішане навчання : сучасний освітній тренд в Україні // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології – № 1. – 2021.

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІВ

З метою розвитку цифрової компетентності педагогів пропонуємо курси підвищення кваліфікації засобами масових відкритих онлайн-курсів (МООС)

Масовий відкритий онлайн-курс «Проектування електронних освітніх ресурсів» 10–12 січня, 14 годин (7 відеолекцій).

Ознайомлення з процесами диджиталізації суспільства та освіти, зокрема: створення електронних підручників і посібників, масових відкритих онлайн-курсів та відеолекцій, інтерактивних підручників і робочих зошитів

Масовий відкритий онлайн-курс «Базова цифрова грамотність педагога» 15–19 січня, 30 годин (13 відеолекцій).

Методичні матеріали

Опанування основами комп'ютерної та інформаційної грамотності, комунікації та взаємодії у цифровому суспільстві.

Масовий відкритий онлайн-курс «Проектування та створення електронних підручників і посібників» 29 січня–2 лютого, 30 годин (10 відеолекцій).

Методичні матеріали

Розвиток цифрової, проєктувальної, інформаційної та медійної компетентностей педагогів

Масовий відкритий онлайн-курс «Проектування та створення масових відкритих онлайн-курсів» 5–9 лютого, 30 годин (11 відеолекцій).

Методичні матеріали.

Проектування, створення сценарних планів та відеолекцій та впровадження в освітній процес масових відкритих онлайн-курсів (МООС).

Масовий відкритий онлайн-курс «Робота з GOOGLE-СЕРВІСАМИ» 19-23 лютого, 30 годин (8 відеолекцій).

Методичні матеріали.

Викладачі, пройшовши цей курс, зможуть створити та користуватися своїм акаунтом, особистою електронною поштою, приймати і відправляти листи, документи, відео тощо, користуватися Google-дискон, створювати Google-презентації, Google-анімації, Google-форми, Google-сайт.

Масовий відкритий онлайн-курс «Створюємо «підручник мрії» – підручник нового покоління» 26 лютого –1 березня, 30 годин (9 відеолекцій).

Методичні матеріали.

Розвиток компетентності щодо створення рукописів підручників нового покоління та опанування комплексом програм для верстки сучасних інтерактивних підручників.

Перелік компетентностей, що вдосконалюються/набуваються: психолого-педагогічна (теоретичні знання з дисципліни, практичні уміння, критичне мислення), методична (здатність створити рукопис авторського сучасного підручника чи посібника, цифрова (використання сучасних технологій, комп'ютерних програм для верстки посібників та підручників).

Ресестрація у Медіатеці електронних засобів навчання nmcbook.com.ua

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ І МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Олеся Ксьоншкевич,
викладачка Кам'янець-Подільського медичного
фахового коледжу

Анотація. В статті розкрито використання переваг та можливості проблемного навчання під час викладання освітнього компоненту «Внутрішня медицина». На сучасному етапі перед медичними фаховими закладами стоїть важливе завдання: озброїти майбутніх фахівців новими знаннями, вміннями і навичками, а також вмотивувати до самоосвіти та самоменеджменту. Метою якісного освітнього процесу є не тільки високий рівень теоретичних знань здобувачів освіти, а й застосування знань і умінь при вирішенні проблем пацієнта, що в подальшому забезпечить їх гідну професійну діяльність.

Abstract. The article discloses the use of the advantages and possibilities of problem-based learning during the teaching of the educational component "Internal Medicine". At the current stage, specialized medical institutions face an important task: to equip future specialists with new knowledge, abilities and skills, as well as to motivate self-education and self-management. The goal of a quality educational process is not only a high level of theoretical knowledge of the students, but also the application of knowledge and skills in solving the patient's problems, which in the future will ensure their worthy professional activity.

Інтерактивне навчання стало пріоритетним напрямом у школах, закладах фахової передвищої освіти та вищих навчальних закладах різних країн світу, в Україні зокрема. Відомо, що поняття «інтера́кція» (від англійського interaction – взаємодія) вперше з'явилося в соціології і соціальній психології. Американський філософ Дж. Мід упровадив теорію символічного інтера́кціонізму і розглядав розвиток і життєдіяльність особистості, усвідомлення людиною свого «Я» в ситуаціях спілкування і взаємодії з іншими людьми. Інтера́кція в психології – це процес взаємодії, діалогу з чимось (із комп'ютером, наприклад) або кимось (людиною). Отже, інтерактивні методи можна схарактеризувати як «методи, які дозволяють здобувачам освіти взаємодіяти між собою, а також із викладачем».

Сутність інтерактивних методів навчання полягає в тому, що активність викладача поступа-

ється місцем активності здобувачів освіти. За цих умов завдання викладача полягає в створенні оптимальних умов для ініціативи здобувачів освіти.

Здобувачі освіти однієї групи сприяють один одному в полегшеному засвоєнні навчального матеріалу, тобто роблять свій індивідуальний, неповторний внесок, обмінюючись знаннями, ідеями, способами діяльності. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки організують групову, парну й індивідуальну роботу, використовують рольові ігри, симуляційне навчання, ситуаційні задачі, проектну роботу, працюють із документами і різноманітними джерелами інформації. Роль викладача припиняє бути винятково контролюючою, викладач допомагає здобувачам освіти і спрямовує їхню роботу.

Одним із важливих методів навчання, який можна вважати інтерактивним, є проблемне на-

Розв'язання може бути знайдене в підручнику або одержане самостійно. Навчальна проблема перебуває в безпосередньому зв'язку з проблемною ситуацією. Наприклад, на практичних заняттях з внутрішньої медицини – це: діагностика та диференціальна діагностика захворювань, з'ясування причин хвороби, визначення методик додаткової діагностики, плану лікування, догляду та профілактики захворювань. Методи навчання – це основні види діяльності викладача та здобувача освіти, що забезпечують формування знань, умінь і навичок, необхідних для вирішення навчальних цілей. Щодо проблемного навчання на

вчання. Як відомо, воно базується на засвоєнні знань здобувачів освіти за рахунок розв'язання теоретичних і практичних проблем і завдань за умов проблемних ситуацій, які створюються або задаються. Відомий польський дидакт В. Оконь у своїй праці «Основи проблемного навчання» пише, що чим більше студенти намагаються потрапити на той шлях, яким іде дослідник під час своєї роботи, тим кращі результати. На його думку, роль викладача полягає в тому, щоб здобувач освіти відчув складну ситуаційну задачу теоретичного або практичного характеру, усвідомив проблему, яка поставлена викладачем, або сам сформулював її, бажав розв'язати і розв'язав її. Психолого-педагогічні основи проблемного навчання такі: перед здобувачем освіти постає проблема, пізнавальна задача, здобувачі освіти мусять за допомогою викладача або без нього знайти шляхи їх розв'язання. Здобувачі освіти формулюють план, намічають та обговорюють лікування, аргументують, проводять необхідні дослідження, спостереження, аналізують результати, дискутують, доводять.

Логічно попросити здобувачів освіти створити свій банк тестів першого, другого, третього і вищих рівнів, розробити ситуаційні задачі з наданням варіантів розв'язання та без них, створити плани лікування пацієнтів за темою заняття або з матеріалу, який був вивчений раніше, тим самим створивши новий засіб перевірки засвоєння основних питань, лексики тощо.

Проблемна ситуація завжди базується на суперечності. Вона може реально суперечити науці, проте може бути й створена штучно, шляхом використання спеціальних методичних прийомів. Навчальна проблема – це суперечність між старою та новою інформацією, між старими та новими фаховими навичками, методами тощо.

практичних заняттях з внутрішньої медицини та на підготовчому етапі доцільно використовувати репродуктивні методи.

Репродуктивні методи сприяють формуванню знань (на основі завдання), умінь і навичок (через систему вправ та алгоритмів).

При цьому управлінська діяльність викладача складається з підбору необхідних інструкцій, алгоритмів практичних навичок та інших завдань проблемного характеру, що забезпечують багаторазове відтворення знань і умінь.

З наукової точки зору протиріччя є синонімом поняття «наукова проблема» вона в суті своїй закладена в клініці дисципліни, тобто стану здоров'я і хвороби. Тож є підстави навчання здобувачів освіти з внутрішньої медицини назвати проблемним, а практичні заняття – проблемно-ситуативними.

Важливим методом проблемного навчання в основному етапі, на практичних заняттях з внутрішньої медицини, є створення ситуативних проблемних умов, які сколихують внутрішній світ і збуджують зацікавленість у їх розв'язанні здобувачів освіти (обстеження тематичних хворих, діагностика захворювань, принципи лікування, догляд та профілактика захворювань). Найактивніше здобувачі освіти включаються в процес пізнання у випадку протиріччя, коли їх думка не співпадає з думкою інших здобувачів освіти або колег. Тоді прокидається його внутрішнє «Я», гонор, виникає природне бажання розібратися, з'ясувати у чому справа. Саме проблемні ситуації можуть допомогти нам привчити здобувача освіти сперечатися, висловлювати власну думку, відстоювати її. Не буде протиріч, не буде і суперечок, дискусій.

Наступним методом проблемного навчання на практичних заняттях з внутрішньої медици-

ни можуть бути ділові ігри. Ігри – це заняття, на яких за спеціальним сценарієм обіграється протиріччя, як правило, виробничих відносин (пацієнт, фельдшер, акушерка, лаборант, працівник функціонального кабінету тощо). В процесі ділової гри проблемні ситуації виникають спонтанно. Кваліфікований спеціаліст повинен не тільки оволодіти найновішою теорією, але й вміти використовувати її на практиці. Це може бути виконано під час практичного заняття або самостійної роботи здобувача освіти. Тому важливими методами проблемного навчання є виконання практичних навичок (елементів догляду за хворими, виконання лікарських призначень тощо), практичний тренінг під час виконання індивідуальних завдань, самостійної роботи (відпрацювання маніпуляційної техніки, спостереження за станом хворих, забір матеріалів на лабораторне дослідження).

Важливим методом проблемного навчання є також вирішення ускладнених нетипових задач.

Ускладнена задача створює напруження мислення у здобувача освіти, вирішення задачі, аналізу, прийняття певних рішень.

Метою моєї статті є висвітлення сучасної технології вищої медичної освіти – проблемне навчання на практичному занятті з внутрішньої медицини.

Дослідження психологів і дидактів, спостереження педагогів, що застосовують проблемне навчання у освітньому процесі, свідчать про те, що проблемне навчання має низку безперечних переваг:

- формує логічне мислення;
- сприяє міцному закріпленню знань;
- активізує та ідентифікує пізнавальну самостійність та розумову активність здобувачів освіти, виробляє здатність до подальшої творчої діяльності;

- впливає на емоційну сферу здобувачів освіти, викликає глибокі інтелектуальні почуття, зокрема відчуття радісного задоволення, відчуття впевненості у своїх силах, формуючи у такий спосіб інтерес до навчання, до наукового пізнання;

- формує допитливу особистість з активною життєвою позицією.

Все це свідчить про необхідність широкого застосування проблемного навчання у медичних коледжах.

На сьогоднішній день питання здобувачам освіти, переважно, ставимо ми. Але вони повинні розуміти, що, закінчивши навчання в медичному коледжі, будуть отримувати їх від життя. Потужним постачальником протиріч є діалектика виробничих відносин. Здобувач освіти повинен їх професійно розуміти, бути готовим (зокрема і психологічно) до того, що йому доведеться вирішувати різні протиріччя, які характерні для тієї виробничої діяльності, до якої його готують у медичному коледжі.

Індивідуалізація навчання вважається пріоритетним напрямом сучасної педагогіки, а метод вирішення проблемних питань і задач буде якнайкраще сприяти його максимальному ефекту в процесі навчання, а отже, допоможе розкрити навчально-науковий потенціал здобувача освіти. І лікар-клініцист, і науковець, і медичний працівник, безумовно, зіштовхуються з проблемними ситуаціями в реальному житті і повинні вчитися їх розв'язувати якомога раніше, під час навчання на теоретичних та практичних курсах підвищення кваліфікації, зокрема внутрішня медицина, яка є базовою. Не менш важливо, що здобувачі освіти будуть краще усвідомлювати інтра- й інтердисциплінарну інтеграцію саме за такого підходу на заняттях, а це буде сприяти більшій витривалості знань, що також украй важливо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Такташов Г. С., Грона Н. В., Гомозова О. А., Супрун О. О., Козинська І. А. Медичні науки: Особливості застосування інтерактивних високотехнологічних інформаційних та дистанційних методів при вивченні дисципліни «Внутрішня медицина» в умовах змішаного навчання. Український журнал медицини, біології та спорту. – 2020. – Том 5, № 5 (27) URL: <https://jmb.com.ua/pdf/5/5/jmb0-2020-5-5-298.pdf>

2. Каченко О.В., Соколенко В.М., Весніна Л.Е., Федотенкова Н.М. ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія». Проблемне навчання: переваги і можливості застосування в навчальному процесі на кафедрі фізіології. Журнал Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів. URL: http://repository.pdmu.edu.ua/bitstream/123456789/9741/1/Tkachenko_Problemne_navchannia.pdf

3. Шлаган О.В., викладач внутрішньої медицини Ніжинського медичного коледжу Чернігівської обласної ради. Методична розробка на тему «Сучасні технології вищої медичної освіти. Технології проблемного навчання на практичних заняттях по внутрішній медицині» для студентів II курсу спеціалізації «Акушерська та лікувальна справи», 2019. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/010090jld6bf.docx.html>

ЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Тетяна Петриченко,
викладачка Першого Київського фахового
медичного коледжу

Анотація. Стаття ознайомлює з особливостями викладання дисципліни "Безпека життєдіяльності" для студентів-медиків в умовах сьогодення. Коли йдеться про професіоналізм майбутніх медиків, особливу увагу варто звернути на роль медичного працівника і особливості його діяльності під час введення надзвичайного стану. Потрібно розуміти завдання медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях, правовий статус надзвичайного стану, значення сортування під час медичної евакуації в умовах надзвичайного стану. У статті наведено приклади лекційного матеріалу для роботи зі студентами-медиками Першого Київського фахового медичного коледжу на заняттях з дисципліни «Безпека життєдіяльності» (за професійним спрямуванням).

Abstract. The article introduces the peculiarities of teaching the discipline "Life Safety" for medical students in today's conditions. When it comes to the professionalism of future doctors, special attention should be paid to the role of a medical worker and the specifics of his activity during the introduction of a state of emergency. It is necessary to understand the tasks of medical aid and emergency citation, the legal status of a state of emergency, the importance of triage during medical evacuation in a state of emergency. The article provides examples of lecture material for working with medical students of the First Kyiv Professional Medical College in classes on the discipline "Safety of Life" (professionally oriented).

ти-медики мають розуміти та знати про права пацієнтів та їх обов'язки, права та обов'язки медичних працівників згідно з чинним законодавством, безпечне використання технічних приладів та устаткування, основи профілактики

На сучасному етапі розвитку України потрібно забезпечити наявність відповідного високопрофесійного медичного персоналу; після завершення вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності» студен-

тв несприятливого впливу виробничих чинників на організм пацієнтів.

У майбутньому медичний персонал повинен мати здатність використовувати отримані знання у подальшій практичній діяльності та виборі стратегії у кожному конкретному випадку, здатність діяти соціально відповідально та громадсько свідомо, проводити належну санітарно-просвітницьку та роз'яснювальну роботу серед населення.

Під час викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» особливу увагу слід також приділити психологічному аспекту в роботі з пацієнтами, здатності тактовно та переконливо донести медичну інформацію до пацієнтів та їх близьких з мінімальним ризиком нанесення психологічної

травми чи генерування ятрогенних станів.

За даними ООН, помилки медичних працівників стають причиною майже 1 млн смертей на рік, які можливо було б попередити та зберегти людське життя. За даними МОЗ України, до 30% медичних втручань є непотрібними та навіть шкідливими [1].

“Безпека життєдіяльності” є навчальною нормативною дисципліною, що вивчає небезпеки та засоби захисту від них людини у різних життєвих умовах. Безпеку життєдіяльності відносять до категорії гуманітарно-технічних наук. Цей науковий напрям засновується на загальних психологічних та фізіологічних засадах життєдіяльності, а також усіх видах антропогенної діяльності людини і на взаємозв'язку з навколишнім середовищем і сферою її діяльності. “Безпека життєдіяльності” вирішує комплекс задач, що полягають у:

- ідентифікації небезпеки;
- захисті від ризику;
- здійсненні профілактичних заходів.

Вивчення дисципліни “Безпека життєдіяльності” має на меті допомогти студентам-медикам у всебічній фаховій підготовці, спроможності на основі отриманих знань та медичних навичок ідентифікувати та проводити заходи по забезпеченню безпеки життєдіяльності людини як у повсякденних умовах, так і в умовах надзвичайного характеру.

Значна увага дисципліни приділена фізіологічним та психологічним особливостям людини, соціальним та медико-біологічним проблемам здоров'я.

Теоретичний аналіз викладання дисципліни “Безпека життєдіяльності” для студентів-медиків дозволив визначити, що надзвичайно актуальним зараз є питання формування компетентності майбутніх медичних працівників у питанні безпеки пацієнтів, а також роль медиків і особливості їх діяльності під час введення надзвичайного стану.

Для аналізу вищеозначеної проблеми були досліджені праці вітчизняних та зарубіжних науковців.

Окремі аспекти цієї проблеми вивчалися вченими у галузі охорони здоров'я і медицини, серед яких В. Журавель [2]. З позицій економіко-управлінського погляду на проблематику медичної діяльності в Україні можна відзначити роботи В. Бідного [3], О. Губаря [4], Т. Педченка [5]. Серед сучасних вітчизняних наукових досліджень, присвячених проблематиці здійснення права на медичну допомогу з позицій публічно-правового регламентування, необхідно назвати таких авторів та наукові праці: О. Смотров, О. Крилова, І. Шатковська та інші.

Особливої актуальності зараз набуває питання введення надзвичайного стану та його осо-

бливостей та впливу на населення України.

У статті наведено приклади з досвіду роботи зі студентами-медиками Першого Київського фахового медичного коледжу на заняттях з дисципліни «Безпека життєдіяльності» (за професійним спрямуванням).

На мою думку, серед інших питань варто виокремити під час викладання дисципліни «Безпека життєдіяльності» для медиків особливості забезпечення безпеки та медичного обслуговування громадян у разі:

- стихійного лиха;
- аварій і катастроф;
- епідемій і епізоотій;
- захисту прав і свобод громадян;
- захисту конституційного ладу під час масових порушень правопорядку, що створюють загрозу життю і здоров'ю громадян;
- спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства.

Завдання медичної допомоги у надзвичайних ситуаціях.

Під час вивчення цього питання у рамках дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів-медиків варто визначити систему структурних елементів суспільних відносин із приводу здійснення права фізичної особи на медичну допомогу у надзвичайних ситуаціях та усвідомити рівень відповідальності медичних працівників щодо важливості надання рівня та якості такої допомоги.

Обізнаність, а також сформованість професійних рис медичного працівника, вміння застосовувати знання, навички та вміння дозволяють забезпечити необхідну ефективність під час виконання професійних медичних обов'язків.

З досвіду викладання студентам-медикам.

Структурно охарактеризовано Правила поведінки в умовах надзвичайних ситуацій у воєнний час:

- не повідомляти про свої плани чи дії мало-знайомих людей, а також знайомих з «ненадійною репутацією»;
- не реагувати на провокації та зберігати стан спокою;
- орієнтуватись щодо місця розташування захисних споруд цивільної оборони поблизу місця проживання чи у місцях частого відвідування – магазинів, шкіл, лікарень тощо. Намагатися якнайменше знаходитись у малознайомих місцях чи поза місцем проживання або розташування;
- мати при собі документ, тобто паспорт, водійське посвідчення чи свідоцтво про народження, який би засвідчував особу, а також відомості про свою групу крові та лікарську документацію про можливі проблеми зі здоров'ям, наприклад, хронічні хвороби або алергічні реакції на медичні

препарати тощо;

- виходячи з приміщення, пересуватись сходами багатоповерхівок або до споруди цивільної оборони, тобто сховища, або дотримуватись «правила правої руки» з метою уникнення тисняви;

- у разі отримання будь-якої інформації від органів державної влади про можливу небезпеку або заходи щодо підвищення безпеки, дотримуватись їх та передати іншим людям, що поруч (сусіди, колеги тощо);

- не вступати у суперечки з малознайомими чи незнайомими людьми і уникати провокацій різного типу;

- за можливості надавати першу медичну допомогу іншим людям у разі їх поранення;

- у разі перебування у місцях обстрілу і відсутності пристосованих бомбосховищ, для укриття можливо використовувати нерівності рельєфу: заглиблення від вибухів, канави, окопи тощо. За раптового обстрілу та відсутності поблизу споруд цивільного захисту, укриттів важливо терміново лягти на землю головою в бік, протилежний до бойових дій чи вибухів. Голову варто прикрити руками (також для прикриття голови можна використати наплічник, сумку або інші речі).

Слід уникати:

- знаходитись поруч із зоною бойових дій;
- стояти чи перебігати під обстрілом;
- підходити до вікна, якщо почули звуки бойових дій, вибухи, сигнали повітряної тривоги тощо;

- показувати зброю чи предмети, схожі на неї;
- вступати у конфлікти із озброєними людьми;
- носити воєнну форму або камуфльований одяг;

- брати у руки покинуті боєприпаси, зброю тощо.

При виявленні вибухонебезпечних предметів суворо заборонено:

- зберігати чи брати до рук, нагрівати або ударяти;

- торкатись сторонніх предметів, маленьких або великих іграшок, гаджетів, коробок, схожих на сірники;

- намагатись розряджати і розбирати зброю, боєприпаси чи вибухівку;

- використовувати такі заряди для освітлення чи розведення вогню тощо.

Найбільша цінність у правовій та соціальній державі – людина та її права. Забезпечення прав людини проголошено у ст. 3 Конституції України головним обов'язком держави [6]. Захист указаних прав побудований на антропоцентричній природознавчій концепції, згідно з якою вирішення основних правових завдань має забезпечувати інтереси людини.

Одним із основних природних та невід'ємних прав людини є її право на життя та здоров'я, засобом забезпечення якого є право на надання медичної допомоги. Конституція України у ст. 49 закріплює право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування [6]. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Виклики та загрози сучасного світу обумовлені:

- надзвичайним загостренням численних збройних конфліктів;

- поширенням у глобальному масштабі терористичної загрози;

- зростанням техногенної небезпеки, що спричинена індустріальною цивілізацією;

- появою нових різновидів небезпечних хвороб.

Цей перелік викликів та загроз вимагає адекватного регулювання питань надання медичної допомоги за умов виникнення різного роду екстремальних ситуацій. Поняттям «права та здоров'я» з позицій юридичної науки охоплюються відносини з приводу такого блага фізичної особи, як благо здоров'я.

Сьогодні в Україні створена досить широка правова база з питань надання медичної допомоги в екстремальних умовах: Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р., Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» від 16 березня 2000 р., Закон України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» від 13 липня 2000 р. (у ст. 8 Закону передбачено, що за наявності достатніх підстав у межах зони надзвичайної екологічної ситуації може бути введено правовий режим надзвичайного стану), Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р. [6; 7; 8; 9, 10].

Правовий статус надзвичайного стану.

Однією з проблем, які привертають увагу, є чисельність легальних визначень понять, що співвідносяться з категорією «надзвичайна ситуація». Так, законодавство оперує категорією «надзвичайна ситуація техногенного та природного характеру», а також категоріями «воєнний» та «надзвичайний стан», який вводиться у специфічних випадках. Наприклад, у Законі України «Про правовий режим надзвичайного стану» вказано, що він може бути введений у разі виникнення особливо важких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій), що створюють загрозу життю і здоров'ю великої

кількості населення.

Надзвичайний стан є передбаченим Конституцією України особливим правовим режимом діяльності державних органів, органів місцевого та регіонального самоврядування, підприємств, установ і організацій, який тимчасово допускає встановлені цим Законом обмеження у здійсненні конституційних свобод та прав громадян, а також прав юридичних осіб та покладає на них деякі додаткові обов'язки [6].

Правовий режим надзвичайного стану спрямований на забезпечення безпеки громадян у випадках аварій, катастроф, стихійного лиха, епідемій і епізоотій. Правовий режим також спрямований на захист прав і свобод громадян, забезпечення конституційного ладу у ситуаціях масових порушень правопорядку, які створюють загрозу здоров'ю чи життю громадян, а також при спробі захоплення державної влади або зміни конституційного ладу України шляхом насильства.

Мета введення надзвичайного стану – якнайшвидша нормалізація обстановки, відновлення конституційних прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб, нормального функціонування конституційних органів влади, органів місцевого і регіонального самоврядування та інших інститутів громадянського суспільства.

Надзвичайний стан вводиться у випадках реальної загрози безпеці громадян чи конституційного ладу, усунення якої іншими способами є неможливим.

Умови і порядок введення та припинення дії НС.

Надзвичайний стан може бути введено за умов [6]:

1) стихійного лиха, аварій і катастроф, епідемій, епізоотій, що створюють загрозу життю і здоров'ю населення;

2) масових порушень правопорядку, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи;

3) блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів чи місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та управління, місцевого чи регіонального самоврядування;

4) спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства;

5) посягання на територіальну цілісність держави, що загрожує зміною її кордонів;

б) необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади.

Сортування під час медичної евакуації в умовах надзвичайного стану.

До визначених міжнародних стандартів за

кількості потерпілих 10–15 осіб здійснюється сортування постраждалих. За більшої кількості постраждалих сортування має проводитися двома сортувальними бригадами на такі групи [11]:

перша група – особи з порушенням життєво важливих функцій організму;

друга – особи середнього та важкого ступенів важкості;

третья – легкопостраждалі;

четверта група – особи, які не потребують стаціонарного лікування.

Сортування потерпілих (тобто їх розподіл за ступенем важкості завданих пошкоджень та об'єктивної можливості надання їм медичної допомоги) є особливо гострою проблемою надання медичної допомоги в умовах лиха. Ця проблема має два прояви: етичний та юридичний.

Мета медичного сортування – забезпечення постраждалих своєчасним проведенням лікувально-профілактичних та евакуаційних заходів [12].

Завдання медичного сортування – визначення характеру ураження, встановлення черговості, місця надання постраждалим медичної допомоги та лікування, визначення порядку їх евакуації та медичного закладу, куди треба евакуювати.

Спочатку шляхом зовнішнього огляду медичним працівником проводиться вибіркоче сортування для виявлення постраждалих, які є небезпечними для оточення, та тих, які потребують першочергової медичної допомоги [13]. При цьому на первинний огляд необхідно витратити до 40 секунд на кожного постраждалого. В основі сортування на першому етапі медичної евакуації лежать три головні сортувальні ознаки:

- лікувальна;
- небезпечність для оточення;
- евакуаційна.

При цьому за лікувальною ознакою визначають ступінь потреби в медичній допомозі, черговість та місце її надання. За цією ознакою постраждалі поділяються на три групи:

• постраждалі, які потребують невідкладної медичної допомоги на цьому етапі медичної евакуації;

• постраждалі, які не потребують невідкладної медичної допомоги на цьому етапі медичної евакуації (допомога може бути відкладена);

• постраждалі з термінальними станами та із травмами, що несумісні із життям (агонізуючі) [14].

Стосовно таких категорій постраждалих під час сортування, яке викликано обмеженістю медичних ресурсів, медичні працівники повинні бути звільнені від кримінальної відповідальності

за ненадання допомоги хворому. Обмеженість медичних ресурсів на місці, де була надзвичайна ситуація, що викликана великою кількістю постраждалих, повинна оцінюватися як поважна причина.

За ознакою небезпеки для оточення постраждалі поділяються на три групи:

- які потребують тимчасової ізоляції;
- які потребують спеціальної (санітарної) обробки;
- які потребують ізоляції та спеціальної (санітарної) обробки.

За евакуаційною ознакою постраждалі також поділяються на три групи:

- які потребують подальшої евакуації з урахуванням евакуаційного призначення, черговості, способу евакуації, виду транспорту;
- які потребують залишення на цьому етапі медичної евакуації;
- які потребують повернення до місця розселення (проживання).

Висновки. Отже, після завершення вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності» студенти-медики мають розуміти та знати права пацієнтів та їх обов'язки, права та обов'язки медичних працівників згідно з чинним законодавством, правила безпечного використання технічних приладів та устаткування, основи профілактики несприятливого впливу виробничих чинників на організм пацієнтів.

Теоретичний аналіз викладання дисципліни "Безпека життєдіяльності" для студентів-медиків дозволив визначити, що надзвичайно актуальним зараз є питання формування компетентності майбутніх медиків щодо безпеки пацієнтів, а також на сьогодні важливою є роль медичного працівника і особливості його діяльності під час введення надзвичайного стану.

Обізнаність, а також сформованість професійних рис медичного працівника, вміння застосовувати знання, навички та вміння дозволяє забезпечити необхідну ефективність під час виконання професійних медичних обов'язків.

Сортування потерпілих (тобто їх розподіл за ступенем важкості завданих пошкоджень та об'єктивної можливості надання їм медичної допомоги) є особливо гострою проблемою надання медичної допомоги в умовах лиха. Ця проблема має два прояви: етичний та юридичний.

Мета медичного сортування – забезпечення постраждалих своєчасним проведенням лікувально-профілактичних та евакуаційних заходів.

Завдання медичного сортування – визначення характеру ураження, встановлення черговості,

місця надання постраждалим медичної допомоги та лікування, визначення порядку їх евакуації та медичного закладу, куди треба евакуювати.

Під час сортування, викликаного обмеженістю медичних ресурсів, медичні працівники повинні бути звільнені від кримінальної відповідальності за ненадання допомоги хворому [15]. Обмеженість медичних ресурсів на місці, де була надзвичайна ситуація, викликана великою кількістю постраждалих, повинна оцінюватися як поважна причина.

Отже, для надання медичної допомоги в надзвичайних умовах важливими є організаційно-управлінські заходи, які мають бути спрямовані на забезпечення кожному постраждалому його законодавчо визначеного права вільного вибору лікаря, що включає в себе: право на звернення за допомогою до лікарів цивільної або військової медичної служби або до лікарів, які представляють міжнародні медичні організації чи іноземні медичні асоціації, що виконують гуманітарні функції. Кожен постраждалий має бути забезпечений лікарськими засобами, що включає в себе [16]:

- правозабезпечення лікарськими засобами, які розповсюджуються у централізованому порядку, а також право на отримання таких засобів із інших джерел (зазначеному повинен відповідати обов'язок медичних працівників в умовах лиха утримуватися від підтримання життя безнадійно хворого за будь-яку ціну, витрачаючи при цьому дефіцитні в умовах лиха ресурси без користі);

- право на застосування знеболювальних та заспокійливих засобів;

- право на отримання кваліфікованої психологічної допомоги;

- право на відмову від лікування за відсутності реальної загрози життю пацієнта (стосується осіб, які перебували у контакті з інфекційно хворими);

- право на евакуацію з небезпечної території.

Необхідно передбачити випадки «дефектів» медичної допомоги, які поширені в умовах надзвичайного стану:

- недооцінювання важкості стану потерпілого;

- необґрунтована відмова у госпіталізації пацієнта (що є важливим в умовах проведення сортування хворих).

Список використаних джерел

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ МАЙНДМЕППІНГУ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Ірина Лисовська,
викладачка Білгород-Дністровського фахового коледжу
природокористування, будівництва та комп'ютерних
технологій

Анотація. У статті розглянемо термін «ментальна карта» (Mind Map), види ментальних карт, цілі використання ментальних карт. Також надамо поради щодо створення Mind Maps та перелік онлайн-ресурсів.

Abstract. In the article, we will consider the term «Mind Map», types of mind maps, purposes of using mind maps. We will also provide advice on creating Mind Maps and a list of online resources.

Сучасний освітній процес – це поєднання використання різних методів і форм навчання з інформаційно-комп'ютерними технологіями, які стрімко розвиваються.

Сучасні студенти, в абсолютній більшості, сприймають потік інформації через соціальні мережі, що в свою чергу є основним способом комунікації.

Таким чином формується покоління, яке надає перевагу швидкому і візуальному сприйняттю навчального матеріалу.

До того ж, важливим є розвиток так званих soft-skills (м'яких навичок) під час проведення сучасних занять. Ці навички допомагають взаємодіяти між собою в команді під час навчання, а також в подальшій професійній діяльності.

Використання ментальних карт (mind maps) в освітньому процесі є доцільним під час формування і розвитку візуального сприйняття інформації та soft-skills.

Що таке ментальна карта і як з нею працювати під час навчальних занять? Розглянемо ці питання в статті.

Ментальні карти – спосіб організації процесу творчого мислення за допомогою схем, побудованих за певними правилами. Ментальна карта – діаграма, на якій відображено слова, ідеї, за-

вдання, інші елементи, розташовані радіально навколо основного слова або ідеї.

Ментальні карти (інтелект-карти, карти розуму, карти пам'яті, Mind Maps) – це унікальна технологія роботи з інформацією, спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем.

Термін «ментальна карта» запропонував Девід Осубел. У подальшому вчення було розвинуто у працях Джозефа Новака та Тоні Б'юзена.

Так, Т. Б'юзен писав, що ментальні карти «є зовнішньою “фотографією” складних взаємин думок у конкретний момент часу. Вони дають мозку можливість краще «побачити себе збоку», значно вдосконалюють усі розумові навички, підвищують компетентність, додають життю радості, впорядкованості та задоволення».

Слід зазначити, що залежно від обсягу або застосування Тоні Б'юзен розрізняє такі типи ментальних карт:

- стандартні карти (standard maps);
- швидкісні карти, або карти-блискавки (speed maps);
- майстер-карти (master maps);
- мега-карти (mega maps).

Ментальні карти можна використати для наступних цілей:

- складання конспекту лекцій;
- складання конспекту прочитаних художніх творів;
- підготовка матеріалу з певної теми;
- рішення творчих завдань;
- мозковий штурм;
- планування та розробка проектів різної складності.

Інтелектуальні карти охоплюють і допомагають записати, запам'ятати, з'єднати і вивести інформацію візуально. Створюються вони на папері (оригінальний спосіб) або ж за допомогою програмного забезпечення, яких існує вже досить багато. Основні елементи карти – ключі (або їх ще називають тригери) слова і малюнки.

Розглянемо оригінальний (ручний) спосіб створення Mind-мар.

◆ Починаємо з центральної ідеї посередині чистого аркуша, використовуючи малюнок і хоча б 3 кольори.

◆ Використовуємо картинки, символи, коди і заповнюємо ними весь вільний простір.

◆ Важливо розміщувати слова на гілках, а не в геометричних фігурах.

◆ Гілки мають бути живими, гнучкими, загалом, органічними. Малювання ментальної карти в стилі традиційної схеми повністю заперечує ідеї майндмепінгу. Це сильно ускладнює рух погляду по гілках і вносить багато зайвих однакових, а отже, монотонних, об'єктів.

◆ Писати на кожній лінії тільки одне ключове слово. Кожне слово містить тисячі можливих асоціацій, тому склеювання слів зменшує свободу мислення. Роздільне написання слів може привести до нових ідей.

◆ Довжина лінії повинна дорівнювати довжині слова. Це простіше і економніше.

◆ Пишіть друкованими літерами, якомога ясніше і чіткіше.

◆ Варіуйте розмір літер і товщину ліній залежно від ступеня важливості ключового слова.

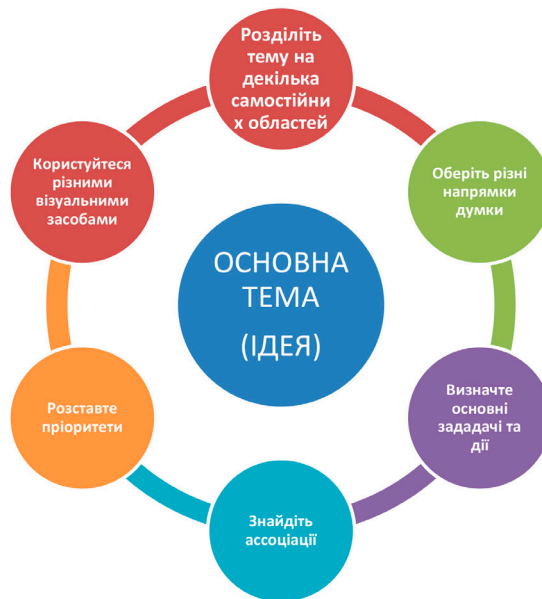
◆ Обов'язково використовуйте різні кольори для основних гілок. Це допомагає цілісному і структурованому сприйняттю.

◆ Часто використовуйте малюнки і символи (для центральної теми малюнок обов'язковий). Іноді ментальна карта взагалі може складатися тільки з малюнків.

◆ Прагнемо такої організації простору, щоб не залишалася порожнього місця, а гілки не розміщувалися дуже щільно. Для невеликої ментальної карти використовуйте аркуш паперу формату А4, для великої теми – А3.

◆ Гілки, що "розрослися", можна укласти в контури, щоб вони не змішувалися з сусідніми гілками.

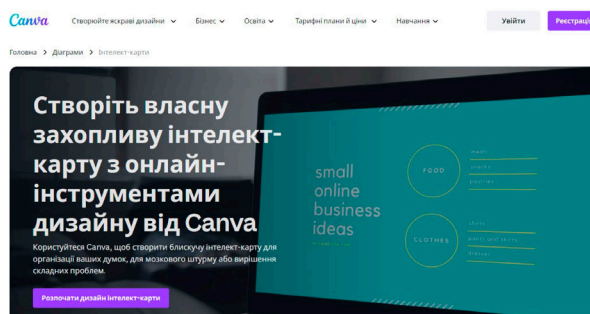
◆ Розташовувати лист горизонтально. Таку карту зручніше читати.

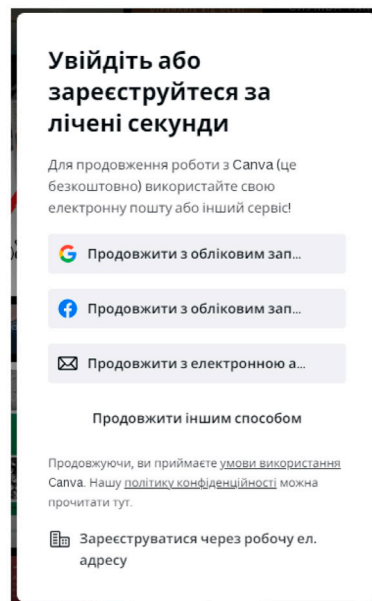
Ментальні карти також можна створювати за допомогою онлайн-сервісів.

Пропоную покрокову інструкцію створення Mind Map за допомогою онлайн-ресурсу Canva:

Крок 1: Завітайте на сайт <https://www.canva.com>

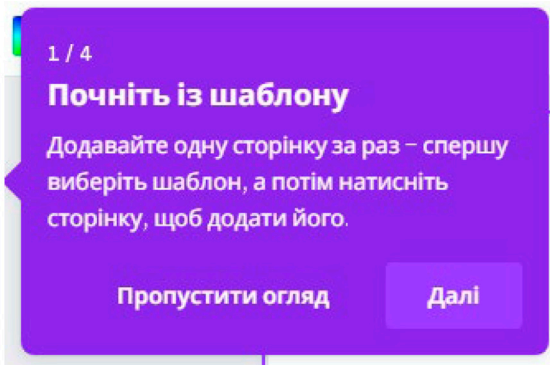

Крок 2:

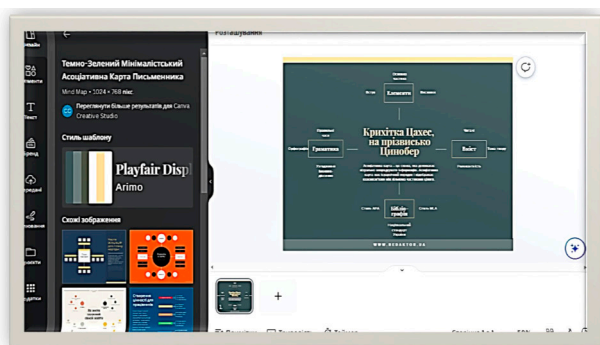

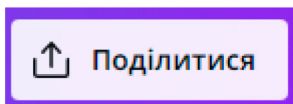
Крок 3

Крок 4: Оберіть шаблон та почніть створювати власну ментальну карту

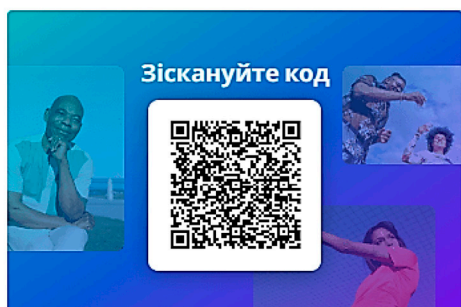
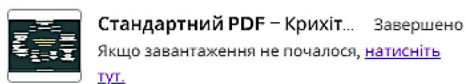
Крок 5: Після того, як створення ментальної мапи завершено, в правому верхньому куті натисніть кнопку:

Крок 6: Завантажте або поділіться картою зручним для вас способом

Крок 7: Оберіть певний формат зображення, у разі виникнення проблеми можете повернутися до вкладеної інструкції нижче у вікні на сайті.

Передавайте фотографії та відео зі свого телефону

Завантажте додаток Capva й передавайте файли зі свого пристрою.

Крок 8: Насолоджуйтесь результатом роботи:

Додатки для створення *Mind Maps*

Якою привабливою не здавалася б ідея намалювати Mind Map вручну, це стає можливим, якщо йдеться про мапи для особистого користування, але для вирішення питань демонстрації під час заняття певного матеріалу або творчої взаємодії викладача і студентів чи групової роботи, програма зробить це ефективніше. І мова тут зовсім не про художні здібності кожного конкретного автора: спеціальне програмне забезпечення вже містить зручний набір елементів та інструментів для їхнього перегляду, тож створити Mind Map онлайн буде простіше і швидше.

У сервісах легко працювати з масштабом, зберігати й редагувати вже створене. До того ж такою мапою можна поділитися з усіма учасниками, щоб донести свою ідею, обговорити деталі або провести мозковий штурм дистанційно.

Додатків, що використовуються для створення інтелектуальних мап, досить багато, і хоча більшість із них дозволяють створити Mind Map безкоштовно, вони потребують реєстрації.

Тож розглянемо найпопулярніші.
XMIND.NET <https://www.xmind.net/>

Перейшовши на сторінку додатка, можна завантажити безкоштовну версію або придбати пакет із розширеним функціоналом. Що цікавого пропонує сервіс:

- мобільний додаток;
- візуальну кастомізацію (теми, шаблони);
- структуризатор;
- мультимедійність (формули, посилання);
- інструменти для підвищення ефективності режимів для презентації та брейнштормів;

- шерінг, експорт і друк.

Miro.com <https://miro.com/>

Корисні можливості:

- необмежене полотно, готові шаблони, розумне малювання та структури
- синхронна та асинхронна спільна робота
- вбудовані відео, чати, коментарі
- презентація

У безкоштовному варіанті доступно п'ять дошок. Можна надавати доступ за посиланням до будь-якої створеної мапи та обмежувати або надавати можливість редагування або додавання коментарів.

Bbbl.us <https://bubbl.us>

Зручність цього додатка для створення Mind Map online в тому, що він пропонує універсальні шаблони, які можна використовувати для створення структури:

- організації;
- дослідження;
- сайту;
- проекту;
- розповіді;
- хронології подій

Mindomo.com <https://www.mindomo.com>

У цьому сервісі можна працювати з:

- кількома шаблонами асоціативних мап;
- концептуальними мапами;
- мапами завдань;
- ієрархічними структурами;
- лінійною схемою;
- діаграмою Ганта;
- презентацією;
- онлайн- та офлайн-синхронізацією.

Доступна опція вибору кольорових схем одним кліком, до елементів мапи можна додавати зображення, хештеги, коментарі й завдання.

Висновок. З огляду на вищевикладений матеріал, можна стверджувати, що використання ментальних карт в освітньому процесі – це дієвий спосіб демонстрації та викладання навчального матеріалу, який значно покращує процес взаємодії викладача з аудиторією, сприяє продуктивнішій роботі в групах, допомагає швидше і краще засвоїти навчальний матеріал.

Застосування Mind Maps значно покращує пам'ять, сприяє розвитку креативного та критичного мислення, адже студенти вчаться вибирати, структурувати і запам'ятовувати ключову інформацію, а також відтворювати її в подальшому, тренують навички таймінгу.

Зрозуміло, що ментальні мапи – це не тільки про навчання, а й про психологію, а також про те, як використання таких мап є корисним в усіх сферах життя, зокрема професійній.

У вигляді інтелектуальної мапи можна представити нову навчальну тему, план роботи, окреслити ідеї щодо проекту та надати можливість студентам ефектно представити викладачеві свої досягнення.

Спеціалізовані програми й додатки для створення асоціативних мап дозволяють викладачеві економити час та ресурси: можна використовувати всю палітру кольорів для розставлення потрібних акцентів, міняти місцями гілки й користуватися готовими шаблонами.

Для будь-яких цілей та завдань можна дібрати відповідний додаток для створення мап й робити це безкоштовно або в розширеній платній версії.

Можливості використання програм для майндмепінгу практично необмежені, і якщо ви досі не використовуєте цей інструмент в освітній діяльності, його варто щонайменше спробувати!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hill, Janette R., Hannafin, Michael J. Teaching and Learning in Digital Environments: The Resurgence of Resource-Based Learning / Educational Technology Research and Development Vol. 49, No. 3 (2001), pp. 37–52.
2. Greenhow, Christine; Dexter, Sara; Riedel, Eric. Methods for Evaluating Online, Resource-Based Learning Environments for Teachers. / Journal of Computing in Teacher Education, Volume 23 / Number 1 Fall 2006 p21-28.
3. Кіндрат І. Використання інтелект-карт у плануванні та організації освітнього процесу / І. Кіндрат // Нова пед. думка. – 2012. – № 4. – С. 153–156.
4. Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2019; Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 1 (9)
5. <https://sonenia.wordpress.com>

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЛАБОРАТОРНО-ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Руслана Кара,
викладачка ВСП «Снятинський фаховий коледж закладу вищої освіти «Подільський державний університет»

Анотація. Інтерактивні технології – термін «інтерактивний» означає «взаємодіючий». "Інтерактивний – це здатність взаємодіяти чи знаходитись у режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною). Інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, у ході якого здійснюється взаємодія викладача зі студентами".

Мультимедіа – комбінування різних форм представлення інформації на одному носіїві, текстової, звукової і графічної, або, останнім часом все частіше, – анімації і відео.

Abstract. Interactive technologies – the term “interactive» means «cooperative». Interactive is the ability to cooperatie to or be in the regime of conversation, dialogue with the thig (e. g. urth the computer) or somebody (a person).

Interactive teaching is first of all the dialogue teaching , in the course of whichn the interaction of the students is done».

Multimedia is the different forms combination on the one carrier, text information, sound and grappnec one or, the last time the more oftener – animation and video.

«Треба так перебудувати навчально-виховний процес, щоб здобувачі освіти не були пасивними об'єктами його; щоб вони брали активну участь в ньому під керівництвом викладача».

Сьогодні, як в Україні, так і за кордоном, педагогіка масово працює над апробацією в освітніх закладах інтерактивних методів з використання сучасних засобів навчання (комп'ютер, мультимедійний проектор, інтерактивна дошка, у комплексі з мультимедійними підручниками та енциклопедіями, презентаціями, відео- та аудіо-матеріалами) значно покращує якість подання матеріалу і підвищує ефективність його засвоєння.

Відеофрагментами, комп'ютерними презентаціями, викладачі унаочнюють практичні заняття та роблять розповідь емоційно забарвленою, зрозумілішою для сучасних здобувачів. Використання аудіовізуальних засобів під час вивчення нового матеріалу на заняттях значно активізує

пізнавальну діяльність здобувачів, сприяє формуванню стійкого інтересу до дисципліни, допомагає розвинути у здобувачів просторову уяву про події минулого, здійснювати цікаві подорожі в часі, аналізувати різноманітні ситуації.

Створення студентських комп'ютерних продуктів, постійне залучення здобувачів до самостійного пошуку інформації. Для того, щоб за темою підготувати невеличку презентацію (в програмі Power Point), дібрати до неї ілюстративний, текстовий матеріал, продумати дизайн майбутньої презентації, студенту необхідно звернутися не до одного джерела, відібрати потрібну інформацію, лаконічно розмістити її на слайді та естетично оформити. Звісно, здобувачам цікаво супроводжувати свою розповідь власною презентацією, почути відгук про неї від своїх однокурсників.

Вже стало традицією в нашому коледжі проводити лабораторно-практичні заняття з використанням мультимедійних технологій. Це сукуп-

комп'ютерними програмами для порівняння і узагальнення.

Лабораторні заняття, на відміну від практичних занять, передбачають виконання завдань з теми на базі отриманих результатів експериментів, дослідів з використанням різного устаткування, матеріалів та обладнання.

Різні практичні завдання застосовуються на будь-якому етапі процесу навчання і допомагають задіювати інтелектуальні, комунікативні та пошукові здібності здобувачів освіти. Головними принципами дієвості цього методу є багаторазовість

ність методів, прийомів і програмно-педагогічних засобів для реалізації навчально-виховної мети дисципліни, розв'язання окремих дидактичних та виховних завдань. Це така модель навчання, в якій запланований результат передбачає реалізацію визначеної мети навчально-методичного комплексу з використанням аудіовізуальних засобів та програмного забезпечення.

Застосовують активні методи навчання, використання їх означає безпосередню участь здобувачів у виконанні практичних завдань і вправ, іноді без взаємодії між собою. Водночас інтерактивне спілкування з викладачем зберігається. Як показує відома «піраміда навчання», практичні вправи гарантують 75% знань, а навчання інших – аж 90%. Такі методи найдієвіші, але застосовувати їх на ранніх етапах навчання неефективно. Студент повинен отримати відповідний багаж знань і елементарних навичок. Такі методи вимагають високої організованості та самостійності.

Проте починати їх використовувати потрібно на етапі закріплення знань, тобто з другого чи третього заняття після початку вивчення теми. Перед цим студенти вже мають отримати належну теоретичну базу, відповіді на запитання, які їх цікавлять, і можуть виконати самостійно роботу.

Це методи, прийоми і форми навчання, засновані на виконанні практичних завдань. У такому разі викладач може давати короткі вступні інструкції, рекомендації, і якщо потрібно, брати безпосередню участь у процесі. Наприклад, демонструвати дослід.

Зазвичай до практичних занять переходять після вивчення розділу для закріплення, повторення матеріалу. Вони мають узагальнювальний характер. Здобувачі виконують різні агрохімічні дослідження в лабораторії і працюють з

і постійність.

Міжнародний центр освіти ARMA пропонує низку принципів щодо особливостей інтерактивних методів навчання:

- заохочувати активність здобувачів;
- використовувати питання, що стимулюють спілкування, дискусії та використання практичних навичок;
- використовувати прийоми, що нашоухують здобувачів на правильні відповіді, а також утримують увагу;
- підтримувати робочу атмосферу;
- включатися в роботу на одному рівні зі здобувачами.

Використовуючи заняття практичного характеру з поєднанням комп'ютерних програм, треба пам'ятати, що багато залежить від особистісної позиції викладача, який повинен стимулювати здобувачів ставити якомога більше запитань, а отже, заохочувати до індивідуально-колективного пошуку оптимальних варіантів виконання практичних завдань. Особливістю таких занять є створення ситуації, перебуваючи в якій, здобувач сам би зміг відповісти на запитання, які виникають. Відповіді можуть бути неоднаковими. Важливо, щоб здобувачі отримували задоволення від самостійно знайденого способу розв'язування. Методи, які застосовуються на таких заняттях, переважно будуються на партнерських стосунках, діалогічному спілкуванні викладача зі здобувачами, самостійному відкритті ними знань, критичному ставленні до інформації та толерантному ставленні до думки інших.

Використання таких інтерактивних методів навчання у практичній роботі розвиває пізнавальні навички, уміння самостійно конструювати свої знання, вміння діяти в інформаційному просторі.

Сама діяльність містить елементи навчання та набуття досвіду через використання комп'ютерних програм. Для неї є характерним кооперативне чи групове навчання за принципом «навчаючи вчуся», бо у процесі діяльності надбання здобувача неодмінно стають надбанням усієї групи.

Нині інтерактивні методи навчання вважають одними з найперспективніших, адже вони створюють умови для творчої самореалізації здобувачів, підвищують мотивацію до навчання, сприяють розвитку інтелектуальних здібностей. Здобувачі освіти набувають досвіду вирішення проблем майбутнього самостійного життя, які вони проєктують у навчанні.

Цифрові інтерактивні технології варто застосовувати як на заняттях лекційного характеру, так і під час проведення лабораторних, практичних занять в цілому з усіх навчальних дисциплін. Їхнє застосування має позитивний характер, який проявляється як і на оцінках, так і на здобутті практичних знань, умінь та зацікавленості самих здобувачів освіти. Поєднати теоретичні знання з практичною діяльністю, розвинути його комунікативні здібності, а також забезпечити виконання виховного завдання, це і відповідає сучасним вимогам до освітнього процесу. Методика формування професійних умінь забезпечує достатній рівень засвоєння здобувачами практичних навичок, сприяє розвитку професійних і комунікативних компетенцій здобувача, і може бути рекомендована для широкого впровадження в освітній процес.

Реалізація такої форми діяльності здобувачів потребує кваліфікованої та постійної допомоги викладача.

Але треба все ж зауважити, що найважливішою складовою процесу навчання є не комп'ютери, а викладачі, озброєні методиками застосування комп'ютерних та освітніх технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булах І. С. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів : навч.-метод. посіб. / І. С. Булах, Л. В. Долинська ; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ : НПУ, 2012. – 114 с.
2. Використання новітніх технологій для особистісної підготовки студентів ХНМУ : матеріали Всеукр. навч.-наук. конф. / [В. М. Лісовий, В. Д. Марковський та ін.]. – Тернопіль, 2012. – С. 45–47.
3. Власенко О. М. Використання інтерактивних методів навчання у сучасній вищій школі / О. М. Власенко // Вісник Житомирського державного університету. – 2012. – № 64. – С. 94–97.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : практикум : навч. посіб. / І. М. Дичківська ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України. – Київ : Слово, 2013. – 447 с.
5. Метод проєктів. Комп'ютерні технології. Розвивальне навчання / Упоряд. І.С. Маркова – Харків : Вид. група «Тріада», 2011 – 171 с.

ЗБЕРЕЖЕМО ОСВІТУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Олександр Підгородецький,
викладач ВСП «Фаховий коледж будівництва,
архітектури та дизайну Поліського національного
університету»

Анотація. У статті розкрито питання щодо інноваційних методів викладання дисципліни «Рисунок та основи кольорознавства». Методика викладання дисципліни полягає у забезпеченні отримання студентами практичних знань з рисунку та основ кольорознавства, вміння та розуміння плановості змін перспективи, об'єму, анатомічної будови людини, можливості кольорів, поєднання з конструктивною побудовою та композицією.

Abstract. The article discusses the issue of innovative methods of teaching the discipline "Drawing and basics of color science". The method of teaching the discipline consists in ensuring that students acquire practical knowledge of drawing and the basics of color science, the ability and understanding of the planning of changes in perspective, volume, the anatomical structure of a person, the possibility of colors, the combination with constructive construction and composition.

Архітектура (латинською architectura від грецької architekton – будівничий) – процес пізнання та перетворення суспільством середовища життєдіяльності людини відповідно до її матеріальних і духовних потреб. Будівництво виникло на зорі розвитку людського суспільства в процесі боротьби людини з природними умовами та як засіб захисту від атмосферних впливів та диких тварин. Протягом тисячоліть відбувся величезний розвиток від первісного поселення до сучасної архітектури. Основним призначенням архітектури завжди було, є та буде створення необхідного для проживання людини житлового середовища.

На жаль, через російську агресію зараз відбувається багато руйнувань як житлових, так і громадських споруд. Десятки років займе відродження міст та сіл на території нашої рідної землі, і саме на долю молодого покоління архітекторів, дизайнерів та будівельників випаде відбудова України, тому що старше покоління не все повернеться з поля битви, а ті, що повернуться, не факт, що зможуть повноцінно працювати.

Тим часом Міністерство освіти і науки України розглядає питання про закриття спеціальності

191 Архітектура та містобудування у фаховій передвищій освіті. Наші можновладці хочуть припинити з 2024 року набір фахових молодших бакалаврів. Виникає питання, а хто ж буде відбудувати ту руйнацію, спричинену країною-агресором? Можливо, все ж не слід закривати ті спеціальності, які на сьогодні актуальні як ніколи, і дати можливість фаховим молодшим бакалаврам працювати для відродження нашої країни.

Сучасний здобувач освіти в більшості випадків високоерудований та інтелектуальний, тому вимагає індивідуального підходу та нетрадиційних методів навчання. Робота зі студентами на відкритому просторі дозволяє їм розкритися творчо, коли на них не тиснуть стіни повсякденного побуту. Творчість не повинна мати кордонів та канонів, тим самим сковуючи студента, потрібно давати їм можливість проявити себе, використовувати свою просторову уяву, завдяки цьому вони будуть із задоволенням виконувати поставлені їм завдання. Майбутнім фахівцям потрібно давати можливість експериментувати, щоб вони проявили себе як творчі особистості. Завдяки заняттям з живопису та рисунку на вулиці, відтворюючи міський пейзаж, вони краще від-

чувають гармонію кольорів, бачать перспективні скорочення, пропорційність форм та масштаби, а приємна атмосфера дозволяє розслабитись та отримувати задоволення від творчості.

Для того, щоб досягнути бажаного результату, студенти повинні опанувати простіші форми. На перших заняттях вони ознайомлюються з правилами побудови геометричних тіл та їх конструктивним розбором, на основі яких вони в подальшому зможуть будувати складніші форми, такі як малі архітектурні форми (капітелі, паркові споруди, лавки, фонтани...), будівлі, будь то архітектурні пам'ятки або сучасні споруди. Завдяки знанням, здобутим під час вивчення дисциплін «Основи композиції», «Основи кольорознавства», студенти зможуть у майбутній своїй професійній діяльності вміло закомпоновувати будь-які форми та гармонійно використовувати кольорову гамму в своїх творчих роботах.

Перед тим як розпочати працювати з акварельними фарбами, потрібно безпосередньо закомпоновувати та побудувати обрану композицію, тобто намалювати міський пейзаж олівцем, враховуючи перспективні скорочення, масштаби відносно людини та кольорові співвідношення відносно пори року та часового поясу. Необхідно пам'ятати, що акварельні фарби – прозорі, тому рисунок має бути світлим, щоб не виділявся олівець з під фарби. Існує декілька прийомів живопису, наприклад, «а ля прима» – живопис по мокрому паперу, коли папір попередньо змочується водою, завдяки чому створюється цікавий ефект. Також можна працювати і по сухому паперу, в декілька етапів, наносячи фарбу одну на одну, тим самим підсилюючи колорит. Враховуємо лінію

горизонту – умовну лінію, яка ділить простір на об'єкти, що знаходяться на рівні очей людини. Враховуємо точку сходження – уявна точка на лінії горизонту, завдяки якій всі паралельні лінії сходяться вглиб простору.

Пейзажний живопис в умовах пленеру спрямований на формування основ художньої культури: уявлень про специфіку образотворчого мистецтва, спілкування з мистецтвом та природою, розвиток образного мислення, уяви, навчально-творчих здібностей, формування основ аналізу творів живопису, оволодіння практичними вміннями у сприйнятті та створенні творів пейзажного жанру.

Для написання архітектурного пейзажу не завжди використовують яскраві фарби, іноді близькі за тоном ніжні акварельні фарби ідеально підходять для роботи на пленері. Велике значення під час роботи фарбами має розвинене відчуття кольору, вміння бачити не лише тональні, але і кольорові відношення.

Створюючи зображення, студент набуває різні знання; уточнюються і поглиблюються його уявлення про навколишній світ. В процесі роботи він починає осмислювати якості предметів, запам'ятовувати їх конструктивні особливості і деталі, навчається працювати самостійно. Але головне, щоб кінцевий результат приніс задоволення не лише вам, а й людям, які проходячи поряд, зупинившись, могли б насолоджуватись вашою творчістю.

Список використаних джерел

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО ТА ПРОБЛЕМНОГО МИСЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІНФОРМАТИКИ

Наталія Солонинко,
викладачка ВСП «Стрийський фаховий коледж
Львівського національного університету
природокористування»

Анотація. Процеси демократизації та гуманізації суспільства в поєднанні з розвитком інформаційних технологій ставлять перед закладами фахової передвищої освіти важливе завдання – формування нового типу випускників, які будуть толерантними, відкритими до демократичного спілкування та здатними критично оцінювати події навколишнього світу та реагувати на них адекватно. Одним із основних завдань системи освіти в Україні є підготовка громадян, здатних критично мислити та на високому інтелектуальному рівні розв'язувати проблеми, що постають перед українським суспільством. Це вимагає акценту на розвиток критичного мислення здобувачів освіти у процесі навчання.

Abstract. The processes of democratisation and humanisation of society, coupled with the development of information technology, pose an important challenge to higher education institutions – to create a new type of graduate who will be tolerant, open to democratic communication and able to critically assess events in the world and respond to them adequately. One of the main tasks of the education system in Ukraine is to prepare citizens who are able to think critically and solve the problems facing Ukrainian society at a high intellectual level. This requires an emphasis on developing students' critical thinking in the learning process.

Критичне мислення передбачає здатність аналізувати, оцінювати та робити власні висновки щодо інформації, яка надається. Критичне мислення також сприяє розвитку навичок проблемного мислення, що передбачає здатність визначати, формулювати та вирішувати складні завдання та проблеми [1, с. 252].

У закладах фахової передвищої освіти, де здобувачі освіти готуються до професійної діяльності в галузі інформаційних технологій, розвиток критичного та проблемного мислення є надзвичайно важливим. Він допомагає здобувачам освіти стати кращими аналітиками, які вміють розв'язувати проблемні завдання та критично міркувати.

Безумовно, розвиток високого рівня критичного мислення є необхідним для будь-якої людини, незалежно від її професії або спеціалізації. Воно допомагає у формуванні навичок ефектив-

ної самоосвіти, здатності опрацьовувати великі обсяги інформації, зокрема через телекомунікаційні мережі та інтернет. Тому у контексті навчання інформатики розвиток критичного мислення є важливим завданням. Крім того, вміння критично мислити та розв'язувати проблеми в інформатиці сприяє підготовці здобувачів освіти до сучасного цифрового світу, де необхідні навички самостійного мислення та інноваційного підходу до завдань.

Інформатика має великий потенціал у встановленні зв'язків з іншими предметами та побудові цілісного інформаційного простору знань для здобувачів освіти. Крім того, інформатика зазвичай викликає більше зацікавленості у здобувачів освіти порівняно з іншими предметами. Тому розвиток критичного мислення через інформатику, яка є їх улюбленою дисципліною, може спонукати їх до перенесення набутих нави-

чок у сприйнятті інформації на інші сфери життя та навчання.

Розвиток критичного та проблемного мислення на заняттях інформатики можна забезпечити за допомогою різних методів та практик. Розглянемо детальніше деякі з них.

Проектно орієнтоване навчання дозволяє здобувачам освіти активно займатися проектами, дослідженнями та розв'язуванням реальних проблем. Вони повинні самостійно аналізувати інформацію, ставити запитання, робити висновки та пропозиції. Цей підхід сприяє розвитку критичного та проблемного мислення, а також вмінню працювати в команді та розв'язувати складні завдання.

Ще одним актуальним методом розвитку критичного мислення є дебати і дискусії. В такий спосіб здобувачі освіти навчатимуться досліджувати різні погляди, аргументувати свою позицію, аналізувати докази та робити висновки. При цьому для керівника заняття важливо створити атмосферу відкритого обміну думками та поваги до різних поглядів.

Наступною технікою тренування критичного мислення є розв'язування проблемних завдань. Це можуть бути складні задачі, сценарії, симуляції або проекти, що потребують аналізу, планування та прийняття рішень. Учасники повинні розв'язати ці завдання, використовуючи свої знання та критичне мислення.

Критичний аналіз джерел інформації – ще одна важлива техніка у розвитку критичного мислення здобувачів освіти. Важливо вчитись оцінювати достовірність та надійність джерел інформації, з якими люди зустрічаються в інформаційному середовищі. Необхідно вміти відрізнити факти від думок, визначити навмисні спотворення інформації та робити обґрунтовані висновки [2, с. 184–185].

Описані методи та практики допоможуть створити сприятливу навчальну атмосферу на заняттях з інформатики, в якій здобувачі освіти зможуть розвивати своє критичне та проблемне

мислення, аналізувати інформацію, висловлювати свої думки та приймати обґрунтовані рішення.

Також важливо пам'ятати, що такі практики будуть ефективними за певних спеціально створених умов. Так, керівнику потрібно створити стимулююче середовище, де учасники почувуються комфортно для висловлювання своїх думок та вираження своїх ідей. Потрібно заохочувати здобувачів освіти брати участь у дискусіях, дебатах та групових проектах. Педагог має задавати відкриті запитання, які стимулюють критичне мислення. Також педагог повинен бути не просто посередником інформації, а активним фасилітатором учіння, який стимулює обговорення різних поглядів, підкреслює важливість критичного мислення [3, с. 324].

Ще однією важливою умовою розвитку критичного мислення є використання реальних прикладів та ситуацій. Так здобувачі освіти застосовуватимуть свої знання з інформатики до реальних ситуацій.

Всі ці практичні поради допоможуть впровадити методи розвитку критичного мислення в навчання інформатики.

Висновок. Отже, розвиток критичного та проблемного мислення на заняттях інформатики у закладах фахової передвищої освіти є важливим завданням, оскільки інформатика впливає на всі сфери сучасного життя. За допомогою цих навичок здобувачі освіти зможуть стати активними громадянами, здатними критично оцінювати інформацію, розв'язувати проблеми та впроваджувати нові ідеї.

Розвиток критичного та проблемного мислення на заняттях інформатики сприяє формуванню випускників, здатних критично мислити, аналізувати та розв'язувати складні завдання. Ці навички є необхідними у сучасному інформаційному суспільстві та допоможуть здобувачам освіти стати компетентними фахівцями в галузі інформатики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Козаченко Н. Критичне мислення : філософія та педагогіка. Актуальні проблеми духовності. – 2021. – Вип. 22. – С. 251–271. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdu_2021_22_15
2. Терно С. О. Критичне мислення : методи та стиль навчання. Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя, 2019. – Вип. 52. – Том 2. – С. 183–189. URL: <https://doi.org/10.26661/swfh-2019-52-055>
3. Скоморовська Н. Б. Використання проблемного підходу для розвитку критичного мислення учнів. Султанівські читання. – 2014. – Вип. 3. – С. 321–329. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/culs_2014_3_41

ТЕХНІЧНИЙ ПЕРЕКЛАД ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХОВОГО МОЛОДШОГО БАКАЛАВРА

Оксана Цебенко,
викладачка ВСП «Фаховий коледж інформаційних
технологій Національного університету
«Львівська політехніка»

Анотація. Сучасний світ, визначений глобалізацією та інтенсивним міжнародним співробітництвом, ставить перед молодшими бакалаврами вимогу мати не лише глибокі технічні знання, але й навички, які сприятимуть їхньому успішному фаховому розвитку та високій конкурентоспроможності на ринку праці. Однією з таких навичок є вміння ефективно перекладати технічну термінологію. У статті проаналізовано важливість розвитку цих навичок для підготовки фахового молодшого бакалавра.

Abstract. The modern world, defined by globalization and intensive international cooperation, requires junior bachelors to have not only deep technical knowledge, but also the skills that will contribute to their successful professional development and high competitiveness in the labour market. One of such significant skills is the ability to translate technical terminology effectively. This article analyzes the importance of developing these skills for the preparation of a professional junior bachelor.

Своє завдання автор статті вбачає в тому, щоб ознайомити читачів з актуальністю технічного перекладу в умовах глобалізації, пояснити, як навички технічного перекладу можуть сприяти розвитку мовних компетентностей, технічної експертизи та кар'єри студентів, а також звернути увагу на ключові завдання підготовки фахового молодшого бакалавра з навичками перекладу технічної термінології.

Технічний переклад в сучасному світі набуває все більшої важливості, особливо в контексті глобалізації. Глобальний розвиток бізнесу, науки та технологій створює потребу в уніфікованому розумінні технічних термінів та стандартів в усьому світі. У цьому контексті [1] розвиток навичок технічного перекладу стає ключовим для підготовки конкурентоспроможного фахового молодшого бакалавра.

Глобалізація призводить до зростаючої потреби у точному та чіткому технічному перекладі. Зокрема під час виробництва продукції, вивчення та розробки нових технологій фахівцям

потрібно розуміти іншомовну документацію та спілкуватися з колегами та партнерами із різних країн. Тому точність та адекватність перекладу технічної термінології стають ключовими, оскільки будь-який недолік у перекладі може призвести до помилок, втрат чи навіть загрози безпеці [2].

Безсумнівно, навички технічного перекладу сприяють розвитку мовних компетентностей студентів у різних сферах. Одна з них – лексико-граматична грамотність. По-перше, технічний переклад вимагає глибоких знань лексики та граматики оригінальної та цільової мов. Студенти, які займаються технічним перекладом, вдосконалюють свою лексико-граматичну грамотність [3], оскільки вони постійно працюють з технічною термінологією та складними синтаксичними структурами. По-друге, не менш важливою є комунікативна компетентність. Технічний переклад – це процес комунікації, який вимагає від перекладача точно виражати думки оригінального автора в цільовій мові. Студенти, які займаються технічним перекладом, вдосконалюють свою

комунікативну компетентність, оскільки вони навчаються розуміти та передавати складні ідеї та повідомлення. По-третє, у студентів розвивається критичне мислення. Технічний переклад вимагає такого мислення від перекладача, оскільки фахівець повинен бути в змозі аналізувати оригінальний текст, визначати його структуру та логіку, а також адаптувати його до цільової аудиторії [4]. Як наслідок, студенти, які займаються технічним перекладом, вдосконалюють своє критичне мислення, оскільки вони навчаються аналізувати текст та інформацію іноземними мовами.

Крім того, переклад технічної термінології вимагає глибокого розуміння технічних концепцій та процесів. Це пов'язано з тим, що перекладач повинен [5]:

- знати основні технічні терміни та їх синоніми,
- розуміти технічні концепції та процеси, які описуються цими термінами,
- уміти використовувати технічну термінологію у контексті.

Розширення технічної експертизи студентів відбувається в процесі перекладу технічних текстів. Під час перекладу студенти стикаються з новими технічними термінами та концепціями, які вони повинні вивчити, щоб зрозуміти оригінальний текст і правильно його передати. Цей процес сприяє розвитку у студентів глибокого розуміння технічних аспектів своєї галузі. Розглянемо конкретний приклад того, як переклад технічної термінології може сприяти розширенню технічної експертизи студентів. Наприклад, студент перекладає технічний текст про роботу двигуна внутрішнього згоряння. У цьому тексті зустрічається термін "опір". Студент, який не володіє глибоким розумінням технічних аспектів, може просто перекласти цей термін як "resistance". Однак більш кваліфікований перекладач, який знає, що в контексті двигуна внутрішнього згоряння термін "опір" може означати "опір повітря", "опір циліндрів", "опір ланцюга живлення" та ін., зможе вибрати найбільш точний і відповідний контексту переклад.

Таким чином, розвиток навичок перекладу технічної термінології є

важливим фактором підготовки конкурентоспроможного фахового молодшого бакалавра. Ці навички дозволяють студентам розширити свою технічну експертизу, що є необхідним для успішної роботи в будь-якій галузі, особливо в техніці.

Міжнародні проєкти – ще один вид діяльності молодого спеціаліста, для успіху якого важливий розвиток комунікативних компетенцій. В сучасному бізнесі міжнародні проєкти стають стандартом, а не винятком. Співробітництво з колегами з інших країн вимагає здатності працювати з технічною документацією та відповідати на питання міжнародних партнерів. Студенти, які володіють навичками технічного перекладу, готові до таких викликів та можуть приєднуватися до міжнародних команд з великими можливостями для розвитку кар'єри. Навички технічного перекладу роблять студентів привабливішими для роботодавців. Вони можуть розраховувати на більші можливості для професійного росту та вищу заробітну плату. Такий набір навичок робить їх більш конкурентоспроможними на ринку праці.

Розвиток навичок перекладу технічної термінології є одним із ключових завдань підготовки фахового молодшого бакалавра. Для цього використовуються різні методи і засоби навчання. По-перше, на лекційних заняттях студенти отримують знання про основи перекладу, зокрема про переклад технічної термінології. По-друге, на практичних заняттях вони відпрацьовують навички перекладу технічних текстів під керівництвом викладача. Зрештою, в ході виконання завдань для самостійної роботи студенти отримують можливість індивідуально розвивати свої навички перекладу.

Загалом, для того, щоб майбутні фахівці вміли успішно перекладати технічні тексти, вони повинні мати такі компетентності:

- глибокі знання технічного матеріалу: для того, щоб правильно перекласти технічний текст, перекладач повинен розуміти його зміст і особливості;
- вміння використовувати технічні словники та довідники: технічна термінологія часто є багатозначною, тому перекладач повинен вміти правильно вибрати відповідний термін;
- вміння працювати з комп'ютерними програмами для перекладу: комп'ютерні програми можуть допомогти перекладачу у виконанні багатьох завдань, зокрема у пошуку відповідних термінів і узгодженні перекладу.

Крім цього, у глобалізованому і конкурентному IT-світі українським фахівцям необхідні технологічні знання. Водночас їм потрібно мати суттєві переваги у вигляді інноваційності ідей та

навичок їх презентування. Фахівцям необхідні вміння комунікації, командної взаємодії тощо. У сучасних IT-компаніях є багато можливостей для якнайшвидшого розвитку цих навичок. Ці компанії сприяють здобуттю першого професійного досвіду та стрімкому росту молодих фахівців. Зокрема це відбувається завдяки дуальній освіті. Вона дозволяє вибудовувати індивідуальні траєкторії для студентів. Дуальна освіта враховує суб'єктність студента, а це означає гармонійне співставлення його мрії про свободу з необхідністю підготовки до ринку праці. В такий спосіб партнерство та дуальна форма навчання перетворюються у сучасний інструмент удосконалення освіти.

Як наслідок, для того, щоб ефективніше розвивати навички перекладу технічної термінології у студентів, викладачі можуть використовувати певні рекомендації. Співпраця з представниками галузі дозволяє викладачам отримувати актуальну інформацію про технічну термінологію та вимоги до перекладу технічних текстів. Організація стажувань та практик дозволяє студентам отримати практичний досвід перекладу технічних текстів у реальному середовищі. Розвиток навичок критичного мислення допоможе студентам оцінювати технічну інформацію та приймати обґрунтовані рішення під час перекладу технічних текстів. Реалізація цих рекомендацій допоможе забезпечити підготовку конкурентоспроможних фахових молодших бакалаврів, які володіють вміннями та навичками перекладу технічної термінології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобалізація та переклад / Під ред. О. Д. Гавриша. — Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2008. – 336 с.
2. Мельник А. В. Технічний переклад : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Київ : Знання, 2015. – С. 32.
3. Schäffner, C., & Adab, B. (2001). Developments in Translation Studies: From Prague School to Skopos Theory. *Multilingual Matters*. (Schäffner & Adab, 2001), с. 18
4. Snell-Hornby, M. (2006). *The Turns of Translation Studies: New paradigms or shifting viewpoints?* John Benjamins Publishing Company. (Snell-Hornby, 2006), с. 72-75
5. *Translation in the Age of Globalization* / ed. by A. Pym, M. Shlesinger, and D. Simeoni. - London: Routledge, 2008. – 320 p., с. 182

САМООСВІТА

Дія.Освіта пропонує освітній курс "Безпечна міграція".

У серіалі: особливості міграційних процесів для українців, які були змушені покинути країну через російську агресію. Дізнається: як користуватися державними послугами в галузі міграції та уникнути загроз торгівлі людьми; як відновити особисті документи після втрати під час окупації; як і де саме можна оформити українські документи за кордоном; як не потрапити в пастку торгівлі людьми; почути відповіді на найпоширеніші запитання.

Освітній серіал створено з ініціативи Міністерства цифрової трансформації України та Міністерства внутрішніх справ України для платформи Дія.Освіта.

Навчайтесь <https://osvita.diia.gov.ua/courses/safe-migration>.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В ГАЛУЗІ МЕДИЦИНИ

Лариса Довгоруk,
викладачка КЗ «Новгород-Сіверський фаховий
медичний коледж» ЧОР

Анотація. Сучасна медична термінологія – це одна з найширших і найскладніших у понятійному відношенні систем. Останнім часом медичні терміносистеми досягли значних розмірів, щороку з'являється більше тисячі нових медичних термінів. Тому вивчення медичної термінології та варіанти її перекладу завжди привертатимуть особливу увагу лінгвістів та перекладачів, а переклад медичних термінів та складання галузевих термінологічних словників продовжує залишатися однією із актуальних проблем сучасного мовознавства.

Abstract. Modern medical terminology is one of the broadest and most conceptually complex systems. Recently, medical terminology systems have reached significant sizes, more than a thousand new medical terms appear every year. Therefore, the study of medical terminology and its translation options will always attract the special attention of linguists and translators, and the translation of medical terms and the compilation of branch terminological dictionaries continue to be one of the urgent problems of modern linguistics.

Термінологія як сукупність термінів є невід'ємною складовою частиною словникового запасу будь-якої мови. Основне призначення термінів – назвати та правильно визначити кожне конкретне явище чи предмет у певній галузі науки, трактування терміну мусить бути однозначне, а існування декількох різних назв для одного й того ж поняття є небажаним, тому що може викликати помилки та неточності. В свою чергу, розвиток науки та техніки вимагає створення специфічних найменувань для предметів та явищ в кожній з наукових галузей, які потребують адекватного перекладу. Термінами є слова чи словосполучення, які точно й однозначно називають предмети, явища або поняття науки і його зміст, чітко виражають окреслене поняття певної галузі науки, культури, техніки, мистецтва, суспільно-політичного життя [2,232].

Особливість термінології полягає в тому, що вона покликана обслуговувати вузькоспеціальну сферу. Термінологія медицини дуже обширна,

кожна з галузей медицини має свою приватну мікросистему. Медична терміносистема відображає певну наукову класифікацію понять, прийняту у відповідній галузі науки. Мова медицини інтернаціональна, більшість термінів мають грецьке або латинське походження і їх звучання різними мовами майже ідентичне [5,344].

Медична термінологія – це система понять, що позначають стани і процеси, що протікають в людському організмі, хвороби та їх прояви, методи діагностики, профілактики та лікування захворювань, медичне обладнання, лікарські засоби та багато іншого. Медичні терміни є невід'ємним компонентом науково-технічного стилю в галузі медицини.

Медичний переклад – це переклад текстів і матеріалів з таких галузей, як медицина, фармацевтика, біологія, біохімія, екологія,

ветеринарія, медична техніка та ін.

Переклад текстів медичної тематики є одним з найскладніших, адже медицина є наукою, у якій точність відіграє величезну роль, бо тут від точності може залежати життя й здоров'я людини. Тому медичний переклад не допускає можливості помилок. У перекладі медичної документації неприпустима неточність термінів або приблизність формулювань. До проблем перекладу текстів медичного спрямування відносять декілька факторів: значну кількість синонімів, широке використання аббревіатур та скорочень, постійне поповнення та розширення медичного словника, наявність «хибних друзів перекладача» [1, 7–12]

Під час перекладу медичних термінів можуть використовуватися наступні методи: пошук словникових відповідників, транскрибування, транслітерування, калькування, описовий переклад, контекстуальна заміна, конкретизація, генералізація, прийом лексичних додавань.

Текст, що перекладається, може містити як одноеквівалентні одиниці, наприклад: *disease* (хвороба), *renal* (нирковий), так і багатоеквівалентні: *contraction* (скорочення, укладання контракту, придбання, одержання, обмеження); *treat* (лікувати, проводити курс лікування; розглядати, обговорювати; пригощати; додавати якогось реагенту), *multipurpose application* (багатостороннє застосування) [4, 328–333].

Близько 40% усіх термінів мають словникові відповідники. У випадку багатоеквівалентних одиниць слід мати на увазі, що словники містять кілька відповідників однієї термінологічної одиниці, але відповідник певного слова чи фрази оригіналу у тексті може бути тільки один.

Визначення словникових відповідників – найпоширеніший тип перекладу термінологічних одиниць. Постійні відповідники – найстійкіший спосіб перекладу одиниць вихідної мови (мови оригіналу). Він використовується у всіх, чи майже у всіх, випадках їх появи в оригіналі. Такі одиниці мови здебільшого відомі як одиниці мови, зміст яких не залежить від контексту. Як постійний еквівалент одиниці, що перекладається, постійний відповідник найбільш повно відтворює її значення. Постійні відповідники є, головним чином, у термінів, власних імен і назв, географічних назв, а також у деяких слів і словосполучень, що вживаються у повсякденному мовленні. Наприклад:

- *medical history* – історія хвороби;
- *lab test* – лабораторний тест;
- *symptom* – симптом;
- *clinical experience* – клінічний досвід;
- *postmenopausal woman* – жінка у післяклі-

мактеричному періоді;

- *coronary arteries* – коронарні артерії [3, 66–71].

Транскрибуванням вважаються випадки, коли звукова форма англійського слова передається літерами мови перекладу: *dentrit* – дентрит.

У зв'язку зі значними розбіжностями у фонетичній та граматичній структурах англійської та української мов, транскрибування цілого слова відбувається рідко [1, 20–23].

Транслітеруванням вважається передача слова вихідної мови по літерах. Наприклад:

- *organ* – орган;
- *Gastroenterology* – гастроентерологія;
- *Toxicology* – токсикологія.

Калькування – це переклад лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем чи слів (якщо це стійке словосполучення) їхніми лексичними відповідниками в

мові перекладу.

Калькування допомагає створити нову одиницю, яка до деталей копіює структуру вихідної лексичної одиниці. Це дослівний або буквальный переклад, коли відповідником простого чи (частіше) складного слова (терміна) вихідної мови в мові перекладу обирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику. Калькування застосовується при перекладі похідних, складних або складнопохідних слів, коли утворений таким чином перекладний відповідник не порушує норм вживання і сполучуваності слів в українській мові. Наприклад:

- ♦ *molecular level* – молекулярний рівень;
- ♦ *lymphatic system* – лімфатична система [1, 24–25]

Описовий переклад – це прийом перекладу нових термінологічних одиниць вихідної мови, коли слово, словосполучення чи фразеологізм замінюються у мові перекладу словосполученням, яке адекватно передає зміст цього терміна. До описового перекладу звертаються тоді, коли не можна застосувати жодний з інших прийомів. При цьому він має відповідати таким вимогам: переклад має точно відображати основний зміст поняття, опис не має бути надто докладним, синтаксична структура словосполучення не має бути складною. Наприклад: *protein vesicles release structures* – білкові структури, що беруть участь у звільненні везикул.

У перекладі вдвічі більше слів, ніж в оригіналі, що необхідно для того, щоб точно відобразити основний зміст поняття [6].

Контекстуальна заміна відповідає випадкам, коли перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником. Іноді в перекладі відхилення від оригіналу необхідне для досягнення адекватності перекладу, оскільки в мовах оригіналу та перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення. Наприклад: anatomical – анатомічний, перекладаємо як структурний, тому що відповідно до традиційних норм української мови існує складний термін-словосполучення – структурно-функціональні взаємовідношення [3, 77–71]

Під час перекладу медичного тексту досить часто перекладачу доводиться використовувати наступні лексичні трансформації.

Конкретизація – це заміна лексичної одиниці (слова чи словосполучення) із ширшим лексичним значенням в тексті оригіналу на вужче у перекладеному тексті. Конкретизація завжди супроводжується диференціацією понять/значень співвідносно з нейтральним родовим. Наприклад:

Preparing slides using venous blood collected from venipuncture – підготовка мазків з використанням венозної крові, взятої з венепункції.

У цьому прикладі термін з широкою семантикою slide – предметне скло – замінюється на український термін з вужчою семантикою – мазок. Така заміна пояснюється контекстуальним оточенням та смисловим навантаженням, яке несе одиниця мови оригіналу. Наприклад:

The slide: using a soft pencil, write the patient initials and collection date on the frosted end of the slides. – Підпишіть мазок: використовуючи м'який олівець, напишіть на матовій поверхні скла ініціали пацієнта та дату забору [6].

У випадку зі словом end, яке у різних контекстах може мати різне стилістичне забарвлення, було застосовано прийом конкретизації, щоб показати, що потрібно підписувати не на краю і не на боці, а саме на матовій поверхні.

Генералізація полягає в тому, що дещо специфічне, конкретне чи видове в перекладі подається узагальнено, тобто за допомогою родового поняття; конкретне, специфічне при цьому опускається, тобто вузьке поняття про реалію замінюється ширшим. Наприклад:

Both sides! Are there any retractions or protrusions of the skin? – Порівняйте обидві сторони! Бачите будь-які западання або припухлості?

У цьому реченні використовується відразу декілька прийомів. По-перше, конкретизації дієслова to be в теперішньому часі, яке має широкий семантичний спектр, українським дієсловом бачити, що має у перекладі конкретне значення. По-друге, прийом генералізації при перекладі іменника protrusion, який має такі значення: 1) висовування, випинання; 2) виступ. Заміна його на українську лексичну одиницю «припухлість», з якою зміст оригіналу відтворюється з більшою повнотою і уточнює повідомлення. По-третє, прийом опущення таких лексичних одиниць, як of the skin, тому що з контексту це і так зрозуміло [4, 328–333].

Прийом лексичних додавань – це трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, словоформ або членів речення з метою правильної передачі змісту оригіналу. Наприклад:

These reasons, descriptive texts are provided for specific elements when deviations are clinically significant. – З цих причин, якщо відхилення від нормального рівня мають клінічну значущість, до результатів аналізу для певних елементів додається описова частина [7].

В цьому прикладі використовується прийом лексичних додавань, тому що в англійському варіанті when deviations are clinically significant вже мається на увазі, що відхилення не є нормою, а для українського перекладу потрібно додати декілька додаткових слів, щоб розкрити та показати зміст речення.

Висновки. Переклад медичних термінів здійснюється різними способами. Найпоширеніший з них – це пошук словникових відповідників для термінів мови оригіналу. Він використовується майже в усіх випадках. Через деякі розбіжності у граматичних, синтаксичних та морфологічних будовах української та англійської мов під час перекладу термінів медичної галузі широко використовуються лексичні та граматичні трансформації, серед яких виділяють генералізацію, конкретизацію, прийом лексичних додавань, транскодування, калькування, контекстуальну заміну, описовий переклад. Дуже часто доводиться використовувати різного роду трансформації: транскрибування, транслітерування, калькування та прийом лексичних додавань.

Список використаних джерел

ІТАЛІЙСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ КУРСУ

Лариса Овсяннікова,
викладачка Харківського музичного фахового
коледжу ім. Б.М. Лятошинського

Анотація. У статті розкрито особливості побудови курсу іноземної мови за професійним спрямуванням (музика), проблеми підбору матеріалів для курсів музичного спрямування, адаптації матеріалів до рівня знань студентів. Важливо використовувати автентичні матеріали та включати у курс професійну музичну лексику, взяту зі справжніх сайтів, присвячених вивченню теорії музики.

Abstract. The article reveals some aspects of the Italian language for specific purpose course design (music), problems of selecting materials for such courses, adapting materials to the level of students' knowledge. It is important to use authentic materials and to include in the course professional music vocabulary taken from real sites devoted to the study of music theory.

Нині в освітніх закладах України італійська мова не так поширена, як англійська, німецька, французька чи іспанська. Але це один із предметів, який все ще викладають у музичних коледжах для вокалістів і співаків, оскільки вони виконують італійські опери та пісні. Також італійська термінологія використовується в нотному записі, і студенти повинні навчитися читати ноти. Проблеми, з якими стикаються викладачі, стосуються підручників, але слід зазначити, що можна знайти підручники із загальними, повсякденними темами і вони відповідають Загальноєвропейським рекомендаціям з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [1]. На заняттях можна використовувати як підручники українських авторів, так і автентичні курси італійської мови. Проблема лише в тому, що в автентичних підручниках немає матеріалів ні для України, ні для музикантів. Вони, як правило, розраховані на загальноосвітні заклади і вивчення повсякденної мови. Дадлі Еванс і Сент-Джон стверджують: «Єдиний практичний спосіб, за допомогою якого ми можемо зрозуміти поняття спеціальної мови, це обмежений набір слів і виразів, вибраних з усієї мови, тому що цей обмежений набір охоплює всі вимоги в рамках чітко визначеного контексту, завдання чи спеціальності» [5, с. 4].

Отже, було створено глосарії, словники та впорядковано навчальні матеріали відповідно до навчальної програми та навчального плану коледжу. Сучасних підручників з італійської мови для музикантів немає, тому це величезне поле для творчості та винахідництва.

Викладання італійської мови за професійним спрямуванням (музика) має деякі особливості, оскільки зазвичай навчання мови за професійним спрямуванням вимагає певних базових знань базової граматики та лексики. У нашому конкретному випадку студенти вивчають англійську мову протягом двох років, оскільки вони повинні закінчити середню освіту та отримати свідоцтво про повну загальну освіту, і лише після цього вони вивчають італійську мову протягом одного року, і курс має містити загальну елементарну лексику та граматику, необхідні для повсякденного спілкування, що також дозволяє студентам розуміти тексти італійських опер та пісень. Спеціальна музична термінологія також повинна бути вбудована в курс, щоб дати студентам можливість обговорювати професійні теми, пов'язані з нотним записом та їхніми заняттями музикою. Загальні теми включають правопис і вимову, граматику (рід іменників, відмінювання дієслів, модальні дієслова), словниковий запас (привітання, тран-

спорт, їжа, у школі/на роботі, погода, пори року, дати, вільний час, робота, емоції, розповідь про себе, опис зовнішності і характеру людей тощо).

Теми, пов'язані з музикою, включають вказівки щодо того, як читати партитуру, назви музичних навчальних закладів, системи музичної освіти та назви музичних предметів, зокрема слова та вирази, які використовуються на уроках музики, як-от зміна темпу, динаміка, прийоми, настрої і повтори [2]. Також студенти повинні знати нотну грамоту італійською мовою, наприклад, тривалість ноти, гама, акорди, тональності, знаки тональності [3, 4].

Проблема, зазначена з моменту появи англійської мови професійного спрямування як предмета на ранніх етапах Хатчінсоном і Уотерсом, пов'язана з «автентичними матеріалами», яким бракує гармонії з курсом, призначеним для викладання та навчання [6]. Різні вчені бачать цю проблему по-різному. Деякі з них переконані, що «автентичні матеріали орієнтовані на англомовні країни» [7, с. 79]. Девід Нунан зазначає «правило схвалення щодо будь-якого автентичного матеріалу, який не був створений спеціально з метою навчання мови» [8, с. 54].

Відповідно до нашої практики з англійською за професійним спрямуванням (музика), де використовуються автентичні тексти та матеріали, краще обирати реальні матеріали, оскільки вони дають учням справжні знання предмета та тем, які тісно пов'язані з їхньою професією. Безсумнівно, автентичні матеріали не розбиті на рівні відповідно до вимог Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти і були написані для англомовних музикантів, але викладачі можуть спростити або змінити матеріали відповідно до рівня та структури курсу. Маючи основи курсу, що складаються з автентичних текстів, записів, відео, моделей-діалогів, можна адаптувати їх до потреб розвитку навичок (читання, письмо, говоріння та аудіювання) та професійних запитів студентів. Студенти відчують себе більш впевнено та мотивовано, коли вони бачать сучасних музикантів та обговорюють матеріали, взяті з реальних вебсайтів. Вони також мають можливість спілкуватися, беручи участь у міжнародних проєктах або пишучи пости в музичних блогах.

Враховуючи все вищезазначене, курс складено з двох блоків:

1. Основи італійської мови, які складаються з побутових тем разом з музичними стилями, відвіданням концертів, ознайомленням з італійською культурою;
2. Теорія музики з термінологією та визначеннями.

Підсумовуючи, викладання іноземної мови за професійним спрямуванням вимагає від викладача відданості, мотивації та творчості. Як розробника курсу та постачальника матеріалів, роль викладача полягає у виборі автентичних або виготовлених самостійно матеріалів, які найкраще відповідають професійним потребам студентів. Як дослідник, викладач повинен цікавитися предметом і слідкувати за новітніми відкриттями, які покращують зміст курсу. Відповідно, щоб підготувати корисний сучасний курс італійської мови за професійним спрямуванням (музика), викладач має розглянути всі вищезазначені варіанти та поєднати їх разом у правильній пропорції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. URL: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>
2. Italian musical terms. URL: <https://www.musicca.com/musical-terms>
3. Musicale alle medie. URL: <http://mediemusica.weebly.com/notazione-musicale.html>
4. Stefano Pantaleoni. "TEORIA, ANALISI E COMPOSIZIONE". Per i Licei musicali. Lezioni di Teoria Musicale. Liceo Attilio Bertolucci.pdf
5. Dudley-Evans, T., & St. John, M. J. Developments in English for Specific Purposes: A Multi-Disciplinary Approach. Cambridge University Press, 2012. – 301 p.
6. Hutchinson, T., & Waters, A. English for Specific Purposes: A Learning-Centred Approach. Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 183 p. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511733031>
7. Wilkins, D. Notional syllabuses: a taxonomy and its relevance to foreign language curriculum development. Oxford: Oxford University Press, 1976, 1985.
8. Nunan, D. Designing Tasks for Communicative Classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.

ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ МАРАФОН ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ

Інна Созанська, Таїсія Присяжнюк,
викладачі Могилів-Подільського
монтажно-економічного
фахового коледжу

Анотація. Проведення історико-економічних марафонів може стати потужними інструментом для розвитку інтелектуальних здібностей учасників освітнього процесу, стимулювати їх цікавість до вивчення історії та економіки, а також самостійного дослідження причинно-наслідкових схем тих чи інших історичних подій для розвитку держави.

Abstract. Holding historical and economic marathons can become a powerful tool for developing the intellectual abilities of participants in the educational process, stimulating their interest in the study of history and economics, as well as independent research into cause-and-effect schemes of certain historical events for the development of the state.

Люди разом можуть здійснити те, що не в змозі зробити самотужки; єднання умів і рук, концентрація їхніх сил може стати майже всемогутньою.

Д. Уебстер

Фахова передвища освіта є рушійною силою для підготовки кваліфікованих кадрів та економічного зростання держави, адже забезпечує ринок праці фахівцями, що будуватимуть, обслуговуватимуть, освітлюватимуть, програмуватимуть та рахуватимуть. Саме на цих фахівцях повинен ґрунтуватись весь процес суспільного виробництва і тому вони мають бути готові до викликів, які ставляться перед ними, як світлим майбутнім.

Під час організації освітнього процесу постає питання в урізноманітненні форм та методів роботи, моделюванні ситуацій, що наближають здобувача до реалій часу, тому проведення турніру, де залучаються здобувачі декількох спеціальностей, створення змагального ефекту, бажання перемоги та представлення себе як готового фахівця є оптимальною організаційною формою, наближеною до реалій сьогодення. Такою формою став історико-економічний марафон, адже дуже важливо виходити з національного менталітету та моральних цінностей. Уже

минул етап орієнтації суто на Захід. У нашій країні формується новий тип економічної культури, й економічна освіта відіграватиме в цьому провідну роль. Для створення в Україні економічно організованого суспільства необхідно, щоб система економічної освіти, як складова культури, була адекватна вимогам управління за умов ринкових відносин. Всі ці елементи мають бути між собою в певній гармонії. Таким чином, завдання економічної освіти полягає в перетворенні потрібних економічних знань в економічне мислення, а далі в економічну поведінку та економічну дисципліну як окремої людини, так і суспільства в цілому. Економічна освіта, що сприяє формуванню особистості, здатної коригувати свої дії відповідно до існуючих ринкових законів, має на меті формування активних суб'єктів (індивідів, здатних на мікрорівні впливати на економічні процеси, і на макрорівні – адекватно оцінювати дії держави), а не тільки пасивних споживачів і виробників продукції [1].

Що надихнуло на такий інноваційний експеримент у нашому закладі:

- кожен громадянин за час повномасштабного вторгнення утримується від заходів розважального характеру, тому ця складова втратила своє поширення у освітньому процесі, а її ніша залишилась незаповненою;

- потреба здобувачів у спілкуванні у нестандартному форматі;
- зацікавленість у розумінні міждисциплінарних зв'язків такого характеру;
- студенти повинні мати простір, щоб показати свої здібності, поділитись знаннями та самоствердитись.

Основною метою проведення історико-економічного марафону було сприяти формуванню у молоді здібностей до логічного та економічного мислення; вміння робити висновки та аналізувати наслідки тих чи інших історичних подій; знання історії розвитку економіки України; підвищувати рівень громадянської свідомості, національної гордості, виховуючи вміння використовувати отримані знання на практиці.

Завдання, які були поставлені під час проведення марафону:

- створити умови для реалізації здібними здобувачами свого потенціалу;
- формувати навички аналізу та об'єктивної оцінки історичних подій та їх наслідків;
- формувати первинний досвід моделювання боротьби у професійній діяльності;
- сприяти професійній самовизначеності молоді;
- стимулювати творчий саморозвиток молоді;
- популяризувати економічні знання.

Досліджень ефективності проведення історико-економічних марафонів не було знайдено, можливо, питання можна трактувати як один із ігрових методів. Є багато досліджень мислителів та педагогів минулого і сучасних часів, як засобом гри ефективно навчати та виховувати дітей. Я.А. Коменський вважав гру необхідною формою діяльності дитини, що відповідає її природі та здібностям, гра – серйозна розумова праця, у процесі якої розвиваються усі здібності. Дитина у грі збагачує коло уявлень про навколишній світ, розвивається мова, у колективних іграх дитина спілкується з однолітками. К.Д. Ушинський розглядає гру не тільки як засіб розваги, але і як спосіб виховання, навчання та розвитку. Тому наш практичний досвід буде висвітлено вперше [2].

Для досягнення успіху майбутніх фахівців вони повинні мати високу професійну підготовку та вміти проявляти свої професійні якості під час проходження виробничої практики, стажування, прийому на роботу. Сьогодні без глибокої базової освіти людина не може реалізувати себе як фахівець та отримати відповідну винагороду. Знати все неможливо, а вміти швидко розбиратися у проблемному питанні та вирішувати його – цілком реально. Проте без глибоких теоретичних знань працювати складніше, оскільки у пізнанні теорії можна розвинути свої інтелектуальні здібності. Існує тісний взаємозв'язок між ефективною працею і здібністю до навчання [1].

Основною рушійною силою проведення історико-економічного марафону стало інтелекту-

альне збагачення виховного процесу через:

- ♦ інтеграційні зв'язки історії з економікою (марафон включає в себе історичні факти та події, пов'язані з розвитком економіки. Це дозволяє студентам отримати повний образ того, як історія впливає на економічні процеси, та навпаки);
- ♦ проектні завдання – здобувачі беруть участь у проектних завданнях, які вимагають дослідження та аналізу історико-економічних аспектів. Наприклад, вони можуть розглядати вплив певної історичної події на економіку свого регіону;
- ♦ дебати – марафон включає дебати та обговорення з питань, пов'язаних з історією та економікою. Це допомагає учасникам розвивати аргументацію, слухати інші точки зору та розуміти комплексність питань;
- ♦ використання технологій – використання відеоматеріалів, інтерактивних ресурсів та інтерактивних вправ робить вивчення питань цікавішим та зрозумілішим для здобувачів;
- ♦ симуляції – використання економічних симуляцій чи ігор допомагає учасникам ліпше розуміти економічні концепції та їх вплив на історію.

Проведення історико-економічного марафону стало щорічним заходом у Могилів-Подільському монтажно-економічному фаховому коледжі, що є знаковою подією для учасників, яка єднає активних студентів і натхнених викладачів. Додаткова можливість поспілкуватися з однодумцями, порівняти власні досягнення, повчитися ораторському мистецтву, грамотності опонента, вимогливості рецензента, вмінню поставити polemічні запитання. Саме такі вміння готують майбутнього фахівця до професійного протистояння під час боротьби за посаду. Під час марафону учасники захищають свої презентації, уважно порівнюють виступи, вступають в полеміку, тим самим поглиблюючи власні знання. Здобувачі освіти повинні чітко розуміти історичні події, їх причини та наслідки, розбирати можливі варіанти розвитку подій у розрізі прийняття різних історичних рішень, саме тому у марафоні левову частку займають питання історії. Учасники під час підготовки до НМТ зіштовхуються з потребою впізнавати історичні постаті різних епох та орієнтуватись у архітектурних пам'ятках нашої держави, наголос на ці питання був найбільший, так як була можливість візуалізувати питання. Здобувачі повинні орієнтуватись в історичних подіях, адже всі негативні історичні моменти повинні ретельно аналізуватися, щоб в подальшому людство не допускало аналогічних помилок. Це дозволить спрямувати сучасне життя в правильне русло. Знати історію необхідно для того, щоб враховувати помилки минулих поколінь і не допускати їх появи в майбутньому. Саме історія розповідає про те, як з'явилася наша країна і навколишні держави.

Під час вибору засобу проведення заходу з

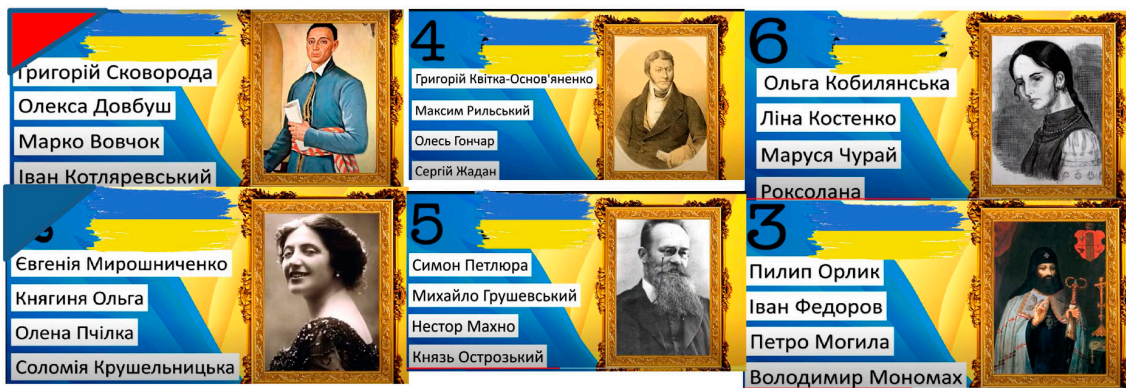

Рис. 1. Приклади представлення завдань на знання історичних постатей

активізації пізнавальної діяльності складність полягала у бажанні з'єднати важливі поняття державотворення та його наслідків для формування економіки країни, а саме – розуміння глибини таких понять для вікової категорії 16–17 років. Бажано, щоб питання основних історичних дат не залишались на етапі простого запам'ятовування для оптимального мінімуму задачі НМТ, а пройшли розуміння та інтерпретації отриманих знань у вигляді причинно-наслідкової схеми.

Потрібно враховувати, що для входження у гру у здобувача має пройти певний час, щоб здобувачі почали активно включатись і позитивно були налаштовані щодо важливості та потреби проведення заходу саме такого рівня, тому активізація відбувається дещо пізніше, ніж зазвичай. З цього розрахунку на початку заходу було проведено історичний екскурс про створення держави та української гривні. Потрібно, щоб здобувачі були орієнтовані на результати гри, в той момент змагальний дух спонукає здобувачів активізуватись і почати шукати правильні відповіді на запитання. У процесі самої гри в учасників виробляється звичка зосереджуватись, самостійно думати, розвивати увагу, вимагає зібраності, витримки, бажання допомогти відстаючому, невимушено виховує адекватне сприймання невдач і помилок. Захопившись грою, учасники не помічають, що навчаються, до активної діяльності залучаються навіть найпасивніші.

Гра починається не тоді, коли одержане завдання, а коли їм стає цікаво грати. Це означає, що гра викликає приємні емоції і дає роботу їх розуму. Організація і проведення таких заходів потребує великої майстерності педагога, адже виклад складного матеріалу в поєднанні з ігровою технологією має недолік – неврахування суто теоретичних знань, а акцентування уваги

на практиці. Педагогу потрібно виробити чітку стратегію керівництва груповим спілкуванням, щоб не допустити відфільтровування складних термінів.

У ході марафону мовно-розумова діяльність стає більш евристичною і творчою, підвищується її мотивація, але у випадку, якщо базові поняття вже досконало вивчені.

Підбираючи завдання до марафону, слід поєднувати два елементи – пізнавальний та ігровий. Створюючи ігрову ситуацію відповідно до змісту програми, педагог повинен чітко спланувати діяльність, спрямувати її на досягнення поставленої мети.

Пізнавальною частиною у нашому історико-економічному марафоні стало глибше вивчення національної грошової одиниці, її історії, порядку створення та засобів захисту, статистики підробок та місця у світі.

Використання ілюстративного матеріалу досить актуальне під час ознайомлення з новими поняттями. Знання всіх елементів захисту національної купюри є досить актуальним, адже вони стануть у нагоді у повсякденному житті.

Отже, проведення історико-економічного марафону у освітньому процесі сприяє зручному закріпленню та викладу нової інформації, активізації здобувачів у змагальній складовій, доповненню виховного процесу інтелектуальною складовою, вихованню патріотизму, розширенню знань, розвитку критичного мислення.

Перспективи подальших досліджень – пошук шляхів удосконалення методики проведення марафону для розширення зони впливу на інші навчальні дисципліни для комплексного дослідження здобувачами взаємозв'язку дисциплін. Тобто інтегральне використання засобів історико-економічного марафону, які доцільно застосовувати у процесі підготовки майбутніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицуленко С.І. Методика викладання економічних дисциплін : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Грицуленко С.І., Потапова-Сінько Н.Ю., Гарбера К.М. – Одеса : ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2012. – 224 с.

2. Як технології змінять освіту. П'ять основних трендів [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://m.forbes.ru/article.php?id=82871>

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Тетяна Білонога,
викладачка закладу фахової передвищої освіти
«Київський фаховий медичний коледж
ім. П.І. Гаврося»

Анотація. У статті розглянуті основні теоретичні поняття та значущість творчої компетентності викладача під час педагогічного спілкування як необхідної складової забезпечення ефективності педагогічного процесу. Висвітлено необхідність формування фахової компетентності педагога в парадигмі творчості та його роль для професійного становлення спеціалістів у галузі «Медицина». Визначено сутність творчого підходу до формування фахової компетентності під час викладання клінічних дисциплін, наведені приклади з особистого досвіду автора. Обґрунтовано доцільність творчої складової фахової компетентності освітянина. Проаналізовано погляди на творчий компонент особистісно-діяльнісного підходу викладача до проведення занять.

Abstract. The article examines the main theoretical concepts and the importance of the teacher's creative competence during pedagogical communication as a necessary component of ensuring the effectiveness of the pedagogical process. The need for the formation of the teacher's professional competence in the paradigm of creativity and its role in the professional formation of specialists in the field of "Medicine" are highlighted. The essence of a creative approach to the formation of professional competence during the teaching of clinical disciplines is defined, examples from the author's personal experience are given. The expediency of the creative component of an educator's professional competence is substantiated. Views on the creative component of the teacher's personal and activity approach to conducting classes are analyzed.

***Творчість! Лише вона здатна вберегти від
мук і зробити життя легшим!***
Фрідріх Ніцше

Сьогодні проблема творчої діяльності викладача є вкрай важливою. Актуальність проблеми зумовлена потребою у висококваліфікованих спеціалістах, професіоналах своєї справи, які могли б творчо здійснювати інноваційне навчання відповідно до сучасних вимог освіти. Міркування щодо творчої компетентності педагога потребує відповіді на питання «Що таке творча компетентність викладача?».

Сучасний освітянин має бути творчим, тобто креативним, у своїй професійній діяльності, спілкуючись із навчальною групою. Творчість мислення сучасного викладача набагато підви-

щує його педагогічну майстерність, будучи невіддільною частиною і дуже важливою її ознакою. Творчість – це високосвідома діяльність людини, спрямована на створення продуктів матеріальної й духовної культури, що мають суспільно-історичну цінність. Це теоретична та практична його діяльність, яка сприяє одержанню об'єктивно нових результатів.

Творчість як створення нового, оригінального – далеко не новий предмет дослідження. Цей феномен привертав увагу мислителів усіх епох. Песталоцці, Аристотель у свій час приділяли особливу увагу проблемі творчого саморозвитку людини, творчим аспектам професійної діяльності педагога. Розуміння творчості як інноваційного процесу започаткував Платон, який визначив її як «перетворення небуття в буття». Творчість є

частиною свободи особистості та вкрай необхідною викладачу для професійного розвитку.

З психологічного боку творчість пов'язана із самореалізацією індивідуальності, уявою, інтуїцією, ідентичністю, логічним мисленням. Творча особистість здатна бачити та відчувати проблеми там, де більшість не бачить, відкласти знайдене рішення та шукати нове. Така особистість прагне бути оригінальною. Їй притаманні інформованість, ґрунтовні знання. Творча особистість надзвичайно працююча та самокритична.

У процесі професійної діяльності творча особистість ініціативно визначає для себе цілі й критерії їх досягнення, відчуває внутрішню потребу творити. Розуміє сутність справи, має знання, вміння й обдарованість. Це дає нам можливість дійти висновків про те, що творчість – це сукупність здібностей, якостей і властивостей викладача, необхідних для успішної професійної діяльності, особистісні можливості викладача, його кваліфікація (знання та педагогічний досвід), що надає можливість брати участь в розробці певного кола рішень або вирішувати педагогічні завдання завдяки наявності певних знань та вмінь. Для викладачів із високим рівнем сформованості творчої компетентності характерним є специфічний характер пізнання, що ґрунтується на здатності змінювати настанову інтелекту під час розв'язання педагогічних проблем, якщо вона неефективна. А також, евристичні вміння, які є передумовою виникнення нових ідей, особливий індивідуальний стиль роботи (здатність концентрувати увагу, вибірково ставитися до проблем, проявляти високу енергійність).

Творчих людей характеризує самостійність суджень, упевненість у собі, здатність бачити в труднощах нові можливості, сміливість, наполегливість, самоповага. Творча особистість самодисциплінована, вона терпляча та вміє піти на певні обмеження, чи навіть жертви, заради справи. Їй притаманні високий ступінь відокремленості й особистої автономії, самоконтроль, схильність до ризику, високий рівень ініціативи, прагнення виконувати завдання якнайкраще. Шлях становлення та розвитку творчої компетентності викладача є довготривалим. Творчість розвивається на основі системної цілісності самого педагогічного процесу. Під час освітнього процесу саме системний підхід надає можливість інтегрувати всю навчально-виховну діяльність як цілісну, взаємопов'язану систему, що спрямована на гармонійне становлення та розвиток професійної творчої компетентності кожного окремого викладача. При цьому слід вказати на те, що компонентом професійної компетентності,

складовими якої є загальнокультурна, психолого-педагогічна, дидактична, комунікативна компетентності, є й творча компетентність.

Творчий викладач здійснює педагогічне спілкування на науковій основі. Для нього це пов'язано з необхідністю опанування сукупності наукових знань (Як навчати? Чого навчати саме так?), щоб навчання було ефективним для кожного члена навчальної групи. Це передбачає науковий підхід до змісту навчання. У творчого викладача кожне заняття побудоване творчо, на засадах, що розвивають уміння думати, аналізувати, синтезувати знання, проводити порівняння та узагальнення, систематизувати й класифікувати інформацію, визначати причинно-наслідкові зв'язки та залежності фактів та явищ, а також визначати їх логічну структуру, використовувати елементи дослідження, пошуку, визначення основного і другорядного. Всім цим вимогам відповідає заняття, побудоване у вигляді навчального проекту.

В нашому коледжі на своїх заняттях з дисциплін «Акушерство», «Гінекологія», «Репродуктивне здоров'я та планування сім'ї» я часто використовую цю методику викладання. Наприклад, навчальний проект з дисципліни «Акушерство» за темою «Багатоплідна вагітність». Проектне навчання є однією з модифікацій продуктивного навчання.

Завдяки практичній потребі знань, умінь і навичок забезпечується більш осмислене і глибоке їх засвоєння. Структура навчального проекту відповідає всім вимогам до нормативно-методичних матеріалів з організації освітнього процесу. Він містить наукове обґрунтування теми з елементами мотивації, загальну мету, конкретні цілі – що студент повинен знати та вміти після вивчення певної теми заняття. Методичне забезпечення всіх етапів заняття складено логічно та послідовно, дозволяє визначитись у рівні професійних знань та вмінь з цієї теми. Контроль вихідного та кінцевого рівнів знань заплановано проводити із застосуванням різноманітних форм завдань, що підвищує якість засвоєння матеріалу. Форма викладання матеріалу у вигляді навчального проекту за темою не тільки відповідає сучасним вимогам, а також ініціює самостійність, відповідальність здобувачів освіти, формує навички аналітичного та критичного мислення, вміння працювати індивідуально та в команді, мотивує студентів до навчання, робить процес засвоєння матеріалу творчим, захоплюючим та цікавим.

Кожен учасник проекту вносить свій внесок у загальну справу і є частиною творчої команди.

Основна цінність цього проекту полягає в тому, що він орієнтує на створення певного матеріального або інтелектуального продукту, а не на рутинне засвоєння навчального матеріалу. На шляху до мети, в опануванні конкретним змістом чи методом пізнання, майбутні медичні працівники актуалізують пошукову діяльність, розвивають клінічне мислення, здобувають нові необхідні загальні та фахові компетентності.

Також проявити творчий підхід до освітнього процесу викладач може за допомогою створення авторських посібників для студентів. Структурними компонентами творчої особистості педагога є спрямованість, компетентність, індивідуально-психологічні властивості та здібності. Кожен викладач повинен прагнути бути викладачем-новатором, якій реалізується у педагогічній діяльності, обов'язково включається в креативний процес, що актуалізується в креативному результаті. Цей результат виражається не тільки в матеріальних і духовних, але й в особистісних змінах під час створення не лише суб'єктивно, але й об'єктивно нового продукту. Ураховуючи це, можна припустити, що інноваційна діяльність утворює триступеневу структуру, основою якої є рефлексія, тобто осмислення особистістю власне пошуково-творчої діяльності й співтворчості.

На занятті викладач вирішує цілу низку педагогічних завдань. Основною проблемою, що постає перед ним на цьому етапі, є проблема зворотного зв'язку й корекція процесу навчання. Для успішного поточного аналізу викладачу необхідні знання психологічних особливостей управління процесом навчання.

На мою думку, надзвичайно важливо для викладача бути відвертим та чітко усвідомлювати, що саме він хоче отримати як зворотний зв'язок від тих, кого навчає.

В цьому випадку, я вважаю, для зворотного зв'язку, наприклад, перевірки рівня засвоєння навчального матеріалу, зручно використовувати Робочий зошит студента за темою, якій містить завдання для контролю вихідного та кінцевого рівнів знань студента. Створення та використання таких зошитів розвиває творчу діяльність викладача як автора цього дидактичного матеріалу та значно економить час на занятті.

Також необхідно зазначити, що одним із шляхів удосконалення навчальної діяльності в парадигмі творчості є оптимальне поєднання різних форм роботи на занятті.

Це залежить від індивідуальних особливостей здобувачів освіти та бажання викладача надати можливість усім членам навчальної групи працювати відповідно до своїх здібностей, інтер-

есів, нахилів. Педагог має бути готовим до цілісного бачення суб'єктів навчання й забезпечувати їх системний розвиток.

Ефективна навчальна діяльність викладача досягається коштом ретельної підготовки до занять, відповідальності, турботи (піклування), максимальної уваги до суб'єктів навчання та, звичайно, творчості.

Творчість – це погляд на педагогічні проблеми по-новому, виконання професійних педагогічних завдань по-іншому, нетрадиційно. Педагог працює творчо, коли він виявляє ініціативу більше. Розв'язання проблем само по собі є творчою діяльністю.

Досліджуючи творчу компетентність викладача, слід також звернути увагу на особистісні якості креативності:

Сприйняття: для креативної особистості є характерною яскрава саморегуляція сприйняття, спрямованість на розв'язання будь-якої проблеми, «чіпкість» уваги, яка може бути довготривалою і стійкою. Здатність сприймати недоречності, комплексно, помічаючи основне, суттєве. Уміння бачити потенціал, сприймати самостійно та неупереджено.

Мислення: мислення креативних особистостей відрізняється швидкістю, гнучкістю й оригінальністю. Швидкість можна трактувати як багатство та різноманітність ідей, асоціацій, встановлення зв'язків. Під гнучкістю мислення розуміють здібність швидко переходити від одного поняття або способу вирішення до іншого. Під оригінальністю мислення розуміють незвичайність, дотепність та унікальність. Для творчих особистостей характерне «дивергентне» мислення, тобто відкрите, конструктивне, схильне до узагальнення явищ, здатне виходити за межі однієї категорії. Вміння бачити в об'єктах багатогранність функцій і значень.

Рефлексія: рефлексивне ставлення викладача до своєї педагогічної діяльності є однією з найважливіших психологічних умов її поглибленого усвідомлення, критичного аналізу, конструктивного вдосконалення. Здатність викладача рефлексивно ставитися до себе та своєї діяльності – це результат опанування особистістю соціальних стосунків між людьми. Крім того, до інтелектуальних корелятивів належать інтуїція, вигадка, передбачення, фантазія, скептицизм, високий ступінь активності розумової діяльності. Творчий викладач, який працює в нових умовах, що постійно динамічно змінюються у сучасному світі, має володіти особистісною й соціальною мобільністю та мобільністю знань. Відмова від стереотипів, здатність до інновацій, інтерес до

всього нового, але в контексті критичного осмислення запропонованого, уміння підібрати найефективнішу для вирішення педагогічного завдання технологію чи методику.

Для креативної особистості характерною є емоційна збудливість. Крім того, слід зазначити про мотиваційні особливості творчості, до яких належать: прагнення до самого процесу творчості, до опанування нових фактів та інформації, до відкриттів. Установлення закономірностей, узагальнень, духовного зростання, співпраці, самовираження і самоствердження, захоплення змістом діяльності, схильність до аналізу, розвиненість естетичних почуттів.

Зі всього вищесказаного можна зробити висновки:

- ◆ творча компетентність викладача – це інтегрована професійно-особистісна характеристика викладача, яка забезпечує ефективність його діяльності в різноманітних ситуаціях педагогічного спілкування;

- ◆ творча компетентність є системним компонентом у структурі професійної компетентності викладача, визначальним чинником його професіоналізму;

- ◆ достатній рівень творчої компетентності забезпечує ефективність педагогічної діяльності;

- ◆ необхідним є створення сприятливого простору для розвитку професіоналізму викладача в умовах сучасного процесу: атмосфера вільного саморозвитку та співпраці, вибір індивідуального освітнього вектора роботи. Викладач, в якого сформовано творчу компетентність, проводить навчальні заняття, які за своєю метою, змістом, структурою і методикою навчання відповідають найновішим досягненням теорії та практики освітньої діяльності. Його професійна діяльність є високоефективною;

- ◆ визначальними рисами навчального заняття є не лише висока результативність діяльності викладача. Важливим є застосування викладачем комплексу методів, прийомів, засобів і технологій у поєднанні з урахуванням можливостей конкретної навчальної групи у цілому та кожного студента окремо;

- ◆ творчому викладачу притаманне використання досконалої технології: темп, економія часу, особлива організація заняття. Він займається самоосвітою, здійснює доцільний та ефективний добір дидактичного матеріалу з урахуванням психолого-педагогічних характеристик членів навчальної групи;

- ◆ під час педагогічного спілкування такий викладач виступає в ролі фасилітатора процесу навчання, спостерігача, дослідника і незалежного партнера зі спілкуванням з навчальною групою та з кожним окремим її членом.

Отже, творчість – це форма розвитку. Лише творчі особистості здатні здійснювати інноваційне навчання. Саме наявність у викладача творчої компетентності є запорукою успішної професійної самореалізації, саме такий викладач компетентно підтримує творчий розвиток тих, кого він навчає.

Творча діяльність викладача сучасного типу спрямована на досягнення стратегічної мети – формування гармонійної розвинутої особистості сучасного професіонала, який наполегливо працюватиме на благо українського народу.

Високий рівень сформованості творчої компетентності викладача – невіддільна частина й органічна складова освіти сучасного фахівця, основа його успішної професійної діяльності як результат високої якості освітнього процесу та інноваційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ємчик О.Г. Методи розвитку творчого потенціалу особистості майбутнього педагога в процесі професійної підготовки. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Бердянськ : ФО-П Ткачук О.В., 2015. – С. 86–92.
2. Ємчик О.Г. Проблема творчого потенціалу особистості в науково-педагогічній спадщині. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал / голов. ред. А. А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. – № 5 (49). – С. 116–125.
3. Яременко Л. Креативність як творчість : спільне та відмінне. Вища освіта України, 2010. – №4. – С. 117–123.
4. Шевченко О. Педагогічна творчість як вимога сучасної освіти // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2010. – Вип. 32. – С. 220-225.
5. Яренчук Л. Г. Формування творчого потенціалу майбутніх учителів у процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Держ. закл. «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». – Одеса, 2012. – 20 с.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Анжеліка Мільчева, викладач
Олена Верховська, практичний психолог
ВСП ЕПФК ЗНУ

Анотація. У статті розглянуті особливості викладання історії України в сучасних умовах для здобувачів фахової передвищої освіти та надані практичні поради для збереження ментального здоров'я викладачів та вихованців в умовах воєнного стану.

Abstract. The article examines the peculiarities of teaching the history of Ukraine in modern conditions for students of professional pre-higher education and provides practical advice for preserving the mental health of teachers and pupils in the conditions of martial law.

Воєнний стан є особливим періодом в житті суспільства, який вносить свої корективи в усі сфери, зокрема і в освіту. Викладання історії України в умовах воєнного часу має свої особливості, які обумовлені наступними факторами:

1. Історія України є однією з найактуальніших тем у сучасному світі. Вона дозволяє зрозуміти причини, що призвели до повномасштабної війни в Україні, дає можливість українським громадянам сформуванати правильне бачення своєї історії та сьогодення, нагадувати здобувачам освіти, що українському народові з давніх часів притаманні риси шляхетності, моральності, духовності, доблесті та звитяги, знання та бездоганне дотримання українських традицій і звичаїв. Під час викладання історії України необхідним є акцентування уваги студентів на провідних ідеях визначних періодів: на ідеї української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства й нації в цілому при вивченні теми «Національно-визвольна війна українського народу XVII століття», проводячи паралель із відновленням державності під час подій Української революції 1917–1918 рр.; на історичному значенні відновлення української державності на східно- та західноукраїнських землях та об'єднання українських держав у 1919 році; на внесок укра-

їнського народу в Перемогу над нацизмом; на спротиві УПА тоталітарній системі тощо.

2. Морально-патріотична спрямованість. Викладання історії України в умовах воєнного стану має бути спрямоване на формування у молоді почуття патріотизму, любові до України та її народу. Здобувачам освіти необхідно показати, що Україна має багатовікову історію, багате культурне та духовне надбання, і що вона має право на незалежне існування. Це передбачає вивчення героїчної історії України, її видатних діячів, традицій та звичаїв [1, с. 33]. Можна розповісти історію про конкретного героя, який боровся за свободу України, показати документальні фільми або відео про війни, в яких брала участь Україна. При цьому важливо вибрати матеріал, який не буде занадто травматичним. Під час викладання слід розповідати про трагедію війни, а також про те, як важливо пам'ятати про тих, хто загинув.

Важливо пам'ятати, що кожен студент сприймає інформацію по-своєму. Тому необхідно бути готовим до того, що деякі можуть негативно відреагувати на розповідь про трагічні події минулих війн. До ефективних сучасних технологій, які слід використовувати у викладанні історії України під час воєнного стану, можна віднести:

- віртуальні музеї та виставки, які дозво-

ляють студентам ознайомитися з історичними пам'ятками та експонатами, не виходячи з дому.

3. Необхідність врахування психологічних особливостей студентів, які живуть та навчаються в умовах воєнного стану, часто перебувають у стресовому стані. Вони можуть відчувати страх, тривогу, апатію. Тому викладання історії України має бути таким, щоб не травмувати їх психіку.

Війна сильно впливає на думки та почуття молоді, бо загрожує базовій потребі бачити світ як безпечне, передбачуване середовище. В цій ситуації викладачам необхідно захистити та водночас заохотити студентство проявляти допитливість в отриманні нового життєвого досвіду. Опитування здобувачів фахової передвищої освіти, в якому брали участь 225 респондентів ВСП «Економіко-правничий фаховий коледж Запорізького національного університету» віком 15–17 років, показало, що 59% часто відчувають стан апатії та небажання щось робити, 48% – надмірної тривоги та хвилювання, 57,3% – порушення сну і харчування, 41,4% – нервозність (кусання нігтів, метушіння). Самооцінювання стану ментального здоров'я (рис. 1) показало, що 11,2% вміють підтримувати своє ментальне здоров'я на високому рівні та використовують техніки психологічної самопомоги, 55,6% опитаних вважають стан свого ментального здоров'я на достатньому рівні, 24,2% – на середньому рівні з частим виникненням труднощів із врівноваженістю емоційного стану, 8,9% опитаних зазначили низький рівень стану ментального здоров'я (постійне відчуття емоційного напруження, труднощі у спілкуванні з оточуючими людьми, не радує те, що приносило радість раніше).

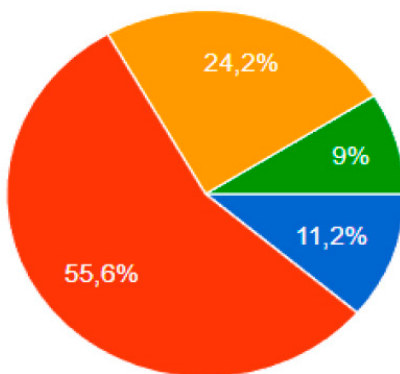

Рис. 1. Результати опитування

Дослідження доводять, що здобувачі фахової передвищої освіти 14–18 років можуть по-різному реагувати на стрес та сприймати кризову ситуацію: проявляючи небезпечну поведінку, суїцидальні думки, аутоагресію та реакції, що

нагадують реакції дорослих [6]. Вони можуть дуже емоційно переживати теперішні події, а можуть навпаки стримуватися та не бажати ділитися тим, що з ними відбувається. Спостерігається страх втратити себе, своє місце, життя, близьких. Стрес також міг вплинути на увагу, пам'ять, на здатність зосереджуватись та засвоювати навчальний матеріал. В усіх випадках очевидно, що студентство потребує викладача, з яким можна поговорити про важливе та разом долати труднощі, плакаючи в серці надію на Перемогу. Отже, перед викладачем історичних дисциплін визначились нові виклики воєнного стану: як розмовляти про війну зі студентством та зберегти ментальне здоров'я кожного учасника освітнього процесу. Як створити безпечне психологічне середовище?

Перше, що має зробити кожен викладач перед заняттям, – налаштувати свій психологічний стан, подбати про власне психічне здоров'я та стан ресурсності. Адже у кожного з нас активно функціонують дзеркальні нейрони, за допомогою яких ми считуємо емоційний стан інших людей [2]. Тому якщо ми маємо глибинні переживання і про них не розповідаємо, то студенти будуть переживати й тривожитися, але не зможуть навіть пояснити, чому так відбувається. Вони просто будуть відображати нас. Важливо, щоб на занятті студенти зустрілися з емоційно стабільним викладачем.

Звичайно, мати злість, розпач, тривогу чи інші почуття щодо подій війни – нормально. Для нормалізації емоційного стану допоможуть дієві психологічні вправи (онлайн-тренажер для усунення психологічних проблем <http://surl.li/opsfl>, Путівник з ментального здоров'я). Якщо самотійно не вдається нормалізувати свій психологічний стан, можна звернутися до спеціаліста.

По-друге, коли ми розповідаємо про воєнні дії, потрібно говорити правдивими фактами, наскільки це можливо, без сильного емоційного забарвлення. Важливо, щоб розмови про війну завершувались дією в надії. Для цього в кінці розмови можна запитати студентство: Чим ми можемо допомогти? (відправити кошти, допомогти волонтерам, підтримати добрими словами тощо.) Адже молодь буде почуватись безпечніше та впевненіше, якщо може щось зробити або допомогти. Корисним стане спільне обговорення наших перемог, звернення уваги на те, що в нас вистачить сил та ресурсів для відбудови нашої країни. І тут можна навести приклади з історії про складні періоди життя українців та про те, як наші предки впоралися з цим. Це додасть відчуття сили, єдності нації та впевненості у Перемозі.

По-третє, під час розмов на воєнну тематику важливо звертати увагу на те, що є багато людей, які допомагають нашій країні. Студентам варто усвідомити, що незважаючи на жорстокі ситуації, завжди є люди, що самовіданно працюють та допомагають іншим (політики, лікарі, військові, поліція, пожежники та волонтери), що перед небезпекою завжди постають акти гуманності. Корисно також наголосити на тому, що всі війни закінчуються, завжди існує спосіб досягти миру, не вдаючись до насильства [4].

По-четверте, на заняттях викладачу треба також звертати увагу на емоційний стан молоді. Якщо спостерігаємо юнака з апатичним, депресивним настроєм, чуємо фрази «нащо щось робити, ми і так усі помремо», можна пояснити, що у кожного з нас можуть з'явитися такі думки [5]. Але думки – це лише продукт нашої свідомості, у нас є вибір, як дивитись на те, що відбувається. Дай відповідь собі на запитання: Як можна собі зарадити, як я ще можу думати про те, що відбувається? Як інші люди переживають події війни? Якщо вам стало відомо, що в когось із вихованців відбулась жорстока травмуюча подія, не треба розпитувати про це детально, щоб не викликати повторну травматизацію психіки. Варто пам'ятати, що якщо хтось ділиться страшними подіями в групі, – це може сприяти травматизації інших слухачів. В такому випадку можна запропонувати студенту поспілкуватись після заняття індивідуально або спрямувати цю роботу до психолога.

Під час розмови про війну викладач може отримати питання про те, коли ж закінчиться ві-

йна. Це саме про ситуацію невизначеності. Тут доцільно говорити про надію, про мрії. Треба знайти питання, на які можемо відповісти: Як я маю жити зараз? Як можу допомогти собі чи іншим? Таким чином, ми допоможемо студенту знайти точку, куди докласти свої зусилля і звернути увагу на коло його впливу.

По-п'яте, також варто звертати увагу на медіагігієну та медіаграмотність. Важливо навчати студентство аналізувати інформацію та обирати надійні джерела. Адже під впливом стресу молоді складно відшукати перевірену інформацію про все, що відбувається та зрозуміти ситуацію, оскільки емоції пригнічують неокортекс (частину мозку, яка відповідає за логіку). Пошук спільних відповідей допоможе викладачу перебувати зі студентством в постійному довірливому діалозі та своєчасно надавати підтримку. Отже, педагогу важливо бачити в здобувачах фахової передвищої освіти не жертв війни, а воїнів світла, бачити їхню жагу впоратися з труднощами на шляху до нашої Перемоги. Важливо бути чесним і відкритим. Не варто приховувати від студентів правду про війну, але також не варто вдаватися в зайві деталі, які можуть занадто травмувати їх [3].

Викладання історії України у воєнний час є важливим та відповідальним завданням, яке має сприяти формуванню у молоді глибокого розуміння української історії, почуття патріотизму та любові до України. Під час викладання у воєнний час важливо надавати позитивні приклади з української історії, які стабілізують емоційний стан та дають впевненість у нашій Перемозі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми теорії та методики навчання історії : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 10 травня 2023 р.) / Запорізький національний університет. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2023. – 305 с.
2. Нова українська школа. Вебресурс НУШ. Як говорити з дітьми про війну та улагоджувати їхній стан : поради від психотерапевтки Наталії Подоляк. URL : <https://nus.org.ua/articles/yak-govoryty-z-ditmy-pro-vijnu-ta-ulagodzhuvaty-yihnij-emotsijnyj-stan-porady-vid-psyhoterapevtyky-nataliyi-podolyak/> (
3. Панорама. Дітям про війну. URL : <https://rama.com.ua/ditjam-pro-vijnu/>
4. Розмови про війну : питання та відповіді. Про війну для батьків та опікунів дітей та підлітків. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/03/31/Rozmovy.pro.vijnu.31.03.22.pdf>
5. Як говорити з підлітками про війну? Поради психолога – War Childhood Museum Ukraine. URL : <https://warchildhood.org/ua/2022/08/17/talking-about-war-teens/>
6. UNICEF Як розпізнати стрес у підлітка? URL : <https://www.unicef.org/ukraine/stories/teens-stress>

МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ СИСТЕМ ЗАЛІЗНИЧНОЇ АВТОМАТИКИ

Володимир Прокуда,
викладач ВСП «Львівський фаховий коледж
транспортної інфраструктури Національного
університету «Львівська політехніка»

Анотація. У зв'язку з різним рівнем кваліфікації обслуговуючого персоналу та перспектив покращення процесу технологічного обслуговування СЗА, особливий практичний інтерес передбачає вирішення завдання прогнозу, тобто прогнозування можливого технічного стану пристроїв у майбутньому. Таке прогнозування дозволить перейти до прогресивнішого та раціональнішого принципу експлуатації – експлуатації пристроїв та систем за технічним станом, що визначається в результаті діагностування.

Abstract. In connection with the different level of qualification of service personnel and prospects for improving the process of technological maintenance of RAS, special practical interest involves solving the task of forecasting, i.e. predicting the possible technical condition of devices in the future. Such forecasting will make it possible to move to a more progressive and rational principle of operation – the operation of devices and systems according to the technical condition determined as a result of diagnostics.

В наш час процес технологічного обслуговування систем залізничної автоматики (СЗА) переважно реалізовано за принципом вироблення їх можливого «ресурсу». З огляду на це, автоматичний контроль та діагностування зазначених пристроїв зведено до розв'язання задачі діагнозу, тобто контролю стану їх окремих пристроїв у цей час.

Проте у зв'язку з різним рівнем кваліфікації обслуговуючого персоналу та перспектив покращення процесу технологічного обслуговування СЗА, особливий практичний інтерес передбачає вирішення завдання прогнозу, тобто прогнозування можливого технічного стану пристроїв у майбутньому. Таке прогнозування дозволить перейти до прогресивнішого та раціональнішого принципу експлуатації – експлуатації пристроїв та систем за технічним станом, що визначається в результаті діагностування.

При цьому з'являється можливість об'єктивного аналізу профілактичних періодів та працездатності на потрібний період часу.

Класифікація методів прогнозування (рис. 1):

а) експертний, який базується на отриманні узагальненої інформації від групи експертів, при цьому критичною є вимога незалежності їхніх оцінок і відсутність зовнішніх впливів на прийняття ними рішення;

б) для аналізу отриманих даних найпоширеніші методи еволюційно-логістичного аналізу формування сценарію розвитку, морфологічного аналізу тощо;

в) екстраполяційний – використання математичного апарату подання параметрів діагностування, підбору стандартних функцій, дисконтування бази даних та обвідних кривих та інші;

г) трендово-кореляційний аналіз включає відбір факторів, що впливають на систему або її основні компоненти, далі формується база даних і здійснюється її обробка для встановлення форми зв'язків між факторами;

д) метод факторного аналізу використовує багатфакторні моделі керування об'єктом, екстраполяцію прогнозів;

е) останнім часом все більшого розвитку набувають фізико-математичні методи та математичні методи побудови детермінованих і статистичних моделей.

Найпоширенішими методами технологічного прогнозування СЗА є методи екстраполяції та статистичної класифікації.

Їхнє безпосереднє використання під час діагностування дещо проблемне через складність наступної класифікації відмов на небезпечні та безпечні, а отже, і у визначенні терміновості усунення відмов за часом.

За використання алгоритмів екстраполяції стан пристроїв та систем може бути представлений у вигляді багатовимірної векторної функції:

$$F=Q(\vec{X},t), \tag{1}$$

де $\vec{X}(t)=\{x_1(t), \dots, x_3(t), \dots, x_n(t)\}$ – дискретна чи безперервна функція у період $(t_0 \dots t_n)$ відомої області Твід.

В цьому випадку можна визначити значення функції $\vec{X}(t_0), \vec{X}(t_1), \dots, \vec{X}(t_i), \dots, \vec{X}(t_n)$ відповідно у моменти часу $t_0, t_1, t_i, \dots, t_n$ (рис. 2).

Потім за допомогою моделі прогнозування $W(\vec{X},t)$ за відомими значеннями $\vec{X}(t_i)$ необхідно визначити значення функції $\vec{X}(t_{n+1}), \dots, \vec{X}(t_{n+j}), \dots, \vec{X}(t_{n+m})$ у майбутні моменти часу $t_{n+1}, \dots, t_{n+j}, \dots, t_{n+m}$.

Внаслідок цього можуть бути отримані такі статистичні характеристики:

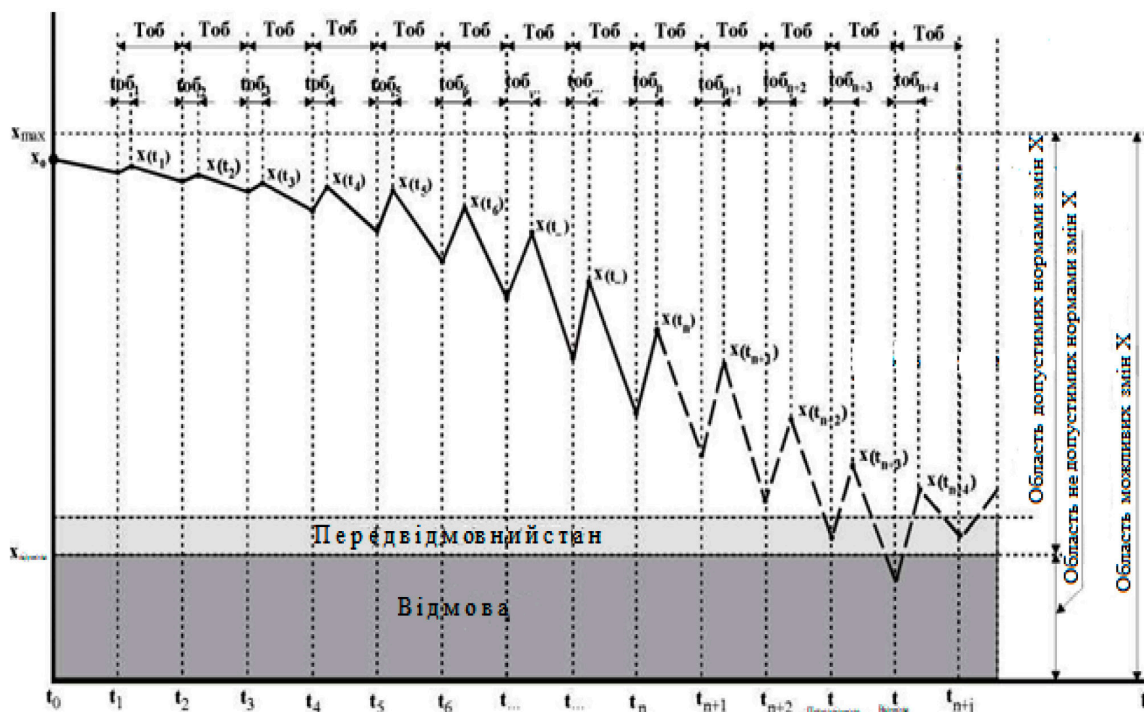

Рис. 2. Залежність багатовимірної функції станів пристроїв та систем від минулого та майбутнього періодів експлуатації

- моменти часу передвідмовного стану систем;
- моменти часу відмови систем;
- стани систем у майбутні періоди часу.

Оцінюючи за заздалегідь відомим критерієм небезпеки Q_0 стан систем у майбутні періоди часу, можна визначити категорію можливої відмови – небезпечна або безпечна. Для можливих відмов можуть визначатися такі найважливіші параметри, як середній час та ймовірність критичної зміни параметрів систем загалом та їх окремих вузлів та елементів.

За використання часткових статистичних алгоритмів класифікації в початковий момент часу t_0 або обмежений період можуть визначатися значення параметрів контрольованого пристрою чи системи $x_1, x_2, \dots, x_n, \dots, x_k$ як координат функції $\vec{X}(t_0)$.

Потім, використовуючи модель прогнозування $W(\vec{X}, t)$, за сукупністю параметрів $\{x_s\}_{s \in \bar{I}, \bar{E}}$ і координат вектора $\vec{X}(t_0)$ визначають, в якому з відомих заздалегідь класів станів S знаходиться система в цей момент часу: $S_1, S_2, \dots, S_n, \dots, S_\lambda$.

При цьому $S_1, S_2, \dots, S_n, \dots, S_\lambda$ можуть бути за станом працездатності – параметричними:

$$\begin{aligned} S_{1X} &= x_0 \div x_1 \\ S_{2X} &= x_1 \div x_2 \end{aligned} \quad (2)$$

або за безвідмовністю – часовими

$$\begin{aligned} S_{1T} &= 0 \div T \\ S_{2T} &= T \div 2T \end{aligned} \quad (3)$$

де $[x_0 \div x_1]$, $[x_1 \div x_2]$ і $[0 \div T]$, $[T \div 2T]$ – встановлені інтервали в області працездатності і на часовій осі.

Потім, шляхом аналізу класу станів $S_1, S_2, \dots, S_n, \dots, S_\lambda$ в будь-який момент часу визначається передвідмовний стан $S_{перед}$ та час його можливого виникнення. При цьому не має особливої складності і визначення моменту часу виникнення відмови t_0 та її категорії.

Аналіз розглянутих часткових алгоритмів екстраполяції та статистичної класифікації свідчить про їх відмінності при вирішенні завдання прогнозування: за використання часткових алгорит-

мів екстраполяції необхідно первісне уявлення стану у вигляді багатовимірної векторної функції, а за часткових алгоритмів статистичної класифікації – значення параметрів контрольованої системи як координати її функції стану.

Очевидно, що алгоритми екстраполяції є найпростішими під час практичної реалізації, так як заздалегідь відомі нормативні значення всіх схемних вузлів та блоків, а також нескладне їх подання у вигляді багатовимірної функції. Однак за використання часткових алгоритмів екстраполяції потрібне визначення не тільки стану системи, але і їх класів, що є досить непростою завданням. Водночас це дозволить безпосередньо оцінювати категорію відмови та час її можливого виникнення з досить високою ймовірністю.

Відомо, що будь-які тимчасові процеси стану пристроїв та систем носять випадковий характер. Такі випадкові процеси в більшості випадків мають декілька складових, зміни яких в окремі періоди часу впливають на формальний опис процесів функціонування систем, що є основним у прогнозуванні.

Зміна технічного стану пристроїв, як відомо, відбувається через старіння та деградацію, що призводять до несправностей та відмов. За характером перебігу процеси деградації поділяються на дві групи.

До першої групи належать процеси, які викликають раптову або катастрофічну зміну технічного стану систем внаслідок різкої зміни фізичних параметрів елементів.

До другої групи належать процеси, що призводять до поступової зміни фізичних параметрів елементів. Поступові деградаційні процеси параметрів пристроїв протягом часу накопичуються, а потім викликають припинення працездатності цих пристроїв.

У той же час будь-які тимчасові процеси експлуатації СЗА, як відомо, є випадковими та їх кількісно можна подати у вигляді тимчасового ряду. Такі випадкові процеси в більшості випадків мають декілька складових, зміна яких в окремі періоди часу (закон розподілу, стаціонарність та ін.) принципово впливають на формальний опис процесів експлуатації, без якого неможливе прогнозування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Філіпова К. В. Методи прогнозування інноваційного розвитку підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2007. – С. 610–613.
2. Томашевський В.М. Моделювання систем. – Київ: Видавнича група BHV, 2005. – 352 с.
3. Бабак В.П., Бабак С.В. С.А. Теоретичні основи інформаційно-вимірjuвальних систем. – Київ: Ун-т новітніх технологій, НАУ, 2017. – 496 с.
4. Огірко О. І., Галайко Н. В. Теорія ймовірностей та математична статистика: навчальний посібник / О. І. Огірко, Н. В. Галайко. – Львів : ЛьвДУВС, 2017. – 292 с.
5. Локазюк В.М., Савченко Ю.Г. Надійність, контроль, діагностика і модернізація ПК. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. – 376 с.

ЕЛЕКТРОРАДІОМОНТАЖНА ПРАКТИКА – КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ УСПІХУ В ЕЛЕКТРОНІЦІ

Надія Басюк,
викладачка Дніпровського фахового коледжу
радіоелектроніки

Анотація. Навчальна електрорадіомонтажна практика є важливою складовою успішної кар'єри в галузі, оскільки дозволяє студентам отримати практичний досвід та розвинути необхідні навички. Практичне навчання допомагає зрозуміти, як теоретичні знання застосовуються на практиці, та розвиває навички роботи з інструментами та обладнанням. На жаль, скорочення годин на проведення навчальної електрорадіомонтажної практики може стати проблемою для студентів, оскільки цей досвід є незамінним у формуванні їхньої професійної компетентності.

Abstract. Electroradio installation training is an important component for a successful career in the field as it allows students to gain practical experience and develop necessary skills. Practical training helps understand how theoretical knowledge is applied in practice and develops skills in working with tools and equipment. Unfortunately, the reduction of hours for electroradio installation training may become a problem for students as this experience is invaluable in shaping their professional competence.

Дніпровський фаховий коледж радіоелектроніки є визнаним освітнім закладом, який відзначається високою якістю підготовки спеціалістів у галузі радіоелектроніки. Коледж пропонує освітні програми з ключових напрямів: електроніки, електронних комунікацій та радіотехніки, а також комп'ютерної інженерії. Це дає змогу здобувачам освіти обирати напрям, який найбільше відповідає їхнім інтересам і майбутнім кар'єрним амбіціям.

Наш коледж славиться своєю високоякісною підготовкою фахівців, що базується на сучасних методах навчання та передових технологіях у галузі радіоелектроніки. Викладачі – це досвідчені професіонали, готові передати свої знання та досвід здобувачам освіти.

Коледж активно впроваджує інноваційні педагогічні методи та використовує сучасні технології, щоб готувати здобувачів освіти до викликів швидко змінюваного світу радіоелектроніки та інформаційних технологій.

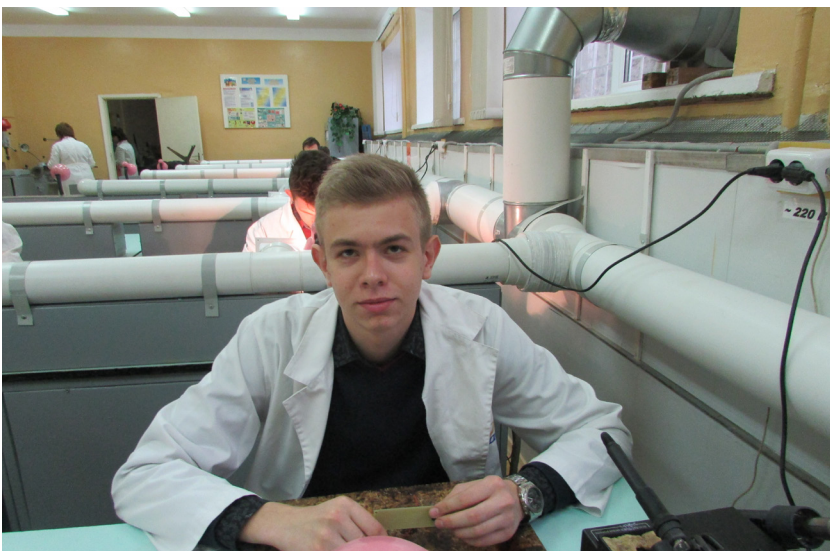
Ми намагаємося забезпечити наших здобувачів освіти не лише теоретичними знаннями, але

й практичним досвідом. Електрорадіомонтажна практика, яку проводять на кожній зі згаданих спеціальностей, відіграє важливу роль у формуванні професійних навичок здобувачів освіти. Ця практика дає змогу відчути реальні виклики та ситуації, що можуть виникнути в процесі роботи в обраній галузі. Вона створює унікальний міст між теорією та практикою, сприяючи збагаченню знань і розвитку навичок, необхідних для успішного кар'єрного зростання в цій сфері.

Отже, електрорадіомонтажна практика виявляється не тільки невід'ємною частиною освітнього процесу, але й важливим інструментом у підготовці наших здобувачів освіти до викликів сучасного технічного світу.

Зазвичай, в будь-якій професії практичний досвід є надзвичайно важливим для успішного виконання завдань та професійного розвитку. Це стосується радіотехніки та електроніки, де практичний досвід набувають під час проходження навчальної електрорадіомонтажної практики.

Така практика дає змогу студентам вивчити основні принципи електрорадіомонтажу, попра-

стає стратегічно важливим завданням. Наша країна, зокрема в умовах війни, потребує висококваліфікованих фахівців у галузі електроніки та радіотехніки. Підготовка молоді, особливо в галузі електрорадіомонтажу, є стратегічно важливою для стабілізації та розвитку країни.

В епоху, коли технології стають визначальним чинником у забезпеченні міцності та безпеки країни, електрорадіомонтажна практика набуває стратегічної важливості для оборони та захисту національних інтересів. Одна з ключових галузей, де електрорадіомонтаж є важливим, – це розвиток та підтримка військово-прикладної електроніки. Сучасна військова техніка та системи зв'язку залежать від ефективності та надійності електронних компонентів. Практичний досвід у монтажі та ремонті електроніки дозволяє фахівцям швидко та ефективно відновлювати обладнання в умовах воєнного стану, що робить цю галузь важливою для забезпечення військової готовності.

Застосування сучасних технологій у військовому обладнанні, як-от дрони, розумні боеприпаси та системи розвідки, також вимагає високого рівня електрорадіомонтажної експертизи. Практичний досвід у роботі зі складними електронними системами є ключовим для забезпечення їх надійності та ефективності в умовах воєнних операцій.

У контексті кібербезпеки, яка стає все важливішою для національної безпеки, фахівці з електрорадіомонтажу відіграють критичну роль у захисті від кіберзагроз. Розуміння принципів функціонування електронних систем дає змогу ефективно виявляти, аналізувати та запобігати кібератакам.

Невід'ємною частиною оборони країни є розвиток систем зв'язку та телекомунікацій, які також вимагають високого рівня електрорадіомонтажної експертизи. Забезпечення зв'язку між військовими підрозділами та оперативне реагування на електронні загрози визначають ефективність оборонної системи країни.

У військовій сфері практичні навички електрорадіомонтажу можуть буквально врятувати жит-

цювати з необхідними інструментами та обладнанням, припуститися певних помилок та виправити їх, набутти практичного досвіду розв'язання технічних проблем і складних завдань.

Практичний досвід є фундаментальним для розвитку навичок роботи із сучасним обладнанням та технологіями, що стали ключовими у сучасній електроніці. Ця безцінна практика не лише допомагає здобувачам освіти освоювати конкретні технічні вміння, але й формує їхній загальний підхід до подолання викликів у сучасному технічному світі. Під час практичних занять здобувачі освіти вчаться не лише застосовувати знання з теорії, а й розвивати творчий підхід та адаптивність до новітніх технологій, що робить їх більш готовими до швидко змінюваного електронного середовища. Такий практичний досвід слугує мостом між теорією та реальними викликами, з якими вони зіткнуться у своїй майбутній кар'єрі.

Усе зазначене підтримує ідею про те, що збереження та навіть розширення кількості годин на практичні заняття з електрорадіомонтажу

тя та забезпечити успішне виконання стратегічних завдань, забезпечити національну безпеку та технологічне лідерство в галузі оборони.

Технології виготовлення електронних пристроїв, як-от друковані плати та SMD-монтаж, є важливими складовими електрорадіомонтажної практики. Але її значення не обмежується лише цими технологіями. Електрорадіомонтаж є невід'ємною частиною розвитку електроніки та радіотехніки загалом. Без нього не можливо створити такі революційні електронні пристрої, як комп'ютери, мобільні телефони, телевізори, радіоприймачі та інші, які щодня використовують мільйони людей по всьому світу.

Наш заклад освіти, розташований в регіоні з розвинутою промисловістю, має великий потенціал для підготовки кваліфікованих фахівців для подальшого розвитку країни.

Опинившись на підприємстві в період від 1985 до 1998 року, спеціалізованому на виробництві оборонної техніки та мікроелектроніки, я переживала час інтенсивного технологічного розвитку та виготовлення складних систем для оборони країни. Ці роки наповнено вражаючими спогадами про створення високотехнологічних рішень та спільні зусилля на благо національної безпеки.

Протягом останніх 18 років моєї кар'єри, пов'язаної з електрорадіомонтажем у коледжі, я продовжувала будувати свій досвід, спілкуючись зі здобувачами освіти. Віддавши подяку майстрам виробничого навчання та нашому колективу, хочу сказати, що ми не просто навчалися та підвищували кваліфікацію, ми творили разом. Наша співпраця стала джерелом безлічі цікавих історій і досягнень.

У колективі, де кожен елемент системи важливий, ми не просто використовували наші знання, але творили разом із задоволенням. Це робило нашу працю не лише результативною, але й надавало їй особливий зміст та значення. Відкриваючи для здобувачів освіти світ електрорадіомонтажу, ми не лише допомагали їм освоювати нові навички, а й вбачали в їхньому рості та розвитку власну велику допомогу.

Одним із вражаючих моментів є перший раз, коли здобувачі освіти, вперше потрапивши у світ

електрорадіомонтажу, сміливо беруть у руки паяльник. Це завдання може стати справжнім викликом, особливо для тих, хто тільки починає свій шлях в цій галузі. Проте, коли паяльник в їхніх руках стає інструментом, а не просто об'єктом незнайомості, коли кожен з'єднаний дріт чи компонент знаходить своє місце точно та гармонійно, на обличчях у них з'являються емоції, які перевершують звичайні слова.

За вдосконаленого виконання завдань паяльного монтажу та створення електронних пристроїв в їхніх очах відбивається захоплення та гордість власними досягненнями. Цей вражаючий момент стає не лише практичним досягненням, але й джерелом безмежної мотивації для подальших навчальних витоків.

Такий емоційно насичений досвід стає вагомою відзнакою для здобувачів освіти, викликаючи в них бажання вдосконалювати та розвиватися в сфері електрорадіомонтажу. Ці життєві сценарії розкривають перед ними важливість їхніх власних здібностей у контексті реальних завдань і сприяють розвитку внутрішньої впевненості, підвищенню самооцінки та формуванню професійної самосвідомості.

Позитивний досвід першого успішного паяльного монтажу не лише збагачує процес навчання, але й надає здобувачам освіти конкретне бачення того, наскільки захопливий і досяжний може бути шлях у галузі електрорадіомонтажу. Це важлива сходинка на їхньому освітньому шляху, що визначає реальні перспективи у цій цікавій сфері.

Навчальна програма має бути спрямована на практичну підготовку студентів, тому необхідно вводити в неї достатню кількість годин на навчальну електрорадіомонтажну практику.

Насамкінець, практичні заняття, зокрема радіомонтажна практика, мають велике значення для підготовки фахівців в умовах швидкого розвитку технологій та вимог володіння конкретними практичними навичками для успішної кар'єри. Електрорадіомонтажна практика є ключовою під час формування не лише технічних вмінь, але й готовності фахівців реагувати на виклики інноваційного та технічного світу.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ

Ірина Осовська,
викладачка Млинівського технологічного-економічного
фахового коледжу

Анотація. У статті проаналізовано теоретичні засади та проблеми використання штучного інтелекту у сфері освіти. Показано, що система штучного інтелекту, як стратегічна технологія, передбачає багато переваг для розвитку сучасної освіти. Представлено огляд інтелектуальних систем, які можна використовувати для підвищення ефективності освітнього процесу. Розглянуто особливості застосування ШІ в освітньому процесі закладів освіти.

Abstract. The article analyzes the theoretical foundations of the problem of using artificial intelligence in the field of education. It is shown that the system of artificial intelligence as a strategic technology provides many advantages for the development of modern education. An overview of intelligent systems that can be used to increase the effectiveness of the educational process is presented. The peculiarities of the use of AI in the educational process of educational institutions are considered.

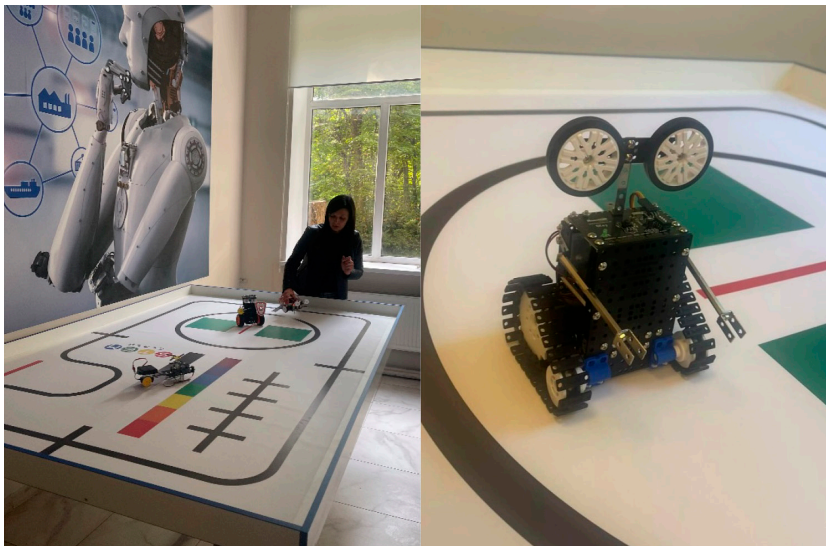
Вимушений тотальний перехід на віддалене навчання під час пандемії підтвердив очевидне: електронні підручники ще не роблять освіту цифровою, а формальне перенесення стандартної форми заняття, скажімо, в Zoom не приносить значних змін. Онлайн-навчання вимагає відповідних методик, і нова якість цифрового процесу це дозволяє. Дистанційне навчання можна зробити ефективнішим, розширювати контент і створювати нові сценарії. Проте додаткову можливість збирати й оновлювати дані про студентів та їхню діяльність слід, змінюючи сам процес навчання. Найкоротший шлях від цифрового сліду до трансформації освітнього процесу прокладає штучний інтелект (ШІ).

Використання ШІ не заміняє викладачів, але надає їм потужні інструменти для покращення якості навчання. Викладачі можуть використовувати інтелектуальні системи для аналізу результатів студентів та планування індивідуальних занять, що допомагає підвищити ефективність освітнього процесу. З використанням ШІ можна створити системи моніторингу, які виявлятимуть

небажаний контент або шкідливі впливи на здобувачів освіти. Це допомагає створити безпечне навчальне середовище.

Одним із потенційних напрямів використання ШІ як помічника викладача є відбір навчального матеріалу, оптимального для відповідної аудиторії, навчальної програми курсу, цікавого і корисного щодо майбутньої професії. Актуальності набувають мобільні додатки, що використовуються: як помічники у вивченні навчального матеріалу та його закріпленні; як аналітика у процесі збирання інформації під час виконання вправ у вирішенні питань, що викликають певні труднощі, помилки та значні витрати часу [3].

Основні дослідження в галузі штучного інтелекту проводять спеціалісти комп'ютерної інженерії. Комп'ютерні інженери займаються проектуванням апаратно-програмних комплексів, починаючи від вбудованих систем на базі мікропроцесорів, закінчуючи суперкомп'ютерами; вивчають алгоритми та засоби обробки неструктурованої інформації та сенсорного сприйняття навколишнього середовища, штучні нейронні

мережі; працюють над дослідженнями в галузі робототехніки, які спираються на використання цифрових систем для управління і контролю електричних систем, таких як двигуни, системи зв'язку та датчики. Саме таких фахівців випускає Млинівський технологічно-економічний фаховий коледж.

Комп'ютерна інженерія – не просто сучасна професія, але й найактуальніший тренд, який згодом не тільки не втратить своєї популярності, а й отримає подальший розвиток в так званих професіях майбутнього. Вже через кілька років світова економіка відчувє потребу у фахівцях із штучного інтелекту та віртуального простору. А робототехніка – один із напрямів, які найактивніше розробляються в нашому коледжі під час навчання ІТ-фахівців [4].

Абсурдно говорити про якісну ІТ-освіту, якщо студенти вивчають тільки теорію і не мають можливості застосувати свої знання на практиці. Млинівський технологічно-економічний фаховий

коледж має в своєму розпорядженні сучасні комп'ютерні аудиторії, відкриту wi-fi зону, а також лабораторію, де студенти «на ділі» освоюють основи робототехніки.

Не можна вчитися на «ай-тішника» і при цьому не бачити далі власного носа – фахівець з інформаційних технологій працює в різних галузях і, відповідно, завжди дізнається багато цікавої інформації (як за фахом, так і для загального розвитку). У нашому коледжі дисципліни викладаються не тільки грамотно, але і цікаво, із використанням сучасних методів машинного навчання, зокрема штучних нейронних мереж. Наведемо деякі ресурси, які використовуються викладачами Млинівського технологічно-економічного фахового коледжу:

Duolingo – популярна мобільна програма для вивчення іноземних мов. Вона використовує методи штучного інтелекту для індивідуалізації навчання та надає користувачам зручний спосіб вивчення мов, включаючи вправи на вимову, граматику та словниковий запас.

Khan Academy – онлайн-платформа для навчання, яка надає безкоштовний доступ до

тисяч відеоуроків з різних предметів. Штучний інтелект використовується для рекомендацій індивідуальних завдань та оцінювання рівня знань користувачів.

Coursera – платформа для онлайн-курсів від провідних університетів та організацій. Вона використовує ШІ для адаптації матеріалів та оцінювання виконання завдань студентами.

Adaptive Learning Systems – загальна категорія систем, які використовують ШІ для створення індивідуальних навчальних траєкторій для кожного здобувача освіти. Вони адаптуються до потреб студента та швидкості його навчання.

IBM Watson for Education – надає набір інструментів для освіти, включаючи аналіз тексту та мовленнєвий аналіз для створення інтелектуальних систем автоматичного оцінювання та розуміння документів.

EdTech Startups – стартап в галузі освіти, який використовує ШІ для створення інтерактив-

них та інноваційних продуктів, включаючи ігрові платформи для навчання математики, програм для підвищення рівня грамотності та навчальні боти для підтримки навчання.

Google Classroom – онлайн-платформа для організації навчання та комунікації між викладачами та студентами. Штучний інтелектуальний аналіз даних допомагає викладачам відслідковувати прогрес та результати студентів.

ScribeSense – програма використовує ШІ для розпізнавання та корекції рукописного письма. Вона допомагає викладачам та батькам в оцінюванні письмових навичок студентів.

Brainly – соціальна мережа для студентів, де вони можуть спільно вивчати та вирішувати завдання. Платформа використовує ШІ для виявлення та розподілу запитів між учасниками, сприяючи колективному навчанню.

Smart Sparrow – платформа для розробки інтерактивних навчальних матеріалів на основі ШІ. Вона дозволяє викладачам створювати навчальні курси та лабораторні роботи, які адаптуються до потреб студентів.

Carnegie Learning – платформа, яка використовує ШІ для розробки та впровадження математичних курсів для студентів на різних рівнях. Вона надає змогу здобувачам освіти працювати над завданнями, які відповідають їхнім здібностям [1].

Prisma – програма для аналізу інтересів та схильностей студентів. Вона використовує ШІ для рекомендацій з вибору навчальних програм та кар'єри.

SAS Curriculum Pathways – платформа використовує ШІ для надання навчальних матеріалів та інтерактивних завдань для викладачів та здобувачів освіти. Вона допомагає викладачам створювати навчальні плани та забезпечує інди-

відуалізацію навчання.

DreamBox – платформа для вивчення математики на основі ШІ для студентів. Вона створює індивідуальні навчальні траєкторії для кожного здобувача освіти та надає рекомендації для покращення математичних навичок.

Rosetta Stone – програма для вивчення мов на основі ШІ. Вона пропонує інтерактивні уроки та адаптується до рівня знань кожного студента.

Nearpod – платформа для створення інтерактивних уроків з використанням ШІ. Вона дозволяє викладачам створювати уроки з використанням мультимедійних матеріалів та опитувань.

Seesaw – цифрове портфоліо для студентів та їхніх батьків. Вона допомагає створювати та зберігати навчальні досягнення здобувачів освіти, сприяючи співпраці між студентами, батьками та викладачами.

Copilot – це інтелектуальний помічник для програмування, розроблений компаніями GitHub і OpenAI. Він працює як плагін для Visual Studio Code і пропонує автоматичні доповнення коду на основі контексту та попереднього досвіду. Ви зможете написати код за допомогою нейромережі, оскільки Copilot може генерувати цілі функції, тести, документацію і навіть коментарі. Він підтримує безліч мов програмування та фреймворків.

Gerwin – дає змогу створювати структуровані тексти з нуля. ШІ допоможе скласти план статті, підкаже структуру і порадить оптимальні заголовки для розділів. Також він здатен працювати в певній, заздалегідь обраній, стилістиці.

Hotcopy – це один із найпопулярніших інструментів для унікалізації тексту або рерайту. Простіше кажучи, ШІ бере оригінальний текст і робить його унікальним для пошуковика, зберігаючи при цьому зміст і концепцію.

Midjourney – нейромережа вважається однією з найкращих у сфері генерування зображень. Вона може створювати будь-які картинки за детальним описом, а також має функції редактора. За допомогою Midjourney можна стилізувати фото людини під аніме, кіберпанк чи інший візуальний стиль.

Synthesia створює відео за детальним текстовим описом. Наприклад, якщо це стиль "голова, що говорить", то алгоритм моделює людину, яка виступить у ролі диктора. Цей ШІ можна по-

рекомендувати саме для створення інструкцій, візуальних сценаріїв, навчальних відеокліпів.

Musicstar – дає змогу створювати композиції в певних жанрах і мультиінструментальні мелодії. У неймережі велика бібліотека з голосами найвідоміших вокалістів планети, а також музики різних стилів.

Looka – це онлайн-сервіс для створення логотипів, що використовує нейронні мережі для генерації концепцій і створення унікального дизайну. Користувач може попередньо задати колірну палітру, тип шрифту і розміри логотипу.

RemoveBg – вузькоспеціалізований фоторедактор, що дає змогу за допомогою неймереж видаляти фон із картинок. Завантаживши картинку на сервіс, ви отримуєте вихідний файл у форматі PNG з прозорим фоном, придатний для роботи у фоторедакторах. Неймережа також доступна у вигляді API, що дає змогу інтегрувати її, наприклад, у Фотошоп [2].

Такі програми і платформи на основі штуч-

ного інтелекту змінюють спосіб навчання, допомагаючи здобувачам освіти та викладачам отримувати доступ до інноваційних інструментів, покращувати освітній процес та забезпечувати індивідуалізоване навчання. Вони роблять освіту доступнішою та ефективнішою для всіх учасників освітнього процесу.

Штучний інтелект – це крок вперед у розвитку сучасної освіти. Він забезпечує індивідуальність, доступність та якість навчання, допомагає викладачам створити безпечне навчальне середовище. Завдяки ШІ ми можемо стати свідками перетворення освіти на краще та забезпечити майбутнє покоління навичками та знаннями, необхідними для успіху в сучасному світі. Однак важливо пам'ятати про виклики та обмеження, які супроводжують використання цієї технології. З правильним підходом та урахуванням всіх аспектів ми можемо сформувати майбутню освіту, яка відповідає потребам сучасного суспільства та сприяє розвитку кожного здобувача освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Artificial Intelligence (AI) [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.investopedia.com/terms/a/artificial-intelligence-ai.asp>.
2. Artificial intelligence [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence>.
3. Kibit.edu.ua/ [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://kibit.edu.ua/10-prichin-pochemu-stoit-postupat-na-kompyuternogo-inzhenera-v-kolledzh-kibit>.
4. Vspu.net/sit/index.php/sit/index [Електронний ресурс]. – 2023. - Режим доступу до ресурсу: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/3031>

У МІНІСТЕРСТВІ ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

У партнерстві з Міністерством освіти і науки України та за підтримки Посольства США в Україні Prometheus запускає Всесвітній онлайн-університет.

Це проєкт, який покликаний створити унікальну освітню систему та забезпечити рівний доступ до знань для всіх українців. У його межах упродовж трьох років Prometheus вперше перекладе українською мовою 50 найкращих онлайн-курсів – вони будуть розміщені безплатно на платформі. У перекладі будуть доступні програми від Гарвардського та Каліфорнійського університетів, Массачусетського технологічного інституту, університетів Джона Гопкінса, Мічигану, Іллінойсу та Дюка.

Курси, на які можна зареєструватися:

«CS50: вступ до штучного інтелекту з Python» від Гарвардського університету – з легендарного циклу курсів CS50.

«Програмування для всіх: основи Python» – найпопулярніший у світі курс основ програмування та «Python: Структури даних» від університету Мічигану.

«Основи програмування з HTML, CSS та JavaScript» та «Програмування на Java: Програмне забезпечення» від університету Дюка.

«Цифрові медіа та основи маркетингу», «Цифрові медіа та маркетингові стратегії» й «Основи корпоративних фінансів» від університету Іллінойсу.

«Основи проєктного менеджменту» від Каліфорнійського університету, Ірвін.

«Перша психологічна допомога» від університету Джонса Гопкінса.

<https://cutt.ly/xwOVdhs7>

STEAM-ОСВІТА ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРИРОДНИЧО- МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ

Аліса Улинець, Зореслава Маргітич,
викладачки ВСП «Мукачівський фаховий
коледж НУБіП України»

Анотація. Одним із інноваційних напрямів розвитку освіти в Україні є STEAM (STEM)-підхід до навчання, який спрямований на розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей. STEM-технології мають великі можливості в навчанні, орієнтованому на розвиток практичних навичок, формування готовності здобувачів освіти продовжити реалізовувати творчі ідеї в подальшій професійній діяльності. У статті акцентовано увагу на практичних можливостях динамічного середовища програми GeoGebra, перевагою якої є поєднання функціональних можливостей й інструментів, більшість з яких затребувані саме в процесі вивчення математики.

Abstract: One of the innovative areas of education development in Ukraine is the STEAM-approach to learning, which aims to develop the individual through the formation of competences, a natural science picture of the world, worldview and life values. STEM-technologies have great opportunities in education focused on the development of practical skills, formation of students' readiness to continue to implement creative ideas in their future professional activities. The article focuses on the practical possibilities of the dynamic environment of the GeoGebra programme, which has the advantage of combining functionality and tools, most of which are in demand in the process of learning mathematics.

STEAM-ОСВІТА – освіта нового покоління, яка спрямована на розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей.

Сьогодні в Україні відбувається процес реформування системи освіти, головним завданням якої визначено формування компетентно розвиненої особистості, що здатна критично мислити, самостійно вчитись, всебічно збагачуватись знаннями, оцінювати власні можливості, а також орієнтуватись у сучасному інформаційно-комунікаційному середовищі.

Одним із інноваційних напрямів розвитку освіти в Україні є STEAM (STEM)-підхід до навчання. Метою цієї освітньої технології є комплексне формування ключових фахових, соціальних й особистісних компетенцій молоді, які визначають конкурентну спроможність на ринку праці: здатність і готовність до розв'язування комплексних задач (проблем), критичне мислення, творчість, когнітивна гнучкість, співпраця, управління, здійснення інноваційної діяльності тощо.

Використання новітніх технологій у сучасному суспільстві стає необхідним практично в будь-якій сфері діяльності людини. Тому нагальною потребою сучасної системи освіти під час викладання навчальних дисциплін, зокрема матема-

тики, є впровадження інтерактивних технологій навчання, які сприяють ефективному розвитку в кожній особі математичних здібностей, розвитку логічного мислення, системи загальнолюдських цінностей та загальноприйнятих норм поведінки як на заняттях математики, так і в житті, розвитку здатності цінувати знання та вміння користуватися ними, робити вільний та незалежний вибір, що ґрунтується на власних судженнях та аналізі дійсності.

Сьогодні існує велика кількість математичних програмних засобів та онлайн-сервісів, які можна використовувати під час вивчення математики. Тому перед викладачем з'являється проблема вибору відповідного програмного забезпечення, яке б задовольняло цілі навчання, було доступним, мало простий і в той же час функціональний інтерфейс. На нашу думку, таким потужним та зручним навчальним інструментом є GeoGebra.

GeoGebra – це програма динамічної математики для всіх рівнів освіти, яка об'єднує геометрію, алгебру, таблиці, графіки, статистику та обчислення в одному простому у використанні пакеті. Також GeoGebra є швидко зростаючим співтовариством мільйонів користувачів, розташованих майже у кожній країні. GeoGebra стала провідним постачальником програми динамічної математики, яка використовується для підтримки науки, технологій, інженерії та математики (STEM), освіти та інновацій у викладанні та навчанні в усьому світі.

Переваги GeoGebra: безкоштовність; наявність онлайн, офлайн та мобільної версій програми; простий у використанні інтерфейс за потужного функціоналу; можливість створювати авторські інтерактивні навчальні матеріали у вигляді вебсторінок; доступна на багатьох мовах та має величезну світову спільноту користувачів, де можна обмінюватись матеріалами та досвідом; відкритий вихідний код програмного забезпечення. Вільний доступ до цієї програми дозволяє уникати проблем з ліцензуванням, що надає можливість здобувачам освіти та викладачам користуватися нею як у навчальних аудиторіях, так і вдома.

Місія сучасного педагога – навчити здобувачів освіти правильно використовувати можливості нового інформаційного суспільства, що формується, основою якого є девайси – телефони, планшети, ноутбуки і смартфони.

Програму GeoGebra можна застосовувати як онлайн, так і завантажити на комп'ютер, встановити додатки на телефон. Для смартфона є шість версій додатків: «Графічний Калькулятор GeoGebra», «GeoGebra Геометрія», «GeoGebra СКА Калькулятор», «Науковий Калькулятор GeoGebra», «GeoGebra Класична» та «3D Графіка GeoGebra». Завдяки доповненій реальності є можливість розміщувати математичні об'єкти на будь-якій поверхні та ходити навколо них, розвиваючи просторову уяву та полегшуючи сприйняття навчального матеріалу. Використовуючи технічні особливості: зручний, інтуїтивно зрозумілий графічний інтерфейс; забезпечення можливості роботи на комп'ютерах під управлінням операційних систем Windows, Linux, MacOS; створення повнофункціональних автономних готових моделей; електронних конспектів (книг, нотаток) і створення груп у середовищі GeoGebra, – активізується навчально-пізнавальна діяльність студентів у процесі вивчення математики. Матеріал подається логічно структурованим, з елементами інфографіки для швидкого сприйняття та опрацювання необхідної інформації.

Ресурс www.geogebra.org пропонує користувачам вікісторінки:

- постійно оновлювану базу науково-методичних і дидактичних матеріалів у вільному доступі;
- форум користувачів (учнів, студентів, учителів, викладачів, освітян);

Навчальні заняття з математики з використанням елементів STEM-освіти дають можливість не тільки розвивати й підтримувати інтерес до предмету, але й пробуджують бажання займатися математикою, набувати нові знання, сприяють розвитку особистості, умінь виділяти головне в проблемі, формуванню високого рівня елементарних операцій (аналіз, синтез, порівняння, аналогія, класифікація). За допомогою GeoGebra учасники освітнього процесу досліджують, експериментують, обговорюють ідеї, здійснюють обчислення, доводять математичні факти, створюють високоякісні графічні зображення математичних об'єктів (графіки функцій і рівнянь, геометричні фігури, формули тощо), зберігаючи все, за необхідності, у файлах різних графічних форматів для подальшого використання під час створення мультимедійних презентацій або в якості дидактичного матеріалу в рамках дистанційного навчання.

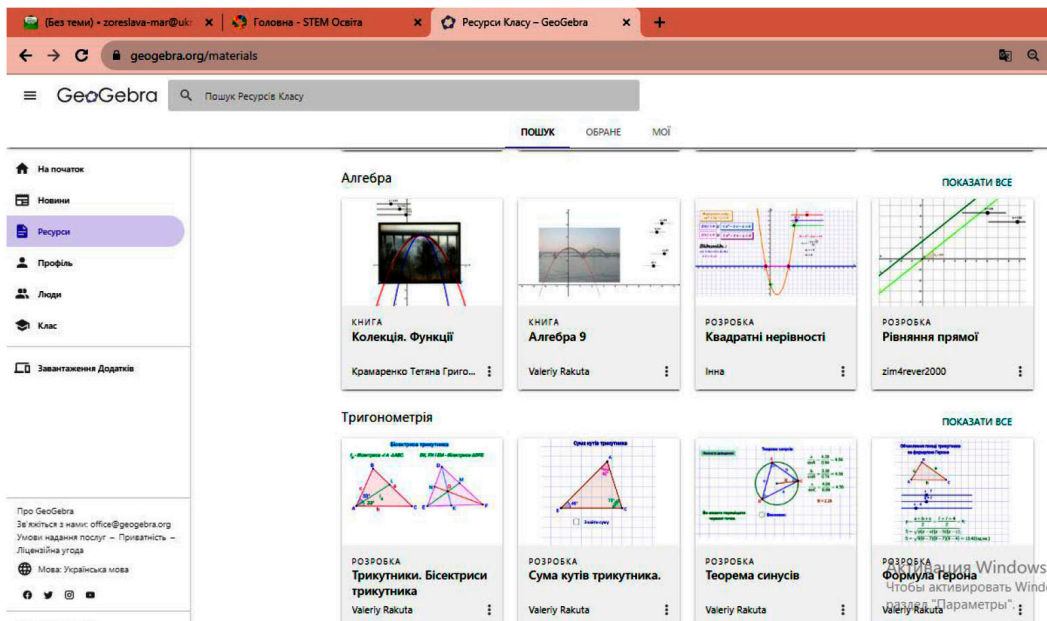

Рис. 1. Науково-методичні та дидактичні матеріали ресурсу

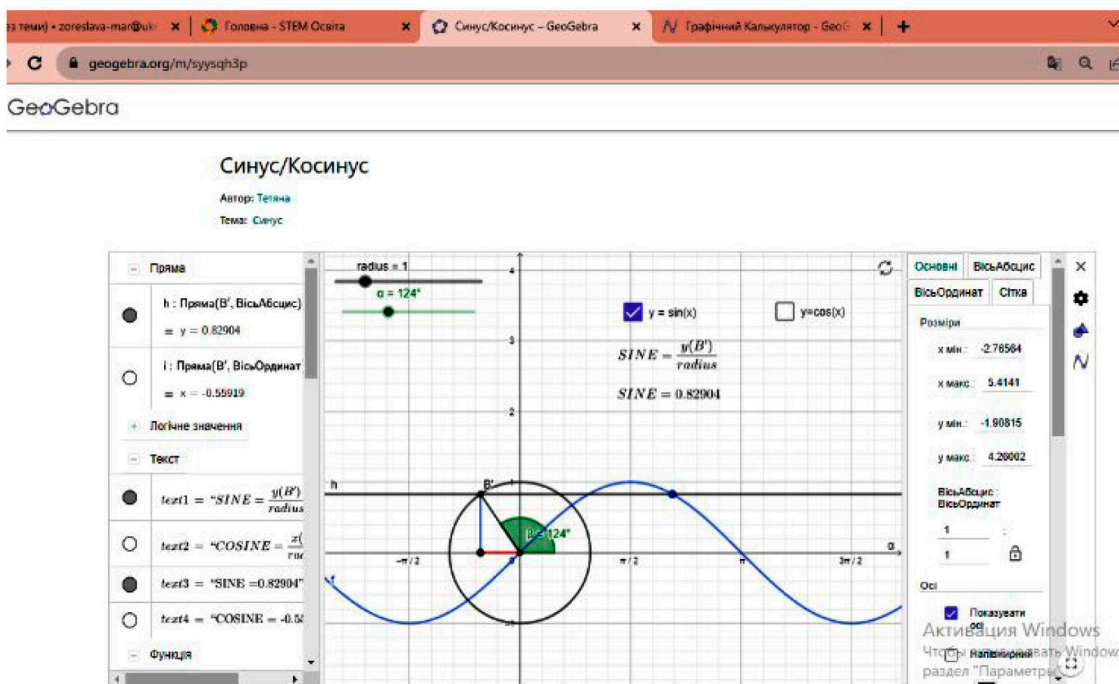

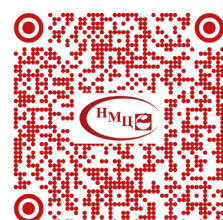
Рис. 2. Графіки тригонометричних функцій

Перевага GeoGebra полягає в тому, що ця програма поєднує в собі функціональні можливості й інструменти, більшість з яких затребувані саме в процесі вивчення математики в закладах фахової передвищої освіти, а різноплановий інструментарій можна використовувати викладачам інших галузей.

STEM-технології мають великі можливості в навчанні, орієнтованому на розвиток практичних навичок, формування готовності здобувачів освіти продовжити реалізовувати творчі ідеї в

подальшій професійній діяльності. Впровадження в освітній процес STEM дозволить сформуванню у здобувачів освіти найважливіші характеристики, які визначають компетентного фахівця та дають принципово нову модель природничо-математичної освіти з новими можливостями і результатами.

Список використаних джерел

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ФІНАНСОВИХ ДИСЦИПЛІН

Марія Жила,
викладачка Бердичівського фахового
коледжу підприємництва, економіки та права

Анотація. Актуальність використання мультимедійних та інтерактивних засобів навчання під час викладання фінансових дисциплін складається з кількох ключових аспектів: сучасність і технологічний розвиток; використання мультимедійних та інтерактивних засобів дозволяє студентам актуалізувати свої знання та навички в реальному часі.

В статті запропоновано конкретні інструменти мультимедійних та інтерактивних засобів, які стануть в пригоді під час викладання фінансових дисциплін.

Abstract: The relevance of the use of multimedia and interactive learning tools in teaching financial disciplines consists of several key aspects: modernity and technological development; the use of multimedia and interactive tools allows students to update their knowledge and skills in real time.

The article offers specific multimedia and interactive tools that will be useful in teaching financial disciplines.

Актуальність використання мультимедійних та інтерактивних засобів навчання під час викладання фінансових дисциплін виявляється в покращенні розуміння та створення матеріалу: використання мультимедійних ресурсів, таких як відеоуроки, графіки, анімація та інші візуальні елементи, може допомогти студентам краще розуміти складні фінансові концепції та освоїти їх швидше і ефективніше.

Відомо, що найефективніший вплив на людину здійснює та інформація, яка одночасно впливає на кілька органів чуття, і запам'ятовується вона то краще і міцніше, що більше каналів сприймання було активізовано. Тому очевидно є роль, яку ми відводимо мультимедійним засобам навчання, що виникли з появою потужних багатофункціональних комп'ютерів, якісних навчальних програм, розвинених комп'ютерних систем навчання. Я.А. Коменський зазначав:

«... Якщо будь-які предмети відразу можна сприйняти кількома чуттями, нехай вони відразу сприймаються кількома чуттями... усе, що тільки

можна, давати для сприймання чуттям, а саме: видиме – для сприймання зором, чутне – слухом, запахи – нюхом, доступне дотикові – через дотик...».

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у викладанні фінансових дисциплін є необхідним з кількох причин:

1. **Відображення сучасного бізнес-середовища.** Фінанси є неодмінною складовою сучасної економіки, яка продовжує еволюціонувати під впливом ІКТ. Використання ІКТ допомагає студентам бачити, як ці технології впливають на фінансові процеси, а також дозволяють їм засвоїти навички, які потрібні в цифровому фінансовому світі.

2. **Залучення до активного навчання.** Використання ІКТ допоможе залучити студентів до активної участі в процесі навчання. Інтерактивні презентації, відеоуроки та симуляції дозволяють студентам інтерактивно вивчати фінансові концепції, аналізувати реальні дані та приймати фінансові рішення.

3. **Покращення розуміння складних концепцій.** Фінансові дисципліни можуть викласти складні й абстрактні концепції, які можуть бути складні для розуміння. Використання ІКТ, таких як візуалізація даних, графіків і діаграм, допоможе вам представити ці концепції, що полегшує їх розуміння та сприяє запам'ятовуванню.

4. **Практична підготовка та розвиток навичок.** ІКТ надають студентам можливість практичного виконання фінансових розрахунків та аналізу фінансових даних. Вони можуть використовувати фінансові інструменти, вебсайти, спеціалізовані програми та інші онлайн-ресурси для отримання навички, деякі – для обробки та аналізу фінансової інформації.

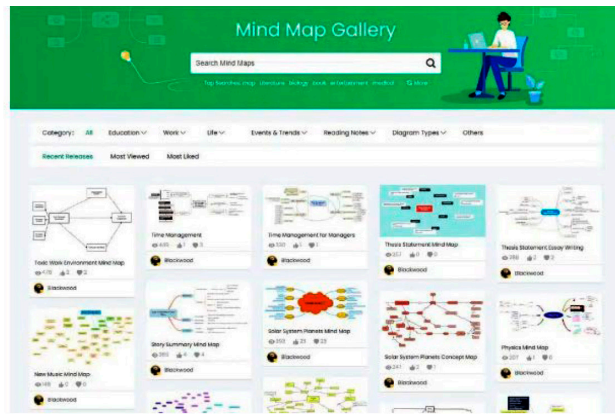
5. **Розширення доступу до матеріалів та ресурсів.** Використання ІКТ дозволяє студентам мати доступ до широкого спектру навчальних матеріалів, онлайн-курсів, відеоуроків та електронних підручників. Це дозволяє студентам навчатися в зручних для них час і місці, а також використовувати різноманітні джерела інформації для узагальнення своїх знань.

Досить результативним інструментом, який, на мою думку, допомагає глибше усвідомити матеріал, є завдання на створення студентами ментальних карт.

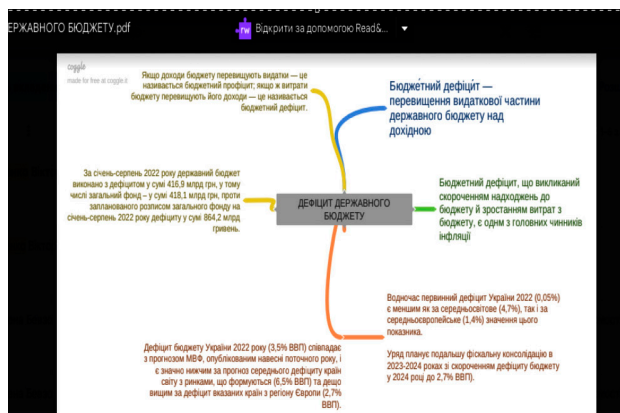
Ментальна карта, відома також як карта думок (mind map), або асоціативна карта, – це діаграма зв'язків, яка відображає природний хід мислення від центральної ідеї до її наслідків. Теоретичну основу використання ментальних карт у 1960-х роках заклав британський психолог Тоні Бьюзен. Він зауважив, що спроби його студентів запам'ятовувати інформацію лінійно, тема за темою, як вона відображається в конспектах, не дають належного результату. Набагато продуктивніше уявити кожен образ як центральний вузол, від якого розходяться ниточки зв'язків до інших понять чи думок.

На практиці ментальна карта може виглядати по-різному, але в центрі завжди знаходиться ядро – основна ідея. З ядра до більш приватних понять тягнуться гілочки асоціацій, які у кожному вузлі діляться на кілька напрямів. Щоб наочніше уявити кожну гілку, її зазвичай виділяють кольором. Так можна чітко простежити смислові блоки.

У своїй роботі я пропоную студенту створити ментальну карту з тих тем, які він, наприклад, пропустив з певних причин. Студент надає доступ до своєї роботи і викладач, вивчаючи її, одразу може оцінити якість опрацьованого матеріалу.

Пошук за ментальними картами у додатку MindMaster

Створення ментальної карти студентом у сервісі Mindomo

https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=rm&ogbl#advanced-search/attach_or_drive=true&query=%D1%96%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE&isrefinement=true?project=or=1

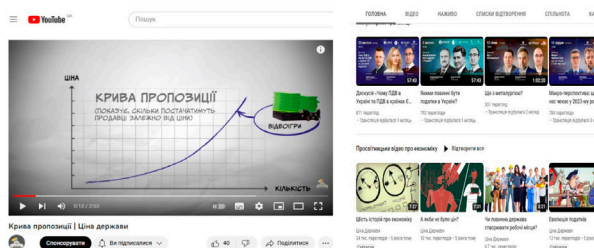
Сотні шаблонів ментальних карт можна знайти у платформі для графічного дизайну Canva.

На сучасному етапі розвитку освіти мультимедіа дозволяє об'єднувати в одній комп'ютерній програмно-технічній системі текст, звук, відеозображення, графічне зображення та анімацію. Кожен із застосовуваних інформаційних компонентів має власні виражальні засоби та дидактичні можливості, що спрямовані на забезпечення оптимізації процесу навчання на заняттях української мови та літератури. Саме тому мультимедійні програми як своєрідний засіб навчання можуть забезпечити принципово нову якість: обмін інформацією між студентом і технічною системою відбувається у діалоговій формі, за нерегламентованим сценарієм, який кожного разу будується студентом по-новому, за його розсудом, а сама

комп'ютерна технологія навчання органічно вписується в класичну систему, розвиває і раціоналізує її, забезпечуючи нові можливості щодо організації паралельного навчання і контролю знань, надає реальну можливість практичного впровадження індивідуалізованого навчання.

Одним із таких медіаресурсів, які допоможуть при викладанні фінансових дисциплін, може бути YouTube-канал "Ціна держави". YouTube-канал "Ціна держави" – просвітницький проєкт Центру соціально-економічних досліджень CASE Україна про економіку, податки, бюджет та підприємництво.

Використання навчальних відеороликів на YouTube-каналі «Ціна держави» під час лекцій

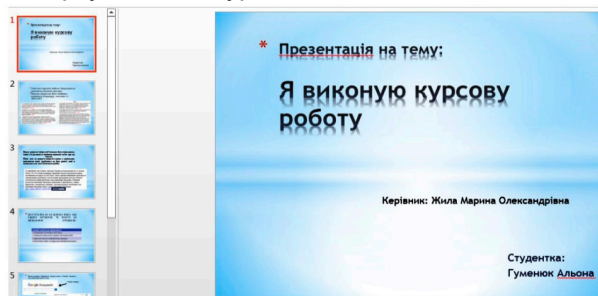
На цьому ресурсі користувачу пропонується низка коротеньких цікавих навчальних відео, які доступно демонструють деякі питання навчального матеріалу під час викладання фінансових та економічних дисциплін, актуалізують студентів до глибшого аналізу та осмислення матеріалу, до пошуково-дослідницької роботи. В цих роликах автори використовують історичну та сучасну інформацію, інтерв'ю відомих науковців, бізнесменів, вчених, які на простих прикладах пояснюють певні фінансові операції, демонструють наслідки дії певних економічних законів. Цими відео можна доповнювати лекційний матеріал, так як вони не займають багато часу (3–5 хв), але наочно демонструють дію певного закону і допоможуть студенту глибше осмислити та запам'ятати навчальний матеріал.

Одним з оптимальних і доступних для викладача засобів використання комп'ютерних технологій на заняттях є створення презентацій. Презентації, розроблені в програмі Microsoft Office PowerPoint, дозволяють нам чітко структурувати та ілюструвати матеріал, виокремлювати проблемні запитання та завдання, раціонально використовувати час заняття за рахунок оперативного представлення інформації.

Презентація є формою наочності, яка супроводжує пояснення викладача та виконує інформа-

тивну, керуючу, мотивуючу, виховну та розвивальну функції. Зручна система навігації дозволяє вільно переходити від одного слайда до іншого, самостійно задавати темп повторення або вивчення навчального матеріалу.

Плануючи заняття, на якому застосовується мультимедійна презентація, ми на власний розсуд обираємо слайди з інформацією, які містять необхідну теорію, тестові завдання, проблемні запитання, ілюстративний матеріал, відео- та анімаційні фрагменти. Мультимедійні презентації є ефективним засобом, спрямованим на індивідуалізацію та диференціацію навчання, реалізацію особистісно зорієнтованого та інтегративно-діяльнісного підходів. Презентація реалізує принцип систематичності (чіткої методичної послідовності викладення), що дозволяє встановлювати логічні зв'язки між елементами навчального матеріалу з метою запам'ятовування більшого обсягу інформації. Крім того, презентації можна використовувати на будь-якому етапі вивчення теми і на будь-якому етапі заняття: під час пояснення нового матеріалу, закріплення, повторення, контролю. Етапи заняття, основні тези і весь необхідний матеріал, чітко і наочно викладені на слайдах, сприяють концентрації уваги студентів і активізації їх діяльності. Використовуючи комп'ютер, ми проводимо заняття-презентації, заняття-дослідження, віртуальні екскурсії.

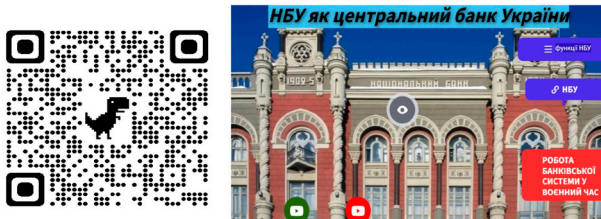

Використання презентацій під час захисту курсових робіт

Створюючи мультимедійну презентацію, ми проводимо розщеплення заняття на невеличкі смислові частини – модулі, підбираємо для кожного модуля відповідної форми представлення та надання студентам заголовка розділу, текстів, малюнків, таблиць, графіків, звукового та відеоряду тощо згідно зі змістом; складаємо тексти, розробляємо малюнки, таблиці, схеми, відеоряд. Кожний модуль включає мету вивчення модуля; навчальні питання; навчальний матеріал; набір ключових проблем за темою модуля, запитання для самоперевірки та рефлексії тощо. Для забезпечення дидактичних функцій навчально-методичного комплексу певні текстові фрагменти супроводжуються аудіо- або відеоінформацією для

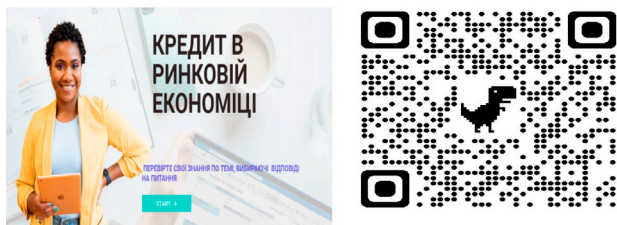
виділення смислових акцентів.

Форми та місце використання нами мультимедійної презентації (або навіть окремого її слайда) на занятті залежать, звичайно, від змісту цього заняття, мети, наприклад: під час вивчення нового матеріалу, що дозволяє ілюструвати його різноманітними наочними засобами; для закріплення нової теми чи розділу навчальної програми; для поглиблення знань як додатковий матеріал до занять. Дієвим методом закріплення нового матеріалу під час вивчення фінансових дисциплін є використання інтерактивних плакатів.

Інтерактивний плакат «Функції та завдання НБУ»

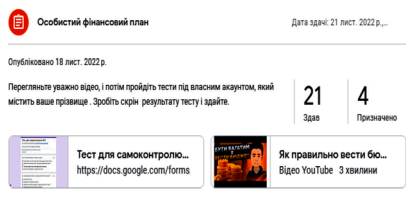
Студент, досліджуючи цей плакат, не тільки ознайомиться з функціями НБУ, але може переглянути відео історії НБУ та зайти на офіційний сайт закладу. Цікавим методом перевірки знань та оцінювання якості засвоєння матеріалу є використання онлайн-вікторин чи навчальних ігор, створених на платформі genial. ly

Підсумкова вікторина з теми «Кредит в економіці»

Заслуговує на увагу, на мою думку, також використання матеріалів сайту Крафторіум | проект «Фінансова Освіта» від Це Бізнес Крихітка.

Це розроблені уроки фінансової грамотності

Використання відеоуроку для самостійної роботи студентів з теми «Особистий бюджет» із застосуванням проєкту «Фінансова Освіта» від Це Бізнес Крихітка

як для дітей, так і для дорослих, викладені доступною мовою, у формі анімації, для закріплення яких слухачам пропонуються Google-тести <https://www.youtube.com/@Craftorium>.

Цей ресурс допомагає студентам опрацювати матеріал теми, а опрацювавши Google-тест з цієї теми, викладач бачить результат засвоєння матеріалу, адже тест розроблено за матеріалами ролика. Проте викладачу слід пам'ятати, що кількість спроб проходження тесту на цьому ресурсі необмежена, тобто оцінка не завжди об'єктивна.

Отже, використання мультимедійного супроводу істотно покращує сприйняття й осмислення питань, що розглядаються студентами, створює комфортніші умови для аудиторної роботи студентів та викладачів. Проте, поряд з очевидними перевагами цих технологій, існують проблемні питання їх використання: створення мультимедійних продуктів – процес, який вимагає серйозних часових затрат і знань з різноманітних галузей; зловживання спецефектами і надмірні обсяги інформації, які представлені мультимедійними засобами, можуть відволікати увагу в процесі навчання.

Таким чином, використання ІКТ під час викладання фінансових дисциплін є необхідним для відображення сучасного бізнес-середовища, залучення студентів до навчання та вдосконалення їх практичних навичок.

Список використаних джерел

STEM-ОСВІТА – ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Олена Грановська,
Ірина Демянчук,
викладачки ВСП «Житомирський
торговельно-економічний фаховий
коледж ДТЕУ»

Анотація. STEM – один із перспективних напрямів у сучасній освіті, що відповідає вимогам сьогодення. Освітнянам необхідно удосконалювати свій професійний потенціал, поступово впроваджувати елементи STEM-освіти у практичну діяльність. Можливість закріпити набуті знання на практиці виводить сприйняття інформації студентами на новий рівень.

Abstract: STEM – is one of perspective directions in modern education that answers the requirements of present time. It is necessary to perfect the professional potential teachers, gradually to inculcate the elements of STEM-education in practical activity. Possibility to faster the purchased knowledge in practice destroys perception of information by students on a new level.

Сьогодні одним із інноваційних напрямів розвитку освіти є система навчання STEM, яка передбачає вивчення наук (Science) та технологій (Technology) шляхом застосування технічної творчості та інжинірингу (Engineering), в основі яких лежать математичні розрахунки, моделювання (Mathematics) та інтегроване використання різноманітних інструментів та засобів інших наук. STEM-освіта визначає педагогічний процес як технологію формування та розвитку розумово-пізнавальних і творчих якостей учнів. Рівень таких якостей визначає конкурентоспроможність випускника на сучасному ринку праці, здатність і готовність до розв'язання комплексних задач: критичного мислення – творчості – когнітивної гнучкості – співпраці – управління – здійснення інноваційної діяльності.

Головна мета STEM-освіти – це реалізація державної політики з урахуванням нових вимог Закону України «Про освіту» задля посилення розвитку науково-технічного напрямку у навчально-методичній діяльності на всіх освітніх рівнях, створення науково-методичної бази для підвищення творчого потенціалу молоді й професійної компетентності науково-педагогічних працівників. Ключові компетентності Нової української школи гармоніюють у системі STEM-освіти,

створюючи основу для успішної самореалізації особистості як фахівця і як громадянина. Використання провідного принципу STEM-освіти – інтеграції – дає змогу здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу, предметів природничо-математичного циклу, технологізацію процесу навчання та формування навчальних компетентностей якісно нового рівня.

Але **STEM-освіта** – це не лише процес отримання певних знань в галузі точних наук і технологій, це ще й особливий метод викладання, що оснований на простоті і доступності, візуалізації предметів, що вивчаються, та розвиває творче мислення учнів і студентів. Результатом такої освіти повинна стати всебічно освічена особистість з креативним мисленням, яка готова до експериментів, постійного навчання та зміни професійної діяльності. STEM-освіта не лише спрямовує увагу на природничо-науковий компонент навчання та інноваційні технології, але й активно розвиває творчу складову особистості та критичне мислення.

Масштабна реформа в освіті триває з 2016 року. За цей період відбулися зміни в усіх ланках і на всіх рівнях системи освіти. Розроблено нормативно-правову базу – підґрунтя освітньої

реформи. Важливим кроком стало прийняття Закону України «Про освіту» [1]. В свою чергу ухвалення Закону України «Про освіту» дало поштовх для змін в освітньому процесі. Так, у пункті 1 статті 12 зазначено: «метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності».

Досягнення цієї мети забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності» [1]. Крім того, розроблено і затверджено Державний стандарт початкової освіти [3] – фундамент реформи в галузі освіти. Новизна Державного стандарту початкової освіти полягає в тому, що вперше в стандартах системи освіти України обов'язкові результати навчання було сформовано через уміння, які мають продемонструвати учні. Знаючи, що уміння вважаються важливим елементом компетентностей, які підлягають вимірюванню, можна стверджувати, що новий Державний стандарт початкової освіти розроблено на компетентнісній основі. З цього слідує, впровадження компетентнісного підходу – навчання через досвід. Наступним кроком становлення нової базової школи стало розроблення Державного стандарту базової середньої освіти [4]. Необхідно звернути увагу на чітку послідовність у розробленні нормативно-правової бази. В основу Державного стандарту базової освіти покладено компетентнісний підхід.

Важливою подією стало ухвалення Закону України «Про повну загальну середню освіту» [2]. Головна мета Закону – конкретизувати напрями діяльності, зазначені в рамковому Законі України «Про освіту». Можна сказати, що сутність компетентнісного підходу наскрізною лінією проведено через основні нормативно-правові акти освітньої системи. У статті 8 Закону України «Про освіту» зазначено: «особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти» [1].

Необхідно зазначити, що компетентності формуються не тільки на заняттях, а й через участь у тренінгах, змаганнях, конкурсах, проєктах, спілкуванні з різними людьми. Пріоритетним, в ході формування компетентностей, може бути використання елементів STEM-освіти [5]. Саме STEM-освіта органічно об'єднує такі види освіти, як формальна, неформальна та інформальна. Завдяки STEM до проєктної діяльності у закладі

освіти залучаються громадські організації і благодійні фонди. Процесом освітньої діяльності цікавляться батьки, залучаються об'єднані територіальні громади. Історії успіху висвітлюються на освітніх сайтах, у соціальних мережах. STEM вдалося об'єднати важливі речі: науку і техніку, природу і мистецтво, осучаснити освіту.

Суттєвим залишається практична спрямованість STEM-освіти. Базові знання і можливості проєктувати нове студентська молодь реалізує на базі сучасних STEM-центрів і лабораторій. Саме на базі таких осередків STEM-освіти гартуються уміння і набувається досвід. Проєктуючи власноруч, студенти вчаться досягати досконалості, довершеності в роботі, що надає впевненості у власних силах, стимулює розвиток фантазії та допитливості. Досвід – важлива складова сучасного цифрового світу. Використання елементів STEM на різних ланках освіти дає можливість набувати досвід і бути компетентним здобувачем освіти.

Основою для створення заняття з залученням імерсивних технологій в STEM-освіті вважаємо: 1) Використання поточних занять педагогів, можливість відновлення змісту занять матеріалами з інтернету. 2) Персональні і колективні визначені плани, інтегровані заняття, авторські розробки, інноваційні ідеї, що виграють у наповненні і набувають силу і швидкість для досягнення кінцевої мети, поповнюючи свій зміст освітніми імерсивними технологіями. Забезпечення імерсивних технологій підвищує ефективність різноманітного навчання. За допомогою дистанційного середовища можна брати участь в міжнародних інтернет-проєктах, проводити дослідницьку діяльність, бути активними учасниками інтернет-олімпіад, творчих конкурсів. Таке середовище сприяє використанню інтернет-ресурсів, створенню власних мультимедійних презентацій, використанню інформаційно-комунікаційних технологій.

Отже, **STEM** – один із перспективних напрямів у сучасній освіті який відповідає вимогам сьогодення. З огляду на вищесказане, освітянам необхідно удосконалювати свій професійний потенціал, поступово впроваджувати елементи STEM-освіти у практичну діяльність. На нашу думку, можливість закріпити набуті знання на практиці виводить сприйняття інформації студентами на новий рівень – рівень компетентнісного підходу і STEM-освіти.

Список використаних джерел

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ТЕСТУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Надія Сачук,
викладачка Бердичівського фахового коледжу
промисловості, економіки та права

Анотація. Стаття розкриває порядок проведення онлайн-тестування на порталі «Всеосвіта» та переваги проведення онлайн-тестування на основі власного досвіду.

Abstract: The article reveals the procedure for conducting online testing on the “Vseosvita” portal and the benefits of online testing based on one's own experience.

Ефективність самостійної роботи в процесі навчання багато в чому залежить від умов її організації, змісту і характеру завдань, логіки їх побудови, джерела знань, взаємозв'язку наявних і передбачуваних знань у змісті завдань, якості досягнутих результатів в ході виконання цієї роботи.

Самостійна робота студентів, підходи до якої потребують докорінних змін, на сучасному етапі має стати основою вищої освіти, важливою частиною процесу підготовки фахівців.

У порівнянні з традиційними формами контролю тести мають переваги:

1. Є об'єктивнішим способом контролю. Тест дає змогу вивчити не тільки рівень знань кожного зі студентів, а й структуру, тобто систематизованість його знань.

2. Результати тестування дозволяють зіставити рівні окремих об'єктів з середнім рівнем або з аналогічним об'єктом. Тестування дозволяє контролювати навчальний процес на кожному занятті, індивідуалізувати підхід до кожного студента.

3. Завдяки тестам забезпечується рівність умов, єдині критерії для оцінки та аналізу результатів.

4. Об'єктивність і порівнянність оцінки та повне охоплення знань.

Для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу одним із методів самостійної роботи є онлайн-тестування. Для проведення онлайн-тестування застосовую портал «Всеосвіта» (рис.1).

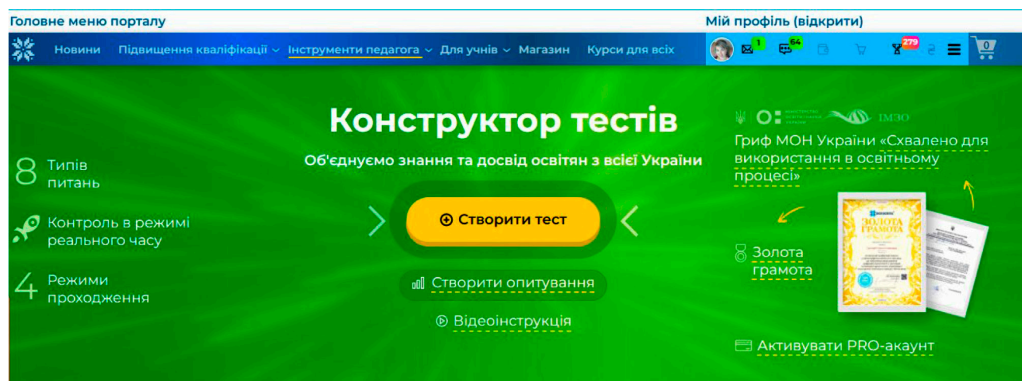

Рис. 1. Портал «Всеосвіта»

Викладач реєструється на ньому для проведення онлайн-тестувань.

На порталі зручно створювати тест, всі тести можна зберігати в закритому режимі. Для проведення тестування самостійно зазначаєш час проведення та додаткові опції:

- показувати результат відповіді після кожного запитання;
- показувати варіант відповіді у випадковому порядку;
- показувати запитання у випадковому порядку;
- заборонити проходити тестування з одного пристрою декільком студентам;
- спрощений, без переходу в повноекранний режим;

- видати сертифікат після проходження;
- обмежити кількість запитань [1].

Для початку проведення тестування програма створює варіанти входу на портал, обравши один з них, студент потрапляє на сторінку тестування:

- ♦ посилання;
- ♦ код входу;
- ♦ QR-код (рис.2).

Після проведення тестування всі тести зберігаються в кабінеті тестування, куди можна зайти і переглянути статистику з відповідного тесту:

- дату проведення тестування;
- кількість учасників;
- якість проведення тестування (рис.3).

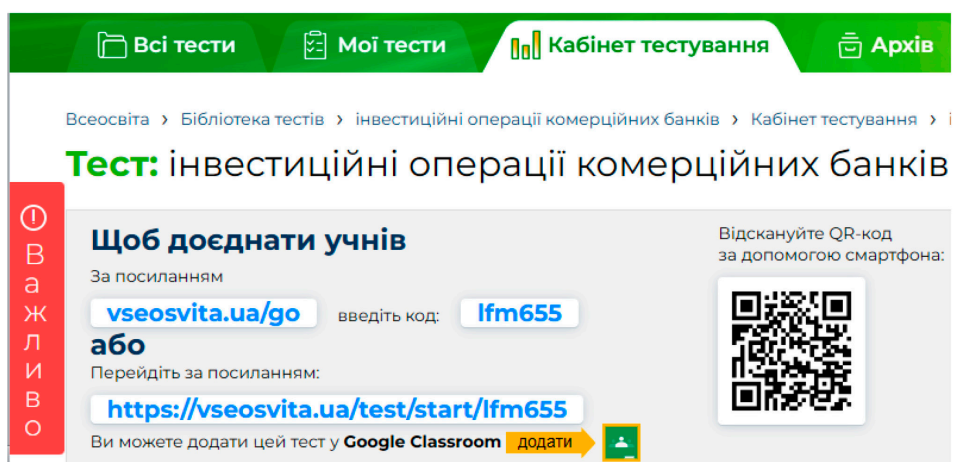

Рис. 2. Варіанти входу на сторінку тестування

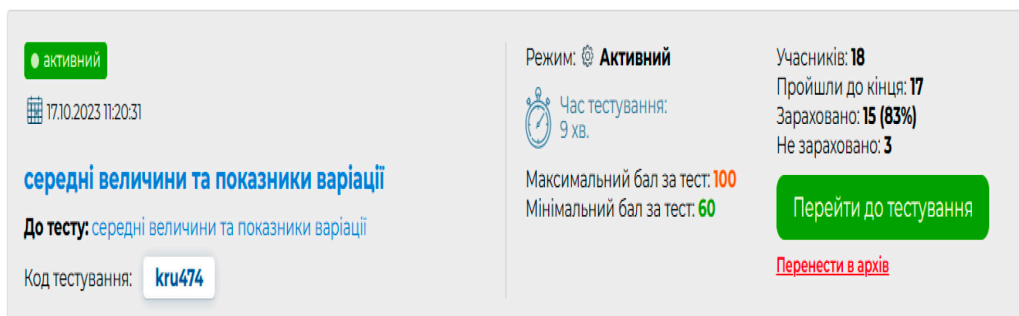

Рис. 3. Статистика пройденого тестування

Особливо важливу роль відіграє онлайн-тестування в умовах змішаного навчання: такі тести можливо проводити не лише в аудиторії, а і за дистанційної форми навчання. Студент, отримавши посилання на тест, проходить його, а викладач в кабінеті тестування має результати тестування.

Таким чином «Всеосвіта» допомагає організувати процес проведення тестування, зберігає всі тести, створені викладачем на його особистій сторінці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт portalу «Всеосвіта» : <https://vseosvita.ua/test>

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ВЕБКВЕСТУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ САМОСТІЙНОГО ОДЕРЖАННЯ ЗНАНЬ

Жанна Пригара,
викладачка КЗ «Павлоградський фаховий медичний
коледж» ДОР»

Анотація. Сучасна освіта з її проблемами змушує думати про те, як зробити освітній процес результативнішим, підвищити інтерес до пізнавальної діяльності, до знань, до певного предмету. Підготовка компетентного фахівця передбачає формування вмінь самостійного одержання знань. Оволодіння уміннями і навичками самостійної роботи є необхідною умовою для якісного засвоєння навчальної програми й успішної професійної діяльності. Але успішне виконання самостійної роботи забезпечують вмотивованість навчального завдання, чітка постановка пізнавальних завдань, алгоритм і метод виконання роботи, чітко визначення викладачем форм звітності, обсягу роботи, термінів її подання, визначення видів консультаційної допомоги, види й форми контролю.

Abstract: Modern education with its problems forces us to think about how to make the educational process more effective, to increase interest in cognitive activity, in knowledge, in a certain subject. The training of a competent specialist involves the formation of the skills of independent acquisition of knowledge. Mastering the abilities and skills of independent work is a necessary condition for high-quality assimilation of the educational program and successful professional activity. But the successful completion of independent work is ensured by the motivation of the educational task, a clear formulation of cognitive tasks, an algorithm and method of work performance, a clear definition by the teacher of reporting forms, the scope of work, the terms of its submission, the definition of types of consulting assistance, types and forms of control.

Самостійна пізнавальна діяльність студентів є однією з актуальних проблем сучасної педагогічної науки та практики. Це зумовлено вирішенням практичних завдань, що поставлені перед закладами освіти щодо підготовки висококваліфікованих, всебічно розвинених фахівців до майбутньої самостійної діяльності в сучасних умовах і на перспективу, і впливають на особистість фахівця, який має бути готовим до участі в науково-технічній діяльності та соціальному житті. Високо оцінюючи роль самостійної роботи в процесі навчання, відомий чеський теолог, мислитель, педагог, письменник Я. А. Коменський наголошував, що «альфою та омегою нашої дидактики нехай буде пошук і відкриття способу, за яким би учителі менше навчали, а учні більше б

училися».

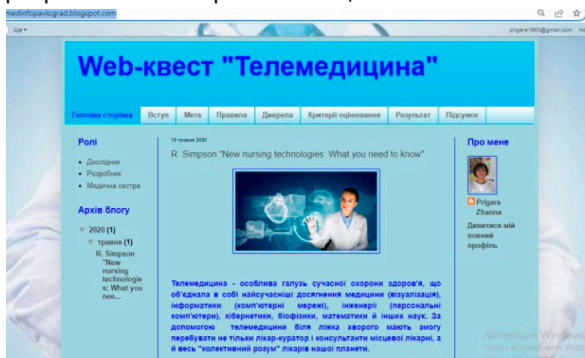
Самостійна і творча праця студентів – складова частина всього освітнього процесу та його забезпечення, активна, пріоритетна форма навчання за обов'язкового педагогічного керівництва з боку викладачів.

Самостійна робота студента поділяється на базову та додаткову. Базова самостійна робота забезпечує підготовку студента до аудиторних занять і контрольних заходів з усіх навчальних дисциплін навчального плану, додаткова самостійна робота спрямована на поглиблення і закріплення знань студента, розвиток аналітичних навичок з проблематики навчальної дисципліни. Вона може включати такі види робіт: науково-дослідницька робота, участь у наукових студент-

ських конференціях, бібліографічний огляд літератури за заданою проблематикою, розробка мультимедійної презентації, виконання індивідуальних графічних завдань тощо.

Однією з методик, що вчить знаходити необхідну інформацію, аналізувати і розв'язувати поставлені задачі, є методика вебквесту. Вивчення будь-якої дисципліни з використанням вебквестів дає можливість кожному бути учасником створення елементів уроку, що сприяє розвитку інтересу до вивчення певної дисципліни, активізує розумові дії, що пов'язані з пошуком необхідної інформації, а також з пошуком найраціональніших способів виконання запропонованих завдань.

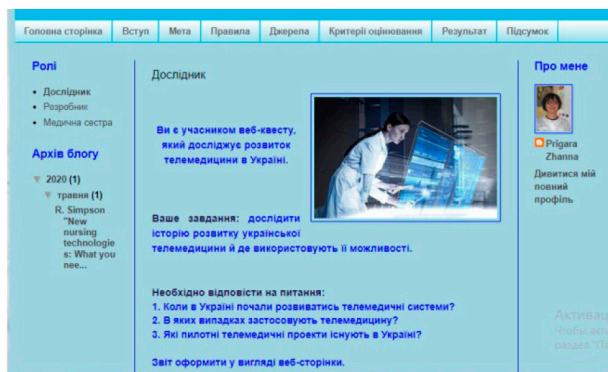
Швидкий розвиток інформаційних технологій безпосередньо у медицині зумовлює необхідність підвищувати разом рівень вмінь самостійного одержання знань і рівень комп'ютерної грамотності майбутніх фахівців. Актуальність цього питання відображають ті інформаційні процеси, які реалізуються в системі охорони здоров'я, стають умовами прогресу галузі. Згідно з недавнім звітом Frost & Sullivan світовий ринок цифрової охорони здоров'я, як очікується, досягне 234 млрд доларів до 2023 року порівняно з 147 млрд доларів у 2019 році, з яких найбільшу частку ринку займатимуть послуги у галузі медичних ІТ-технологій. Одним із основних рушійних факторів такого значного росту є зміщення фокусу розвитку індустрії охорони здоров'я у бік ціннісно орієнтованої, або орієнтованої на пацієнта, медичної допомоги, що дозволяє усунути розрив між тим, що хочуть клієнти, і тим, що може надати система охорони здоров'я. На думку компанії Делойт, ці нові моделі медичного обслуговування будуть визначатись передовими програмними рішеннями в галузі телемедицини, що формують майбутнє цієї галузі з точки зору прогнозування, профілактики і персоналізації.

Малюнок 1 Головна сторінка вебквесту

Відповідно до тенденцій, що існують в сучасній освіті і одночасно в системі охорони здоров'я України, необхідно приділяти увагу формуванню вмінь самостійного одержання знань. Для цього я використовую технології Веб-2.0.

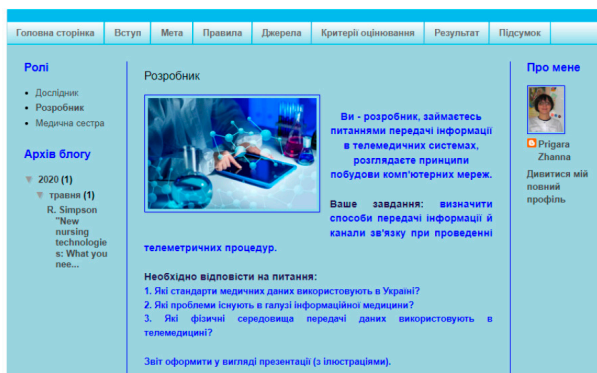
Мною, наприклад, був створений блог <https://medinfopavlograd.blogspot.com> з застосуванням методики вебквесту. Метою вебквесту за темою «Телемедицина» є набуття нових компетенцій, реалізація підвищення мотивації до самонавчання, формування креативного потенціалу, підвищення особистісної самооцінки. Студенти академічної групи поділяються на 3 групи – дослідники, розробники, фахівці, відповідно кожна роль передбачає виконання певного завдання.

Малюнок 2 Сторінка з завданням для Дослідників

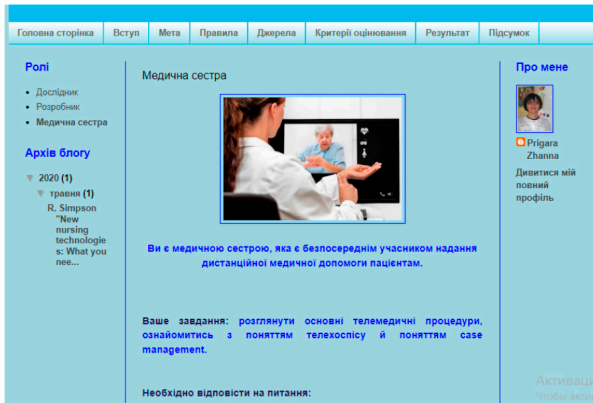
Дослідники досліджують історію розвитку української телемедицини й використання її можливостей, їм потрібно знайти відповіді на питання:

1. Коли в Україні почали розвиватись телемедичні системи?
2. В яких випадках застосовують телемедицину?
3. Які пілотні телемедичні проекти існують в Україні?

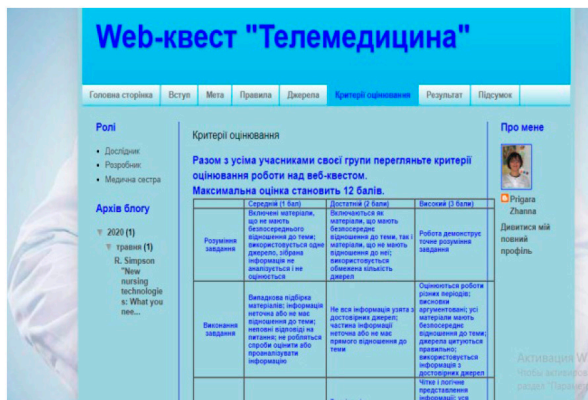
Малюнок 3 Сторінка для Розробників

Завдання **розробників** полягає у визначенні способів передачі інформації й каналів зв'язку під час проведення телемедичних процедур. Їх питання: які стандарти медичних даних використовують в Україні, які проблеми існують в галузі інформаційної медицини, які фізичні середовища передачі даних використовують в телемедицині.

Малюнок 4 Сторінка з завданням для Фахівців

Фахівці (медична сестра або фельдшер) мають розглянути основні телемедичні процедури, ознайомитись з поняттям телехоспісу й поняттям case management та надати відповіді на питання: які телемедичні процедури використовують в Україні, які існують основні технології телесестринства, яка роль медичної сестри в управлінні клінічним випадком.

Малюнок 5 Критерії оцінювання

До основних критеріїв публічного звіту відносять:

- розуміння завдання,
- виконання завдання,
- результат роботи,
- достовірність використовуваної інформації (студентам надаються поради щодо джерел інформації),
- творчий підхід (дизайн оформлення звіту вебквесту і технічне виконання).

На завершальному етапі виконання вебквесту проводиться презентація робіт PowerPoint (розробники оформлюють звіт у вигляді презентації), вебсторінок (дослідники надають звіт у вигляді вебсторінки), буклетів (фахівці створюють буклети за допомогою додатку Publisher) за авторством учасників вебквесту, а також здійснюється оцінка виконання за певними критеріями.

Учасники цього проекту отримують досвід пошуку та обробки інформації в інтернеті, навчаються грамотно представляти інформацію, а також публічно захищати. Під час виконання завдань студенти закріплюють знання теоретичного матеріалу, застосовують отримані знання і практичні навички для аналізу ситуацій і прийняття правильного рішення, для формування власної позиції та приходять до висновку, що у медицині й охороні здоров'я шлях використання передових ІТ-технологій відкриває нові можливості для покращення взаємодії між пацієнтом і лікарем, підвищує якість медичного обслуговування, лікування і доступу до медичних даних.

Використання вебквестів спонукає студентів до самонавчання та самоорганізації, сприяє розвитку особистісних якостей, разом з цим забезпечує формування навичок щодо використання інформаційних технологій та навичок роботи в команді, розвиває вміння знаходити кілька способів вирішення проблемної ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання веб-квест технологій у вищій школі при підготовці майбутніх фахівців / Л. О. Савченко // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2017. – Вип. 1. – С. 67–74.
2. <https://evergreens.com.ua/ua/articles/telemedicine-vs-telehealth.html>
3. <https://kimip.pnu.edu.ua/навчально-методична-робота/самостійна-робота-студентів/>

РОЛЬ ФОРМАЛЬНОЇ, НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФОРМУВАННІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Галина Столяр,
викладачка Олександрійського педагогічного
фахового коледжу імені В.О. Сухомлинського

Анотація. У статті розглянуто підходи до нових поглядів на методичну підготовку майбутнього вчителя, яка має бути заснована на компетентнісному, діяльнісному і особистісно орієнтованому підходах до навчання. З цією метою доцільно опиратися на Професійний стандарт за професією «вчитель початкових класів загальної середньої освіти» та впроваджувати в освітній процес формальну, неформальну та інформальну освіту, як декларує Закон України «Про освіту», стаття 8 («Види освіти»). Досліджено використання цих видів освіти в педагогічному фаховому коледжі. Запропоновані шляхи реалізації запитів та інтересів здобувачів освіти через організацію в освітньому процесі формальної, неформальної, інформальної освіти.

Abstract: The article discusses approaches to new views on the methodical training of the future teacher, which should be based on competence-based, activity-oriented and personally oriented approaches to learning. For this purpose, it is advisable to rely on the Professional Standard for the profession “teacher of primary classes of general secondary education” and to introduce formal, informal and informal education into the educational process, as declared by the Law of Ukraine “On Education”, Article 8 (“Types of Education”). The use of these types of education in the pedagogical professional college was studied. Suggested ways of realizing requests and interests of education seekers through organization in the educational process of formal, informal, informal education.

Сучасний професійний вчитель НУШ – це вчитель, робота якого спрямована на всебічний розвиток учня як особистості, розвиток талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних і свідомих громадян, які здатні до суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, розкриття на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу [2]. Отже, професійний ріст учителя – це процес, який спрямований на досягнення професіоналізму, що призводить до якісних змін особистісної сфери та професійної діяльності вчителя. Ефективність підготовки вчителя початкової освіти залежить від всіх ви-

дів освіти, а саме: формальної, неформальної та інформальної.

Мета статті – показати доцільність впровадження цих трьох видів освіти в освітній процес, їх взаємозв'язок, взаємообумовленість та шляхи їх використання під час розвитку компетентностей як сукупності необхідних щодо ефективної професійної діяльності систематичних функціональних знань і вмінь і відповідних особистісних якостей здобувачів освіти.

З цією метою був розроблений Професійний стандарт за професією «вчитель початкових класів загальної середньої освіти», який втілює сучасний підхід до визначення переліку та опису загальних і професійних компетентностей учителя. **До загальних компетентностей увійшли**

громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька.

До переліку професійних компетентностей увійшли: мовно-комунікативна; предметно-методична; інформаційно-цифрова; психологічна; емоційно-етична; педагогічне партнерство; інклюзивна; здоров'язбережувальна; проєктвальна; прогностична; організаційна; оцінювально-аналітична; інноваційна; рефлексивна; здатність до навчання впродовж життя. Під час складання навчальних та робочих програм ми опираємось на **Професійний стандарт за професією «вчитель початкових класів загальної середньої освіти»**.

Дуже важливим кроком у становленні вчителя нового формату стало офіційне, уперше на законодавчому рівні в Україні, визнання формальної, неформальної та інформальної освіти. Стаття 8 («Види освіти»), прийнятого Закону України «Про освіту» визначає: **«Особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх»** [3]. Керуючись законом України «Про освіту», освітній процес в коледжі здійснюється шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти.

У навчальних та робочих програмах визначені загальні та спеціальні компетентності, результати навчання, якими повинні оволодіти майбутні спеціалісти. Організація освітнього процесу здійснюється за **такими формами:**

- 1) навчальне заняття, індивідуальне навчальне заняття;
- 2) самостійна робота;
- 3) практична підготовка;
- 4) контрольні заходи.

Основними видами навчальних занять у закладі освіти є:

- 1) лекція;
- 2) лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття;
- 3) консультація;
- 4) урок.

Для сучасного вчителя дуже важливим є намагання та прагнення йти в ногу з часом і бути в тренді, тому ідея безперервної освіти допомагає вирішити цю проблему. Наука розвивається швидкими темпами, тому професійні знання та навички, які були сформовані в освітньому закладі, можуть стати застарілими та потребувати оновлення.

Сьогодні потребує можливості безперервного навчання. У «Законі про освіту» зазначено, що вчитель має можливість обирати один із

видів освіти впродовж життя, а саме : дуальну, формальну, неформальну чи інформальну, тобто самоосвіту. Здобувачі освіти нашого коледжу реалізують своє право на неї, саморозвиток та самореалізацію шляхом цих трьох видів освіти.

Формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітньо-професійними програмами відповідно до визначених законодавством освітньо-професійного ступеня, галузей знань, спеціальностей і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного освітньо-професійного ступеня та здобуття кваліфікацій, що визначаються державою.

Формальна освіта повинна відповідати запитам здобувачів освіти. Навчання на основі запитів – це форма активного навчання, яка ставить студентів в центр освітнього процесу.

Відповідно поняття **"запит"** трактується як "вимога, прохання дати які-небудь відомості або офіційне роз'яснення із приводу чогось; потреба в чому-небудь, що вимагає задоволення. Те, що вимагає з'ясування", а "професійний" – як "те, що пов'язане із певною професією". Це означає, що в сучасних умовах методична та освітня робота в межах нашого закладу організовується різноаспектно за змістом, відповідно до запитів усіх здобувачів освіти та за організацією. Кожному здобувачеві освіти пропонується форма навчання й розвитку, що є найоптимальнішою для вирішення його професійних запитів.

Освітня діяльність у нашому коледжі розглядається як **особистісно зорієнтована, адаптивна й мобільна, гнучка, така, що своєчасно реагує на запити здобувачів освіти та задовольняє їх**. Для реалізації запитів здобувачів освіти в педагогічному коледжі створено :

- інформаційно-освітнє середовище професійного розвитку різними засобами, зокрема й із використанням хмарних технологій, соціальних мереж тощо. Напрямами опосередкованого інформування є сучасні тренди в освіті, успішні практики, педагогічні відкриття, альтернативні думки, дискусії тощо;

- методичну афішу, яка є анонсом методичних заходів. До таких заходів відносять тренінги, квести, семінари, конференції, екскурсії, коучинги. Здобувач освіти, відповідно до власного інтересу, може обрати види, форми, суб'єкти освітньої діяльності та сформулювати індивідуальний навчальний план;

- методичну структуру, залучити зовнішні ресурси для участі в роботі, активізувати внутрішні ресурси для задоволення інтересу здобувачів освіти та вдосконалення ними власної педагогічної практики;

- організована підтримка в розробці здобувачем освіти цільової програми професійного

розвитку, індивідуального плану професійного вдосконалення;

- спроектована особистісно орієнтована адаптивна організаційна структура методичної роботи, спрямована на задоволення запитів та інтересів кожного студента педагогічного коледжу.

Це забезпечує результат: задоволення інтересу кожного здобувача освіти, високий рівень його особистісного розвитку, що виявляється в удосконаленні освітньої діяльності.

Нами визначено, що методом діагностики запитів та інтересів мають бути запитання для здобувачів освіти (анкетування).

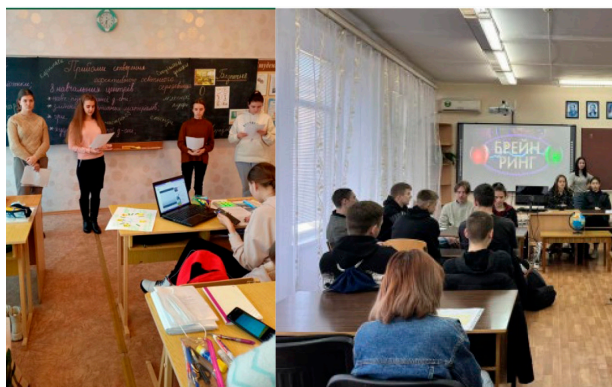
Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітньо-професійними програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за освітньо-професійним ступенем, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

Формами неформальної освіти можуть бути: участь здобувачів освіти у тренінгах, майстер-класах, семінарах, вебінарах, всеукраїнських науково-практичних конференціях, за участь в яких здобувачі освіти отримують сертифікати.

Здобути неформальну освіту можна на платформі дистанційного навчання, в неурядовій установі, наприклад. Заклади неформальної освіти не повинні мати ліцензію; їхні програми-сертифікат, гриф.

Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям. Така навчальна діяльність не обов'язково цілеспрямована та структурована, не фіксується документально, але сприяє розширенню професійних знань і вмій і є однією з ключових компетентностей особистості.

Форми інформальної освіти: одноразові лекції, відеоуроки, медіаконсультації, читання спеціалізованих журналів, перегляд відео тощо.

Доцільно поєднувати формальну, неформальну та інформальну освіту.

Здобути її можна будь-де. Закладів неформальної освіти немає, оскільки їх не існує.

Результатами навчання є знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші якості особистості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити й виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньо-професійної програми або окремих освітніх компонентів.

Для організації та проведення неформальної та інформальної освіти введено в дію «Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті в Олександрійському педагогічному фаховому коледжі імені В. О. Сухомлинського» [4].

В закладі розроблене Положення про порядок визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті в Олександрійському педагогічному фаховому коледжі імені В.О. Сухомлинського», на основі якого здійснюються вказані види освіти.

1) Формальне навчання: навчальна діяльність з провідною роллю традиційних форм навчання; навчально-професійна діяльність, зокрема різновиди практики студентів;

2) Неформальне навчання: навчальна діяльність з елементами дослідницької діяльності, бінарні лекції, проблемні лекції, лекції-конференції, лекції-консультації, семінарське заняття, побудоване за результатами попередньої дослідницької роботи студентів, інтегровані семінари тощо; імітаційно-професійна діяльність, наприклад, це сюжетно-рольові, імітаційні та ділові ігри, тренінги тощо [7].

3) Інформальне навчання – навчальна діяльність дослідницького типу: реферування джерел з елементами дослідницької діяльності, написання курсових робіт; самостійна робота студентів: індивідуальна, групова, колективна під опосередкованим керівництвом викладача, повністю самостійна тощо. Наприклад, лекція, як форма проведення заняття, використовується

ся під час і формального, і неформального навчання.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології уможливають проведення лекції-візуалізації, лекції-конференції, дистанційної лекції, а також різноманітних за формами практичних і семінарських занять у формі семінарів-доповідей, семінарів-диспутів, семінарів-конференцій, обговорення творчих робіт і рефератів, коментованого читання, розгорнутих бесід тощо [7].

Лекція-конференція може здійснюватися як у традиційному, так і в інноваційному режимах. З метою поєднання формального та неформального навчання доцільно застосовувати такі види семінарів, як: семінар-конференція, семінар-диспут, семінар-презентація, семінар-брифінг, семінар у форматі круглого столу, інтернет-семінари тощо. Практичні заняття відкриті до різноманітних інновацій: інтерактивний практикум, сюжетно-рольова гра, інтерв'ю, аукціон знань, презентація, екскурсія, ігрове проектування тощо. Продуктивними є практичні заняття, що проводяться у формі тренінгів.

Неформальна та/або інформальна освіта здобувається за власним бажанням здобувачів освіти. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється за особистою заявою здобувача освіти.

Висновки. Нова українська школа суттєво змінює роль учителя. Адже для сучасних дітей

учитель є і джерелом інформації, і партнером у вихованні, розвитку та освіченості особистості. Освіта переходить на новий, значно вищий ступінь розвитку. Чи здатні наші студенти піднятися на цей рівень? Компетенція-діяльність-компетентність – діюча формула, що передбачає формувальну освіту та поряд з нею – неформальну та/або інформальну, які сформують сучасного вчителя, який буде в тренді якісного освітнього середовища. Спостерігається тенденція щодо зближення та взаємодоповнення формального, неформального та інформального навчання з огляду на інноваційну гнучкість та відкритість останніх та можливість трансформації у формалізований освітній простір технологічних здобутків, апробованих у межах неформальних та інформальних освітніх систем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до гуманізації педагогічного процесу. – Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-13445-1.html>
2. Большакова І. Студія онлайн-освіти EdEra. Інтегрований курс «Я досліджую світ». Навчання на основі запитів. URL : ht
3. Бахрушин, В. Неформальна та інформальна освіта : навіщо вони нам потрібні? Режим доступу : <http://education-ua.org/ua/articles/872-neformalna-tainformalna-osvita-navishcho-voni-nam-potribni> (Bakhrushin, V. Non-formal and informal education: what do we need them for? Retrieved from: <http://educationua.org/ua/articles/872-neformalna-ta-informalna-osvita-navishcho-voni-nam-potribni>)
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19))
5. Биковська О. Неформальне навчання чи неформальна освіта: введення нових термінів чи «підміна» поняття. Режим доступу: <http://educationua.org/ua/articles/873-neformalne-navchannya-chi-neformalna-osvita-vvedennya-novikhterminiv-chi-pidmina-ponyat> (Bykovska, O. Non-formal or informal education: introduction of new terms or “substitution” of concepts. Retrieved from: <http://educationua.org/ua/articles/873-neformalne-navchannya-chi-neformalna-osvita-vvedennya-novikhterminiv-chi-pidmina-ponyat>)
6. International Standard Classification of Education ISCED 2011/UNESCO
7. Неформальна та інформальна освіта : як отримати визнання результатів навчання. Міністерство освіти і науки України. 17 листопада 2022 р.
8. Сергій Яблоков. Маріупольський державний університет ORCID ID 0000-0002-3018-1231 DOI 10.24139/2312-5993/2018.01/106-123.
9. Про фахову передвищу освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, №30, ст.119
10. Затверджено профстандарт вчителя початкових класів, вчителя закладу загальної середньої освіти і вчителя з початкової освіти URL:<https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profstandart-vchitelya-pochatkovih-klasiv-vchitelya-zakladu-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i-vchitelya-z-pochatkovoyi-osviti>

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Наталія Коваленко,
викладачка Олександрійського педагогічного
фахового коледжу
імені В.О. Сухомлинського

Анотація. У статті розкрито роль української мови як одного з головних атрибутів української державності та важливого чинника формування громадянської ідентичності; доведено важливість оволодіння нормами сучасної української мови здобувачами освіти фахових педагогічних коледжів; запропоновано вправи, що сприяють формуванню професійного мовлення майбутніх учителів і вихователів.

Abstract: The article reveals the role of the Ukrainian language as one of the main attributes of Ukrainian statehood and an important factor in the formation of civic identity; the importance of mastering the norms of the modern Ukrainian language by students of professional pedagogical colleges has been proven; exercises are proposed that contribute to the formation of professional speech of future teachers and educators.

Мовна культура людини – це дзеркало її духовної культури. В.О. Сухомлинський

У часи великих випробувань для всього українського народу, війни за державну незалежність і смертельної боротьби за право бути українцем українська мова як головний атрибут української державності, важливий чинник формування української громадянської ідентичності покликана зміцнювати єдність українського суспільства, його здатність протистояти ворогу.

У Конституції України, у Законі України від 25.04.2019 № 2704-VIII «Про забезпечення функціонування української мови як державної» зазначено важливість володіння державною мовою, здійснення освітнього процесу в закладах освіти державною мовою.

У статті 7 Закону «Про освіту» зазначено, що «мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова. Держава гарантує кожному громадянину України право на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної),

фахової передвищої та вищої), а також позашкільної та післядипломної освіти державною мовою в державних і комунальних закладах освіти. Заклади освіти забезпечують обов'язкове вивчення державної мови, зокрема заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти – в обов'язку, що дає змогу провадити професійну діяльність у вибраній галузі з використанням державної мови. Особливості використання мов в окремих видах та на окремих рівнях освіти визначаються спеціальними законами» [1].

Актуальність статті зумовлена тим, що в умовах розбудови НУШ, гуманізації та гуманітаризації вищої освіти, реформування мовної освіти постала потреба у фахівцях нової генерації: «кваліфікованих, грамотних, які б досконало, ґрунтовно володіли українською літературною мовою у повсякденно-професійній, офіційно-документальній сфері, зокрема набули навичок комунікативно виправданого використання засобів мови, оволоділи мовою конкретної спеціальності, фаху» [6].

Серед десяти ключових компетентностей особливе місце відведено спілкуванню державною мовою. Серед загальних компетентностей, зазначених в освітньо-професійній програмі, є здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

На перший погляд може здатися, що насправді проблеми стосовно рівня культури мовлення немає, але низький рівень мовної культури педагогів стає однією з причин низької культури мовлення здобувачів освіти, а потім дорослих людей. На це звертаємо увагу тому, що культура мовлення людини є і показником загальної та професійної культури.

По-перше, для успішної професійної діяльності викладача необхідна висока культура професійного мовлення.

По-друге, від рівня культури мовлення викладача напряму залежить культура професійного мовлення майбутнього спеціаліста. Адже, викладаючи освітні компоненти, він сприяє власним прикладом формуванню культури професійного мовлення. Тому спробуємо зробити акценти на культурі мовлення викладача, яке є показником його педагогічної культури, засобом самовираження, самоутвердження, навчання, заглиблення у предмет.

Досягти високого рівня культури мовлення неможливо без високої лінгвістичної свідомості особистості, любові до мови, постійної потреби аналізувати, удосконалювати, уточнювати, урізноманітнювати власне мовлення.

Перед закладом фахової передвищої освіти поставлено завдання підготувати висококваліфікованих, грамотних, з належним інтелектуальним потенціалом спеціалістів. До майбутніх фахівців ставляться високі вимоги, які полягають не лише в досконалих знаннях фаху, а й у високому рівні володіння українською мовою, вільному користуванні нею у всіх сферах і особливо у професійній та офіційно-діловій.

Вищим рівнем професійного мовлення є його культура. Культура професійного мовлення має важливе національне і соціальне значення: вона забезпечує високий рівень мовленнєвого спілкування, ефективну реалізацію всіх функцій мови, ошляхетнює стосунки між людьми, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства в цілому.

Основне завдання викладача полягає у тому, щоб допомогти студентам оволодіти всіма нормами сучасної української мови, виробити вміння і навички користуватися мовними засобами у процесі майбутньої професійної діяльності, прищепити любов до рідної мови, бажання плекати її культуру. Важливо виробити в здобувачів освіти навички виявляти помилки й вилучати зі свого мовлення елементи, що спотворюють його.

Культура мовлення – це широке і об'ємне поняття, розкриваючи яке, необхідно звернути увагу на такі аспекти: нормативний, комунікативний, етичний.

Культура мовлення – це володіння літературними нормами на всіх мовних рівнях, в усній та писемній формі мовлення, уміння користуватися мовностилістичними засобами і прийомами з урахуванням умов і цілей комунікації. Культура мовлення – це не тільки дотримання норм сучасної літературної мови, а оптимальний вибір мовних та позамовних засобів залежно від мети і ситуації спілкування.

Володіння культурою професійного мовлення означає засвоєння професійно зорієнтованого синтезу граматичних норм і варіантів слововживання, синтаксичних організацій фрази, побудови текстів, що забезпечують мовне (усне й писемне) оформлення процесу і результатів праці у професійній діяльності.

Основними якісними комунікативними ознаками є правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, багатство, виразність, чистота. Формування і удосконалення культури професійного мовлення має організовуватися у три етапи: унормування мовлення, формування мовної майстерності, виховання мовної свідомості. За комплексного підходу до проблеми будуть і результати.

Тому одним із пріоритетних завдань будь-якого освітнього закладу повинно бути забезпечення належного рівня мовленнєвої культури, а педагогічного тим паче. Належний розвиток професійного мовлення можливий лише в загальній системі становлення фахівця, у тісному зв'язку з професійними дисциплінами, які разом із лінгвістичною підготовкою створюють теоретичний і практичний підмурівок для моделювання повноцінної мовної особистості вчителя.

Для цього необхідно систематично пропонувати здобувачам освіти види робіт, які б сприяли формуванню культури професійного мовлення.

Реалізуючи цю мету, я систематично планую і пропоную здобувачам освіти такі види робіт:

- добір відповідників до слів іншомовного походження;
- укладання мінісловника термінів, професійної лексики майбутнього фаху;
- побудова діалогів відповідно до запропонованої ситуації мовлення;
- добір мовних кліше (стереотипів) комунікацій учителя, вихователя;
- введення слів та словосполучень до речення, що стосується мовлення майбутнього фахівця;
- укладання текстів фахових документів, редагування їх;

- редагування словосполучення, речення;
- підготовка виступу, виголошення його;
- пояснення значень слів-термінів, слів із використанням візуалізації;
- правильна вимова слова, пояснення правопису.

Із цією ж метою систематично проводжу рубрику «Зверни увагу!», яка сприяє збагаченню та розширенню словника студента, засвоєнню різних норм. Усі запропоновані завдання професійно зорієнтовані і містять творчий складник.

Наприклад, з метою формування у здобувачів освіти норм сучасної української літературної мови, пропоную різні види робіт, намагаюся їх візуалізувати, тож наочність – головна умова навчання для покоління з кліповим мисленням.

● **Поставте знак наголосу у словах:**

Фейсбук, добуток, фольга, жалюзі, русло, на-

чинка, чорнослив, листопад, ознака, черговий, вишиванка, завдання, читання, навчання, новий, спина, одноразовий, лате, магістерський, фаховий, піала, піцерія, визвольний, форзац, закладка, помилка, корисний.

● **Зредагуйте речення, поясніть, яку норму було порушено і чому.**

Ви можете розглянути кращі зразки. Запишіть дату. Підніміть руку для того, щоб відповісти. Записуємо з маленької букви. У мене не отрималося виконати це завдання. Із-за невірних відповідей наша команда програла. Ми їдемо до Парижу, а в січні місяці повернемося назад. Давайте подивимося на екран. Я вже замерз. Ти сьогодні гарно виглядаєш.

● **Розгляньте зображення, побудуйте речення, визначте, яка норма може бути порушена.**

● **Перегляньте експрес-урок О. Авраменка «Чому відповідь не буває вірною?», з'ясуйте значення слів «правильний» і «вірний».**

● **Доберіть українські відповідники до слів іншомовного походження.**

Реформа, синтез, стрес, шоу, об'єктивний, актуальний, аналіз, імідж, конкурс, модернізація, корективи, фейк, бібліотека, лайк, полюс, карта, дистанція, булінг, фонтан, фотокартка.

● **З'ясуйте значення та походження слова «дедлайн», доберіть синоніми та антоніми до нього, користуючись словниками.**

● **Утворіть форму кличного відмінка, сформулюйте правила.**

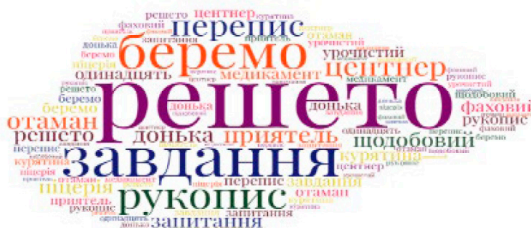
Професор, вихователь, колега, міністр, вчитель, Олег, сторож, Сергій, Ілля Антонович, Володимир Володимирович, Лариса Іванівна, Руслан Юрійович, пан учитель, пан Бондарчук, пан директор.

● **Відредагуйте словосполучення, визначте, яку норму порушили.**

Хвилююча мить, запрошуємо бажаючих.

● **Перегляньте експрес-урок О. Авраменка «Час», визначте, котра година.**

● **Створіть хмару слів, у яких можливі порушення акцентуаційної норми.**

Побудуйте речення зі словами, з'ясуйте їх значення.

• Запишіть правильний варіант.

1. Дякую вас, дякую вам.
2. Скласти іспит, здавати іспит.
3. Самий активний учень, найактивніший учень.
4. Зустріч зі школярами, зустріч з школярами.
5. Вчитися на протязі життя, вчитися протягом життя.
6. Скажіть у двох словах, скажіть двома словами.
7. Завдавати шкоди, наносити шкоду.
8. Задавайте питання, ставте питання.
9. Зміни впадають в очі, зміни кидаються в очі.

Як кажуть, справжній учитель – завжди учень, тому педагоги повинні постійно збагачувати власний словник, вдосконалювати мовлення, підвищувати його культуру. Одним із пріоритетних завдань будь-якого закладу освіти повинно бути забезпечення належного рівня мовленнєвої культури, а педагогічного тим паче.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Антонюк Т.М., Борис Л. М., Стрижаковська О.С. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчальний посібник для студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації / Тетяна Антонюк, Людмила Борис, Ольга Стрижаковська. Чернівці : Місто, 2010. – 248 с.
3. Дмитренко К.І. Звичайні форми роботи-новий підхід : розвиваємо ключові компетентності : мет. посіб. / К.А. Дмитренко, М.В. Коновалова, О.С. Семиволос, С.В. Бекотова. – Харків :ВГ «Основа», 2018. – 119 с.
4. Ковтюх С. Л., Кирилюк О. Л., Андреева Т. В. Культура наукової мови : навч. посіб. / Світлана Ковтюх, Ольга Кирилюк, Тетяна Андреева. – Коростень : МПП «Тріада С», 2012. – 224 с.
5. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / За ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книга XXI, 2005. – 572 с.
6. Кухарчук І.О., Марєєв Д. А., Павлова А. Українська мова за професійним спрямуванням : діагностика навчальних досягнень студентів : навч. посіб. / Іван Кухарчук, Дмитро Марєєв, Анастасія Павлова. – Суми : ТОВ «Друкарський дім «Парус», 2014. – 380 с.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ

Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти пропонує у вільному доступі електронний посібник "БУДІВЕЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ" зі спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія». Посібник містить теоретичні відомості, тести, додатки до практичних робіт. В тексті розроблено гіперпосилання на зовнішні джерела інформації. У кожній темі посібника наведено контрольні питання з активними гіперпосиланнями на відповідний матеріал теоретичних відомостей, що дає можливість студентам самостійно перевірити рівень засвоєння знань. Електронний посібник складається з 2 розділів і містить 431 елементів візуалізації з них 25 відеоматеріалів.

<https://cutt.ly/UwFoXZul>

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ І ФАХОВИХ КОЛЕДЖАХ

Оксана Новікова,
викладач Олександрійського педагогічного
фахового коледжу імені В.О. Сухомлинського

Анотація. У статті доведено важливу роль та актуальність національно-патріотичного виховання у всебічному розвитку особистості; розкрито патріотичний потенціал програми із зарубіжної літератури для 10–11 класів ЗЗСО та I–II курсів фахових коледжів; наведено приклади творів, зміст яких сприяє вихованню патріотичних почуттів і національної самосвідомості здобувачів освіти.

Abstract: The article proves the important role and relevance of national-patriotic education in comprehensive personality development; the patriotic potential of the program on foreign literature for 10-11 grades of ZZSO (institution of general secondary education) and I-II courses of vocational colleges is revealed; examples of works are given, the content of which contributes to the education of patriotic feelings and national self-awareness of the students of education.

Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» виховний процес в закладах освіти має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях, культурних цінностях українського народу та спрямовуватися на формування «патріотизму, поваги до державної мови та державних символів України, поваги та дбайливого ставлення до національних, історичних, культурних цінностей, нематеріальної культурної спадщини українського народу, усвідомленого обов'язку захищати у разі потреби суверенітет і територіальну цілісність України» [3].

У Стратегії національно-патріотичного виховання національно-патріотичне виховання визначено «одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку національної свідомості на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність), формування у громадян почуття патріотизму, поваги до Конституції і законів України, соціальної активності та відповідальності за доручені державні та громадські справи, готовності до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України, сповідання європейських цінностей» [4].

Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України мета національно-патріотичного виховання – це «становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності» [1].

Програма зарубіжної літератури для 10–11 класів метою вивчення зарубіжної літератури в старшій школі визначає «формування громадянина України, патріота своєї держави», у ній також зазначено, що «випускник середньої школи – це патріот України, який знає її історію, є носієм української культури та поважає культуру інших народів» [2].

Таким чином, предмет «Зарубіжна література» є одним із засобів реалізації завдань, поставлених державою перед освітою щодо національно-патріотичного виховання, які сьогодні,

під час російсько-української війни, набувають надзвичайно важливого значення. Матеріалом для цього може бути як безпосередньо зміст програмових творів, так і біографії письменників.

Розглянемо національно-патріотичний потенціал зарубіжної літератури на прикладі змісту програми для 10-11 класу (рівень стандарту, 2022 рік).

10 клас. Розділ «Золоті сторінки далеких епох». Гомер. Поема «Одіссея»

«Одіссея» – поема, в якій розповідається про повернення Одіссея на рідний острів Итака.

Одісей – справді епічний герой і водночас є «всебічно розвиненою особистістю»: хоробрий воїн і розумний воєначальник, досвідчений розвідник, перший в кулачному бою і бігу атлет, відважний мореплавець, майстерний тесляр, мисливець, торговець, дбайливий господар, оповідач. Він люблячий син, чоловік і батько. З точки зору автора поеми, героїзм і патріотизм Одіссея полягає в тому, що він залишається вірним своїй батьківщині, його ніщо не страшить у досягненні своєї мети «побачити хоч дим із рідного краю».

Пенелопа – уособлення покірності, вірності, відданості, терплячості. Саме Пенелопа є ідеалом, наслідуючи який, жінка повинна стати берегинею домашнього вогнища, сім'ї.

Вона залишається до кінця вірною своєму чоловікові. Саме в цьому самозреченні показується її героїзм і незламна сила волі. Гомер мимоволі захоплюється своєю героїнею, тому і робить фінал щасливим для неї. Вірна дружина дочекалася свого чоловіка, зберігши будинок і сім'ю. Дійсно, маючи таких дружин, Одіссеї могли надовго залишати сім'ю, так як на них чекали вірні Пенелопи

11 клас. Розділ «Модернізм» Альбер Камю. Роман «Чума»

Альбер Камю – французький романіст, філософ, публіцист.

Біографія Альбера Камю вже сама може служити матеріалом для виховання патріотичних почуттів молоді. Так, наприклад, навесні 1940 року письменник уперше приїхав до Франції, куди остаточно переселився через рік. В окупованій країні приєднався до Руху Опору, друкувався в підпільній газеті «Комбат», а згодом її очолив. У 1943–1944 рр. видав у нелегальній пресі «Листи німецькому другові», в яких з гуманістичних позицій засуджував спроби виправдання ідеї нацизму.

«Чуму» Камю відносить до романів про антифашистську боротьбу й рух Опору, і для цього є свої підстави. Та й автор прямо проголошував: «Явний зміст «Чуми» – це боротьба європейського руху Опору проти фашизму».

Ідея морального вибору є стрижнем кожного з персонажів роману. Важливо, що герої Камю роблять свій вибір свідомо. Ріє, Тарру, Рамбер – борці з чумою – вони інакше не можуть; Гран,

Панлю – помічники-добровольці – примиренці. Письменника менше цікавлять факти біографії і особливості характеру його героїв. Головну увагу Камю зосереджує на екзистенційному кредо героїв. Вони подають приклад патріотизму й боротьби з чумою.

11 клас. Розділ «Шедеври європейської лірики першої половини ХХ ст.» Г. Аполлінер. Вірш «Зарізана голубка й водограй»

Гійом Аполлінер – французький поет, художник, критик.

Вірш «Зарізана голубка й водограй» написаний 1914 року Гійомом Аполлінером під впливом подій Першої світової війни, учасником якої був і сам поет. Вірш був надрукований за півроку до смерті Г. Аполлінера у квітні 1918 р. у збірці «Каліграми. Вірші Миру і Війни». Поет сприйняв війну як всесвітній апокаліпсис, що поставив під загрозу життя людства. Тому він відгукнувся на трагічні події схвильованим ліричним монологом, сповненим невимовного болю й глибокої тривоги за теперішнє і майбутнє.

У вірші «Зарізана голубка й водограй» звучить тема пам'яті. Поет згадує своїх друзів і подруг-патріотів, життя яких забрала війна.

Усі повинні пам'ятати, якою ціною досягається мир.

Голубка – символ миру, чистоти. Але голубка «зарізана», тобто мертва. Голубка, «груди якої»,

у дослівному перекладі, «пробиті кинджалом» – символізує рану, яку заподіяла війна; біль, туга, надія; символ жіночості, яка дає життя. Зарізана горлиця Аполлінера стала прототипом голубки Пікассо, який через сорок років підхопив ідею поета, створивши образ, що символізує мир в очах сучасного людства.

11 клас. Розділ «Проблема війни і миру в літературі ХХ ст.»

Б. Брехт. П'єса «Матінка Кураж та її діти»

Бертольт Брехт – німецький поет і прозаїк, режисер і теоретик театру.

У листопаді 1923 року під час гітлерівського путчу в Мюнхені його ім'я було занесене до чорного списку осіб, які знаходилися під особливим наглядом цензури, драматург піддається не тільки цензурним, але і адміністративним гонінням за антивоєнну спрямованість творів. Гітлерівський уряд позбавив Брехта німецького громадянства за антимілітаристський характер твору «Легенда про мертвого солдата». Наприкінці лютого 1933 року разом із сім'єю покинув батьківщину, у 1941 році він відплив на кораблі в еміграцію до США і п'ятнадцять довгих років йому довелося провести у вигнанні. Перебуваючи в еміграції, Брехт проводив активну антифашистську пропаганду, писав і ставив антифашистські п'єси, серед яких – п'єса «Матінка Кураж та її діти». На прикладі життєвого шляху Б. Брехта можна стверджувати, що іноді патріотизм – це вміння, ризикуючи життям, мати свою думку, відстоювати її, якщо вона є протилежною злочинній політиці держави.

«Матінка Кураж та її діти» – історико-алегорична драма (або драма-пересторога) Б. Брехта, основою якої є Тридцятирічна війна.

Основна тема – тема війни. Війна, яка не щадить нікого, робить людей злими і жадібними, вона змінює не тільки долі людей, але і долі цілих країн і континентів.

Матеріал п'єси дозволяє сприяти вихованню гуманізму, благородства в стосунках, умінню допомагати іншим, бути вірним своїм принципам і своїй Батьківщині.

11 клас. Позакласне читання. Поль Елюар. Вірш «Свобода»

Поль Елюар – французький поет. Брав участь у Першій світовій війні як санітар у госпіталі. На початку Другої світової війни влаштувався в Парижі і почав активну боротьбу проти нацистів, що окупували Францію. Він писав вірші, щоб підтри-

мати дух партизан в роки Опору. Працював у підпільному видавництві, випускаючи антифашистські сатиричні листівки.

Листівки з текстом одного з найзнаменитіших творів Елюара «Свобода», написаного 1942 року, були скинуті англійськими літаками над Францією. Твір Елюара майже блискавично облетів усю країну, його переписували в багатьох примірниках і підпільно поширювали, читали під час конспіративних зборів.

У вірші поет 20 разів повторює конструкцію, яка закінчується словами «Пишу твоє ім'я». Микола Балашов відзначав: «Це багаторазове повторення широкого діапазону уявлень, почуттів та речей, куди поет наклав слово «свобода», художньо виправдане й необхідне. Адже йшлося про свободу, тоді як у час окупації це була та найважливіша загальна заповітна «єдина думка»... Думка, для якої жодне повторення не було зайвим».

11 клас. Розділ «Література другої половини ХХ – початку ХХІ ст.»

Таїр Халілов. Повість «До останнього подиху»

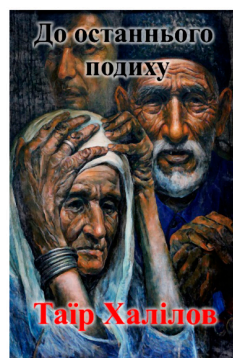
Таїр Халілов – кримськотатарський письменник, родина якого пережила депортацію 1944 року.

Сюжетна канва повісті «До останнього подиху» – низка спогадів самотнього, прикутого до ліжка старого Бекира, який намагається подолати шлях до дверей і відчинити їх тому, хто дзвонить.

У повісті звучать такі теми: тема любові до рідної землі, тема синівської, чоловічої, батьківської любові, вічна тема пам'яті.

У творі є рядки: «... моя любов до землі своїх предків незнищенна. ... Я страшенно люблю її степ і гори, її небо, схід і захід сонця, пил її доріг. І буду любити до останнього подиху...» [5]

Таким чином, зарубіжна література як навчальний предмет в 10–11 класах закладів загальної середньої освіти й, відповідно, фахових коледжах має потужний потенціал щодо національно-патріотичного виховання молоді, яке, у свою чергу, сприятиме формуванню нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей.

Список використаних джерел

ВИКОРИСТАННЯ QR-КОДІВ НА ЗАНЯТТЯХ ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Юлія Кісеєва,
викладачка Олександрійського педагогічного
фахового коледжу імені В.О. Сухомлинського

Анотація. Освітня діяльність є одним із напрямів, яка у своєму розвитку використовує різноманітні передові технології. Це дає змогу підвищити привабливість процесу навчання, залучити потенційних абітурієнтів, розвинути необхідні навички здобувачів освіти. Серед таких нових технологій слід відзначити використання QR-кодів у навчальній діяльності. Виходячи з цього, у роботі розглянуто основні напрями використання QR-кодів, переваги та недоліки цього цифрового інструменту.

Abstract: Educational activity is one of the directions, which in its development uses various advanced technologies. This makes it possible to increase the attractiveness of the educational process, attract potential applicants, and develop the necessary skills of those seeking education. Among such new technologies, the use of QR codes in educational activities should be noted. Based on this, the paper examines the main directions of using QR codes, the advantages and disadvantages of this digital tool.

Інформаційний прогрес сучасного суспільства зростає дуже стрімко, але модернізація освіти, на жаль, не завжди встигає за новаціями. Так, більшість можливостей інтернету все ще залишаються неосвоєними в цій галузі. Тож необхідно допомогти вчителям освоїти інноваційні форми та методи організації освітнього процесу, що стимулюватиме їх до професійного зростання, дозволить перекласти частину своєї роботи на ІКТ.

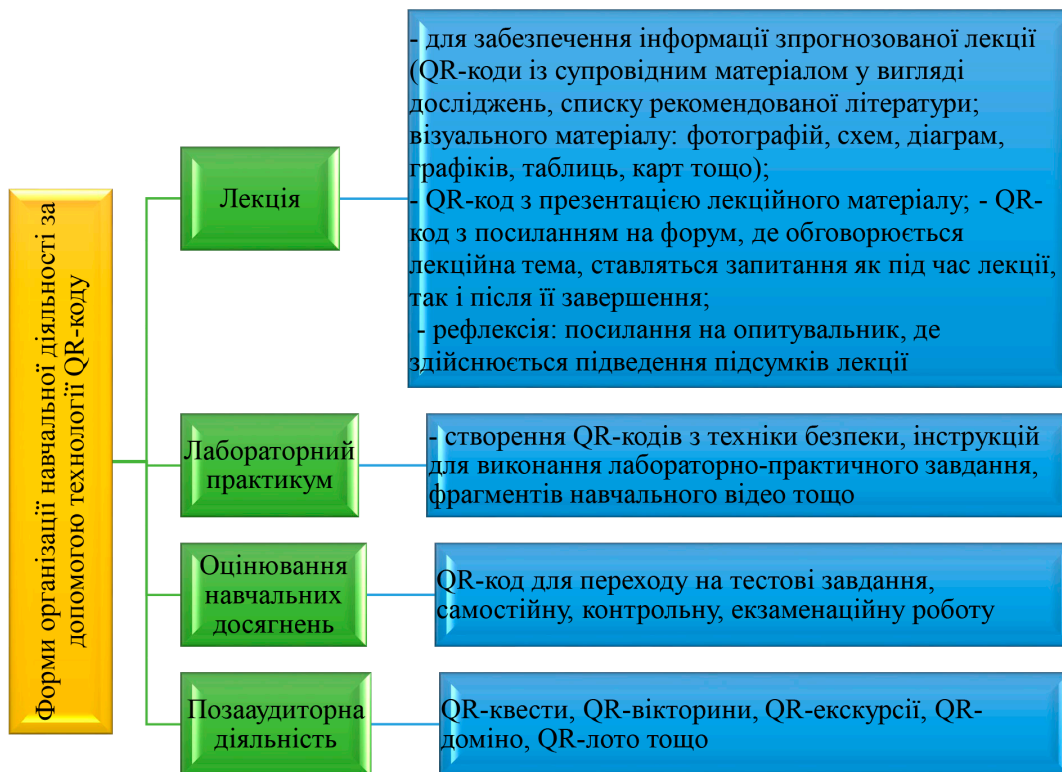
Стрімке поширення мобільного інтернету і портативних пристроїв відкрило світові велику кількість можливостей. На цьому етапі активно розвивається такий освітній тренд, як Mobile Learning – мобільне навчання. Практика показала, що мобільні пристрої і додатки легко вбудовуються в процес навчання. Не підлягає сумніву той факт, що учень XXI століття прогресивний і має доступ до будь-якої інформації світових джерел за допомогою своїх гаджетів. У зв'язку з цим набувають популярності способи спрощеного введення інформації, а саме – матричні коди [1].

QR-код (від англ. quick response – швидкий відгук) – це винайдений близько двадцяти років тому в Японії двовимірний штрих-код, який дозволяє кодувати будь-яку інформацію – текст, вебпосилання, номер телефону та багато чого іншого. QR-код візуально представлений у вигляді чорно-білого квадрату, що нагадує лабіринт. В одному QR-коді можна зашифрувати: 7089 цифр, 4296 символів (зокрема кирилицю), 1817 ієрогліфів. Код може містити будь-яку текстову комбінацію, що складається з цифр і символів [2].

Використання двовимірного штрих-коду в освітньому процесі можливе на різних етапах проведення заняття: опрацювання, пояснення, узагальнення та систематизації знань, перевірки засвоєння навчального матеріалу, оцінювання навчальних досягнень студентів тощо. Застосування таких підходів навчання дозволяє поєднувати традиційні та інтерактивні форми організації освітнього процесу.

На схемі наведено приклади основних форм організації освітнього процесу з використанням технології QR-коду.

Робота користувача з QR-кодом носить характер короткострокової взаємодії, під час якої відбувається перенаправлення на сторінку зчитування електронної інформації, яку можливо відтворити у форматі текстових, звукових чи графічних файлів. Легке розпізнавання QR-коду сканувальним пристроєм, яке дає можливість застосувати це кодування в багатьох галузях, є його основною перевагою. Для початку роботи із закодованою інформацією у вигляді QR-коду потрібно встановити безкоштовне програмне забезпечення з інтернету на мобільний пристрій із камерою. Підібрати потрібну програму, враховуючи вимоги операційної системи, яка встановлена на пристрої. Сучасні розробники гаджетів відразу вбудовують програми зчитування QR-кодів у свої пристрої. За допомогою програм сканування QR-кодів можна розпізнати різну інформацію. При генеруванні QR-коду доцільно вказати різновид інформації. Запустивши програму-сканер і навівши об'єкт камери мобільного пристрою на зображений QR-код, запускається процес його сканування з автоматичним розпізнаванням типу інформації. Визначивши тип інформації, програма починає виконання потрібних дій, залежно від того, чи потрібне для її виконання з'єднання з інтернетом, чи це будуть дії офлайн [3].

На заняттях гуманітарного циклу QR-коди доцільно використовувати для:

- забезпечення студентів роздавальним матеріалом із QR-кодами, які містять гіперпосилання на мультимедійні джерела та ресурси: відео-та аудіододатки, ілюстрації, електронні на-

вчальні видання, бібліотеки та ін. Можливим є розміщення QR-кодів на слайдах презентації;

- розміщення на обкладинках навчально-методичної літератури довідкового матеріалу, відомостей про автора, видавництво або будь-якої додаткової інформації;

- використання в системі каталогів бібліотеки освітнього закладу;

- збагачення інформаційного наповнення стендів для занять позакласного читання, аносування певного матеріалу чи запланованої події;

- розміщення плану роботи й розкладу літературних гуртків, студій, програми літературного тижня, вечора або інших позакласних заходів;

- закріплення вивченого матеріалу.

На кожному завданні можна розмістити надрукований QR-код із правильними відповідями або підказкою з алгоритмом виконання певної задачі (алгоритм виконання мовного розбору, встановлення зв'язку слів у реченні тощо) [1].

Досвідом використання QR-кодів я поділилася з колегами свого закладу освіти, і вони вже теж активно використовують цю сучасну інтерактивну технологію на заняттях як загальноосвітньої підготовки, так і фахових дисциплін. QR-коди я виводжу на екран або роздруковую на аркуші. Студенти сканують їх та отримують інформацію.

Досвід показує, що використання інтерактивного вправ сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу. Студенти цінують викладача, який застосовує інновації, на таких заняттях вони активніші. По-перше, таке навчання нагадує цікаву гру, по-друге, вправи створені таким

чином, що після їх виконання кожен може оцінити власний результат, проаналізувати помилки і виправити їх. Отже, на етапах застосування, повторення та закріплення знань варто використовувати QR-коди, що містять посилання на інтерактивні вправи різного формату.

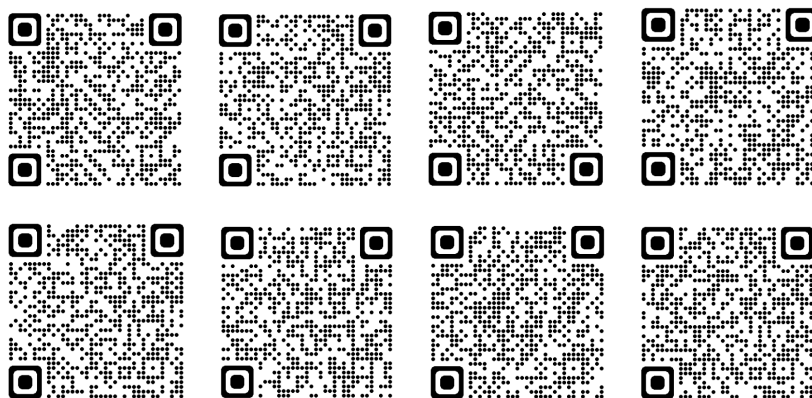
Дуже зручно використовувати для цього інтернет-сервіс мультимедійних дидактичних інтерактивних вправ LearningApps, які розроблені для формування пізнавального інтересу студентів, допоможуть швидко та у цікавій формі перевірити знання студентів, навіть на дистанційному навчанні.

Пропоную студентам перевірити свої знання, виконавши інтерактивні завдання. Кожен отримує аркуш із QR-кодами, які містять посилання на

інтерактивні вправи. Студент працює в зручному для себе темпі, за необхідності звертаючись до підручника, щоб повторити матеріал. Якщо відповідь неправильна, учні можуть самостійно, переглянувши потрібну інформацію, виправити помилку, не втрачаючи авторитет в очах однолітків і вчителя. Таким чином, завдання сприяє виробленню адекватної самооцінки, що дуже важливо для сучасних підлітків. Також можна використовувати цей метод для оцінювання. Студенти відскановують QR-код, який розміщений на дошці, і виконують завдання на швидкість.

Створюю сама такі інтерактивні вправи, а також користуюсь вже готовими на платформі LearningApps.

Приклади інтерактивних вправ

Переваги та недоліки використання QR-кодування:

ПЕРЕВАГИ:

- швидко: дозволяє отримати миттєвий доступ до закодованої інформації;
- зручно: вміщує великі об'єми відомостей у невеликому зображенні (4296 символів, а це більше, ніж 2 аркуші машинописного тексту);
- просто: розміщувати код можна на будь-якій рівній поверхні (аркуш, стіна, підлога, бетонова-не подвір'я тощо).

НЕДОЛІКИ:

- низький рівень поінформованості про технології QR-кодування;
- технічні несправності.

Отже, ми бачимо, що переваг застосування QR-кодів набагато більше, ніж недоліків. До

того ж QR-коди – екологічно чистий цифровий інструмент. Замість того, щоб роздавати учням паперовий роздатковий матеріал, ви можете використовувати QR-коди, щоб надати їм прямий та легкий доступ до навчальних матеріалів, проєктів, завдань, онлайн-ресурсів [4].

Отже, можемо стверджувати, що використання QR-кодів в освітній діяльності стимулює допитливість, інтерес студентів, активізує їх навчальну діяльність, даючи таким чином викладачу змогу використовувати нові види навчальних пошуково-пізнавальних завдань. Проведені заняття показали, що залучення технологій із використанням мобільного пристрою під час занять гуманітарного циклу додатково заохотить студентів до вивчення будь-якого предмету [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання QR-кодів в освіті [Електронний ресурс] : http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/3695/1/Using_QR_Codes_in_Education.pdf
2. <https://osvitanova.com.ua/posts/1468>
3. Методика використання QR-кодів у процесі навчання [Електронний ресурс] : <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/10899>
4. Методика використання QR-кодів на уроках української мови та літератури : доповідь / Зклад професійної (професійно-технічної) освіти «Дунайський центр професійної освіти»; уклад. Г. І. Сухова. – Ізмаїл, 2023.

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ

Інна Бондарчук, викладач
Світлана Капран, канд. пед. наук, викладач
ВСП «Київський фаховий коледж міського
господарства таврійського національного
університету імені В. І. Вернадського»

Анотація. Формування екологічної культури фахових молодших бакалаврів екологічного напрямку у ВСП «Київський фаховий коледж міського господарства Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського» пов'язане із низкою питань, зокрема й завданням екологічної освіти. Метою статті є огляд й упорядкування сформованих за визначеними критеріями основних принципів формування екологічної культури, висвітлення їх різноманітного та спільного характеру, що виступає адаптаційним чинником людини до змін умов навколишнього середовища.

Встановлено принципи формування екологічної культури, проаналізовано критерії формування сучасної екологічної підготовки фахових молодших бакалаврів у ВСП «Київський фаховий коледж міського господарства Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського».

Abstract: The formation of ecological culture of professional junior bachelors in environmental direction at VSP (separate structural unit) “Kyiv Professional College of Urban Economy of V.I. Vernadskyi Tavri National University” is connected with a number of issues, in particular, the task of environmental education. The purpose of the article is to review and organize the basic principles of the formation of ecological culture formed according to certain criteria, to highlight their heterogeneous and common nature, which acts as a human adaptation factor to changes in environmental conditions.

The principles of the formation of ecological culture have been established, the criteria for the formation of modern ecological training of professional junior bachelors at VSP “Kyiv Professional College of Urban Economy of V.I. Vernadskyi Tavra National University” have been analyzed.

Охорона природи – обов'язок кожної людини. Адже людству загрожує загибель найближчими десятиліттями, якщо воно терміново не змінить свого ставлення до природи, не змінить стилю своєї діяльності й існування, не переоцінить життєві цінності. Людству потрібна нова філософія життя, висока екологічна культура й свідомість [1].

Сучасна екологічна ситуація у світі та Україні загострюється з кожним днем. Забруднення атмосфери шкідливими викидами, тисячі тонн сміття, знищення цілих екосистем через вирубування лісів, будівництво, шкідлива радіація та випромінювання... – і це не повний перелік

тих техногенних факторів, які негативно впливають на екологію. Недарма екологічне виховання визнане одним із найважливіших пріоритетів ЮНЕСКО, Національної доктрини розвитку освіти України XXI століття.

Від успішного здійснення екологічної освіти, формування нового екологічного мислення великою мірою залежить майбутній стан природного середовища [3].

Екологічна освіта озброює людину необхідними знаннями про особливості взаємодії суспільства і природи, а екологічне виховання формує навички поведінки людини у природному середовищі. Екологічна культура як цілісна система

об'єднує екологічні знання, екологічне мислення, культуру вчинків, культуру екологічно виправданої поведінки. Остання характеризується ступенем перетворення екологічних знань, мислення, культури почуттів у щоденну норму вчинків.

Головними завданнями екологічної освіти можна вважати такі, як: засвоєння наукових знань про взаємозв'язок природи, суспільства і людської діяльності; розуміння багатогранної цінності природи для суспільства в цілому і кожної людини зокрема; оволодіння нормами правильної поведінки в природному середовищі; розвиток потреби спілкування з природою; активізація діяльності щодо охорони й поліпшення навколишнього середовища.

Крім того, завданням екологічної освіти є формування світоглядних знань про основні тенденції розвитку екологічних особливостей природокористування; розкриття наукових основ вивчення екологічних проблем згідно з положеннями міжнародної стратегії сталого розвитку; виховання почуття відповідальності за забруднення природного середовища, стан довкілля, свідомості щодо необхідності дотримання природоохоронного законодавства; розвиток системи інтелектуальних та практичних умінь і навичок; оцінювання екостанів і екоситуацій, ступеня їх напруженості, ефективності охорони природи тощо.

Екологічне навчання і виховання – це психолого-педагогічний процес, спрямований на формування у майбутніх фахівців знань наукових основ природокористування, необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації та активної життєвої позиції в галузі охорони, збереження і примноження природних ресурсів.

Екологічна культура – це складова загальноосвітньої культури, яка характеризується глибоким і узагальнювальним осмисленням важливості екологічних проблем для майбутнього розвитку людства [2].

Формування екологічної культури фахівців екологічного напрямку посідає в Україні особливе місце, здійснення якого базується на безперервній екологічній освіті, формуванні екологічних переконань, екологічного стилю мислення, практичних умінь і навичок, оволодіння основами раціонального природокористування, усвідомлення наслідків негативного впливу на природу.

Провідна роль у формуванні екологічно вихованої особистості належить закладам фахової передвищої освіти, які на основі базових знань, умінь і навичок, здобутих учнями у загальноосвітній школі, логічно продовжують напрям екологічної культури як складової національної куль-

тури.

Шлях до формування високої екологічної культури лежить через ефективну екологічну освіту та виховання, які здійснюються в процесі навчання, виховання, самоосвіти.

При цьому екологічна культура виступає для людини адаптаційним чинником до змін умов навколишнього середовища, яка ґрунтується на історичній взаємодії зі світом природи, забезпечуючи гармонійне співіснування з довкіллям, і виражається у наукових знаннях, способах практичного засвоєння моральних норм, ціннісних орієнтацій та культурних традицій [2].

Екологічна культура є складовою сучасної культури. Вона характеризується глибоким і узагальнювальним осмисленням важливості екологічних проблем для майбутнього розвитку людства.

Екологічна культура передбачає формування системи наукових знань, поглядів, переконань, нового ставлення до природи, нових стратегій і технологій гармонійної взаємодії з природою [4].

Основними принципами формування екологічної культури є міждисциплінарний підхід, який визначає місце кожної дисципліни в загальному процесі екологічної освіти, узгодження форм та методів роботи, їх постійне вдосконалення; принцип систематичності, послідовності і безперервності вивчення екологічних питань; принцип єдності інтелектуального і емоційно-вольового компонентів у вивченні і поліпшенні навколишнього середовища; принцип взаємозв'язку глобального, національного і регіонального розкриття екологічних проблем у освітньому процесі; принцип наочності, який сприяє свідомому, активному сприйманню, осмисленню і засвоєнню матеріалу, виховує спостережливості; принцип зв'язку навчання з практичною діяльністю; принцип єдності наукової і навчальної діяльності викладачів і здобувачів освіти; принцип участі здобувачів освіти у науково-дослідній роботі; принцип урахування особистих можливостей здобувачів освіти; принцип професійної спрямованості навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти; краєзнавчий принцип, принцип комплексності, принцип патріотизму [5].

Використовуючи отримані знання, фахівці екологічного напрямку повинні формувати навички з організації професійної діяльності, відзначатися високою моральністю, екологічною свідомістю і грамотністю, мати організаторські та професійні навички, необхідний інтелектуальний рівень, здатність до системного мислення.

Професійна підготовка майбутніх фахових молодших бакалаврів екологічного напрямку в

коледжі має завдання сформувати у здобувачів освіти світоглядні ціннісні орієнтації щодо природи, екологічний стиль мислення, відповідальне ставлення до природи і свого здоров'я, набуття навичок вирішення екологічних проблем та передбачення можливих негативних наслідків діяльності людини.

Тому однією з найважливіших умов забезпечення реалізації цінностей екологічної культури є високий рівень екологічної свідомості, зміст екологічних знань та постійний і безперервний процес формування зазначених якостей екологічно вихованої особистості.

Отже, в умовах загострення екологічної кризи в Україні, в умовах воєнного стану та орієнтації на природоохоронну політику і входження в загальноєвропейську світову систему екологічної безпеки надзвичайно важливу роль має відігравати ефективне екологічне виховання, екологічна освіта.

Сучасна екологічна підготовка фахових молодших бакалаврів має бути спрямована на якісне засвоєння всього обсягу теоретичних і практичних знань відповідно до програм дисциплін; самостійний аналіз і прогнозування наслідків нераціонального використання природних ресурсів; участь у проведенні екологічних експертиз; виконання розрахунків розмірів збитків, штрафів і нормативів гранично допустимих викидів і гранично допустимих скидів; виконання лабораторних аналізів хімічних, фізичних і біологічних показників природних і штучних об'єктів.

Тож, під час навчання в коледжі здобувачі освіти спеціальності «Технології захисту навколишнього середовища» отримують знання та практичні навички з оцінювання сучасних методів контролю навколишнього середовища. Проблеми охорони навколишнього середовища та моніторингу розглядаються з географічних, біологічних, правових, економічних та інших аспектів. Особливо важливе значення має екологічне обґрунтування раціонального використання природних ресурсів і умов, які базуються на уявленнях як традиційної, так і сучасної екології. Збереження людської цивілізації залежить від знань про природу та дій, спрямованих на збереження та поліпшення навколишнього природного середовища шляхом розумного втручання, а не руйнування його в процесі нераціонального використання. В таких умовах взаємодії людського

суспільства з природою людство потребує екологічних знань. Вони необхідні для того, щоб суспільство могло цілеспрямовано поліпшувати навколишнє природне середовище, зберігати єдність з природою.

Крім того, впродовж навчання у коледжі здобувачі освіти спеціальності «Технології захисту навколишнього середовища» активно беруть участь в екологічних акціях, екологічних проєктах, регіональних конкурсах, посідаючи призові місця. Так, студенти коледжу під керівництвом викладачів Сафіної О.В. та Алексахіної О.Г. гідно представили коледж у різних номінаціях на IV Всеукраїнському конкурсі екологічних проєктів серед учнівської та студентської молоді, організатором якого був Державний податковий університет. Призові місця посіли роботи студентів Алексєєва Нікити, Харсіки Оксани, Шкрєбєня Сергія, Яновича Даниїла, Михайлова Андрія, Березинець Софії. Команда коледжу посіла III місце у міському конкурсі творчих робіт «Екологічні проблеми людства: шляхи подолання» з темою «Проблема війни та миру».

А після закінчення коледжу здобувачі освіти спеціальності «Технології захисту навколишнього середовища» відповідно до вимог освітньо-професійної програми можуть проводити спостереження за довкіллям; здійснювати аналіз виникнення екологічно небезпечних ситуацій; виконувати науково-дослідні роботи з очищення промислових стічних вод, зменшення або повної ліквідації технологічних відходів, раціонального використання земельних і водних ресурсів; оцінювати екологічні проблеми територій, наслідки дії природних та технологічних чинників на компоненти довкілля; природні, промислові екобезпеки і ризики, вплив господарської діяльності на навколишнє середовище; розробляти заходи щодо запобігання забрудненню довкілля, плани з охорони навколишнього середовища, проєкти нормативів гранично допустимих скидів, викидів; рекомендації щодо оптимального використання природних ресурсів; прогнозувати розвиток екологічної ситуації, стан атмосферного повітря, ґрунтового покриву; контролювати додержання у підрозділах підприємств законодавства, інструкцій, стандартів і нормативів з охорони навколишнього середовища, додержання технологічних режимів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білявський Г.О. Основи екології : підручник. – Київ : Либідь, 2004. – 341 с.
2. Глухова Г.Г. Аксиологічні засади формування екологічної культури студентів вищих технічних навчальних закладів. Автореф. дис. канд. пед. наук. – Київ, 2008. – 23 с.
3. Клименко М.О. Екологія людини : навч. посіб. – Рівне : УДУВГП, 2004. – 394 с.
4. Сухарев С.М., Чундак С.Ю, Сухарева О.Ю Основи екології та охорони довкілля : навч. посіб. для студентів ВНЗ. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 394 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. – Київ : Академія, 2010. – 456 с.

ЕКОЛОГІЧНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА ПРИРОДНИХ ЕКОСИСТЕМАХ УКРАЇНИ

Олена Шайтанова,
Сергій Чалий,
викладачі Дніпровського фахового
коледжу радіоелектроніки

Анотація. Конфліктна ситуація, яка склалась з 2014 року в Україні, має негативний вплив на довкілля та стан здоров'я населення. Внаслідок повномасштабного вторгнення військ російської федерації в Україну у 2022 році світ зіштовхнувся з однією з наймасштабніших екологічних катастроф. У цій статті ми розглянемо екологічні проблеми, які виникли під час війни, а також можливі кроки щодо поліпшення екологічної ситуації в цілому.

Abstract: The conflict situation that developed in Ukraine in 2014 may negatively affect the well-being and health of the population. As a result of full-scale interference in the Russian Federation in Ukraine in 2022, growth will coincide with one of the largest environmental disasters. At the moment, my latest environmental problems, which occurred during the war, can also be connected with a change in the ecological situation in general.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну завдало необоротних втрат інфраструктурі населених пунктів та природним екосистемам України.

Наразі ми не можемо оцінити вплив війни на довкілля, так як немає точної інформації. Навіть збирати точні дані зараз небезпечно, оскільки тривають бойові дії. Лише одне ми знаємо напевно: що більше йде війна, то більше вона заподіє необоротної шкоди довкіллю, і тим більше наслідків ми матимемо в майбутньому.

Якщо розглядати біосферу в цілому, то всім її компонентам завдано шкоди: атмосферному повітрю, ґрунтам, водним об'єктам та біорізноманіттю рослинного та тваринного світу.

Під час вибухів хімічні сполуки, такі як: чадний газ (CO), вуглекислий газ (CO₂), водяна пара (H₂O), бурий газ (NO), закис азоту (N₂O), діоксид азоту (NO₂), формальдегід (CH₂O), пари ціанітої кислоти (HCN), азот (N₂) проходять окиснення, а продукти хімічної реакції виділяються в атмосферу. Основні з них – CO₂ та H₂O – не токсичні, але є шкідливі в контексті зміни клімату, оскільки є парниковими газами [1].

Станом на травень 2023 року у результаті бойових дій в атмосферне повітря вже потрапило

близько 1,2 мільйона тонн забруднювальних речовин, зокрема 430 тисяч тонн оксиду вуглецю, 700 тисяч тонн пилу та 40 тисяч тонн неметанових летких органічних сполук, а також значна кількість важких металів та інших шкідливих речовин.

Основним джерелом викидів є лісові та трав'яні пожежі, що виникають через бойові дії. Їхні обсяги за даними Zoї Environment Network та Регіонального східноєвропейського центру моніторингу пожеж складають відповідно 46,6 тисяч гектарів і понад 471 тисячу гектарів.

В атмосфері оксиди сірки та азоту, сполучаючись з водою, утворюють кислотні опади, які змінюють рН ґрунту та спричиняють шкоду рослинам, а також закислюють водойми. Кислотні опади мають негативний вплив не тільки на тварин, але і на людей, впливаючи на стан слизових тканин та органів дихання.

Не оминули агресії і водні екосистеми. Портова інфраструктура вздовж українського узбережжя, а також кораблі на якірних стоянках, призводять до забруднення вод і поширення отруйних речовин.

Нафтопродукти, які потрапляють у водні екосистеми, згубно впливають на морські біогеоценози. Вони формують плівку на поверхні води, яка не пропускає сонячну енергію, порушує обмін теплом, вологою і газами між морем та атмосферою. Усі компоненти нафти токсичні для морського біорізноманіття організмів.

Не лише водні екосистеми забруднюють нафтопродукти, ґрунти не виключення. Забруднення ґрунтів паливомасливими матеріалами та іншими нафтопродуктами відбувається унаслідок руху та пошкоджень сухопутної військової техніки. У ґрунтах, просочених паливомасливими матеріалами, знижується водопроникність, витісняється кисень, порушуються біохімічні та мікробіологічні процеси. Внаслідок цього погіршується водний, повітряний режими та кругообіг поживних речовин, порушується кореневе живлення рослин, гальмується їх ріст і розвиток, що спричиняє їх загибель [1].

Металеві уламки снарядів, що потрапляють у довкілля, також не є безпечними та цілковито інертними. Чавун із домішками сталі є найпоширенішим матеріалом для виробництва оболонки боєприпасів та містить у своєму складі не тільки стандартні залізо та вуглець, а й сірку та мідь. Ці речовини потрапляють до ґрунту і можуть мігрувати до ґрунтових вод і в результаті – до харчових ланцюгів, впливаючи і на тварин, і на людей.

У менших масштабах (але з більшою різноманітністю впливів) джерелом забруднення є також згорілі танки, транспортні засоби, збиті літаки та інші залишки бойових дій [1].

На додаток до шкоди, завданої війною, конфлікт, що триває, також перешкоджає зусиллям, спрямованим на вирішення екологічних проблем у регіонах. Відсутність стабільності та безпеки ускладнила доступ екологічних організацій до територій, які потребують уваги, а обмежені ресурси, доступні для захисту довкілля, були переорієнтовані на інші потреби.

Ще одна проблема – заміновані території.

Мінування природних ландшафтів і сільськогосподарських земель становить серйозну загрозу для життя й здоров'я громадян, формує цілий спектр екологічних загроз для основних складників довкілля включно зі станом та рівнем родючості ґрунтів, рослин, екосистем. Ці й інші ефекти значно посилюються через віддалені негативні наслідки впливу від продуктів розривів мін, обладнаних системами затримки детонації, та вибухових пристроїв на природних об'єктах, лісових насадженнях, ґрунтах [3].

Вибухи мін призводять до істотного хімічного забруднення ґрунтів важкими металами, зокрема свинцем, стронцієм, титаном, кадмієм, ніке-

лем. У свою чергу висока концентрація важких металів і токсичних речовин, спричинена потраплянням у ґрунт вибухових речовин та їх розкладанням, робить ґрунт небезпечним, а в деяких випадках непридатним для подальшого сільськогосподарського використання. Проведення господарської діяльності на таких ґрунтах без попереднього виконання робіт із рекультивативної та відновлення становить значну загрозу, оскільки важкі метали можуть потрапити через харчові ланцюжки в організм людини [3].

На теперішній час за інформацією Державної служби України з надзвичайних ситуацій розмінування потребує близько 300 тис. км², тобто майже половина території України. Піротехнічні підрозділи ДСНС щоденно вилучають і знешкоджують від 2 до 6 тис. вибухонебезпечних предметів – удесятеро більше, ніж до російського вторгнення [3].

Незважаючи на ці виклики, в Україні докладаються певні зусилля для вирішення екологічних проблем. Міжнародні організації, такі як Програма ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), працюють над тим, щоб підтримати країну в очищенні забруднених територій та відновленні пошкоджених екосистем. Український уряд також вживає заходів для покращення захисту довкілля, зокрема ухвалює нові закони та збільшує фінансування екологічних ініціатив [2].

Важливою складовою у поліпшенні стану ґрунтів, вод та атмосферного повітря є ефективна система моніторингу стану довкілля. Вона має зафіксувати реальний обсяг завданої шкоди навколишньому середовищу, щоб в подальшому розробити найефективніші заходи щодо поліпшення стану довкілля.

Після закінчення війни відбудова країни потребуватиме значної кількості природних ресурсів. Також є ризик невиконання Україною вже поставлених кліматичних цілей, адже війна – це внесок у зміну клімату, а відновлення країни неминуче буде супроводжуватись значними викидами парникових газів.

З усього вищесказаного можна зробити висновки, що війна має руйнівний вплив на довкілля та здоров'я населення. Але ми, не зважаючи на труднощі, спричинені війною, які постали перед нами, зробимо все можливе для поліпшення екологічної ситуації та стану довкілля задля забезпечення сталого майбутнього для країни та її народу.

Список використаних джерел

МАРАФОН КРЕАТИВНОГО ДОСВІДУ: ІНСТРУМЕНТИ, ВПРАВИ ТА ПАЙФХАКИ ЗАСТОСУВАННЯ

Альона Поліщук,
заступниця директора з виховної роботи,
Аліна Черниш, викладачка
ВСП «Житомирський торговельно-економічний фаховий
коледж ДТЕУ»

Анотація. Іноземна мова як навчальний предмет має більше можливостей для створення умов культурного і особистісного становлення студентів. Для досягнення цілей навчання, намічених сучасною програмою, для розвитку комунікативної компетенції здобувачів освіти необхідно, перш за все, спілкування. Мова має бути засобом спілкування і проєктна робота надає студентам великі можливості для користування мовою з метою її вдосконалення.

Abstract: The article highlights a well-known fact that a foreign language as a subject has more opportunities to create conditions for cultural and personal development of students. In order to achieve the educational goals set by the modern program, communication is necessary, first of all, for the development of the communicative competence of students. Language should be a means of communication, and project work provides students with great opportunities to use the language in order to improve it.

Сьогодні перед освітньою системою гостро стоїть проблема активного творчого сприйняття знань, тому постає необхідність зробити освітній процес більш захоплюючим і цікавим, розкрити значення одержуваних знань і їх практичне застосування у житті. Вирішення цих завдань вимагає застосування нових педагогічних підходів і методів.

Навчання з використанням проєктної роботи – важлива практика, яка надає можливість студентам сформувати важливі навички. Контекст реального світу та складний характер методу проєктів – це спосіб для здобувачів освіти набути та застосувати компетенції ХХІ століття.

Метод проєктів пройшов стадію еволюційних змін. Народившись з ідеї вільного виховання, метод проєктів як педагогічна технологія стає інтегрованим компонентом досить розробленої та структурованої системи освіти [2]. У сучасній пе-

дагогіці проєктна діяльність набуває особливого значення. Цей вид діяльності широко застосовується у багатьох освітніх сферах та набуває усе більше прихильників останнім часом, серед яких є і викладачі іноземних мов.

Введення методу проєктів у процес вивчення іноземних мов базується на конструктивно-

му висновку, що такий засіб розвиває командну роботу, здатність вирішувати проблеми, навички словесного та невербального спілкування, навички критичного мислення учнів. Це важливі інструменти для успішності здобувачів освіти в освітньому закладі та в майбутньому.

Аудиторія для проведення занять стає не просто місцем, де можна отримати теоретичні знання обраної до вивчення мови (граматика, лексика та ін.), але й місцем, яке дозволяє студентам досліджувати різні сфери та питання, в яких використовується мова. Тобто здобувачі освіти одразу отримують можливість використати отримані знання на практиці і зрозуміти, для чого саме вони вивчають іноземну мову.

Використання проєктної роботи на заняттях іноземної мови вимагає підготовки та планування. Розробляючи навчальний план, викладачі мають вирішити, які ідеї для проєктів можуть стати важливими та цікавими. Іноді ідеї для про-

ектів з'являються в контексті навчальної програми. В іншому випадку викладачі можуть заощадити час та знайти відповідні ідеї для проєктної діяльності, вивчивши безліч ресурсів, доступних в інтернеті та в навчальних посібниках. Під час вибору теми для дослідження викладач має враховувати інтереси, потреби та досвід своїх студентів.

Заняття іноземної мови відрізняються своєю комунікативною спрямованістю і тому педагог відповідальний за створення позитивної атмосфери спілкування. Створена атмосфера має сприяти бажанню студентів досліджувати, інтерпретувати і критично аналізувати. Викладач має також простежити за послідовним і злагодженим виконанням всіх етапів роботи.

Безперечно, метод проєктів має величезну кількість переваг. Під час виконання проєктних робіт готовність більшості студентів експериментувати з іноземною мовою збільшується. Спостерігається підвищення мотивації, адже здобувачі освіти отримують право вибору, можливість самим контролювати процес і співпрацювати з іншими студентами.

Завдяки проєктній діяльності студенти засвоюють нові знання набагато швидше. Це відбувається завдяки творчому процесу

під час пошуку вирішення поставленої проблеми [2].

Заняття з іноземної мови в освітньому закладі стають територією нових можливостей для кожного студента, а заходи, які організують та успішно реалізують викладачі іноземної мови, перетворюють звичайну аудиторію на справжній освітній хаб для здобувачів освіти, двері якого відкриті для всіх охочих вивчити або поглибити свої мовні навички.

Так, наприклад, під час тематичного гурткового заняття з нагоди Дня святого Патрика викладачами коледжу проведено інтерактивний захід з англійської мови з елементами проєктного скрапбукінгу та кардмейкінгу. У ході роботи над своїми проєктами учасники активно виконували завдання, метою яких було поєднання вивчення англійської мови та цікавих фактів про День святого Патрика. Також в рамках заняття студенти презентували власні творіння в техніці скрапбу-

кінгу та кардмейкінгу.

Під час заняття студенти продемонстрували високий рівень знань культури та традицій ірландців. Переможці онлайн-гри Kahoot отримали сертифікати. А справжні щасливчики – солодкі подарунки! Учасники заходу отримали велику кількість яскравих вражень та позитивних емоцій, отримали нові знання.

З метою формування соціокультурних компетенцій студентів, виховання толерантного ставлення до традицій і звичаїв народів англomовних країн, у коледжі традиційно відбуваються заходи до Дня подяки та Хелловіну. Викладачами іноземної мови проводяться інтерактивні бінарні заняття з елементами проєктної роботи у рамках вивчення дисциплін «Іноземна мова» та «Технологія приготування їжі». Усі присутні мають змогу зазирнути в історію виникнення свята, ознайомитися з особливостями його святкування, а також поласувати традиційними стравами Дня подяки – фаршированою індичкою, картоплею, овочами, журавлиним соусом і гарбузовим пирогом під час святкового ярмарку, у ході підготовки до якого студенти практично і творчо застосовують набуті знання, а також розвивають комунікативну компетенцію, узагальнюють та систематизують засвоєні знання шляхом застосування інтерактивних методів і технологій, елементів проєктної

роботи.

Розвивати комунікативну компетенцію, логічне мислення, креативні здібності; формувати навички проєктної роботи, уміння вести дискусію та аргументовано доводити власну точку зору, стимулювати пізнавальну та творчу активність викладачам іноземної мови вдається на інтегрованих інтерактивних заняттях, наприклад, на розважально-пізнавальному батлі «Halloween Party» з елементами лінгвокраїнознавства та практичним відпрацюванням здобутих навичок студентами-технологами під час тематичного ярмарку з нагоди

Хелловіну. Такі заняття, безумовно, сприяють удосконаленню мовленнєвої компетенції здобувачів фахової передвищої освіти.

Виходячи з практики, метод проєктів є методом навчання, що підкреслює освітні можливості, які є міждисциплінарними, орієнтованими на здобувачів освіти, спільними й інтегрованими із реальними проблемами і практиками [1].

Проєктна робота сприяє не тільки інтелектуальному розвитку, а і покращенню соціальних навичок. Робота в проєктах допомагає студентам зрозуміти, що робота в команді тягне за собою певні зобов'язання. Студенти розвивають навички вирішення конфліктів і вчать бути відповідальними щодо ролей, покладених на них [3]. Найголовніше, що всі здобувачі освіти, незалежно від рівня володіння мовою або інтенсивності мотивації, розвивають свої кооперативні навички.

Проєктна діяльність дозволяє педагогу освоювати процедуру проєктування своєї власної діяльності; організувати її на рефлексивній основі; вирішувати кожну педагогічну задачу як унікальну; створювати умови і методично супроводжувати розвиток індивідуальних якостей здобувачів освіти; удосконалювати свої особистісно-професійні компетенції та рівень професійно-педагогічної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Effect of Project-Based Learning on Learning Motivation and Problem-Solving Ability of Vocational High School Students Project Based Learning & Student Achievement: URL: <http://www.ijiet.org/vol6/779-EP00028.pdf>

2. Задерей О.А. Метод проєктної технології та його застосування на заняттях української мови та літератури : методична вказівка. – Каховський державний агротехнічний коледж. – КДАК : 2012. URL : <https://olgazaderey.nethouse.ua/.../44364.gtm7umkh4>

3. Яковлева Т. В. Використання інноваційних технологій при вивченні англійської мови. URL : https://urok.osvita.ua/materials/edu_technology/21519/

КОНКУРС ФАХОВОЇ МАЙСТЕРНОСТІ «КРАЩИЙ ЗА ФАХОМ»

Валерія Панчоха,
викладачка
Кам'янського енергетичного фахового коледжу

Анотація. У статті розкрито суть проведення конкурсу фахової майстерності «Кращий за фахом» для здобувачів освіти II–III курсів освітньо-професійної програми Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка в рамках тижня циклової комісії електротехнічних дисциплін. Конкурс проводиться з метою підвищення рівня професійної підготовки, виявлення і розвитку творчих здібностей студентів, удосконалення організації та змісту практичного навчання під час підготовки фахових молодших бакалаврів, формування навичок роботи в команді.

Abstract: The article reveals the essence of the professional skills competition "Best by profession" for students of the II-III courses of the educational and professional program Electric power, electrical engineering and electromechanics within the framework of the week of the cyclic commission of electrical engineering disciplines. The competition is held with the aim of increasing the level of professional training, identifying and developing students' creative abilities, improving the organization and content of practical training in the preparation of professional junior bachelors, and forming teamwork skills.

Головним завданням фахівця, що працює електромонтером, є своєчасний ремонт і обслуговування електричного устаткування, пристроїв і приладів. Тому проведення конкурсу професійної майстерності в закладі освіти є першим етапом на шляху до формування освіченого, конкурентоспроможного, мобільного на ринку праці фахівця в галузі електроенергетики.

Організаційна частина:

- вітання, перевірка присутності, готовності та представлення учасників: до конкурсу залучаються по 4 представники від кожного курсу, всього учасників – 8;

- мотивація учасників конкурсу;

- представлення учасникам членів журі: до складу журі входять викладачі циклової комісії електротехнічних дисциплін і представник адміністрації коледжу;

- повідомлення учасникам про необхідність дотримання умов і правил проведення конкурсу.

Характеристика конкурсу:

- 1) конкурс складається з наступних частин:
  - жеребкування та створення двох команд;
  - конкурсу теоретичних знань із застосуванням інтерактивних засобів;
  - конкурсу практичних навичок із застосуванням інтерактивних засобів;
  - конкурсу фахової майстерності;
- 2) методом жеребкування визначається склад команд на початку конкурсу: до кожної з команд входять по два студенти кожного курсу;
- 3) перевірка та налаштування програмного забезпечення для конкурсу теоретичних знань і практичних навичок із застосуванням інтерактивних засобів;
- 4) підрахунок балів проводиться після кожної частини конкурсу (кожному члену журі видається бланк для внесення підсумків конкурсу);
- 5) час проведення кожної частини конкурсу обмежується, про що доводиться заздалегідь;
- 6) за закінченням кожної частини слідує відповідальний викладач;

ності виконання їх елементів, і часу, який затрачений на завдання.

Кількість балів, які нараховуються під час виконання завдань

- підготовка робочого місця – 5 балів;
- вибір необхідного інструмента та матеріалів – 5 балів;
- дотримання вимог безпеки – 5 балів;
- правильна послідовність виконання робіт – 5 балів;
- якість виконання робіт – 10 балів;
- працездатність схем та подовжувачів – 10 балів;

- час виконання завдань – 10 балів.

Максимальна кількість балів – 50.

Підсумки конкурсу «Кращий за фахом»

1. Перевірка та оцінювання знань і умінь учасників команд.
2. Аналіз роботи учасників проводить журі відповідно до критеріїв оцінювання.
3. Оцінювання роботи учасників в цілому та кожного учасника окремо, мотивація виставлених балів.
4. Підведення підсумків конкурсу.
5. Нагородження переможців і учасників конкурсу дипломами.

Оціночний лист конкурсу «Кращий за фахом»					
Конкурс теоретичних знань із застосуванням інтерактивних засобів		Конкурс практичних навичок із застосуванням інтерактивних засобів		Конкурс фахової майстерності	
Команда №		Команда №		Команда №	
Учасник	Бали	Учасник	Бали	Учасник	Бали
Загальна кількість балів		Загальна кількість балів		Загальна кількість балів	

Результати проведення конкурсу:

1. Сприяє розвитку наукового стилю здобувачів освіти, самоорганізації, умінню аналізувати, порівнювати, працювати в команді.
2. Формує комплексний підхід до опанування компетентностей з освітньо-професійної програми, що відображає об'єктивні зв'язки у суспільстві, виробництві, навколишньому світі.
3. Підвищує якість знань здобувачів освіти.
4. Підвищує творчий потенціал здобувачів освіти.
5. Встановлює зв'язки між поняттями і визначеннями, їх практичну спрямованість.
6. Підвищує мотивацію навчальної діяльності.
7. Сприяє опануванню і розвитку міждисциплінарних компетентностей.

СТОПІТНІ ТРАДИЦІЇ – СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Іван Демусь,
директор
Світлана Богун,
заступниця директора з виховної роботи
Бердичівського фахового коледжу
промисловості, економіки та права

Анотація. Бердичівський фаховий коледж промисловості, економіки та права – сучасний заклад із славною 120-річною історією та традиціями, який забезпечує якісну освіту та професійні перспективи своїм студентам. Стратегічною метою розвитку коледжу є збереження репутації лідера серед закладів освіти та утримання позиції сучасного, конкурентоздатного, рейтингового, освітнього центру надання послуг шляхом подальшого послідовного підвищення якості освіти та управління.

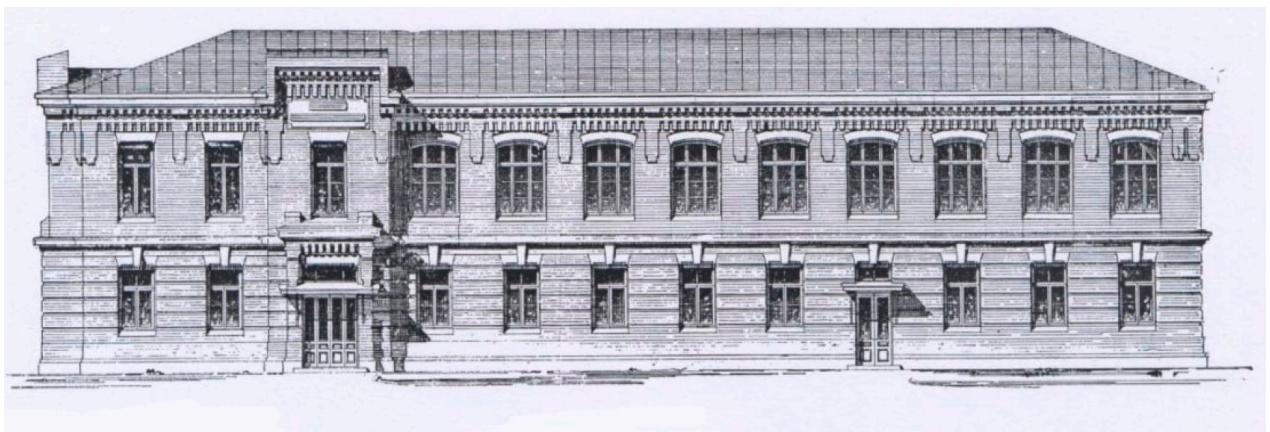
Abstract: Berdychiv Vocational College of Industry, Economics and Law is a modern institution with a glorious 120-year history and traditions that provides quality education and professional prospects to its students. The strategic goal of the college's development is to preserve the reputation of a leader among educational institutions and to maintain the position of a modern, competitive, rating, educational center providing services through further consistent improvement of the quality of education and management.

Славна 120-річна історія коледжу веде свій відлік із самого початку ХХ ст.

9 червня 1901 року Бердичівська міська управа отримала від директора народних училищ Київського навчального округу повідомлення про те, що державна нарада при Департаменті промисловості, науки та торгівлі, розглянувши подання Міністерства народної освіти, поста-

новила відкрити в місті Бердичів школу ремісничих учнів.

12 жовтня 1903 року по вулиці Житомирській, 74 у новозбудованій школі розпочалися заняття. На посаду інспектора школи було призначено Рощупкіна Василя Петровича. Учні навчалися на 2-х відділеннях (слюсарно-ковальському та столярно-токарьському) протягом трьох років.

Більшу частину часу відводили практичним заняттям, які складали 62% навчального часу. 15 червня 1908 року школі було надано право видавати учням, що закінчили курс навчання, атестат на звання підмайстра, а після трирічного виробничого стажу – атестат на звання майстра.

Перша світова війна ускладнила роботу школи, але, незважаючи на важке становище, заклад діяв і в роки війни та революції.

У 1920 р. на базі школи ремісничих учнів було створено двоєдиний навчальний заклад: професійну технічну школу та механічний технікум. Термін навчання у профшколі становив 2 роки, у технікумі – 3 роки. Було 4 майстерні: столярна, слюсарна, ливарна та кузня, у яких виготовляли селянські вози та виконували різноманітні слюсарні роботи. Для ведення підсобного господарства було виділено 50 десятин землі.

У навчальному закладі викладались математика, технічна механіка, фізика, хімія, суспільствознавство, техніка мови, українознавство, російська, українська, єврейська та німецька мови, креслення, малювання, машинознавство, обрахунок праці, гігієна, природознавство з географією. Діяло підготовче відділення.

У 1925 році навчальний заклад перетворено у трирічну механічну школу з дворічним підготовчим відділенням. Враховуючи особливості національного складу населення міста, при профшколі було створено єврейський відділ.

З ініціативи громади міста у 1927 р., враховуючи гостру потребу у кваліфікованих будівельниках, до двох існуючих спеціальностей додають будівельний відділ.

То були важкі часи, тому що населення було бідним.

Ось деякі з постанов педагогічної ради 15 червня 1925 року:

- *«Костиренко Олександрові – призначити перевіряючі іспити, тому що він довгий час лікував хворобу очей, що виникла на ґрунті недоїдання, причому, незважаючи на тяжку хворобу, неупинно брався за роботу, де виявляв завжди здібність і енергію. Рада вважає, що він без особливих зусиль зможе скласти іспити восени;*

- *Синицькому Францу – призначити іспити на осінь тому, що він у вищій мірі здібний взагалі... він пропускає заняття виключно через періодичну хворобу на ґрунті недоїдання;*

- *Шапіров Малку – залишити на другий рік як*

старанну ученицю, яка виявила неуспішність через те, що батько її деякий час був у в'язниці, а мати була хвора, і вона мусила працювати вдома по господарству».

Таких рядків досить багато. Але впадає у вічі бажання багатьох учнів учитися, незважаючи на скрутне становище, та ентузіазм і небайдужість викладацького складу.

У свідомості жителів Бердичева і околиць навчальний заклад стає престижним, вартим довіри, потрібним для дітей. Так, наприклад, восени 1929 р. року було подано 210 заяв охочих навчатись, але змогли прийняти всього 56 учнів.

22 червня 1929 року Бердичівська механічна школа була реорганізована в Бердичівський технікум хімічного машинобудування. За відгуками підприємств, де працювали випускники технікуму, рівень їх підготовки відповідав тому спеціальному замовленню, якого вимагає виробництво від молодого спеціаліста. 2 липня 1941 року всі випускники захистили дипломні проекти, а ті, що залишилися, склали перевідні іспити.

З 1941 до 1944 року технікум не працював.

З другої половини 1944 року технікум відновив свою роботу як середній спеціальний заклад освіти.

На початку 60-х рр. особливо гостро постала проблема нестачі площі для аудиторій, лабораторій, майстерень. Технікуму вже доводилося орендувати аудиторії в інших навчальних закладах. Розпочалася реалізація ідеї побудови нового приміщення.

У вересні 1964 року було перерізано святкову стрічку – і технікум розпочав життя у новому триповерховому корпусі, розрахованому на 600 учнів з 21 аудиторією. У 1970 р. завершено будівництво корпусу навчально-виробничих майстерень. 1974 року – нового 5-поверхового гуртожитку (20 кімнат на 315 осіб), що повністю вирішувало проблему влаштування іногородніх студентів. У 1978 році було споруджено ще один спортивний зал. У 1982 р. запрацювала їдальня.

У незалежній Україні. Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 24.09.1991 року №227 коледж прийнято до системи Міністерства вищої освіти України. Розпочався якісно новий етап у розвитку нашого освітнього закладу. Проголошення державної незалежності України, демократизація всіх сфер життя, абсолютно нова економічна ситуація – усе це вимагало по-новому осмислити завдання, які постали перед коледжем.

У нових умовах актуальним стало питання відкриття нових спеціальностей, потрібних суспільству. Це було непросто, адже для цього необхідні викладачі-спеціалісти, відповідна навчально-методична та матеріальна база. Але коледж сміливо береться за виконання цих завдань. У 1994 р. відкрито спеціальність „Маркетинг та комерційна діяльність” (набір здійснювався до 1999 р.). У 1995 році „Бухгалтерський облік”, 1997 р. – „Правознавство”, відроджено у новій якості „Економіку підприємства”, 1999 р. – „Програмування електронно-обчислювальної техніки та автоматизованих систем”, 2000 р. – „Фінанси”. З 1996 р. працювало відділення післядипломної освіти, яке здійснювало підготовку спеціалістів за спеціальностями „Бухгалтерський облік” та „Економіка підприємства”.

11 квітня 2000 року рішенням ДАК Міносвіти і науки України Бердичівський політехнічний коледж акредитований в цілому за статусом вищого навчального закладу I–II рівнів акредитації з видачею відповідного сертифікату.

9 березня 2000 р. з метою кращого відображення напрямів підготовки фахівців у Міністерстві освіти і науки України було підписано наказ про перейменування Бердичівського машинобудівного коледжу на Бердичівський політехнічний коледж, у 2008 р. наказом Міністерства освіти і науки України №528 – на Державний вищий навчальний заклад «Бердичівський коледж промисловості, економіки та права», а в 2020 р. Наказом №191 – на «Бердичівський фаховий коледж промисловості, економіки та права».

Продовжуючи славні традиції минулого, коледж здійснює підготовку висококваліфікованих спеціалістів та патріотів України. Враховуючи потреби на ринку праці, у 2015 році в межах існуючих спеціальностей відкрито нові спеціалізації: «Ливарне виробництво чорних та кольорових металів і сплавів», «Художнє та ювелірне литво», «Технологія обробки матеріалів на верстатах і автоматичних лініях», «Сучасні комп’ютерні технології в машинобудуванні», «Хімічне і нафтове машинобудування», «Експлуатація та ремонт об-

ладнання харчових виробництв».

Для формування високого рівня професійних компетентностей студентів проводиться оновлення навчальної бази: створюються нові робочі кабінети та лабораторії, оновлюється обладнання та комп’ютерна техніка, зміцнюється та розбудовується матеріально-технічна база.

Сьогодні коледж – це сучасний освітній заклад, аудиторний фонд якого складає 45 аудиторій, оснащених сучасним обладнанням, спортивну та актову зали, музей історії, медичний пункт, майстерню, 2 бібліотеки, 3 навчальні корпуси, 2 спортивних майданчики та 1 стадіон, а також 7 комп’ютерних класів, їдальню та буфет. Студенти мають змогу проживати в комфортному сучасному гуртожитку з усіма зручностями.

Педагогічний колектив коледжу складається з 79 досвідчених викладачів, з них 53 мають вищу категорію, 3 кандидатів наук, 6 відмінників освіти. Заклад працює завдяки потужному викладацькому колективу. Це і є запорукою якісної освіти, яку здобувають студенти коледжу. Викладачі використовують передові технології навчання, мають великий досвід, допомагають студентам здобути знання та навички, необхідні для успішної кар’єри.

Викладачі та студенти є постійними учасниками наукових, методичних, практичних, краєзнавчих та інтернет-конференцій, фахових та предметних олімпіад, квестів, турнірів, конкурсів, флешмобів, форумів.

Стратегічною метою розвитку коледжу є збереження репутації лідера серед закладів освіти та утримання позиції сучасного конкурентоздатного рейтингового освітнього центру надання послуг шляхом подальшого послідовного підвищення якості освіти та управління.

Адміністративно-викладацький склад постійно працює над підтримкою свого іміджу, випускники коледжу стають студентами вищих освітніх закладів усієї України, нашими партнерами є Державний університет «Житомирська політехніка», Жи-

томирський державний університет ім. І. Франка, Поліський національний університет, Національний університет харчових технологій, Київський національний університет будівництва і архітектури, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського», Київський міжнародний університет, Київський національний торговельно-економічний університет, Національний університет «Одеська політехніка».

Виховна робота в коледжі посідає важливе місце в процесі підготовки молодих фахівців та є важливою складовою освітньо-виховного процесу. Вона сприяє всебічному розвитку студентів, формуванню у них необхідних для життя та навчання особистих і професійних якостей. Патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямів роботи закладу. Коледж має багаторічні традиції у вихованні молоді на принципах патріотизму, гідності та свободи.

Протягом років наші студенти активно беруть участь у різних заходах, демонструючи свої здібності та знання.

Сьогодні основним напрямом та завданням виховної роботи є національно-патріотичне виховання. Традиційними заходами є зустрічі з випускниками, військовими, ветеранами праці, виставки, концерти, конкурси, флешмоби, участь у загальноміських заходах, присвячених державним святкам та пам'ятним датам.

Студентська рада. Однією з важливих умов залучення студентів до громадської діяльності є студентське самоврядування. З цією метою в коледжі створено Студентську раду, головним завданням якої є виховання ініціативної, цілеспрямованої, патріотично налаштованої молоді з активною громадянською позицією. Ефективність діяльності студентської ради забезпечується співпрацею викладачів, студентів та адміністрації коледжу у вирішенні питань та проблем, які виникають під час освітнього процесу.

Студентська рада є постійно діючим органом, який активно залучає студентів до громадської та волонтерської діяльності, організовуючи благодійні ярмарки, фотовиставки та різноманітні за-

ходи на підтримку ЗСУ. У період російсько-української війни патріотичне виховання в коледжі набуло особливої актуальності. Коледж активно займається волонтерською діяльністю, адже це важливий фактор формування в студентів почуття гордості за свою країну та готовності її захищати.

У нашому закладі велика увага традиційно приділяється вихованню спортсменів, які прославляють місто Бердичів та освітній заклад на різних спортивних аренах. Серед них заслужений тренер СРСР та УРСР Лонський Віталій Олексійович – засновник школи зі стрибків у висоту. Звання майстра спорту СРСР та України у різний час здобули 34 випускники коледжу. Серед останніх випускників – учасник 29-х літніх Олімпійських ігор у Пекіні Юрій Кримаренко та учасник 31-х літніх Олімпійських ігор у Ріо-де-Жанейро Володимир Матвійчук. Спортивні традиції та славу освітнього закладу продовжують примножувати усі покоління наших студентів.

Сьогодні в освітньому закладі здійснюється підготовка фахівців за 12 освітньо-професійними програмами. Контингент становить близько 1000 студентів. У коледжі створені всі умови для розвитку та самовдосконалення, якісна система позааудиторної діяльності, яка включає спортивні секції, гуртки, клуби та участь у різноманітних заходах.

Бердичівський фаховий коледж промисловості, економіки та права – це не просто освітній заклад, це ціла епоха в історії нашого міста та країни, що забезпечує своїм студентам якісну освіту та професійні перспективи. Він є надійним стартом у кар'єрі для молодих людей, які прагнуть досягти успіху в житті.

Ми пишаємося своїми досягненнями, з оптимізмом дивимось у майбутнє і переконані, що наші випускники і надалі робитимуть свій внесок у розвиток мирної України.

Той шлях, який пройшов наш коледж за ці 120 років, – це живий літопис наполегливої, натхненної праці викладачів та студентів дорогою до визнання своєї ролі у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Марковський Б.В., Ольшевський В.С., Рембалович В.А. Бердичівський політехнічний коледж : 100 років діяльності (Історико-краєзнавчий ілюстрований нарис) за заг. ред. Г.П. Мокрицького. – Житомир : вид-во «Волинь», 2003 р. – 224 с.

ВІХИ ІСТОРІЇ ВСП «ОХТИРСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ СНАУ» 125 РОКІВ

Надія Більченко, Наталія Чикалова,
Інна Хижняк, викладачки
ВСП «Охтирський фаховий коледж СНАУ»

Анотація. Стаття розглядає надзвичайну важливість знання історії освітнього закладу як беззаперечного свідка минулого, вчителя сучасності та надійного провісника для майбутнього. Історія освітньої установи є не просто сухою послідовністю подій, а живою душею закладу, яка відображає його цінності та досягнення. Ця історія може бути прикладом для сучасних студентів, надихаючи їх досягати великих висот і прагнути до збереження цінностей, що закладені у минулому.

Постійна взаємодія з історією освітнього закладу допомагає формувати кращу майбутність, оскільки вона є важливим засобом передачі досвіду та мудрості, які допомагають освітній установі розвиватися та адаптуватися до змінного світу.

Отже, ця стаття закликає дізнаватися більше про історію свого закладу, беручи з неї історичні уроки і стратегічні настанови для забезпечення успішного майбутнього.

Abstract: The article examines the extreme importance of knowing the history of an educational institution as an indisputable witness of the past, a teacher of the present, and a reliable predictor for the future. The history of an educational institution is not just a dry sequence of events, but a living soul of the institution that reflects its values and achievements. This story can be an example for today's students, inspiring them to reach great heights and strive to preserve the values laid down in the past.

Continuous interaction with the history of an educational institution helps to shape a better future, as it is an important means of imparting experience and wisdom that help an educational institution to develop and adapt to a changing world.

Therefore, this article encourages you to learn more about the history of your institution, taking historical lessons and strategic guidance from it to ensure a successful future.

***Історія – скарбниця наших вчинків,
свідок минулого, приклад та повчання для
сьогодення, попередження
для майбутнього.***

М. Сервантес

Ця стаття присвячується історії одного з найстаріших освітніх закладів міста Охтирка:

- Охтирському Олександрівському ремісничому училищу;
- Охтирським виробничим майстерням Богодухівської профтехшколи;
- Охтирській профтехнічній школі ім. Івана

Франка;

- Охтирському механічному індустріальному технікуму сільськогосподарського машинобудування;
- Охтирському технікуму механізації сільськогосподарського машинобудування;
- Охтирському технікуму механізації сільськогосподарства;
- Охтирському технікуму механізації та електрифікації сільськогосподарства;
- Охтирському державному аграрному технікуму;

- Охтирському технікуму Сумського національного аграрного університету;

- Охтирському коледжу СНАУ;

- Відокремленому структурному підрозділу «Охтирський фаховий коледж СНАУ»

1 листопада 1898 року на честь 25-річчя царювання Олександра II в Охтирці було відкрите Олександрівське ремісниче училище.

Місцем розміщення була обранена одна з головних вулиць міста – Сумська. Відповідно до *Сборника плановъ школьныхъ зданій съ приложеніемъ таблицъ, картограммы уѣзда, 4-хъ діаграммъ и снимковъ школьныхъ зданій* ділянка під будівництво училища була надана земством поряд з церквою Петра і Павла та школою поряд з Чикаловим озером. По інший бік вулиці знаходилися богадільня та земська лікарня.

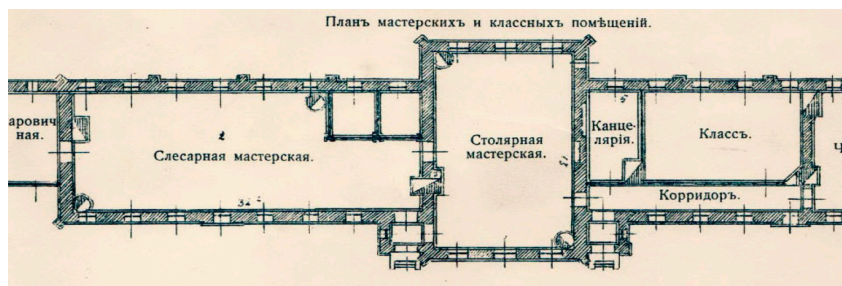
Приміщення майстерень і класів, будинок інтернату і квартир та кузня збудовані в 1902 році. Зовнішні стіни приміщення майстерень і класів – цегляні, дах вкритий залізом. Як видно із плану, в будівлі були розміщені дві класні кімнати, слюсарна та столярна майстерні, канцелярія, паровична, допоміжні приміщення. Обігрів приміщення здійснювався за допомогою голландських і утермарківських пічок. В якості палива використовувалися дрова та кам'яне вугілля.

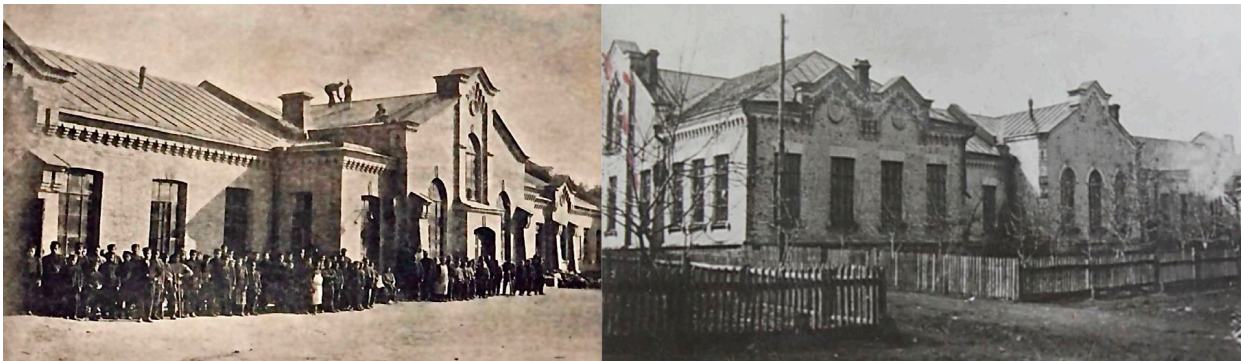
Вулиця Сумська (1907 р.)

Вид на приміщення інтернату і квартир ремісничого училища та церкви Петра і Павла (1907р.)

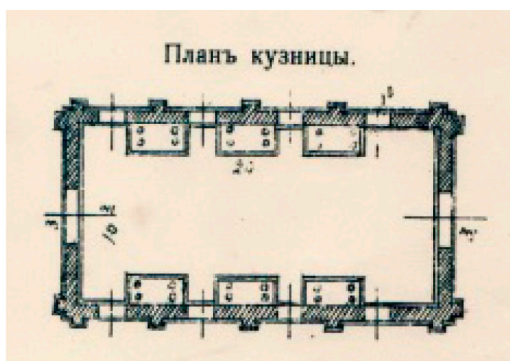

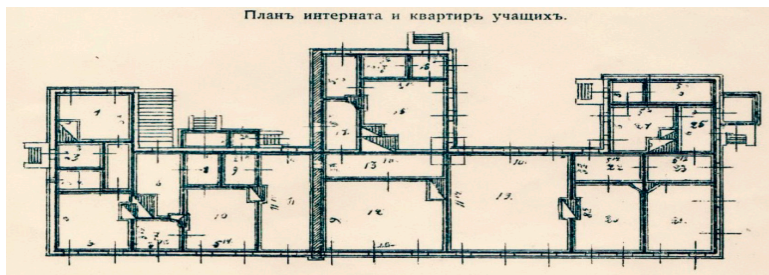
**Ремісничє училище. Будівля майстерень і класів.
Проект і будівництво Г.Б. Корнілова**

Окремою спорудою на території училища була кузня. Стіни кузні – цегляні, дах вкритий черепицею.

Споруда кузні

Будинок, призначений для інтернату і квартир, збудовано з дерева та обкладено цеглою, дах вкритий залізом.

Планъ интерната и квартиръ учащихся.

1, 2, 3, 4 и 5—квартира слесарнаго мастера, 6, 7, 8, и 10 квартира столярнаго мастера, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 и 19—интернатъ училища, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 и 27—квартира завѣдующаго училищемъ.

Будинок інтернату та квартир

Метою його діяльності було «... основательно обучать своихъ воспитаниковъ избранному ими ремеслу, а также ознакомить ихъ съ главными элементарными техническими свѣдѣніями, относящимися къ изучаемому ремеслу, а также дать имъ познания по общеобразовательнымъ предметамъ, въ предѣлѣ программы двухклассныхъ училищъ, чтобы выходящие изъ училища ученики были мастерами, настолько конечно возможно, развитыми.

Первоначально (съ 1898г. по 1905г.) училище имѣло лишь два отѣеления (курсъ въ училищѣ 4-хъ лѣтний) почему приемъ и выпуски производились только через два года».

(Із звіту Охтирського Олександрівського ремісничого училища за 1910 рік)

В училище приймали хлопчиків усіх верств населення віком від 13 до 17 років, які закінчили початкову школу. Навчались, переважно, сини селян і міщан, але були і діти дворян та чиновників. Навчання починалося з 15 серпня і закінчувалося 1 липня, причому червень обов'язково присвячувався роботі в майстернях училища. У 1905 році в училищі відкривається іще два відділення і прийом та випуск учнів здійснюється щорічно, що значно збільшує кількість учнів та покращує якість їх навчання.

«Всѣ учащiеся пользуются бесплатнымъ обученiемъ и учебными пособиями, а 32 изъ нихъ кромѣ того, бесплатно же живутъ въ интернатѣ училища, пользуясь столомъ и постельнымъ бельемъ... Пособiя отъ земства выдаются исключительно бѣднѣйшимъ уроженцамъ Ахтырскаго уѣзда и то при томъ оказывающимъ хорошия успѣхи. Всѣ ученики получаютъ по 30% изъ чистой прибыли отъ продажи ихъ издѣлiй».

(Із звіту Охтирського Олександрівського ремісничого училища за 1910 рік)

Заняття в класах проводилися з 8 до 12 години у класах, а у майстернях – з 10 до 18 години з півгодинною перервою на обід.

Прийом учнів проводився без екзаменів. Учні поступали не лише із різних міст земства та губернії, а і з різним віком та рівнем знань. Під час теоретичних занять в класах вчителі намагалися дати максимальну кількість знань, розуміючи, що вдома учні уроків не вчать. Причиною цього є важка робота в майстернях (яка давала можливість додаткового заробітку), обов'язкова робота вдома, відсутність можливості навчання (необхідно зазначити, що в інтернаті одночасно проживало від 30 до 40 учнів), а то і просто небажання навчатися.

У майстернях учні працювали по 6 годин. Роботи розподілялися відповідно до профілю навчання учня, крім того, протягом року виконувалися замовлення згідно з навчальною програмою училища, а у вільний час виготовлялися вироби для продажу.

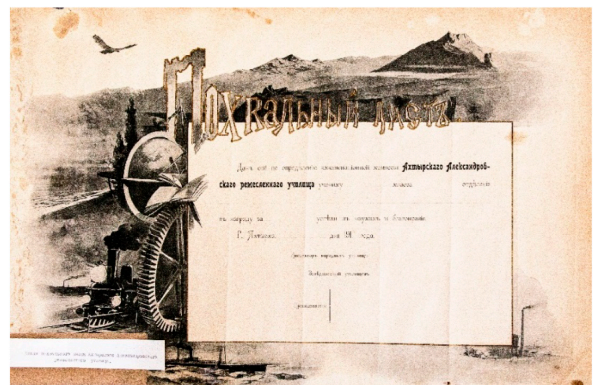
Учні 3 і 4 відділень самостійно управляли роботою локомотива, проводили його обслуговування і ремонт. Це в свою чергу підвищувало їх професійний рівень. Після закінчення ремісничого училища такі учні поступали на службу в маєтки, котрі мали парові машини, та на залізницю. Учні

столярного відділення також, крім замовлень, виготовляли вироби на продаж, в подальшому це їм надавало можливість не лише працювати по найму в артілях, а й мати власну справу.

Випускники 1905 року

Закінчуючи Охтирське Олександрійське ремісниче училище, кожен випускник повинен був виконати випускну роботу за своєю спеціальністю та надати детальний опис процесу виготовлення із зазначенням усіх основних етапів. У музеї коледжу зберігають деякі випускні роботи учнів та атестат про закінчення ремісничого училища з похвальним листом.

Похвальний лист (з архіву музею коледжу)

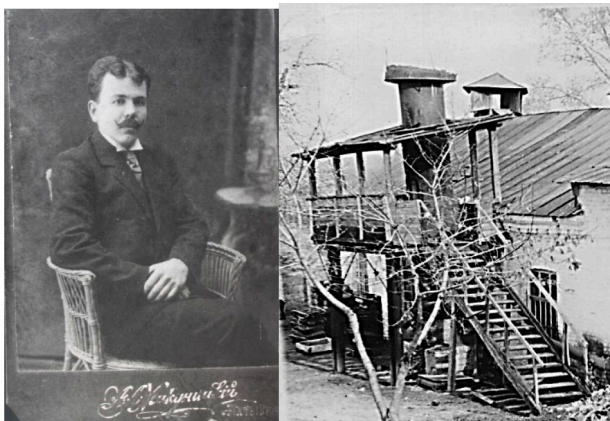
У 1908 році на посаду викладача слюсарного ремесла приймають Кужелева Митрофана Петровича (Син дворянина. Народився 03.06.1886 року в селі Чупахівка Лебединського повіту, Харківської губернії. У 1904 році закінчив курси Будильської сільської ремісничої майстерні за спеціальністю слюсарне ремесло і отримав свідоцтво про присвоєння звання сільського майстра).

А вже в 1910 році, за його ініціативою та під його керівництвом, на території ремісничого училища, була побудована вагранка. На той час це було сучасне ливарне виробництво, що давало можливість не лише навчати учнів, а й заробляти кошти на утримання училища.

У 1908 році на посаду викладача слюсарного ремесла приймають Кужелєва Митрофана Петровича (Син дворянина. Народився 03.06.1886 року в селі Чулахівка Лебединського повіту, Харківської губернії. У 1904 році закінчив курси Будильської сільської ремісничої майстерні за спеціальністю слюсарне ремесло і отримав свідоцтво про присвоєння звання сільського майстра).

А вже в 1910 році, за його ініціативою та під його керівництвом, на території ремісничого училища, була побудована **вагранка**. На той час це було сучасне ливарне виробництво, що давало можливість не лише навчати учнів, а й заробляти кошти на утримання училища.

Кужелєв М.П. Вагранка в майстерні училища (1910 р.)

У тому ж таки 1910 році Губернські земські збори виділили кошти на потреби училища.

«Къ числу неотложных нуждъ Ахтырскаго Алексанровскаго ремесленнаго училища относится устройство специального чертежнаго класса, склада для готовыхъ издѣлій, малярной мастерской и ледника... . .къ числу неотложныхъ нуждъ училища относятся также и устройство парового отопления въ зданіи мастерскихъ и классовъ»

На вирішення цих питань земська управа виділила 3500 рублів.

Роботу по переобладнанню опалення училища з пічного в парове було доручено фірмі Г.Б. Лифшиця, що вона і виконала в тому ж році. При цьому використовувався відпрацьований локомотивом пар.

Окремо треба зазначити, що з появою в місті автомобілів (в земській управі та на пошті) виникла потреба в їх постійному обслуговуванні і ремонті. Гараж для зберігання і обслуговування було збудовано на території ремісничого училища, і саме учні 3-4 відділення виконували цю роботу.

У той же час в Харківській та сусідніх губерніях швидко збільшується кількість сільськогосподар-

ських машин та обладнання серед місцевих селян та населення. Одночасно з прогресом виникла проблема з їх обслуговуванням та ремонтом, а саме відсутність майстерень і майстрів. Саме тоді, в серпні 1913 року, рішенням III з'їзду завідувачів Олександрівських ремісничих училищ, було вирішено *«цѣлесообразнымъ субсидировать ремесляныя мастерскія кустарнаго типа, которыя будутъ основаны въ Ахтырскомъ уѣздѣ, в тѣхъ мѣстахъ, гдѣ имѣются двухъ-классныя училища лицами, окончившими Ахтырское же ремесляное училище»*.

Повітова Управа в свою чергу звернулася з клопотанням комплектувати майстерні Охтирського ремісничого училища машинами з обробки дерева та металу, а також фрезерними, стругальними та довбальними станками.

Вносяться зміни і в Устав Олександрівських ремісничих училищ Харківської губернії. Чітко визначається мета училищ, умови фінансування, управління та звітність.

З 1913 року в училище приймаються переважно діти платників земських і міських податків відповідного повіту віком від 13 до 16 років за лікарським посвідченням про відповідність стану здоров'я для ремісничої роботи. Змінено час занять. Відтепер класні заняття тривають з 1 вересня по 1 травня. Робота в учбових майстернях для учнів 3 класу починається з 1 вересня по 1 серпня, 4 клас працює і навчається без канікул до 1 травня.

Прийнято перелік обов'язкових предметів: Закон Божий, технології металів і деревини, фізика з підрозділом механіки, вивчення елементів з опору матеріалів, знайомство з конструкцією сільгоспмашин, розрахунок розцінки виробів, креслення і малювання. Земство, за виникнення потреби в тих чи інших майстрах, мало право вносити зміни до переліку предметів. Обов'язково проводяться випускні екзамени відповідними викладачами в присутності членів опікунської ради. Після закінчення учні отримують свідоцтво. У травні 1912 року екстрені повітові земські збори дозволили управі влаштувати при ремісничому училищі електричну і насосну станції для освітлення і водопостачання всіх приміщень Охтирської лікарні і ремісничого училища. Існуючий паровий локомотив в 6 нормальних сил уже не відповідав потребам майстерень і вимагав, крім того, капітального ремонту. Це примусило управу придбати нафтовий двигун для електростанції в 15–16 нормальних сил. З встановленням електростанції та нафтового двигуна з'явилася можливість організувати при ремісничому училищі приватні курси по обслуговуванню двигунів внутрішнього згорання (нафтових, бензинових, спиртових), динамомашин, встановленню і експлуатації електростанцій та по

догляду за автомобілями.

У 1914 році царська Росія вступила у війну проти Австро-Угорщини та Пруссії. Так почалася Перша світова війна, яка не могла не вплинути на життя та працю мешканців Охтирки та повіту.

«Головну роль у мобілізації дрібної промисловості Харківської губернії в роки першої світової війни відіграли надзвичайні органи, що створювалися місцевими земствами. Серед них розмахом своєї діяльності виділяється Харківський губернський Комітет Всеросійського земського союзу (далі – ХГКВЗС), створений в літку 1914 року. На першому етапі війни його основним завданням було організація допомоги пораненим воїнам. Роботу по мобілізації кустарної промисловості Харківської губернії ХГКВЗС почав у червні 1915 р. Першим кроком на цьому шляху стало визначення чисельності, галузевого складу і виробничих потужностей дрібних виробників Харківської губернії, визначання саме тих із них, кого можна було б залучити для роботи на оборону. До осені 1915 р. ця робота була виконана. Виявилось, що в веденні земств Харківської губернії реально мається одна виробнича структура (по підготовці кустарів), де можна швидко організувати виконання військових замовлень. Мова йшла про Олександрівські ремісничі училища. У всіх них була необхідна технічна база: виробничі приміщення, інженерно-технічний персонал (майстри і викладачі), кваліфіковані робочі кадри (учені і випускники) і відпрацьований механізм взаємодії з земствами. Олександрівські ремісничі училища стали відігравати роль центрів кустарного виробництва військової продукції в Харківській губернії в 1914 – 1917 рр. Саме їм Відділ по заготовці військового спорядження ХГКВЗС видавав найбільші замовлення, що досягали 200000 руб. кожному училищу.

Охтирське Олександрівське ремісниче училище отримало в Відділі по заготовці військового спорядження ХГКВЗС замовлення на виготовлення 150 парних повозок, 50 двоколок і 500 штук коліс. За своїх випускників і найбільш кваліфікованих робітників всі училища подавали прохання через ХГКВЗС перед мобілізаційним відділом Головного Штабу про надання їм відстрочки від призиву на військову службу».

(Малышев А.В.. Участие земских Александровских ремесленных училищ в работе по выполнению военных заказов в 1914 – 1917 гг. // 14 Сумцовські читання: Музей і сучасність: актуальні проблеми музейної діяльності. – Харків, 2008)

Та все ж з початком бойових дій спостерігається скорочення чисельності учнів в училищі. На якість знань негативно вплинуло і те, що на військову службу були призвані майстри та вчителі.

Всі енергійно взялись до праці, і, якщо питання стосувалося воєнних потреб, не рахувались ні з роботою, ні з часом.

«...училище полностью перешло на военное положение. Все классы были заняты под военный госпиталь, а мастерские загромождены военным заказом... Это заставило учебу, предусмотренную утвержденным планом ремесленного училища, отставить на задний план, а основным занятием была внепрограммная работа по выполнению военного заказа. Но не смотря на такие условия, дирекция училища ставила перед учащимися вопрос так, что никакой скидки для сдачи экзаменов не будет. Все учащиеся со всей серьезностью относились к поставленным перед ними заданиями, как по теории, так и по практике» (із спогадів Бедакова Федора Корнійовича, учня училища 1914 р.).

«В годы первой мировой войны здесь было налажено производство легкого фронтового транспорта (двуколки) и сушка заготовка для фронта овощей» (із спогадів Митрофанова Василя Спиридоновича, учня профтехшколи 1921 р.).

Відповідно до звіту 1914 року (за 16 років свого існування) училище закінчило 172 учні. Серед них по курсу навчання із слюсарно-ковальської справи – 147 учнів, зі столярної справи – 25 учнів.

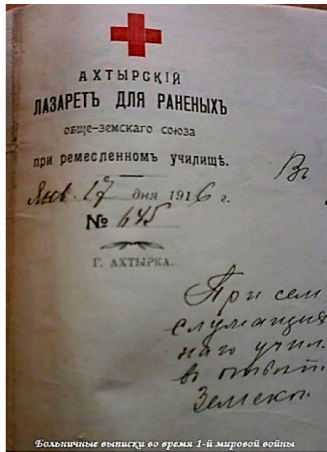
Майстри та учні, котрі були призвані на військову службу, переважно потрапили в автомобільні роти, бо мали навички ремонту та управління автомобілями. Із фронтів почали надходити поранені. Та коли їх кількість досягла таких масштабів, що неможливо було розташувати в приміщеннях земської лікарні, котра знаходилася поруч з ремісничим училищем, з 1 вересня 1915 року класні та деякі інші навчальні кімнати були зайняті під лазарети для поранених. Приміщення для класів поблизу училища не можна було знайти. Тому парти поставили в столярній майстерні, де і проводили заняття, які продовжувались до кінця навчального року. У зв'язку з такими обставинами

програма із загальноосвітніх предметів була скорочена.

«...в нашем городе – Ахтырке Земство организовало в Народном доме лазарет для раненых воинов. ...открыли лазарет в нескольких зданиях в классах ремесленного училища. Классные занятия разместили тогда в больничном дворе в недостроенном доме». (Із спогадів К.А. Коросташова)

Учителі, майстри та учні ремісничого училища не лише проводили навчання. Вони активно працювали над виконанням військових замовлень. Крім того, активно співпрацювали з Охтирським комітетом всеросійської спілки міст допомоги хворим і пораненим бійцям, котрий займався організацією і наданням допомоги військовим лазаретам, а з появою в місті біженців – наданням їм юридичної і матеріальної допомоги.

Охтирський комітет всеросійської спілки міст з допомоги хворим і пораненим бійцям

В обов'язки учителів входило відвідування лазаретів для бесід з хворими та пораненими, надання допомоги в листуванні з рідними та написання прохань у різні установи і «устные беседы и чтения с демонстрацией туманных картинок». Минав час і змінювалися настрої в суспільстві. Усе більше і більше наростало невдоволення станом військових дій, командуванням армії та станом у країні.

28 лютого 1917 року у Петербурзі було повалено самодержавство. Ця звістка швидко докотилася до Охтирки. Сприяло цьому сусідство повітового міста з промисловим Харковом та наявність залізничного сполучення з ним.

У музеї коледжу зберігається учнівський зошит, в котрому колишній викладач Охтирського ремісничого училища К.А. Коросташов залишив спогади про події лютого 1917 року. На сторінках зошита із спогадами викладача училища детально описуються події перших днів лютого перевороту в Охтирці і безпосередня участь учителів, майстрів і учнів училища в цих подіях. А саме, згадується про те, що до складу обраного на мітингу Тимчасового правління ввійшов і вчитель Олександрівського училища – Коросташов К.А.

З учнів ремісничого училища та гімназистів було організовано воєнізований загін по підтриманню порядку в місті.

Починався новий етап в історії країни, в історії міста, в історії навчального закладу.

Одночасно з обранням Тимчасової управи, 9 квітня 1917 року, делегатське зібрання, що складалося з 11 робітників, «визначило за необхідне організувати Раду в Охтирці і оголосити себе Охтирською Радою робітничих і солдатських депутатів».

У перших числах вересня 1917 року у флігелі команди трубачів 10-го Одеського уланського полку (котрий на той час розташовувався в Охтирці) відбулися термінові збори Комітету більшовиків, на яких і було прийнято рішення про створення Ревкому, до складу якого увійшли колишні учні ремісничого училища Гончаренко І.Ф., Романенко С.А., Єрмак, Доля І.М., Матяш Василь, Мороз Олександр.

У складних умовах працював педагогічний колектив училища. Війна, нестабільність політичного життя країни внесли корективи в процес навчання учнів.

Та це було лише початком вихору військових та політичних перепитів в Україні і в Охтирці зокрема. 25 жовтня (7 листопада) 1917 р. звершилася «революція». 26 жовтня 1917 р. Українська Центральна Рада засудила більшовицьке повстання в Петрограді, а 30 листопада Охтирський повітовий ревком оголосив про встановлення Радянської влади у місті та повіті. Одночасно із солдат та учнів ремісничого училища наприкінці вересня 1917 р. організовується загін самооборони. Його командиром став випускник Охтир-

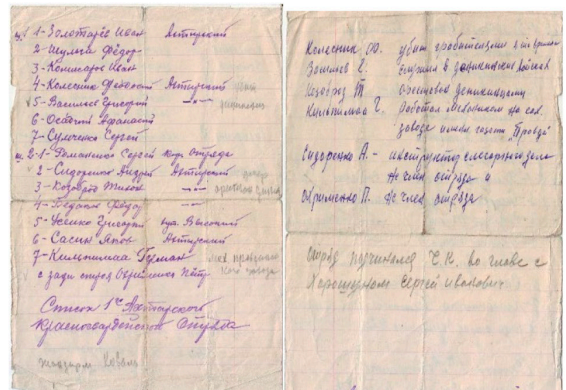

ського Олександрівського ремісничого училища Сергій Андрійович Романенко. Крім того, Романенко організує на станції Люботин будівництво бронепоезда «Більшовик». В лютому 1918 року

Учні ремісничого училища, які ввійшли до загону

до Охтирки почали підходити німецькі війська і 1 квітня більшовики залишили місто. Саме на цьому бронепоезді, командиром якого він і став, загін добровольців вирушив на фронт.

Список членів першого Охтирського загону охорони правопорядку

У музеї коледжу зберігається аркуш, на якому збережено прізвища та імена членів загону і короткі відомості про них.

Наприкінці 1917 та на початку 1918 року до Охтирки повертається інтелігенція з Петербургу, Москви, Києва. У цей час в місті панував відносний спокій, працювали магазини, кінотеатр, в театрі йшли вистави, працювали школи і проводилися заняття в ремісничому училищі. Уже навесні 1918 року територію України захоплюють австро-німецькі війська. Неспокійний це був час. За часів Української революції влада у місті змінювалась кілька разів і щоразу це супроводжувалось розстрілами і грабунками. Охтирку спершу зайняли австро-німецькі війська. Їм на зміну прийшли війська Директорії, згодом – більшовики, за ними денікінці. А ще слід зазначити, що увесь цей час на території повіту діяли як партизанські загони, котрі підтримували різні політичні напрями, так і кримінальні банди, що під час пограбувань вбивали людей, палили обійстя. Саме в цей час в Охтирці формується 1-й Охтирський Радянський полк, до складу якого ввійшли і учні ремісничого училища.

Наступний етап у житті ремісничого училища, як і розвитку освіти і науки на сході України, пов'язаний зі змінами, які відбулися після 1917 р., громадянської війни та іноземної інтервенції. У ці роки освіта і наука зазнали тяжких випробувань: голод, руйнування, епідемії важко позначилися на цих сферах життя регіону.

Країні, що ще не оговталася від жовтневого перевороту, громадянської війни, потрібні були спеціалісти в різних галузях. Та, щоб навчати, потрібно, перш за все, ліквідувати масову безграмотність.

За переписом 1913 року неписьменність у Охтирському повіті становила 76,2%. З 1916 року вперше в Охтирському повіті започатковано навчання з дорослими, де слухачі курсів могли навчитися писати, читати і рахувати в межах двадцяти. У неспокійні передреволюційні дні ремісниче училище відкрило свій пункт ліквідації неписьменності.

У навчальних кімнатах ремісничого училища запрацювали одні із перших у місті курси ліквідації безграмотності.

Випускники Охтирського ремісничого училища (1919 р.)

Після революції була створена Державна комісія з освіти, яка почала здійснювати заходи, що поклали початок перебудови системи народної освіти. Була прийнята Декларація та Положення про єдину трудову школу, в якій були розроблені основні принципи нової школи. Втім, у перші революційні роки, в умовах громадянської війни заняття в навчальних закладах відбувалися нерегулярно, часто зовсім припинялися, склад учнів був нестабільним.

Охтирське Олександрівське ремісниче училище проіснувало до 1920 року.

Наступний етап існування навчального закладу, як і освіти, і науки в цілому на сході України, пов'язаний з тими подіями, які відбувалися в країні.

З 14 по 16 квітня 1920 року відбувся Охтирський повітовий з'їзд Рад. Завідуючий відділом освіти А. Феоктистов запропонував викладати в школах виключно українською мовою. Інспектора народної освіти вирішила на базі ремісничого училища відкрити **професійно-технічну школу імені Івана Франка**.

В училищі також існувала церква, це була оригінальна споруда, яку побудували в 20 столітті. Після революції церква була закрита і на початку 30-рр. ХХ ст. знищена. До наших часів зберігається фрагмент сходів, який виступає із теперішньої огорожі коледжу.

В 1955 році на місці церкви збудували гуртожиток, а поруч з ним і навчальний корпус.

Зараз на місці церкви хочуть створити капличку для вшанування пам'яті історичного минулого.

У зв'язку з війною навчання здійснюється ускладнено. Проте все одно навчальний заклад функціонував, навіть не змінюючи назви. Продовжував готувати професійних спеціалістів, робітників та майстрів. В цей час з технікуму випускається велика кількість обдарованої та талановитої молоді.

У зв'язку з війною, технікум виготовляв снаряди та ремонтував військову техніку.

Але 1 вересня, як завжди, починався навчальний процес. Проте, коли Охтирку було окуповано, в технікумі ремонтували вже німецьку техніку.

Прошло багато часу, і вже в 1944 році замість ремісничого технікуму було засновано Охтирський технікум механізації сільського господарства. В технікумі починається плідна підготовка майбутніх фахівців, які з часом будуть працювати

на виробництвах Охтирки.

Із швидким розвитком сільського господарства, суспільство потребувало фахівців-електриків. Таким чином, в технікумі відривається нове відділення – «Електрифікація сільського господарства».

З цього моменту технікуму було надано назву Охтирський технікум механізації та електрифікації сільського господарства.

За спеціальністю «Механізація сільського господарства» з 1960 року починають готуватися висококваліфіковані кадри.

З 1970 року на відділенні відкривається ще одна спеціальність – «Керівні кадри», проте проіснувала вона недовго – 8 років. Але все багато випускників й досі займають керівні посади, здобувши таку кваліфікацію.

У 1992 році створюється нове відділення – «Експлуатація обладнання і систем газопостачання». Відкриття відділу було дуже доречним, адже в цій місцевості великі запаси нафти.

У 2001 р. було відкрито третє відділення – «Економіка підприємництва».

На території технікуму, між гуртожитком та навчальним корпусом, у 2008 році як пам'ятка історії був встановлений трактор.

В умовах незалежної України проводиться реорганізація освітньої діяльності. Колишні середні спеціальні навчальні заклади по підготовці молодших спеціалістів вливаються у склад університетів, Охтирський технікум не став винятком. Вже з 2003 року технікум стає структурною одиницею Сумського національного аграрного університету.

Сьогодні ВСП «Охтирський фаховий коледж СНАУ» сміливо дивиться у майбутнє. Коледж проводить підготовку фахівців за такими спеціальностями:

208 Агроінженерія

201 Агрономія

192 Будівництво та цивільна інженерія

076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

051 Економіка

Випускники, а їх вже більше 20 тисяч, маючи високу кваліфікацію, працюють і, сподіваємося, будуть працювати в колективах міста, району, області і всієї України.

95 РОКІВ НАВЧАЄМО МИ ПОСЕРДІЮ!

**Світлана Бондарь,
директор Кіровоградського
медичного фахового коледжу ім. Є.Й. Мухіна,
доктор філософії у галузі охорони здоров'я**

Анотація. В статті розглянуто віхи становлення Кіровоградського медичного фахового коледжу ім. Є.Й. Мухіна від Єлисаветградської медико-хірургічної школи до сучасного закладу фахової передвищої освіти, що готує фахівців для сфери охорони здоров'я. Розкрито особливості побудови системи освітньої діяльності коледжу, визначено основні здобутки та надбання закладу освіти в 95-ту річницю від дня заснування.

Abstract: The article examines the milestones of the formation of the Kirovohrad Medical College named after Y.Y. Mukhina from the Yelysavetgrad medical and surgical school to a modern institution of professional advanced education that trains specialists for the field of health care. The peculiarities of the construction of the system of educational activities of the college are revealed, the main achievements and acquisitions of the educational institution on the 95th anniversary of its foundation are determined.

Цьогорічна осінь для Кіровоградського медичного фахового коледжу ім. Є.Й. Мухіна – особлива, адже один з найкращих закладів фахової передвищої медичної освіти святкує 95 річницю від дня заснування. 95 років – з погляду пройденого шляху – небагато, а для закладу освіти – славетна історія становлення та впевненого шляху у підготовці фахівців галузі охорони здоров'я: фельдшерів, медичних сестер, акушерок, фармацевтів.

Історія медичної освіти на Кіровоградщині бере свій початок із XVIII століття, коли під час російсько-турецької війни у 1764 році була споруджена фортеця Святої Єлисавети, слобода біля якої стала містом Єлисаветград.

Зростання кількісного складу армії, збільшення чисельності міського населення, загальне епідемічне неблагополуччя в країні вимагали належного медичного забезпечення, зокрема й кадрами підготовлених працівників. Центрами, в яких готували лікарів та підлікарів, стають шпитальні школи. На той час у нашому місті діяв генеральний шпиталь на 200 ліжок, організатором якого був штаб-лікар Д.В. Волченецький (1751–1810).

Безпосереднім поштовхом до заснування медико-хірургічної школи при Єлисаветградському генеральному шпиталі стали, як уже згадувалося, потреби у медичному забезпеченні. Тому у 1787 році і була відкрита така школа, керівником якої був талановитий лікар і педагог, а згодом доктор медицини Павло Никифорович Шарой.

Перші учні медико-хірургічної школи прибули до неї з різних місць. Найбільше їх було з Київської академії та Харківського колегіуму. Крім того, в школі навчалися вихованці місцевого чоловічого пансіонату, учні з Чернігівського колегіуму, Катеринославської, Белгородської, Уманської семінарії тощо. Випускники Єлисаветградської медико-хірургічної школи спочатку одержували призначення в армійську частину, що дислокувалася на Півдні України та на Чорноморському флоті. Згодом географія їх призначення розширилася. Школа проіснувала всього 10 років, підготувавши за цей час 255 лікарів і підлікарів.

Гордістю нашого закладу є Єфрем Йосипович Мухін – основоположник анатомо-фізіологічного напрямку в медицині. Діяльність Є.Й. Мухіна багатогранна, плідна і яскрава. Вихованець Єлисаветградської медико-хірургічної школи став

видатним ученим, лікарем-патріотом, педагогом. Для нашого закладу Є.І. Мухін, ім'я якого з 1968 року гордо носить коледж, є ланкою, яка зв'язала медичну освіту краю через століття.

Історичні документи засвідчують, що кожен восьмий лікар здобув право на цю почесну професію в нашому краї. Доля подарувала Єлисаветграду славу міста, в якому народилася медична освіта, відправною точкою нашого медичного коледжу можна вважати Зінов'євську медпрофшколу, створену у 1928 році.

Під час німецько-фашистської окупації підготовка медпрацівників не проводилась. 8 січня 1944 року Кіровоград звільнено від загарбників, а з 2 березня 1944 року відновилися заняття у Кіровоградському медичному училищі, де розпочали навчання 239 осіб. У 1946 році навчалось уже 579, а в 1950 – 833 студенти.

В різні роки заклад очолювали директори: М.Є. Леонтьєв (192–1931рр.), Е.Г. Кавуновська (1931–1941рр.), К.С. Карпіна (1944 р.), Є.П. Фесенко (1944–1946 рр.), В.К. Ведута (1946–1950 рр.), Н.Ф. Одиноченко (1950–1953 рр.), Л.Л. Лементарьова (1953–1973 рр.), А.О. Біленко (1973–1975 рр.), П.В. Колечкін (1975–1997 рр.), П.І. Сидоренко (1997–2013 рр.), С.О. Бондарь (з 2013 року).

У 1970 році в училищі навчалось 976 студентів. Підготовка здійснювалась за такими спеціальностями: медсестра, фельдшер, санфельдшер, фармацевт. Протягом 1981–1988 рр. медичне училище здійснювало підготовку іноземних студентів з 18 країн, було випущено понад 200 медичних спеціалістів. У 1988 році введено нові спеціальності: акушерська справа

та лабораторна діагностика, що призвело до збільшення контингенту студентів до 1600 осіб. У 1992 році у зв'язку з насиченням кадрами медичних закладів області було припинено випуск фельдшерів-лаборантів, зубних техніків та санітарних фельдшерів.

З 1 вересня 2000 року за рішенням ДАК Міносвіти та розпорядженням голови облдержадміністрації, змінено назву й статус закладу на коледж.

Сьогодні Кіровоградський медичний фаховий коледж ім. Є. І. Мухіна – це потужний навчально-виховний комплекс, який обіймає високі позиції у вітчизняних рейтингах закладів фахової передвищої освіти. За час свого існування заклад підготував понад 45 тисяч фахівців. Медичний фаховий коледж здійснює під-

готовку за спеціальностями Лікувальна справа, Сестринська справа, Акушерська справа, Фармація. Кіровоградський медичний фаховий коледж ім. Є.І. Мухіна – це сучасний заклад фахової передвищої освіти з розвиненою матеріально-технічною та навчально-методичною базою, у якому здобувають освіту понад 800 студентів. Його інфраструктуру складають п'ять відділень: медсестринське, фельдшерсько-акушерське, фармацевтичне, відділення загальноосвітньої підготовки та відділення післядипломної освіти. Коледж активно співпрацює з закладами охорони здоров'я, де практичних навичок набувають майбутні медсестри, фельдшери, акушерки та фармацевти. Кабінети та лабораторії коледжу оснащені сучасною технікою, забезпечені фантомами, муляжами. Високий рівень освітнього процесу забезпечується завдяки сучасній навчально-лабораторній базі, складовими якої є комп'ютерні класи, інформаційний центр, відділ технічних засобів навчання, сучасна бібліотека, спортивний комплекс та актовий зал.

В закладі розроблена цілісна система реалізації концепції освітньої діяльності, реалізацію якої забезпечують 65 штатних викладачів, серед яких – заслужені працівники освіти та охорони здоров'я, доктори філософії, кандидати наук. Свій 95-річний ювілей коледж зустрічає в розквіті творчих здобутків, удосконалення й пошуку нових шляхів підвищення наукового та навчального потенціалу.

В коледжі організована діяльність восьми циклових комісій, викладачі яких забезпечують викладання дисциплін на високому методичному

рівні та спрямовують свою роботу на підвищення якості теоретичних знань, практичних умінь та навичок студентів. Викладачами коледжу підготовлено методичні рекомендації, посібники для студентів, робочі зошити, що дозволяють краще засвоїти навчальний матеріал. За останні роки видано понад 30 підручників та посібників з грифом МОН та МОЗ України.

На базі Кіровоградського медичного фахового коледжу ім. Є.І. Мухіна проводяться наукові конференції з найактуальніших проблем медичної освіти та медицини зокрема. Так, у 2022 році проведено студентську пошуково-дослідницьку конференцію з проблеми «Хвороби цивілізації: аспекти діяльності медичного працівника»; у 2023 році – Міжнародну студентську науково-практичну конференцію «Роль середнього медичного працівника в процесах діагностики, лікування та подальшої реабілітації постраждалих унаслідок воєнних дій та надзвичайних ситуацій»; Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Сучасні вектори підвищення якості медичної та фармацевтичної освіти в умовах

змішаного й дистанційного навчання». Організація такої діяльності забезпечує обмін досвідом між медичними фаховими коледжами та водночас дозволяє спрямувати вектор розвитку сучасної медичної освіти відповідно до потреб сьогодення.

Викладачі коледжу є учасниками та переможцями конкурсу педагогічної майстерності «Педагогічний ОСКАР». Так, у 2023 році в номінації «Менеджмент інноваційної діяльності закладу фахової передвищої освіти у забезпеченні підготовки конкурентоспроможного фахівця» переможцем стала методист закладу С. Бойко; у номінації «Інтерактивні робочі зошити» III місце здобула С. Кучеренко, викладач психології.

Освітні процеси в закладі відповідають сучасним запитам суспільства. Методичним кабінетом здійснюється організаційно-методичний супровід функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Педагогічний колектив КМФК ім. Є.І. Мухіна докладє максимум зусиль до найголовнішої справи – навчання й виховання майбутнього фахівця сучасної медицини.

Підготовка кваліфікованих медичних працівників відбувається в кабінетах доклінічної практики, лабораторіях, стаціонарних та поліклінічних відділеннях лікувально-профілактичних закладів міста та області й включає навчальну, виробничу та переддипломну практики. Студенти мають можливість відпрацьовувати свої практичні навички та вміння у тренажерних кабінетах на сучасних муляжах і фантомах й удосконалювати їх під час виробничих та переддипломних практик в закладах практичної охорони здоров'я. На потребу часу, в умовах російсько-української війни, медичний коледж особливу увагу приділяє підготовці медичних фахівців, які сьогодні тримають медичний фронт. В умовах сьогодення налагоджено тісну співпрацю з військовими 3 полку спеціального призначення Кіровоградської військової частини, військовою громадською організацією «Цитадель». Студенти й викладачі військово-медичної підготовки коледжу неодноразово брали участь у тренінгових семінарах «Tactical combat casualty care» за участю іноземних військових медиків.

За ініціативи студентської ради коледжу влітку 2023 році на базі КМФК ім. Є.Й. Мухіна відкрито тренінговий центр «MedHub», створений за підтримки UNICEF у рамках програми UPSHIFT, у якому студенти за підтримки викладачів-тренерів Г. Буроминської та О. Ткалич навчають наданню домедичної допомоги як собі, так й іншим.

Небайдужі студенти та викладачі медколеджу проводять безкоштовні тренінги з надання домедичної допомоги потерпілим унаслідок надзвичайних ситуацій, бойових дій, виступають із лекціями, відвідують Благовіщенський будинок для людей похилого віку, притулок «Милосердний самарянин», підтримують онкохворих дітей, збирають кошти на ЗСУ, зокрема адресно (випускникам коледжу), допомагають громадським волонтерським організаціям. Протягом 2023 року здійснено низку волонтерських акцій на допомогу захисникам України: збір продуктових наборів для відправки на деокуповані території (м. Лиман Донецької області); збір на медикаменти та прилад нічного бачення для військових 9-го окремого стрілецького батальйону м. Кропивницький; збір на зарядну станцію EcoFlow River Pro для воїнів із взводу аеророзвідки 121-ї бригади ТРО тощо.

31 травня 2023 р. волонтерський колектив студентів Кіровоградського медичного фахового коледжу ім. Є.Й. Мухіна отримав надзвичайно важливу нагороду – Почесну Грамоту Поважної ради відзнаки за професіоналізм та милосердя «Орден святого Пантелеймона».

Творчі, креативні викладачі та обдарована молодь – це про КМФК ім. Є.Й. Мухіна! Щорічно за результатами професійної та навчальної діяльності в коледжі визначаються лауреати та стипендіати іменної премії Є.Й. Мухіна. У співпраці із Фондом Костенко, який створений для вшанування пам'яті про високі людські чесноти Валентини Костенко – випускниці училища, медичної сестри, яка працювала в Кіровоградській обласній лікарні в 1975 – 1992 рр., щорічно визначаються студенти-переможці у Конкурсі на здобуття заснованої Фондом Стипендії імені Валентини Костенко.

Студенти коледжу є переможцями конкурсів, олімпіад обласного та всеукраїнського рівнів. В коледжі створено клуби та гуртки за інтересами: історичний клуб «Скіф», гурток з краєзнавства «Берегиня», мовно-літературний гурток «Дивосвіт», організовано заняття у студіях вокального мистецтва та хореографії. Про високий рівень художньої самодіяльності свідчать численні відзнаки, подяки та грамоти. Національно-патріотичне виховання реалізується в ході проведення заходів, флешмобів, челенджів «Україна – єдина!», «Вклонімося тобі, герою!», «Приречені на перемогу», «Слава козацька не вмере, не загине!». Відродженню народних традицій сприяють

заходи «Обереги моєї родини», «Андріївські вечорниці», «Великодні передзвони», «Душа моя, Масляна». В коледжі облаштовано етнопростір «Ой роде наш красний», у якому студентами та працівниками коледжу зібрано експонати, що демонструють побут, звичаї та обряди нашого народу.

КМФК ім. Є.Й. Мухіна шанує традиції медичної освіти на Кіровоградщині. В музеї коледжу студенти можуть ознайомитися не тільки з розвитком медицини на Кіровоградщині, а й побачити майже столітню історію одного з найстарших закладів медичної освіти України.

Гордістю коледжу є його випускники, серед яких чимало учених та громадських діячів, керівників установ охорони здоров'я. Ми пишаємося кожним, хто залишився в професії та все життя віддав служінню благородній справі допомоги людям.

95 років навчаємо милосердю! Щирі слова привітання лунали в цей день від представників Кіровоградської обласної військової адміністрації, Кіровоградської обласної ради, департаментів охорони здоров'я, освіти і науки Кіровоградської обласної військової адміністрації, обкому профспілок працівників охорони здоров'я, які високо оцінили роботу закладу та побажали колективу нових здобутків та звершень. Зі сцени лунали численні вітання від керівників лікувальних закладів, які відзначили високий рівень підготовки студентів, що продовжують свій професійний шлях в закладах охорони здоров'я. У вітальних словах керівників закладів вищої освіти відзначена плідна співпраця з коледжем щодо формування контингенту майбутніх студентів. Про високі результати діяльності Кіровоградського медичного фахового коледжу ім. Є.Й. Мухіна свідчать численні нагороди, якими було відзначено працівників та студентів коледжу.

Під час урочистостей було організовано благодійний ярмарок, виручені кошти від якого спрямовано на потреби ЗСУ.

Робота закладу неодноразово була відзначена нагородами різних рівнів: Грамотою Верховної Ради України, Почесною грамотою Кіровоградської обласної військової адміністрації, Кіровоградської обласної ради та їх структурних підрозділів за вагомі досягнення у підготовці фахівців для медичної галузі.

Шлях довжиною в 95 – складний і тернистий, яким, здобуваючи медичну освіту, пройшло не одне покоління. Попереду – столітній ювілей закладу освіти. Отже, крокуючи назустріч столітньому ювілею, колектив викладачів і студентів Кіровоградського медичного фахового коледжу ім. Є. Й. Мухіна із впевненістю може зазначити, що 95 – це не тільки знаменна дата, а й час пошуків, визначення вектору руху до наступних звершень і перемог.

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО МИСЛЕННЯ ТА КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАУКОВО- ПОШУКОВОЇ РОБОТИ

Михайло Голубка, канд. економ. наук, викладач
Ольга Мельник, викладач
Львівського кооперативного
фахового коледжу економіки і права

Анотація. У статті висвітлено досвід роботи гуртка «Фінансист» здобувачів освіти Львівського кооперативного фахового коледжу економіки і права за ОПП «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок».

Abstract: The article highlights the work experience of the “Financier” group of students of the Lviv Cooperative Vocational College of Economics and Law under the OPP (notification of objects of taxation or objects related to taxation or through which activities are carried out) “Finance, banking, insurance and Stock Market”.

Останніми роками наша Україна переживає складний період свого розвитку – Covid-19, а на сьогоднішній день, це війна.

В умовах війни важливого значення набувають питання створення комфортного та безпечного освітнього середовища для здобувачів освіти та продовження освітнього процесу в освітніх закладах в тих регіонах України, де бойові дії ведуться не так інтенсивно.

І під час війни, і після її завершення головним завданням освітнього закладу є і буде забезпечення якості освіти. Тому цілком закономірним є продовження проведення наукових досліджень (науково-дослідних, пошукових робіт) та втілення їх результатів у практичну роботу, впровадження інноваційних технологій, забезпечення закладів освіти новими засобами навчання, науково-методичною та навчальною літературою, використання освітніх онлайн-платформ, доступу до інтернету та його використання у своїх дослідженнях.

Як бачимо, незважаючи на складні умови, в яких знаходиться наша країна сьогодні, інноваційна та дослідно-експериментальна діяльність в системі освіти продовжується, можливо, не на такому рівні, як хотілось би, а її результатом є нове педагогічне мислення, пошук нових педаго-

гічних ідей, форм навчання та моделей організації освітнього процесу в закладі фахової передвищої освіти і головне – створення безпечного для життя та здоров'я середовища для здобувача освіти.

Прикладом може слугувати гурток «Фінансист», який діє при циклової комісії обліку та фінансово-економічної діяльності у Львівському кооперативному фаховому коледжі економіки і права. В гуртку задіяні здобувачі освіти, які навчаються за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». Викладачі циклової комісії намагаються прищеплювати студентам любов до науки, до досліджень актуальних питань з фаху.

Науково-пошукова робота здобувачів освіти є важливим чинником при підготовці фахівців нової генерації, в сучасному складному, повному протиріч світі та потребує нових підходів, якісно іншої структури, обґрунтування філософсько-методологічних основ, котрим притаманний високий рівень культури, моральності, суспільної активності, які вміють відстояти власну позицію, наводять переконливі аргументи для обґрунтування ідеї, вміють переконати інших.

Участь здобувачів освіти у науково-пошуковій роботі полягає у тому, що ця діяльність є

одним з напрямів особистісно орієнтованого навчання, яка спрямована на розвиток аналітичних здібностей, інтелекту, пам'яті, мови, креативних здібностей, поліпшення засвоєння студентами навчального матеріалу. Впровадження науково-пошукової роботи в освітній процес дає відчутний ефект у питаннях підготовки фахових молодших бакалаврів фахової передвищої освіти, і розглядається як важливий елемент технології активного навчання, компетентностей, в якому «школа пам'яті» поступається місцем «школі мислення».

Студент здобуває навички, що знадобляться йому протягом всього життя, в яких би галузях він не працював, а саме: уміння концентруватися, цілеспрямовано і вдумливо працювати, самостійність суджень, мати багатовекторний погляд на виникаючі проблеми, постійно збагачувати власний запас знань тощо. Сучасний фахівець повинен бути прикладом для інших у реалізації національних інтересів у всіх сферах життя Українського суспільства, адже без цього неможливе успішне просування держави у напрямку європейської інтеграції.

Члени гуртка разом з керівником вибирають тематику науково-пошукової роботи, над якою їм було б цікаво працювати, і досліджують її, адже враховуючи ситуацію в країні на сьогоднішній день, тема дослідження має бути актуальною з максимальним використанням доступу до інтернету.

Для прикладу можна розглянути науково-пошукову роботу «Розвиток страхового ринку та формування системи реалізації каналів продажу страхових продуктів у регіоні під час військових дій (на прикладі Львівського регіону)».

У роботі всебічно і суттєво розкрито суть існуючих та новітніх (інноваційних) каналів продажу страхових продуктів до війни та під час війни в Україні, а саме: потрібно проаналізувати діяльність десяти страхових компаній, які займають провідні місця згідно з рейтингом Insurance TOP і досить активно функціонують на страховому ринку Львівського регіону, результати діяльності страхових компаній, що діють на страховому

ринку Львівської області, та особливості страхової діяльності та каналів продажу страхових продуктів в умовах військового стану у Львівському регіоні.

У своєму дослідженні члени гуртка «Фінансист» на основі глибокого аналізу відповідних теоретичних і практичних даних щодо діяльності страхового ринку повинні запропонувати рекомендації у додатках, своє бачення розвитку цього сегменту господарської діяльності та зробити певні висновки, що можуть бути використані страховими компаніями в після-воєнний час, адже під час післявоєнного відновлення економіки України планується залучення страховиків до забезпечення ризиків у пріоритетних напрямках розвитку економіки, зокрема у сферах будівництва, агросектору, енергетики, відновлення інфраструктури, логістики, вантажних перевезень, іпотечного кредитування, лізингових операцій, інформаційних технологій та інвестицій.

У роботі проаналізовано канали реалізації страхових продуктів до війни та особливості страхової діяльності та каналів продажу в умовах військового стану у Львівському регіоні, з'ясовуються сутнісні характеристики побудови ефективних каналів з продажу страхових продуктів у своєму регіоні (Львівщина), можливість запровадження інновацій в системі реалізації продукту страхування, для модернізації прода-

жів та зростання частки застрахованих осіб з метою забезпечення ефективної роботи страхових компаній, а також виділення їх основних класифікаційних ознак, що дозволяє проводити ефективний аналіз збутової політики та визначити основні тенденції ринку страхових послуг в регіоні.

Здобувачі освіти ознайомлюються з особливостями діяльності страхового ринку та пошуку тенденцій його розвитку, вивчають праці багатьох вітчизняних та закордонних вчених, які присвячені проблематиці вивчення й аналізу.

Метою наукової роботи є поглиблення уяви щодо сутності системи продажів страхових послуг, визначення переваг і недоліків застосування різних каналів продажу, виявлення основних факторів сприйняття страхового продукту під час побудови ефективних каналів збуту та дослідження наявних каналів збуту страхових продуктів ринку страхових послуг у Львівському регіоні з метою виявлення проблем ринку та визначення ефективних каналів збуту у перспективі.

Для досягнення поставленої мети перед здобувачами освіти поставлено наступні завдання: дослідити ринок страхових послуг Львівського регіону; провести аналіз діючих у регіоні каналів продажу страхових продуктів з обов'язкових та добровільних видів страхування; здійснити порівняльний аналіз умов страхування з основних добровільних та обов'язкових видів страхування, представлених у регіоні страхових компаній, та запропонувати нові канали продажу страхових послуг у регіоні, які будуть актуальні як під час війни, так і після її закінчення.

Визначити основні страхові продукти (з обов'язкового та добровільного страхування), які є актуальними у відповідному регіоні для споживачів-фізичних осіб; найактивніші страхові компанії з продажу страхових продуктів у відповідному регіоні з наданням порівняльного аналізу умов страхування таких страхових компаній з основних (обов'язкового та добровільного) видів страхування; принципи та умови формування вказаними страховими компаніями агентської

чи представницької мережі у відповідній області; основні сильні та слабкі сторони працюючих у відповідному регіоні страхових компаній; основні канали продажу страхових продуктів у регіоні; недоліки під час формування діючих основних каналів продажу страхових продуктів та зазначення пропозицій щодо їх усунення; шляхи удосконалення системи реалізації страхових продуктів у регіоні тощо.

Завдання наукової роботи – це побудова ефективних каналів продажу страхових продуктів у Львівському регіоні для забезпечення ефективної роботи страхової компанії. Інформаційною базою для написання наукової роботи є офіційні дані статистичних інтернет-ресурсів, офіційні сторінки страхових компаній, наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку вітчизняного страхового ринку та канали продажу страхових продуктів у Львівському регіоні. Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та система побудови ефективних каналів продажу страхових продуктів у Львівському регіоні для забезпечення ефективної роботи страхової компанії.

Під час проведення дослідження рекомендується використовувати такі методи: наукової абстракції і узагальнення, аналізу і синтезу, індукції і дедукції, спостереження і порівняння, групування, графічні методи – для ілюстрування одержаних результатів – та інші. Наукова новизна одержаних результатів повинна полягати в комплексному теоретико-методологічному дослідженні побудови ефективних каналів продажу страхових продуктів у Львівському регіоні під час воєнного стану, для забезпечення ефективної роботи страхової компанії. Тема дослідження, яка обирається колегіально, є актуальною саме тому, що ефективність діяльності страхових компаній сьогодення залежить, перш за все, від техніки просування страхових послуг до страхувальника, тобто змістовного і правильного вибору відповідних каналів продажу страхових продуктів, адже створення адекватної системи продажу страхових послуг значною мірою визначає успіх компанії на страховому ринку як країни в загальному, так і регіону зокрема.

Проведення досліджень (науково-пошукової роботи) під час навчання у коледжі покращує розвиток особистості студента, його ораторські та комунікативні здібності, сприяє ефективнішому засвоєнню знань з фахових дисциплін, дає можливість студенту реалізувати себе у науковій роботі в майбутньому, впевнено діяти для отримання нових наукових здобутків для розвитку економіки.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ГУРТКОВОЇ РОБОТИ В КОЛЕДЖАХ АГРАРНОГО НАПРЯМУ

Сергій Чернієнко,
викладач ВСП «Тулчинський фаховий коледж
ветеринарної медицини Білоцерківського
національного аграрного університету»

Анотація. У статті висвітлені основні аспекти, методика та підходи до організації гурткової роботи у коледжі аграрного напрямку на прикладі організації роботи гуртка «Акушер», що діє на базі ВСП «Тулчинський фаховий коледж ветеринарної медицини Білоцерківського НАУ».

Abstract: The article highlights the main aspects, methods and approaches to the organization of circle work in the college of agrarian direction, using the example of the organization of the work of the circle “Obstetrician”, which operates on the basis of the VSP “Tulchyn Vocational College of Veterinary Medicine of Belotserkiv State University”.

Позааудиторна робота у вигляді організації гурткових занять в коледжах аграрного напрямку важлива як для студентів, так і для викладача. Вона сприяє розвитку пізнавального інтересу, формуванню в їх свідомості основ наукового розуміння питань програми дисципліни, а також допомагає краще підготуватись до практичних занять. Крім того, гурткова робота сприяє правильному формуванню особистості майбутніх фахівців. Вона передбачає регулярне поповнення знань з усіх доступних джерел, змушує бути в курсі останніх наукових видань. А організація гурткової практичної роботи на виробництві створює додаткові можливості підвищення кваліфікації викладача, удосконалення діагностичної та терапевтичної техніки. Саме гурткова робота створює умови для ефективнішої передачі викладачами набутих знань та умінь студентам. Гурткові заняття за своїм характером суттєво відрізняються від інших форм роботи зі студентами. Вони проводяться в позааудиторний час, з відібраним складом студентів та без суворого регламенту. Важливе значення в гуртковій роботі має формування складу гуртка. Можна організувати гурток для студентів з підвищеним пізнавальним інтересом до дисципліни. Але за

такого методу відбору не завжди вдається створити групу зі студентів з вираженою здатністю до впровадження основних завдань. Як правило, в гурток можуть потрапляти здобувачі з елементарним рівнем пізнавального інтересу. Не у всіх цих студентів однаковою мірою проявляється високий рівень інтересу до знань, що вимагають активного пошуку. Член гуртка, який не має такого інтересу, не може задовольняти вимоги, які висувуються до нього. Тому в предметний гурток краще відбирати тих, у кого добре виражена здатність до точного виконання завдань, поставлених викладачем. Як цього досягти? Спеціальної методики такого відбору не існує, але спостереження показують, що вибирати студентів у гурток потрібно за тестом. Наприклад, з дисципліни «Акушерство та гінекологія тварин» таким тестом може бути виготовлення спеціальних ватних тампонів, що використовуються під час акушерсько-хірургічних втручань. Через 10–20 хв стає зрозуміло, хто із студентів і як справляється із завданням. Кращі з них встигають зробити по 2–3 тампони, які відповідають вимогам. Після такої перевірки кращим студентам пропонують вступити у гурток.

Можна використовувати і інші тести, але вони

мають відповідати таким вимогам: 1) новизна тесту для студентів; 2) мінімальна складність його рішення; 3) простота в оцінці якості роботи. На роботу в гуртку студент має дивитись не тільки як на засіб пізнання, але й як на засіб виховання. Формуючи гурткову групу з кращих студентів, потрібно пам'ятати, що обдаровані студенти не завжди можуть бути відмінниками і мати зразкову поведінку.

До занять гуртка його члени мають готуватись у звичному режимі, вчити теоретичний матеріал необов'язково. Роботу в гуртку потрібно будувати з урахуванням прояву у студентів інтересу до тої чи іншої теми та розвитку творчої особистості. Вона має базуватись переважно на практичній діяльності студентів. Кількість членів гуртка визначається вибраною тематикою та характером роботи, але не менше 15 осіб. З членів гуртка вибирають старосту для проведення організаційної роботи і редколегію – для оформлення матеріалів роботи гуртка. Редколегія також має відповідати за фото-, відеофіксацію найцікавіших моментів його роботи.

Успіх в роботі гуртка залежить насамперед від того, на скільки правильно сплановані і виконуються його заняття.

Робота науково-дослідницької тематики з подальшим висвітленням її в стінгазетах, а можливо і фахових виданнях, є важливою умовою для її проведення як з боку викладача, так і з боку студентів.

В гуртковій роботі велике значення має перспективне планування. Воно допомагає вести роботу цілеспрямовано. Перспективний план потрібно складати на п'ять років. На кожен рік необхідно підбирати 2–3 теми та розподіляти їх серед членів гуртка. При цьому потрібно дотримуватись принципу: одна тема – одній ланці студентів.

Надзвичайно важливим для подальшої роботи є складання плану дослідження з тієї чи іншої теми. Це можна доручити робити найактивнішому студенту ланки, інші члени ланки надають йому посильну допомогу. Для оптимізації складання плану потрібно дати членам гуртка приблизні плани роботи, виконані і добре оформлені попередниками. Вони мають ними користуватись для полегшення роботи.

План теми має містити:

- титульний листок, перелік питань змісту;
- обґрунтування теми, мету і завдання дослідження;
- матеріал і методику проведення дослідів;
- приблизну схему проведення дослідів;
- графік заняття з теми, методи контролю результатів дослідження;
- облік віддалених результатів проведених дослідів;
- аналіз економічної ефективності отриманих результатів;
- використану літературу (перелік використаних джерел).

Приблизні теми робіт, які можуть бути виконані студентами гуртка «Акушер»

1. Ефективність масажу яєчників у корів при персистентному жовтому тілі.
2. Ефективність різних методів оперативного відділення посліду у корів.
3. Застосування кисетного шва на статеві губи у корови при випадінні піхви до і після отелу.
4. Лабораторна діагностика тільності пробою кип'ятіння секрету шийки матки в дистильованій воді і в розчині луґу.
5. Стимуляція статевої функції у корів при гіпофункції яєчників.
6. Вплив окситоцину на серце, миготливий епітелій стравоходу жаби.
7. Вплив окситоцину на просвіт кровоносних судин ізольованого вуха корови.
8. Вплив окситоцину на запліднювальність у крільчих.
9. Вплив окситоцину на запліднювальність у корів.
10. Вплив окситоцину на ізольовану матку щурів.
11. Застосування внутрішніх введень 10–20 ОД окситоцину для повного видоювання маститної чверті.
12. Застосування новакоїнової блокади за методом Логвінова і за методом Башкирова при маститах у корів.
13. Застосування новакоїнової блокади за

Башкировим при набряку молочної залози у корів.

14. Моніторинг тривалості послідового періоду у корів різних господарств Вінницької області.

15. Ефективність внутрішнього введення 100 ОД окситоцину в 1000 мл 5% -го розчину глюкози капельним методом при недостатній родовій діяльності у корів в період виведення плоду.

16. Ефективність внутрішнього введення 100 ОД окситоцину в 1000 мл 5% -го розчину глюкози капельним методом при затримці посліду у корів.

Складання плану роботи над темами – досить відповідальне та важливе завдання для студентів. Тому деякі частини плану має складати керівник гуртка. Робота членів гуртка над темами з дисципліни «Акушерство та гінекологія тварин» є важливою і вимагає паралельного проведення занять з розвитку наукового мислення студентів, які мають озброїти їх знаннями закономірностей наукового дослідження та уберегти від довільних домислів.

Справа в тому, що основними книгами для студентів є підручники, які більше орієнтовані на студентів і менше – на дисципліну вивчення і стан науки. Це має позитивне і негативне значення.

Позитивне значення в тому, що такі підручники полегшують студентам засвоювати науку, а негативне – в тому, що спрощення наукових знань в підручниках веде до деякої втрати їх науковості, виникає протиріччя, яке може бути частково розширене під час співпраці конкретних в науці осіб з досвідченими викладачами коледжу. Потрібно розуміти, що для більшості студентів навчання в коледжі є останньою сходинкою отримання освіти. Тому для них навчальні дисципліни не повинні обмежуватися елементарними фактами та узагальненнями, а мають відтворювати головні принципи та напрями сучасної науки. Але поки що не завжди вдається займатися цими питаннями зі всіма студентами, здатність і запити студентів не однакові. Вони залежать від спадкової індивідуальності, умов домашнього і шкільного виховання. Для успішного вивчення студентами наукових проблем необхідно займатися з ними методом наукового дослідження з експериментальною роботою та заслуховуванням окремих повідомлень студентів за матеріалами журналів, спеціалізованих книг, презентацій, доповідей. Вся робота гуртка має відрізнитися від звичайного навчання повнотою та багатовекторністю.

Навчальні проблеми та завдання для викладання матеріалу методом наукового дослідження

№з/п	Проблеми	Теми завдань
1	Трактування даних.	Плодовитість тварин.
2	Трактування неповних даних.	.....
3	Помилка в дослідженнях.	Вимірювання.
4	Гнучкість замірів.	Замір маси тіла новонароджених.
5	Планування досвіду.	Підвищення плодовитості тварин гормональними препаратами.
6	Контроль дослідів.	.....
7	Випадковість в дослідженні.	Використання окситоцину при затримці посліду у корів.
8	Тренування у висуванні гіпотизи.	Лікування корів при маститах методом інтрацистеральних введень, розчинів, антибіотиків.
9	Один ефект виникає від одної причини.	Оваріоектомія у свинок.

10	Різні причини викликають один ефект.	Причини перейм і потуг
11	Послідовність в розвитку причин хвороби.	Причини маститів.
12	Механізм лінійної послідовності в зв'язках між органами.	Взаємовідношення між гіпофізом і яєчниками.
13	Механізм кругової послідовності в зв'язках між органами.	.....
14	Взаємовідношення частини і цілого.	Нервова реакція у корови при доїнні.
15	Регуляція фізіологічних процесів в	Обмін кальцію в організмі тільної корови.
16	Відновлення порушення рівноваги в організмі.	Лікування післяродового парезу.

Проводити гурткові заняття потрібно так, щоб студенти поряд з отриманими основними науковими знаннями в готовому вигляді брали участь у виведенні наукових доказів на прикладі розбору результатів окремих досліджень, отриманих завдяки їх участі в роботі предметного гуртка. Важливе значення має обговорення зі студентами шляхів, з допомогою яких здійснювалося те чи інше дослідження. Під час такого обговорення студенти, навіть якщо і не проводили деяких досліджень, починають себе відчувати учасниками цієї наукової роботи. При цьому підвищується їх інтерес до наукової роботи і створюється можливість здобуття ними досвіду дослідницької діяльності. Проблемні завдання потрібно ставити студентам так, щоб вони мали якомога більшу кількість пропусків для заповнення їх відповідями в процесі рішення проблеми. При цьому кожна проблема має бути розділена на окремі частини. Кожну частину потрібно ставити перед студентами так, щоб вони отримали деяку орієнтовну інформацію, але не рішення самої проблеми. Вирішити її мають самі студенти під керівництвом викладача.

Гурткова робота допомагає сформувати у свідомості студентів об'єктивний і свідомий погляд на науку і роботу вчених, знизити питому вагу фантастичного ставлення до науки та безпідставне недооцінення отриманих наукових даних, допомагає студентам зрозуміти, що і вони здат-

ні брати участь у вирішенні невеликих наукових проблем.

В організації гурткової роботи важливою вимогою є регулярність проведення занять. Їх потрібно проводити у визначений день і суворо за графіком. Адже вони є найпродуктивнішими та дисциплінують студентів, а нерегулярні заняття ведуть до розпаду гуртка. При цьому до кожного заняття потрібно підготувати всі необхідні матеріали та предмети особистої гігієни.

Роботою гуртка потрібно керувати як фронтально, так і індивідуально. Фронтальний метод керівництва потрібно використовувати на початкових заняттях гуртка, коли студенти засвоюють специфіку та особливості роботи над темами, методикою досліджень. Надалі потрібно працювати з кожною ланкою студентів і керувати її роботою та кожним студентом індивідуально. Кращі звіти про роботу гуртківців презентують на щорічній студентській науково-практичній конференції, попередньо їх редагують, заслуховують на гуртку, вказують на позитивні і негативні сторони.

Гурткова робота значно розширює знання студентів з дисципліни «Акушерство та гінекологія тварин», розвиває навички самостійної роботи, виховує у студентів спостережливість, уважність, об'єктивність в трактуваннях, дисциплінованість, повагу до колективної праці, бережливе ставлення до майна.

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ РОБОТИ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНОЇ СТУДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ

Ольга Чижевська, викладачка
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
ім. Маркіяна Шашкевича»

Анотація. Взаємодія педагога з дітьми пов'язана зі спілкуванням, яке проявляється у стилі поведінки, через почуття, настрої, рухи, міміку, поставлений голос, добре розвинене мовлення, природні й невимушені жести. Висока комунікативна культура визначає успішність здійснюваного освітнього процесу. У зв'язку з цим актуальним є використання елементів театральної творчості у діяльності майбутнього педагога та оволодіння певними акторськими вміннями.

У статті розглянуто специфіку роботи музично-театральної студії у фаховому педагогічному коледжі, проаналізовано особливості елементів акторської майстерності в професійній підготовці майбутнього фахівця, представлено комплекс практичних вправ акторської майстерності для студентів педагогічних закладів.

Abstract: The interaction of a teacher with children is connected with communication, which is manifested in the style of behaviour, through feelings, moods, movements, facial expressions, a well-developed voice, well-developed speech, natural and relaxed gestures. A high communication culture determines the success of the educational process. In this regard, it is important to use elements of theatrical creativity in the activities of the future teacher and master certain acting skills.

The article discusses the specifics of the music and theatre studio in a professional pedagogical college, analyses the peculiarities of the elements of acting skills in the professional training of a future specialist, and presents a set of practical exercises in acting skills for students of pedagogical institutions.

Педагог сучасного освітнього простору – це креативна, творча та інтелектуальна особистість, яка прагне до постійного саморозвитку. Що краще відчуває майбутній педагог дітей, то результативніша його професійна діяльність. Для цього майбутньому вчителю необхідно володіти цілим комплексом засобів, серед яких виокремлюється артистизм як важлива професійна якість. Ідея педагогічного артистизму у творчості вчителя розроблялася у працях І.Зязюна, Г. Лозанова, Н. Тарасевич та ін. Нові вимоги актуалізують проблему удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх учителів, сприяють

пошуку якісно нових освітніх технологій, запозиченню досвіду споріднених професій, виходячи з логіки про спільні шляхи розв'язання подібних проблем. Однією з таких технологій є використання досвіду театрального мистецтва, зокрема театральної педагогіки в освітньо-виховній роботі професійних педагогічних закладів освіти. Педагогічна та театральна діяльності близькі, але не тотожні. Артистизм – важлива професійна якість особистості, що сприяє успішній самореалізації та виконанню професійно-творчих завдань. Саме ця якість є дуже важливою серед багатьох психологічних, моральних та діяльнісних осо-

бливостей, що становлять особу майбутнього педагога. Педагогічна творчість здійснюється в умовах відкритості, публічності діяльності, отже, реакція аудиторії може стимулювати вчителя до імпровізації, розкритості творчого пошуку. Тільки педагог з якостями артистичної особистості, з багатством особистісних проявів та природністю, свободою, красою та витонченістю рішень може реалізуватись у професійній діяльності, сформувати мотиваційно-ціннісне ставлення до змісту освіти та передати досвід попередніх поколінь відповідними засобами. І все це необхідно професіоналові не лише заради створення гармонічного синтезу в мистецтві або в освіті, але й у житті в цілому.

Свою акторську майстерність студенти фахового педагогічного коледжу найактивніше проявляють на заняттях музично-театральної студії «АРТ». Під час занять учасники мають можливість навчитись керувати власним емоційно-психологічним станом, розвивати особистісні якості майбутнього педагога, фантазію, вчитись бути організованими, мислити, вільно орієнтуватися в ситуації, створюючи умови для повного творчого самовираження та самореалізації. Театральне мистецтво з його унікальними можливостями цілісного впливу на особистість виступає не тільки джерелом естетичного виховання, а й універсальним засобом творчого розвитку студента, адже це синтез багатьох мистецтв, тому головною метою гуртка є не лише підготовка до виступу на сцені, а й допомога молоді в самореалізації, розкритті творчого потенціалу, пізнанні свого внутрішнього світу, а також у формуванні та нагромадженні досвіду поведінкових навичок, розвиток музично-естетичних потреб.

Запровадження цікавих методів та форм роботи зі студентами театрального гуртка дають можливість ствердження їх у виборі майбутньої професії, допомагають розвинути їх потенціал у справжній талант. Музично-театральна студія «Арт» – це творча співпраця викладачів та студентів педагогічного коледжу у багатьох театральних постановках. Матеріал вистав, який підбирає керівник для роботи зі студентами, виховує в них моральні якості, які в подальшому формують виховану, освічену, толерантну особистість. Кінцевий результат спільної діяльності вихованців та керівника – показ вистави глядачам. В процесі відтворення театральних постановок студент знайомиться з кращими зразками української та світової драматургії. Репертуар колективу різножанровий: комедії, поетичні вистави, театральні етюди, вистави-казки, ляльковий театр, інтерактивні вистави, музично-теа-

тральні композиції.

Перше заняття – зустріч – особливе за емоційністю, тому як правило розпочинаємо з вправи «Прочистка мізків». Маса свіжих вражень, емоції виплескуються через край... А комусь некомфортно: новизна лякає, думки плутаються... Словом багато чого в голові зайвого, такого, що не дає зосередитися і розпочати продуктивну працю над собою. Тому розпочинаємо з ритуалу – веселого, але вельми ефективного:

«Розмістіться вільно по кімнаті. Потягніться. Ноги на ширині плечей. Праву долоню (пальці з'єднані, але не щільно) тримайте на віддалі 30 см від правого вуха, ліву аналогічно – від лівого. Уявіть собі, що між руками через ваші вуха-голову натягнута мотузка з різнокольорових ниток. Тепер тягніть «мотузку» туди-назад, вправо-вліво... Вичищайте, вичищайте свій мозок! Уявіть, як усе зайве вилітає з вашої голови. Тепер подивіться навколо: усі роблять те ж саме. Спробуйте налаштуватися на спільну роботу так, щоб усі тягнули мотузку в одному ритмі – вправо-вліво...». Що ми робимо? Звільняємо місце для нових знань, бо хочемо мати ясну голову, щоб наші здібності могли розвиватися абсолютно вільно. Смішна, здавалось би, вправа, але чудово налаштовує на сприйняття нового матеріалу. Ефект досягається не лише за рахунок сугестії (навіювання), але й за рахунок спільного ритму. Вправа активізує пам'ять, підвищує креативність учасників, заспокоює неврівноважених і підвищує самоповагу.

Освоєння театральних розділів (акторська майстерність, сценічна мова та сценічна пластика) проходить не окремими заняттями, а в комплексі, з поступовим переходом від одного розділу до іншого. Такий хід занять дає можливість керівникові постійно тримати увагу гуртківців на необхідному рівні і підживлювати їх інтерес до засвоєння нових знань. Тому комбіноване заняття є основною формою роботи з гуртківцями в театральному колективі.

Акторська майстерність. Акторська майстерність є насамперед роботою над собою, а це, як відомо, найскладніша робота, з якою тільки має справу людина. На цих заняттях гуртківці оволодівають різними типами поведінки, навчаються свідомо обирати й виконувати потрібні дії для досягнення мети, нести за них відповідальність, свідомо керувати своїм психічним, емоційним та фізичним станом; оволодівають технікою гри на сцені.

Наприклад:

- ◆ Я в просторі:
- імпульс (знайомство)

- ритм
- вивільняємо звіра
- хаотичне переміщення+м'яч
- ◆ Я і партнер:
- дзеркало
- "вісім"
- довіра до партнера (сценічні падіння)
- ◆ Я і команда:
- доповни мізансцену,
- гра "Баранячий ріг",
- спілкуємось тарабарщиною.

Сценічна пластика. Заняття сценічною пластикою сприяють удосконаленню психофізичного апарату студійця, розвитку акторської виразності; розвивають моторну пам'ять, ритмічність, гнучкість, витривалість, координацію рухів, уміння розкривати образ за допомогою пластичного руху.

Сценічна мова. Мова дає можливість розуміти один одного, зближуватися, розв'язувати суперечності. Займаючись у театральному гуртку, студенти перш за все оволодівають уміннями та навичками художнього читання. Читаючи літературний твір, обраний для втілення на сцені, вони ознайомлюються з мистецтвом слова.

Зразки вправ для розвитку артикуляційно-дикційного апарату:

Вправа «Усмішка»

Утримувати кілька секунд губи в усмішці, намагатися не показувати зуби.

Вправа «Хоботок»

Зімкнути губи і витягнути їх вперед.

Вправа «Парканчик»

Усміхнутись так, щоб зуби були зімкнені і трохи оголені.

Вправа «Лопаточка»

Відкрити рот і покласти широкий язик на нижню губу.

Тренувальні вправи на розвиток діафрагмально-реберного типу дихання

Вправа 1. Квітковий магазин

Вправа виконується стоячи. Уявіть собі, що ви у квітковому магазині, наповненому різноманітними квітами. Вдихніть аромати квітів, насолоджуйтесь їх запахом. При цьому контролюйте роботу діафрагми.

Вправа 2. Свічка.

Перед вами на відстані 40–50 сантиметрів стоїть запалена свічка. Спробуйте одним енергійним видихом загасити її (**ПФФФФ! ПФФФФ! ПФФФФ!**), не напружуючи при цьому м'язів шиї та плечей. Видих має бути чітко сфокусованим. Слідкуйте, щоб губи були зібрані і трохи напружені, ніби для свисту. Не витрачайте багато по-

вітря на початку видиху, бережіть частину його для останнього поштовху. А тепер "покладіть" полум'я горизонтально і притримайте його так декілька секунд. Зробили? Потім сильним поштовхом повітря загасіть свічку.

Вправа 3. Трубач (на активізацію роботи діафрагми).

Притисніть до губів мундштук уявної труби (свій кулак). Наберіть повітря і, видуваючи його (без звуку), протрубіть будь-який енергійний мотив маршової пісні. Не поспішайте, намагайтеся видувати повітря ритмічно, добираючи його в паузах. Слідкуйте, щоб вдих повітря був повним, глибоким, а видих – енергійним.

Голос. Постановка розмовного голосу.

Вправа 1. Мімози

Творче півколо розділити на дві частини. Перша група студентів повідомляє новину: "Мімози Міла мамі купила!"

Друга група студентів перепитує, сумніваючись у кожному слові:

МІМОЗИ Міла мамі купила?

МІМОЗИ Міла мамі купила!

Мімози МІЛА мамі купила?

Мімози МІЛА мамі купила!

Мімози Міла МАМІ купила?

Мімози Міла МАМІ купила!

Мімози Міла мамі КУПИЛА?

Мімози Міла мамі КУПИЛА!

Працюємо розмірено, на монотоні, інтонаційно наголошуючи виділені слова (голосом вверх).

Вправа 2. Дзвони.

Працюємо в нижньому регістрі. Підключаємо резонатори грудної клітки.

Спробуйте імітувати голосом звучання великого дзвона:

БОМ–М–М! БОМ–М–М! БОМ–М–М!БОМ–М–М! коротко вдаряючи по голосній О на зручній для вас низькій ноті і довгому гудінні на звуковій М. Слідкуйте, щоб обидва звуки не "провалювалися" назад, а звучали в передній позиції, на губах.

А тепер перекиньте звук у верхній регістр, підключивши головні резонатори. Імітуйте голосом звучання малих дзвонів, утворюючи веселий передзвін: БІМ–БІМ–БІМММ! БІМ–БІМ–БІМММ! БІМ–БІМ–БІМММ!

Звук має виникати вільно на кінчиках губів, без м'язових затисків, на зручній для вас високій ноті.

А тепер об'єднайте звучання ваших "дзвонів" у середньому регістрі ("центр" звучання вашого голосу):

БАМ – М – М! БАМ – М – М! БАМ – М – М!

Покладіть одну руку на груди, другу – на тім'яну частину, контролюючи обидва резонатори.

Дикція.

Гімнастика-тренаж для губів

Вправа 1. Волейбольна сітка. Ваші губи – волейбольна сітка, де верхня і нижня губи – краї волейбольної сітки. Куточки губів – краї її закріплення. “Розтягніть” волейбольну сітку, а тепер “зніміть сітку зі стовпів” – губи повертаються на місце. Повторити вправу 7–8 разів.

Вправа 2. Маятник. Губи зібрані “в пучок” – ваш маятник. Зуби зціплені. Годинник заведений і маятник робить ритмічні рухи “вправо-вліво”. Амплітуда і швидкість змінюються.

Гімнастика-тренаж для язика

Вправа 1. Жало. Ваш язик – жало змії. Вколите язиком палець. Один, три, п'ять разів. Посилайте язик вправо, вліво, вкладаючи його в куточки рота.

Вправа 2. Язик-трубочка. Висхідна позиція: рот напіввідкритий, язик вільно лежить на нижній щелепі. Загніть бокові краї язика до верхніх зубів, а кінчик язика висуніть на нижні зуби – утворіть трубочку. Висхідна позиція. Повторіть вправу 5–6 разів.

Гімнастика-тренаж для нижньої щелепи

Вправа 1. Яблуко. У вас у руках уявне яблуко. Кусаєте його, нижня щелепа опускається вниз і повертається на місце. Рухи повільні, язик лежить на дні ротової порожнини.

Вправа 2. Пилка. Ваша нижня щелепа – пилка. Вона повільно рухається вперед, повертається на місце, рухається назад і знову повертається па місце.

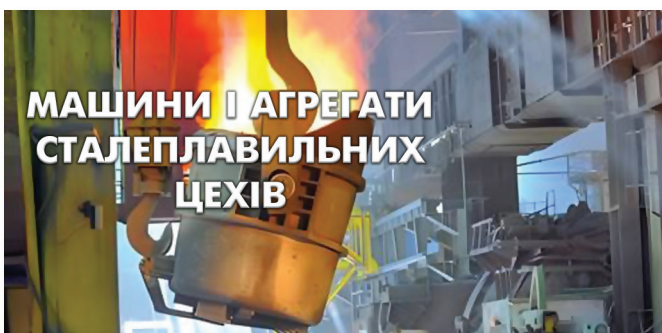
Форма проведення занять. Під час занять широко використовують різноманітні ігри, тренінги, вправи. Проводять творчі покази, на яких гуртківці демонструють свої роботи (етюди одиночні, парні, масові, музичні пародії, інсценування та ін.).

Отже, участь студентів у діяльності театрального колективу допомагає оволодіти наступними компетентностями: здатність зберігати та примножувати моральні та культурні цінності, генерувати нові ідеї (креативність), цінувати і поважати різноманітність та мультикультурність, формувати навички міжособистісної взаємодії, виявляти ініціативу, наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків. Крім того, ми вважаємо, що випускник освітнього закладу має відповідати високим моральним орієнтирам, мати естетичний смак та бути висококультурною особою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акторська майстерність : тренінг : навч.-метод. посіб. / В.А. Хім'як. – Тернопіль : ТЗОВ «Тернограф», 2014. – 96 с.
2. Барнич М. М. Майстерність актора : техніка «обману» : навч. посіб. – Вид. 2-е, виправлене та доповнене. – Київ : Вид-во Ліра-К, 2016. – 304 с.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ

Науково-методичний центр вищої та фахової передвищої освіти пропонує у вільному доступі електронний посібник «МАШИНИ І АГРЕГАТИ СТАЛЕПЛАВИЛЬНИХ ЦЕХІВ» зі спеціальності 133 «Галузеве машинобудування». У посібнику висвітлено склад обладнання сталеплавильного цеху, призначення, типи, принцип роботи та конструкцію машин і агрегатів, а також конструктивні особливості деяких з них. Теоретичні відомості електронного посібника містять інтегровані матеріали для кращого засвоєння технічного матеріалу: відеоматеріали, анімації, рисунки, таблиці, схеми і гіперпосилання на інтернет-джерела. У кожній темі наведено контрольні питання з гіперпосиланнями на відповідний матеріал теоретичних відомостей, що дає можливість здобувачам освіти самостійно перевірити рівень засвоєння знань.

<https://cutt.ly/dwS6WQ6m>

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ КОЛЕДЖУ – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР СУСПІЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДІ (1869-2019)

Інна Волотівська,
канд. пед. наук,
заступниця директора з виховної роботи
Коростишівського педагогічного фахового коледжу
імені І.Я.Франка Житомирської обласної ради

Анотація. У статті розкрито роль музею освітнього закладу та презентовано експозиції музею Коростишівського педагогічного фахового коледжу.

Abstract: The article deals with a museum and its role in the life of an educational institution. The informational exhibits of Korostyshiv Teachers' Training College are also presented.

Народ, який не вивчає свого минулого, приречений на забуття.

На сучасному етапі розвитку суспільства роль музеїв надзвичайно велика, оскільки це важливий фактор суспільної активності молоді, він дає можливість багато бачити власними очима, і це робить його потужним засобом переконання.

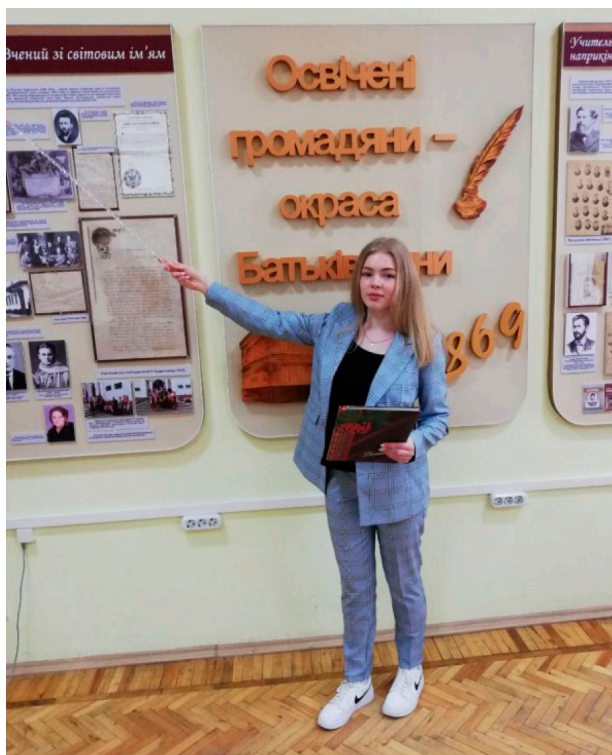
Тих, хто любить свою історію, хто хоче поринути в давнину і доторкнутися до подій минулого нашого закладу, чекає у себе музей історії Коростишівського педагогічного фахового коледжу імені І. Я. Франка Житомирської обласної ради, створений у 2019 році та удосконалений стараннями педагогічного та студентського колективів.

Сьогоднішній вік нашого закладу – 154 роки від часу заснування, помножений на долю кожного, кому він став рідною альма-матер!

Коростишівський педагогічний фаховий коледж імені І. Я. Франка – найстаріший освітній заклад Житомирщини, перший осередок із підготовки вчителів на теренах нашої області та країни. Історія коледжу бере початок із далекого 1869 року. Закладу судилося стати потужною кузницею педагогічних кадрів, складовою розвитку інтелектуального потенціалу української нації.

Сьогодні коледж – престижний заклад освіти, у якому готують учителів нової формації – конкурентоспроможних фахівців, національно свідомих громадян України.

За півторавікову історію заклад довів, що здатен іти вперед навіть у найскладніші часи. Це був шлях наполегливої праці, активних пошуків, актуальних ідей. Запорукою успіху стала самовіддана праця, розум і талант колективу [1].

Гортаючи сторінки літопису коледжу, ми з гордістю констатуємо, що кожен рядок його біографії писався золотими літерами, створюючи живий історичний зв'язок між поколіннями.

Музейна експозиція складається із семи періодів історії розвитку освітнього закладу, її лейтмотив – «Освічені громадяни – окраса Батьківщини».

Першою сторінкою літопису є заснування в Києві Учительської семінарії під назвою «Біла вишків...».

I ПЕРІОД

Осяяний ідеями просвітництва і гуманізму, коледж пройшов нелегкий шлях довжиною в півтора століття. Історія його невіддільна від історії України. Усі події та зміни в житті суспільства тісно перепліталися з нашим закладом освіти, безпосередньо впливаючи на його становлення та розвиток.

Передісторія коледжу починається з 1 (14 за н. ст.) травня 1862 року відкриттям при Київському університеті першої тимчасової педагогічної школи, серед викладачів якої були Іван Левицький (пізніше – письменник Іван Нечуй-Левицький); Михайло Драгоманов – відомий історик і публіцист; Іван Сошенко – художник, земляк і друг Тараса Шевченка. Київська школа стала центром педагогічної думки на теренах України.

https://www.youtube.com/watch?v=_Oh4hAnazig

II ПЕРІОД

У серпні 1873 року учительську семінарію Південно-Західного краю переведено з Києва до містечка Коростишів. Навчальний заклад став іменуватися Коростишівською вчительською семінарією.

До семінарії, яка готувала вчителів початкових класів, приймали лише юнаків православної віри. Про це говорить друга сторінка літопису та музейної експозиції «Учительська семінарія наприкінці XIX століття».

<https://www.youtube.com/watch?v=JZqOZDxkK7U>

III ПЕРІОД

У 1919 році учительську семінарію реорганізовано в трирічні вищі педагогічні курси (1919-1925) з однорічним підготовчим класом.

(Експозиція «Між двома світовими війнами»).

IV ПЕРІОД

У 1925 році педагогічні курси перейменовано в педагогічний технікум (1925-1937). У цей період студенти отримували професію «вчитель початкових класів та вихователь у дошкільних установах». До 1930 року тут готували фахівців із вищою освітою, про що інформує експозиція під назвою «Між двома світовими війнами».

V ПЕРІОД

У 1937 році технікум реорганізовано в педагогічну школу (1937-1941).

3 липня 1941 року, у зв'язку з подіями Другої світової війни, педагогічна школа перестала функціонувати, проте продовжила підготовку фахівців галузі освіти у післявоєнний період.

(Експозиція «Роки і долі...»)

VI ПЕРІОД

У жовтні 1944 року, отримавши назву і статус педагогічного училища (1944-2003), заклад відновив свою роботу з підготовки вчителів початкової школи на денній та заочній формах навчання.

(Експозиція «Роки і долі...»)

Цей період продовжують висвітлювати такі експозиції: «На етапі розбудови та розвитку», «Поступ та освітні перспективи», «На межі тисячоліть».

VII ПЕРІОД

Сьогодення освітнього закладу відображено в експозиції «Нові сторінки історії педагогічного коледжу», яка висвітлює досягнення викладачів та студентів, цікаве й різноманітне життя сучасного закладу освіти, наповненого креативними педагогічними ідеями, добрими справами, цікавими подіями [2].

Наш коледж упевнено творить свою історію, натхненно вписуючи нові сторінки у віковий літопис.

У музеї проводяться тематичні та оглядові екскурсії, бесіди за круглим столом, дискусії – все заради кращого пізнання історії нашого закладу.

Запрошуємо до музею історії коледжу!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я.Франка : 145 років історії та традицій. – Житомир, 2014. – 380 с.
2. Історія криз століття. До 150-річчя Коростишівського педагогічного коледжу імені І.Я. Франка (1869–2019).

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Ігор Бакліцький,
викладач
Могилів-Подільського
монтажно-економічного фахового коледжу

Анотація. У статті висвітлено вплив соціального середовища на формування особистості здобувача освіти. Розглянуто різні аспекти, такі як вплив родини, однолітків, освітнього закладу і соціокультурних чинників на розвиток особистості студента. Проаналізовано теоретичні підходи до вивчення цієї проблеми та висвітлено результати власних емпіричних досліджень.

Abstract: The article highlights the influence of the social environment on the formation of the student's personality. Various aspects are considered, such as the influence of family, peers, educational institution and socio-cultural factors on the development of a student's personality. Theoretical approaches to the study of this problem are analysed and the results of the author's own empirical research are presented.

Ви – щось посереднє між п'ятьма людьми, з якими проводите найбільше часу.

Джим Рон

Формування особистості студента є однією з актуальних та важливих проблем в сучасному освітньому процесі. Сучасний світ зазнає швидких змін у різних сферах життя, і освіта не є винятком. Зміни в соціальному середовищі, технологічний прогрес, нові соціокультурні реалії – все це має значущий вплив на формування і розвиток особистості молодшої людини під час навчання у фаховому закладі освіти.

Особистість студента визначає не лише його академічний успіх, але й його здатність адаптуватися до сучасного суспільства та впливати на нього. Розуміння та аналіз впливу соціального середовища на формування особистості студента стає важливим завданням як для науковців, так і для практиків у галузі освіти. Сучасні студенти стикаються з новими викликами і можливостями, які впливають на їхню ідентичність, цінності, віру та соціальну адаптацію. Соціаль-

не середовище, включаючи родину, однолітків, викладачів та інших студентів, має вирішальне значення у цьому процесі.

Ступінь освоєння індивідом соціального середовища, мікросоціуму можна розглядати через поняття «соціальний простір людини», що розуміється як конкретний простір її можливостей, який дозволяє задовольняти потреби в контактах з соціальним світом, як ступінь пізнання, освоєння і присвоєння можливостей соціального середовища на основі її суб'єктивного сприйняття» [4, с.72].

Соціально-виховне середовище студентської молоді проаналізовано у працях М. Клепера, Н. Кравець, Т. Потапчук, О. Язловецької. Соціально-педагогічні аспекти роботи зі студентською молоддю аналізуються у працях І. Бежа, А. Капської, І. Зверєвої, І. Підласого, С. Савченко, С. Харченко. Аспекти соціалізації студентської молоді у виховній сфері вищих навчальних закладів розглядаються у працях А. Алексеєвої-Вовк, Т. Бондаренко, Ю. Довгополової, О. Янішевської.

Метою цієї статті є розгляд впливу соціаль-

До дня «Миру» студенти та викладачі ЧДТУ влаштували флешмоб <https://cutt.ly/GwFaLW9H>

ного середовища на формування особистості студента, а також аналіз різних аспектів цього впливу, включаючи роль родини, однолітків, освітнього закладу та соціокультурних чинників. Дослідження цієї теми допоможе глибше розуміти процеси формування особистості студента в сучасному світі та розробляти ефективні підходи до підтримки їхнього особистісного розвитку.

Використані методи дослідження:

1. Аналіз літератури: проведення огляду наявних наукових джерел, статей, книг та інших джерел для збирання і узагальнення інформації про вплив соціального середовища на формування особистості студента.

2. Емпіричні дослідження: проведення анкетування, інтерв'ю, спостережень і аналізу соціальних явищ для збирання первинних даних про студентів, їхню родину, однолітків і навколишнє середовище.

3. Статистичний аналіз: використання статистичних методів для обробки і аналізу отриманих даних, таких як кореляційний, регресійний, факторний аналіз та інші статистичні методи.

4. Психологічні тести та анкети: використання спеціально розроблених тестів і анкет для вимірювання психологічних параметрів особистості студентів та їхньої взаємодії з соціальним середовищем.

5. Кейс-стаді: аналіз окремих випадків або кейсів, які можуть ілюструвати конкретні ситуації впливу соціального середовища на формування особистості студента.

Ці методи дослідження можуть використовуватися окремо або в поєднанні для отримання більш повного розуміння впливу соціального середовища на формування особистості студентів.

Вплив соціального середовища на формування особистості студента є темою, яка вимагає глибокого аналізу та розуміння. Перше, що варто відзначити, це важливість родинного середовища у формуванні особистості студента. Родина відіграє роль першої соціальної спільноти, де студент засвоює цінності, структуру та підтримку. Відносини з батьками, сімейні традиції та виховання мають значущий вплив на розвиток студента. Друге, важливою складовою соціального середовища є взаємодія з однолітками. Спілкування з однолітками впливає на формування цінностей, соціальної адаптації та самоідентифікації сту-

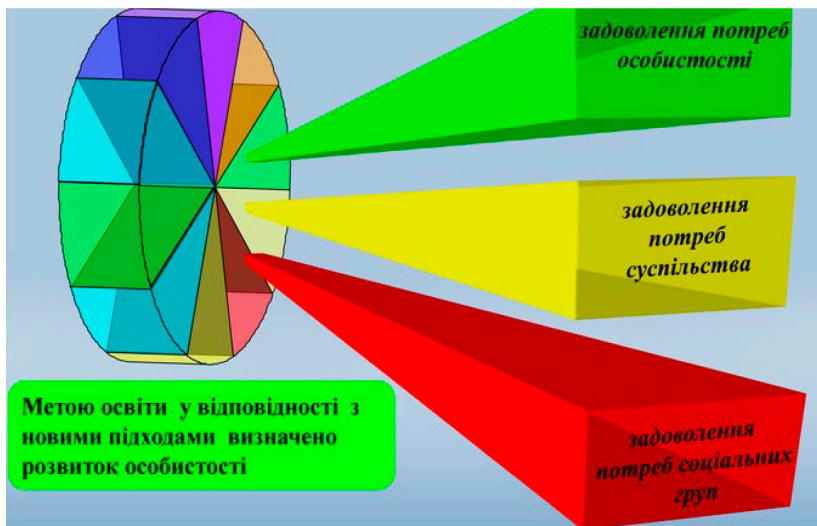
дента. Шкільне та університетське середовище створює можливість для взаємодії та важливого соціального досвіду. Третім аспектом є освітній заклад, де здобувач навчається.

Крім того, соціокультурні чинники, такі як культурна та соціальна приналежність, релігійні переконання та історичний контекст, також мають свій вплив на формування особистості студента.

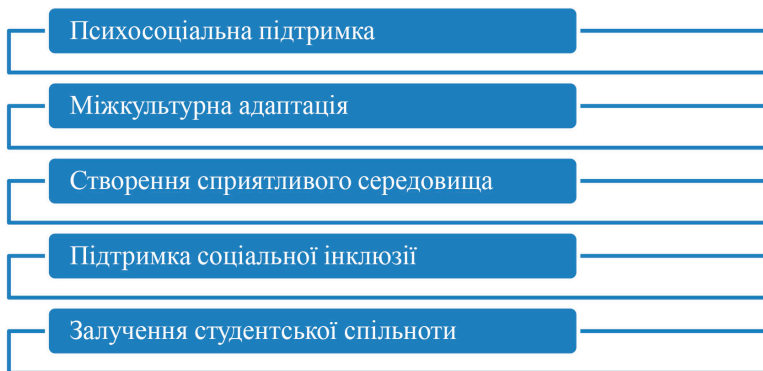
Соціалізація студентської молоді має регулюватися через цілеспрямований соціальний розвиток – соціальне виховання – особистості як у освітньо-виховному, так і позанавчальному процесах, під час дозвілля. Для ефективної соціалізації цієї категорії необхідно створити оптимальні умови для розвитку особистості студента, допомагати і підтримувати у самовихованні, самовизначенні, моральному самовдосконаленні, засвоєнні соціального досвіду. Важливим чинником, що впливає на процес соціалізації у цьому віці, є навчальна діяльність [6, с.262 – 263].

Соціальне середовище має чи не вирішальний вплив на формування особистості студента. Перша соціальна спільнота, з якою студент взаємодіє, це родина. Родина впливає на формування особистості через передачу цінностей, виховання та підтримку. Відносини з батьками та сімейні традиції мають значущий вплив на моральний розвиток студента, а сімейні цінності впливають на вибір життєвого шляху. Спілкування з однолітками впливає на формування соціальної адаптації та самоідентифікації студента. Цей період важливий для визначення ставлення до соціальних норм, розвитку соціальних навичок та формування цінностей. Коледж надає структуроване навчальне середовище, де студенти здобувають нові знання і розвивають на-

Рис. 1. Напрями зміни ролі та функцій освіти

Рис. 2. Ключові аспекти соціальної адаптації

вички. Викладачі та однолітки можуть стимулювати інтелектуальний розвиток та впливати на вибір академічних інтересів студентів.

Зазвичай найважливішими є такі аспекти життя в країні: повсякденний побут, стиль життя, особливості роботи, форми спілкування та норми поведінки, демографічна структура (соціально-демографічна та професійна), культурні та освітні можливості, наявність відповідних інституцій та ін. Тому студенти, особливо з невеликих міст і сіл, часто стикаються з необхідністю засвоєння нових цінностей, норм і правил, які змінюють і регулюють всі аспекти їхнього життя [4, с. 72].

Процес соціалізації включає в себе не лише навчання, засвоєння знань та взаємодію в групах, але й студентське середовище та всю соціокультурну сферу. Ми вважаємо, що соціальне бачення освітнього простору вищих закладів освіти може бути уточнено шляхом включення в нього процесів соціалізації та ідентифікації. Соціалізація – це соціальне "розгортання" індивіда, тобто забезпечення "зрілості" особистості, що є результатом взаємодії індивіда з соціальним середовищем, мікросоціумом та найближчим

оточенням. Компетентність особистості в суспільстві можна розглядати через поняття "соціальна сфера людини" [2, с. 183].

Соціальну сферу студента можна розуміти як результат розвитку соціального середовища і як простір можливостей для формування соціальної компетентності майбутнього фахівця. Однак для студентів важливим є не лише соціальне середовище, а й соціокультурне оточення [3, с. 430].

Поняття "соціальна культура" було введено в науковий обіг П. Сорокіним, який розумів під нею весь створений людиною універсум (всю духовну і матеріальну культуру). Цей вчений підкреслював важливість формування соціокультурного середовища в освіті як одного з найважливіших завдань, що стоять перед наукою і практикою педагогіки, а також зазначав, що середовище виступає не тільки провідником соціальності і культури, а й каталізатором активності людини (зовнішньої і внутрішньої), адаптивної і перетворювальної діяльності, усвідомлюється і засвоюється соціальний досвід, розвиваються рефлексивні та аналітичні здібності [1, с. 110].

Соціокультурні умови є сприятливими для ефективної освіти, коли має місце:

- правове, матеріальне та фінансове забезпечення системи освіти;
- існування ініціативних груп та спільнот у сфері освіти;
- реалізація системної та концептуально сформульованої політики, що виходить від суспільства та держави в освітньому секторі;
- здатність освітнього сектору змінюватись, розвиватись та впливати на соціальну динаміку;
- видимий прояв і розвиток культурних традицій у житті навчальних закладів та прояв динамічної освітньої культури, що саморозвивається в різних суспільствах [5, с. 226–227].

Оскільки соціальне середовище суттєво впливає на весь процес формування та функціонування особистості, соціальний досвід молоді може бути позитивним або негативним, залежно від того, наскільки добре організоване та сконструйоване соціокультурне середовище. Якщо соціокультурне середовище задовольняє соціальні потреби особистості, то соціально-виховний процес є ефективним. У разі поганих впливів цей процес відбувається, але з певною неста-

більністю, соціальною неповноцінністю, а іноді навіть кримінальною спрямованістю" [2, с.183].

Здатність узгоджувати інтереси в процесі взаємодії з іншими, прогнозувати поведінку інших на основі управління загальними нормами і визнання спільних цінностей сприяє взаєморозумінню, розвитку взаємовідносин і об'єднанню зусиль у суспільно корисній діяльності між людьми [2].

Наявність внутрішніх зв'язків навколо ЗВО характеризує цей простір як систему, що гарантує реалізацію важливого освітнього порядку денного. При цьому зміст внутрішньої соціокультурної трансформації характеризує прагнення суб'єкта освітнього процесу отримати позитивний досвід шляхом створення в закладі особливої освітньої ситуації, де кожен студент планує і реалізує свій індивідуальний освітній маршрут, виходячи зі своїх життєвих і професійних перспектив [3, с. 431].

Підсумовуючи, адаптація та ідентифікація студентів у закладах вищої освіти є складними і багатограними процесами, які потребують уваги та підтримки. Університети мають можливість

розробити та впровадити стратегії, спрямовані на полегшення цих процесів і створення сприятливого середовища для всіх студентів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Соціальне середовище має визначальний вплив на формування особистості здобувача. Родина, однолітки, освітній заклад і соціокультурні чинники створюють складне і взаємопов'язане соціальне середовище для студентів.

Для направлення на формування особистості важливо розробляти програми психосоціальної підтримки, створювати сприятливе середовище для всіх студентів та заохочувати їх до участі в студентському житті.

Для подальших досліджень можна розглянути деталізовані аспекти впливу соціального середовища на студентів, такі як міжкультурна адаптація, психологічний стан студентів та їхні взаємовідносини, а також аналіз впливу віддаленої освіти на соціальну адаптацію. Дослідження цих питань допоможе вдосконалити підходи до підтримки студентів та полегшити їхню адаптацію до вищого навчального середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міхеєва О.Ю. Соціальна педагогіка : курс лекцій. – Київ : Компринт, 2022. – 558 с.
2. Потапчук Т.В., Клепар М.В., Кравець Н.С. Соціально-виховне середовище як умова формування соціокультурних та духовних цінностей студентів вищих навчальних закладів. Духовність особистості : методологія, теорія і практика. – Випуск 3, 96 том. – 2020. – С.183–194.
3. Холковська І.Л., Московчук О.С. Особливості соціокультурного освітнього простору як чинника формування соціальної компетентності студентів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців : Випуск 52. – 2018. – С.430–434.
4. Чернишов Д.О. Виховний простір : регіональний вимір. Наукова скарбниця освіти Донеччини. – 2010. – №2. – С.74–77.
5. Чугреєва Н.О. Соціокультурне середовище виховання студентів ВНЗ. Наукові записки кафедри педагогіки. – 2012. – Випуск XXVIII. – С.223–228.
6. Язловецька О. Соціалізація та виховання студентської молоді у ВНЗ. Наукові записки. Серія : Педагогічні науки. – 2021. – Вип.107(2). – С.260–270.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ

У Медіатеці електронних засобів навчання розміщено навчальний посібник «Технічне обслуговування, ремонт і монтаж машин та агрегатів металургійних підприємств», призначений для набуття здобувачами освіти компетенцій, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності технічного фахівця в галузі видобувної промисловості та металургії: забезпечення надійності роботи, експлуатації, технології ремонтів машин та агрегатів, сталеплавильних, прокатних цехів та допоміжного обладнання технологічних ліній, основи технологічних розрахунків ремонтних і монтажних робіт, формування чіткого і правильного розуміння значення мобільності професійних знань; забезпечення досконалого володіння прийомами виконання ремонтних та монтажних робіт, дотримання культури робіт під час ремонтів, формування навичок оперування фаховою термінологією, приймати самостійні рішення, контролювати свої дії. Рекомендовано для студентів і викладачів із спеціальності 133 Галузеве машинобудування у закладах фахової передвищої освіти. Складається з 2 розділів і містить 105 елементів візуалізації, з них 14 відеоматеріалів.

Працюйте і навчайтесь із задоволенням <https://cutt.ly/WwFxW3T9>

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Алла Леонідова,
Іван Скриник,
викладачі ВСП «Одеський автомобільно-
дорожній фаховий коледж НУ «ОП»

Анотація. У статті розглядається патріотичне виховання як складова національного виховання, основною метою якого є формування самодостатнього громадянина – патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до спадкоємства духовно-культурних надбань українського народу, досягнення високої духовної культури взаємин. Вона сприяє єдності українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних і культурних засад розвитку українського суспільства та держави.

Abstract: The article examines patriotic education as a component of national education, the main goal of which is the formation of a self-sufficient citizen - a patriot of Ukraine, a humanist and a democrat, ready to fulfill civic and constitutional duties, to inherit the spiritual and cultural heritage of the Ukrainian people, to achieve a high spiritual culture of relations. It promotes the unity of the Ukrainian people, the strengthening of the socio-economic, spiritual, and cultural foundations of the development of Ukrainian society and the State.

Національно-патріотичне виховання є пріоритетним напрямом виховання у національній системі освіти. Національно-патріотичне виховання має сприяти єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави [1, с. 5]. Його актуальність зумовлюється процесом відродження нації та суттєвими змінами, яких країна зазнала з початком війни, яку російська федерація розв'язала в 2014 році, і до сьогодні веде проти України. Український народ захищає не лише свою незалежність й суверенітет, а й попереджує порушення прав і свобод населення Західної Європи, а можливо, й світу. Нині можна констатувати, що такого сплеску патріотизму ніколи не було за роки незалежності України. Причому патріотизму не місцевого, регіонального, а любові до Батьківщини, свого народу, готовності захистити незалежність і територіальну цілісність держави. Тому патріотичне виховання і надалі має бути пріоритетною ланкою виховної роботи в закладах освіти [2, с. 12]. Отже, на сучасних педагогів покладена над-

звичайно вагома відповідальність – формування у молодого покоління ціннісного ставлення до українського народу, Батьківщини, держави і нації, яке має стати рушійною силою змін та сприяти абсолютному припиненню негативних впливів інших держав.

Весь освітньо-виховний процес у ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж НУ «ОП» спрямований на перетворення молодого людини, майбутнього випускника на громадянина, формування у кожного сталих національних цінностей та активної громадянської позиції. Ідеологічною основою підготовки майбутніх фахівців є загальнолюдські та гуманістичні цінності, державна та національна спрямованість в органічному поєднанні з історією та культурою України.

Система професійної підготовки здобувачів освіти орієнтована на тісний зв'язок з національними традиціями суспільства, його життям, інтересами та моральними цінностями, щоб здобувач освіти мав чітке бажання після закінчення навчання працювати на благо рідної держави,

самореалізуватися у суспільстві як особистість із високою національною свідомістю.

Враховуючи інновації в сучасній освіті, перехід освітнього закладу на змішану форму навчання на час воєнного стану, виховні заходи проводяться як в онлайн-режимі, так і безпосередньо в коледжі. В режимі онлайн відбуваються патріотичні флешмоби («Жовта стрічка», до Дня Української Хустки, до Дня Вишиванки), фоторепортажі. Виховні години проводяться як в онлайн-, так і офлайн-режимі: «День Героїв Небесної Сотні», «День пам'яті Героїв Крут», «До дня геноциду кримськотатарського народу», «День Прапора», «День Соборності», «Яка життєдайна вода» та ін.

Надзвичайно важливим є проведення виховних бесід зі здобувачами освіти про події сьогодення: про незламність прикордонників на острові Зміїний у Чорному морі, які стали авторами гасла про російський корабель, про абсолютну відданість та жертвність команди пілотів 40-ї бригади тактичної авіації, яку прозвали «Привидами Києва», про наших мужніх воїнів-азовців «зі сталі», які були згодні віддати своє життя, але не скоритися ворогові, про парамедициню Катерину «Пташку» Поліщук, яка стала символом української жінки на війні.

Враховуючи факт, що молодь надає перевагу соціальним мережам (Facebook, Instagram, Telegram, TikTok та ін.), необхідно залучати її до осмислення реалій та нових викликів за допомогою демонстрації відзнятих відеороликів деяких виховних заходів – День захисника України, День Єднання.

Іншим важливим аспектом формування національної самосвідомої особистості є виховання поваги та любові до державної мови. Мовне середовище неодмінно має впливати на формування свідомого громадянина та патріота України. Здобувачі освіти активно беруть участь у щорічному конкурсі ім. П. Яцика, Шевченківських читаннях, долучаються до перегляду експрес-уроків О. Авраменка.

Реалізації концепції національно-патріотичного виховання молоді сприяє і козацька педаго-

гіка, елементи якої активно використовуються в нашому коледжі. З метою поширення серед студентів знань про козацький національно-патріотичний рух, про героїзм козаків у боротьбі з чужоземними загарбниками у закладі проводяться виховні години та спортивні змагання «Покровські козацькі забави» до Дня українського козацтва, студенти беруть участь у Всеукраїнській акції «Посади калину – відроди Україну».

До проведення виховних заходів залучаємо воїнів Збройних Сил України, які передають настанови молодому поколінню, вселяють дух віри у Перемогу, у нерушимість єдності України, а здобувачі освіти разом з колективом коледжу в свою чергу активно долучаються до волонтерського руху – беруть участь у благодійних акціях «В єдності сила», «Смілива гривня», збирання теплих речей, продуктів харчування, виготовлення оберегів, написання листів підтримки тощо.

Викладачі ВСП «Одеський автомобільно-дорожній фаховий коледж НУ «ОП» навчають і виховують майбутніх фахівців, які здатні розглядати свою професійну діяльність з загальнолюдської точки зору, з позиції глобальних соціокультурних і технологічних процесів. Але, перш за все, освітній простір коледжу насичений національними пріоритетами: ідеями патріотизму, високої духовності, громадянської позиції, цінності праці та служіння на благо України. Випускники мають бути особистостями з високою національною самосвідомістю, готовністю до виконання громадянського, конституційного та професійного обов'язку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.06.2022 № 527.
2. Бех І.Д., Чорна К.І. Національна ідея в становленні громадянина – патріота України : програмно-виховний контекст / І.Д.Бех, К.І.Чорна. – Київ : Нац. акад. пед. наук України, 2014. – 48 с.
3. Антоненко М. Національне виховання за П. Лосюком / М. Антоненко // Директор школи. Україна. – 2009. – № 7/8. – С. 26–31.

ВИХОВНА ГОДИНА З ТЕМИ «МОРАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ЛЮДИНИ – ТВІЙ ПОГЛЯД»

Олександра Віткова,
викладачка ВСП «Новокаховський політехнічний
фаховий коледж
Національного університету «Одеська політехніка»

Анотація. Метою статті є формування у студентів духовно-моральних якостей як домінуючих для становлення майбутнього фахівця, адже заклади вищої та фахової передвищої освіти, за своїм статусом, зобов'язані професійно готувати не тільки дипломованих спеціалістів, а й виховувати всебічно й гармонійно розвинених громадян, підготованих до соціальної та професійної діяльності в сучасному суспільстві. Актуальність проблеми, її недостатня теоретична і практична розробленість та виявлені суперечності і зумовили вибір теми виховної години «Моральні принципи людини – твій погляд».

Abstract: The purpose of the article is the formation of spiritual and moral qualities in students as dominant for the formation of a future specialist, because institutions of higher and professional pre-higher education, according to their status, are obliged to professionally train not only certified specialists, but also to educate comprehensively and harmoniously developed citizens, prepared for social and professional activity in modern society. The relevance of the problem, its insufficient theoretical and practical development and the revealed contradictions led to the choice of the topic of the educational hour "Moral principles of a person – your view".

На сучасному етапі морального розвитку суспільства відбувається стрімка зміна цінностей, яка зумовлена суспільно-політичними, економічними, екологічними та духовно-релігійними трансформаціями в Україні й світі. У багатьох людей, і зокрема підлітків, утверджується пріоритет матеріальних вартостей, інформаційної всюдозволеності, антиморальної культури, нав'язаної їй засобами масової інформації. Вчені стверджують, що сьогодні відбувається активний цілеспрямований процес насадження їм штампів вульгарної поведінки, примітивного мислення і мовлення; часто серед підлітків проявляються невизнання суспільних і родинних обов'язків, ігнорування значущості загальнолюдських чеснот, цінності життя тощо.

Здається, ця проблема буде слідувати за нами завжди. Людству все важче і важче знаходити один в одному моральні показники, і це не дивно, адже вони стухають в людях рік за роком. Можливо це помітно і не з самого початку спіл-

кування з людиною, але коли починаєш поглиблюватися у спілкування, то розумієш, що не так все чудово, як здавалося спочатку. Ось такі ми – люди сучасного світу.

У процесі формування майбутніх спеціалістів чільне місце належить моральному вихованню. Моральне виховання – виховна діяльність освітнього закладу, спрямована на формування у студентів стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі ідеалів, норм і принципів моралі, участі у практичній діяльності.

Мораль, будучи формою суспільної свідомості, яка є сукупністю принципів, вимог, норм і правил, регулює поведінку людини у всіх сферах її суспільного життя. Регулювання поведінки здійснюється двома способами: зовнішнє регулювання, яке ґрунтується на моральних нормах відповідно до громадської думки, і внутрішнє регулювання, в основі якого моральність (реалізація особистістю своїх моральних установок,

принципів, тобто моральна практика); моральна свідомість (моральні погляди та оцінки); моральні почуття (стійкі переживання людини, які зумовлюють її вольові реакції, ставлення до себе, до інших людей тощо); моральні переконання (пережиті та узагальнені моральні принципи, норми).

Серед моральних якостей, які мають особливе значення для майбутньої професійної діяльності, виокремлюють професійний обов'язок, професійну честь, професійну гордість і професійну етику (Н. Дяченко) [3].

Мета виховної години – поглибити знання про найважливіші життєві цінності людини, сприяти формуванню у студентів особистої системи цінностей, усвідомлення пріоритету духовних цінностей, визначення життєвої мети; розвивати вміння працювати в групах, вміння зв'язано висловлювати думки, розвивати почуття відповідальності, власної гідності, індивідуальних здібностей і таланту; виховувати позитивні риси характеру, почуття толерантності, вміння адекватно реагувати на життєві випробування.

Обладнання: телевизор, презентація (слайд-шоу) за допомогою додатку Microsoft PowerPoint, наочна демонстрація експерименту на основі притчі «Найважливіші речі» (порожня банка, м'ячки для тенісу, дрібні камінці, пісок), роздатковий матеріал (таблички, конверти з записками).

1. Організаційний момент

Привітання учасників виховної години. Всі учасники об'єднуються у кілька груп колом.

2. Вступне слово викладача

Дуже рідко сучасний студент замислюється над такими поняттями, як «мораль», «моральна свідомість», «моральне виховання» та й взагалі «моральність». У сучасному суспільстві система морального виховання спрямована на нав'язування людям егоїзму, моральної вседозволеності, лицемірства, гордості, відсутності ідеалів. Переконатись в тому, що молодь знаходиться в моральному запустінні, можна будь-де: в магазині, в кіно, на вулиці, в школах, в університетах. Воно виражається у непристойній поведінці, привселюдному курінні, вживанні спиртних напоїв, злочинств, розкутості та ін. І не досить просто це підкреслювати, виявляти, забороняти чи наказувати, як робити правильно. Треба зуміти поглянути на проблеми і турботи молоді з їх точки зору. А ще краще проаналізувати себе, свої критерії моралі, свої вчинки, показати власний приклад. Але зробити це толерантно, без «позиції сили» [1].

3. Оголошення теми і завдань

Пропоную сьогодні детальніше ознайомитися з поняттями «моральна свідомість», «моральна поведінка», «моральне виховання» і «моральні цінності», розглянувши тему виховної години «Моральні принципи людини – твій погляд».

4. Основний зміст заняття

Викладач: Перше поняття, з яким ми познайомимося ближче, – це мораль. Що ж таке мораль?

Студент 1: Мораль – це система поглядів, уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей. Її основу становлять переконання, звичаї, традиції, громадська думка. Вона охоплює всі сфери суспільного буття: ті, що регулюються державою (політика, виробництво, соціальна сфера тощо), і ті, які держава чи громадські організації не регулюють (дружба, любов, товаришування, побут).

Викладач: Наступне поняття «моральна свідомість». Що це?

Студент 2: Моральна свідомість – це форма свідомості, що виконує функції оцінки навколишнього світу (тобто оцінку дій і вчинків інших людей, суспільства в цілому). Мораль не існує поза свідомістю, тому що людські вчинки не отримали б морального виміру, якби людина не була здатна усвідомлювати їх суть, співвідносити їх з власними уявленнями про добро і зло, належне і справедливе, із власним сумлінням.

Викладач: Такі уявлення закладаються, як правило, в сімейному вихованні, дитячих та освітніх групах, які формуються на основі отриманого досвіду в певних життєвих ситуаціях. В кожній культурі і вірі є свої приклади моралі:

- ♦ християни та іудеї дотримуються вчення, що мораль, послана Всевишнім, укладена в 10 заповідях (не вбий, не кради, не свідчи неправдиво та ін.);

- ♦ з точки зору ісламу моральна людина – той, хто виконує закони шаріату, закриває частини тіла, обличчя (чадра, нікаб, паранджа).

Дотримання всіх правил не завжди робить людину моральною.

У світі існують загальнолюдські цінності, які не залежать від законів тієї чи іншої культури. Вони необхідні для мирного співіснування людей, що відрізняються віросповіданням, способом життя і етичними нормами. До таких цінностей можна віднести доброту, терпимість, милосердя, допомогу нужденним.

Припустимо, людина дотримується законів суспільства – не лихословить, не сміється на вулиці, не краде і не вбиває. Таку людину можна вважати моральною? Адже при цьому в душі він може бути злим, егоїстичним, лицемірним.

В основі таких якостей (доброта, терпимість, допомога) лежить не порядок, встановлений кимось, а внутрішнє переконання людини залишатися собою в будь-якій ситуації. Це ті моральні підвалини, які не дозволяють вчинити нечесно, навіть якщо цього ніхто не побачить – не осудить і не похвалить.

Ще є одне поняття, яке потребує визначення – це моральні цінності.

Студент 3: Моральні цінності – моральні зразки, поняття, вимоги, що дають можливість людині оцінювати життя та орієнтуватися в ньому.

Викладач: Цінність... Мабуть варто почати з того, що кожна людина в поняття «цінність» вкладає своє суб'єктивне бачення. Якщо про це запитати декількох людей, то кожен відповідь по-різному і неоднозначно. Кожна людина кожен рік бачить по-іншому.

Що на вашу думку є цінністю? І що є цінним для вас особисто?

Для відповіді на це питання ми виконаємо одне практичне завдання.

Вправа 1. Що є цінного в житті молоді людини? (5 хв).

Пропоную учасникам нашої виховної години визначити свої життєві цінності (цінності молоді людини), які важливі для них саме зараз (кожному учаснику групи видається конверт зі стрічками, на яких написані цінності (цілі).

Задача кожного з вас розмістити цінності у порядку важливості, хоча б 10 з усього списку.

Список цінностей (цілей): активне життя, повне діяльності, емоцій; гроші (забезпеченість, відсутність труднощів); життєва мудрість (зрілість, життєвий досвід); здоров'я (фізичне і душевне); любов; дружба; цікава робота; сім'я (благополуччя близьких); розваги (відпочинок, хобі); визнання (повага оточення, популярність); краса (вміння бачити прекрасне в природі і мистецтві); освіта (можливість вчитися, бути культурним, розвиненим); свобода (самостійність, незалежність); щасливе власне сімейне життя;

щастя інших; розвиток (робота над собою, самовдосконалення); реалізація (повне використання можливостей, сил і здібностей); творчість (можливість творчої діяльності); впевненість в собі.

Тепер кожен із вас може проаналізувати наповнення свого життя. Скажіть, чи задовольняє вас такий стан на цьому етапі життя? Влаштуватиме такий список цінностей вас в майбутньому? Що хотілося б змінити або доповнити? Можемо сказати, що протягом життя у людини змінюються цінності?

Здається, що цінності змінюються тоді, коли змінюється світогляд людини, змінюються її переконання, а можливо навіть і тоді, коли людина стає на нову сходинку свого життя. Якщо ж моральні цінності змінюються разом з людиною, то, апріорі, змінюються вони і з плином часу. Здається, що люди забувають про те, що все найкраще в житті – безкоштовне. Друзі, сім'я, щастя, любов, посмішки – все це ми отримуємо зовсім безкоштовно! А ще час, який стрімко біжить і спливає...

Зараз хочу провести один експеримент, як приклад справжніх людських цінностей, а деякого, можливо, він зможе змусити переглянути свої цінності і доповнити або змінити їх іншими [2].

Вправа 2. Наочний експеримент на основі притчі «Найважливіші речі» (10 хв)

У кожного з нас є одне життя. Ми всього лише маленькі частинки величезного всесвіту. У нас є усі можливості досягти всього, чого бажаємо, абсолютно всього, якщо будемо мудро розпоряджатися нашим часом.

Перед вами зараз порожня банка (викладач ставить на стіл порожню банку і заповнює її м'ячиками). Скажіть, чи заповнена зараз банка? Далі викладач заповнює банку дрібними камінчиками. А тепер банка заповнена?

Викладач заповнює банку піском. А зараз банка заповнена? Я хочу, щоб ви зрозуміли, що банка – це наше життя.

більше працювати, щоб заробити ще більше, адже завжди хочеться жити краще. Це замкнуте коло. Якщо робота буде забирати багато часу – на близьких і рідних його буде менше. Необхідно зуміти в один момент зрозуміти, що для вас є дійсно важливим.

У середньому тривалість життя людини 75 років. Помножимо 75 на 52 (це кількість тижнів у році). Отримуємо 3900. Стільки тижнів у нас в житті. Кожен з вас може порахувати, скільки їх вже минуло у вашому житті. Припустимо $18 \times 52 = 936$. Все, що у вас залишиться, $3900 - 936 = 2964$. Можу запропонувати з цього дня рахувати їх. Можна купити невеликі кульки і засипати їх в одну прозору банку або вазу. Після цього кожного тижня виймати по одній кульці. Якщо ви будете це робити – ви будете бачити як кількість кульок в банці зменшується. Згодом почнете звертати увагу на дійсно важливі речі у своєму житті. Немає дієвішого засобу, ніж дивитися як зменшується кількість кульок, а отже, тижнів. Через роки ви зможете дістати останню кульку. І кожний наступний тиждень для вас буде подарунком.

Приймайте кожний тиждень з вдячністю. Даруйте його близьким і коханим, даруйте тепло і радість. Я вважаю, що це єдиний спосіб прожити життя.

5. Підсумки заняття

Не важливо, чи проявляються ці якості в дрібницях або серйозних вчинках, залежить від цього вибору ваше або чуже життя. Головне, зберегти в душі почуття власної гідності і вірність своїм переконанням – не підлаштовуватися, не прогинатися, не шукати легкого шляху.

«Якщо не знаєш, як вчинити, вчини по-людськи». Ця фраза – не просто статус із соціальних мереж. Сенс цього виразу – залишатися людиною не для того, щоб краще виглядати в очах оточуючих або довести що-небудь, а просто тому, що по-іншому не можна [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <http://pe.ptngu.com/05.html>
2. <http://korusno-znatu.in.ua/navchannya/tvory/moralni-tsinnosti-suchasnogo-suspilstva/>
3. https://pidru4niki.com/70176/pedagogika/osnovni_napryami_vihovannya_studentskoyi_molodi
4. <http://www.etica.in.ua/moral-ni-tsinnosti-v-suchasnomu-sviti/>
5. <https://vseosvita.ua/library/konspekt-vihovnoi-godini-na-temu-moralni-cinnosti-v-sucasnomu-sviti-335342.html>
6. <https://poslezavtra.com.ua/sho-znachit-byti-moralnou-ludinou-argymenti-dlia-tvory-ese-moralnist-i-moralnist-porivniannia/>

СЛАВНИЙ ШЛЯХ ВІД КРУТ ДО ВУГЛЕДАРА Вечір-реквієм

Тетяна Зілінська,
викладачка Бердичівського фахового коледжу
промисловості, економіки та права

На екран проєктується відеофрагмент М. Скорик «Українська мелодія», який одночасно служить аудіосупроводом наступних слів

Читець 1: Танцює лютий, що характерник, страшний гопак.

Мов нитки долі, заплутав кванти уявний все-віт:

Якщо до вуха прикласти мушлю, почувеш як

На дні морському мовчить ворожий ракетний крейсер.

Вже не працюють гадальні карти і Зодіак,

Митцям про завтра давно нічого не кажуть музи:

Якщо до свічки піднести книгу, побачиш як
У повній тиші слова сплелися в вінок ілюзій.

А сьогоднішня, немов какао, гірке на смак.

У темних селах холодний простір болить вийною:

Якщо торкнутися рукою гільзи, почувеш як

Герої мовчки ідуть до Бога над полем бою...¹

Ведучий 1: Я впевнений, через десятиліття наші онуки будуть починати урочисті заходи, присвячені нашій Великій Визвольній україно-російській війні, якимись пафосними та проникливими словами. Сьогоднішні наші оборонці, дідусі та бабусі, будуть приходити у навчальні заклади, де їм будуть вручати квіти, а тодішні учні слухатимуть розповіді, не ймучи віри почутому. Бо ж справді, хіба таке буває?

Ведучий 2: А тодішні хлопчачки, відволікаючись від якихось своїх хлопчачих забав, будуть щиро жалкувати про те, що народилися надто пізно, і всі подвиги уже здійснено до них, і всіх злодіїв покарано, і живуть вони у щасливій та заможній Україні, де всі сусіди по карті такі ж спокійні, заможні, і стосунки з усіма добросусідські.

Ведучий 3: Так буде. Бо за це зараз бореться наша країна. Як боролись тисячі і мільйони наших предків, відколи поруч з нашою древньою державою постав північно-східний сусід. Як би не називалася ця недоімперія – це було утворення, яке несло всім біль, кров і страждання. І ми переможемо. Бо правда на нашому боці. І якщо з нами Бог, то хто ж проти нас?

Ведучий 4: Велике можна оцінити лише на відстані. Зараз всі ми – і мужні наші воїни на фронті, і розвідники у тилу ворога, і мешканці окупованих територій, що чинять спротив ворогові, і дипломати, що вибудовують антирашистську коаліцію, і робітники комунального господарства та підприємств критичної інфраструктури, які лагодять комунікації, і волонтери, що рвуть жили у намаганні забезпечити воїнів усім необхідним, і пересічні громадяни, що донатять на Армію, і учні, що вчать, і педагоги, які вчать, і лікарі, що лікують, і поранені, які одужують, всі ми – єдиний організм. Нам нестерпно важко, ми оплакуємо загиблих, тих, хто повернувся на щиті, ми боїмося за рідних і близьких, ми молимося за тих, хто в окупації, кому гірше, ніж нам. Але ми про-

¹ Артем Сенчило, «День 347. Ранок»

йдемо цей період у житті нашої країни. Бо були ті, хто робив подібне протягом століть...

Ведучий 1: Брати Капранови, Віталій та Дмитро, відомі в Україні письменники, видавці, волонтери та блогери, стверджують, що історія – це посвідка народу на проживання на своїй Богом даній землі. Саме тому сусідня недоімперія споконвіку прагне переписати історію, спотворити її, вкрасти у нас не лише назву, але й територію, взагалі позбавити українців права на життя.

Ведучий 2: І дуже часто це роблять руками вихідців з України, яких імперія перетворювала на манкуртів, про яких класик сказав: «за шмат гнилої ковбаси у вас і матір попроси, то продасте»². Саме вони найчастіше у своєму прагненні бути «святішими за Папу Римського» заперечують існування нашої державності, приписуючи сумнівні лаври «створення України» то австрійському генштабу часів Першої світової, то Володимирі Ульянову часів підписання Брестського миру.

Читець 2: Як там кажеш? «Нема України?»

Та ти що? Так одразу й нема?!

Ой, злякав, затремтіли коліна...

Ну і дурень ти, ватний Хома.

Що ж з тобою, «розумним», робити?

Розтлумачити, в чому тут суть,

Посміятися чи пожаліти?

Пожалію, бо дурнів не б'ють.

Вже були в нас такі гречкосії,

Все нам вовну гречану товкли

Доморослі й прибудні месії,

Сіячі марнослівної мли.

Відсікли, нарубали шматками,

Намісили облуди й хули,

Потім білими зшили нитками

І як істину всім піднесли:

«Покоріться! Нема України!

Небулоінебудейнема!!!

Хто не згоден – у тюрми й під стіни,

Хто не згоден – он там Колима!

Без наказу – ні вдиху, ні кроку,

І забудьте славетні віки.

Всі зазубруйте наші уроки.

Хто не згоден – в той бік Соловки!»

Цих пророків було в нас чимало:

На овець перевбрані вовки

Всіх і все без жалю продавали

Не за тридцять – за три срібняки!

Читець 3: Та якщо України немає,

Якщо вірити в слово твоє,

То кому ж вона так заважає?

Ні спокою, ні сну не дає?

Дай я краще її намалюю,

Раз тобі недоступні слова.

Я візьму сяйво сонця й пшениці,

Відблиск бронзовий древніх стремени,

Іскри жовті безжальної криці,

Вічне золото славних імен.

Колір неба візьму й ніжність льону,

Барвінковість озер голубих,

Підмішаю зажуру солону

В синь імлісту могил степових.

Крові жар, що текла без упину,

І вечірніх заграва кумачі,

Маків цвіт і гарячу калину,

Шал вогню, що гуляв по Січі.

Сірий іній по ґратах і стінам,

Сірий попіл звуглілих рамен –

Все беру. Це також Україна

І страждання – наш вічний рефрен.

Я візьму батоги полинові,

Дріт колючий, весільні стрічки,

Пасма райдуг і коси вербові,

А між ними вплету рушники!

Ну то як, наступає прозріння?

Зрозумів, що земля моя є?

Незнищенне українське коріння,

Майбуття невмируще моє.

Що ж за розум такий треба мати,

У який його бруд затовкти,

Щоб брехати на матір і хату,

І облуду пускати в світі?

Та до розуму вам – як до неба,

Правди бачити страх не дає.

ВАС нема, бо таких нам не треба.

А Україна – ви чуєте – Є!!!³

Ведучий 3: Та мешканці сусідньої недоімперії впевнені у своїй правоті, переконані у правильності своїх уявлень про історію князівства московського. Вони відмовляються від свого походження як улуса Золотої орди і прагнуть вивести своє коріння від Римської імперії! Вони відносять до рангу святих катів типу Дмитра Донського чи возвеличують вбивць на кшталт Івана Грозного, Петра I чи Сталіна.

Ведучий 4: Саме їхні вожді-недоучки від часів Петра I та Катерини II – руйнівниці Козацької Січі – до кривавого вбивці Сталіна та теперішнього персонажа, якому влучне прізвисько дали харківські ультрас, переписують історію, позбавляючи українців права не просто на суб'єктність нашої держави, а й на просте фізичне існування! Тож забувати історію не слід! Це – наше прагнення вибороти право на життя! Це – наш фронт!

² Т.Шевченко, «Не жаль на злого...»

³Автор невідомий

Ведучий 1: Як кажуть, «ніщо під Сонцем не нове»: протягом довгих століть нашому працьовитому, доброму і толерантному, вихованому і освіченому народу заважає жити сусідня країна. І почала вона це робити не відчужено. Так було завжди.

Ведучий 2: Вони крали нашу історію, відбирали наші території, асимілювали населення, забороняли мову, вбивали непокірних, знищували інтелекцію, зросійщували освіту та культуру, принижували моральних авторитетів нації. Давайте спробуємо хоча б кількома штрихами пригадати, ЯК саме примушувала московія українців до «братньої любові».

Ведучий 3: Почнемо, наприклад, з Батуринської різанини, бо саме Батурин займає особливе місце в історії України.

На екран проєктується відеофрагмент «Батуринська різанина», що служить відеорядом до наступних слів

Ведучий 4: Другого листопада 1708 року, невдовзі після переходу І.Мазепи на бік Карла XII, російське військо на чолі з О. Меншиковим захопило Батурин. Не штурмом, а – як це часто траплялося у вітчизняній історії – завдяки зраді.

Ведучий 1: Страшна доля чекала на оборонців Батурина. Як зазначає в «Нарисах історії України» Д.Дорошенко, «все населення поголовно, не виключаючи жінок і дітей, було вирізане, місто було зруйноване й спалене. Від блискучої гетьманської столиці залишились обсмалені руїни, калюжі крові й гори людських трупів. Тих козаків, які потрапили живими в полон, катували і стратили, оборонців розіп'яли на хрестах.

Ведучий 2: Особливо жорстоко знущались над керівниками оборони, яких по-варварськи замучили, а їхні замордовані тіла були прив'язані до дощок та пущені плисти рікою Сеймом...» Звісно, на пострах іншим, – додамо ми, – але й на науку майбутнім поколінням, бо й досі:

Дехто славить – міцнішого в світі нема! –

Стратегічне партнерство вола та ярма.

Ведучий 3: Такою була помста Петра I гетьману Івану Мазепі за його рішення обрати європейський шлях розвитку для України, коли він пристав на бік шведського короля Карла XII.

Ведучий 4: Європейські газети того часу писали: «Люди ховались у церквах, але озлоблені стрільці розбивали двері та закидали у вікна факели. Разом з мешканцями вигоріло п'ять батуринських церков». Французькі часописи, отримавши інформацію з України, вийшли із заголовками: «Страшна різня», «Жінки й діти на вістрях шабель». «Газет де франс» писала: «Усі мешканці Батурина без огляду на вік і стать вирізані,

як наказують нелюдські звичаї москалів... Ціла Україна купається у крові».

Ведучий 1: Після спалення Батурина у великих та малих містах, що зайняла російська армія, вивішували царські укази до українського народу, а поруч виставляли голови полонених з гетьманської столиці, наколоті на палю. Залякани городяни не мали вибору і писали чолобитні царю. Ці чолобитні Петро I отримав у день обрання нового гетьмана і вони мали показати провал задуму Мазепи та розвіяти сумніви у тих, хто не визначився зі стороною.

Ведучий 2: «Історію легко переписати, але змінити те, що насправді було, неможливо. Без загибелі Батурина 2 листопада 1708 року важко усвідомити існування Російської держави. Проявлені у військовій кампанії 1708 року приклади нечуваного деспотизму, жорстокості – реакція самозбереження російського самодержавства, до якого не були готові ані учасники боротьби за волю України, ані Карл XII», – пише історик Сергій Павленко.

Ведучий 3: 1708 року у Батурині було близько 20 тисяч мешканців. У 1726 році, через 18 років після знищення, це місто було безлюдним, а мешканці, що вціліли, жили по околицях, йдеться на сайті Бахмацької районної ради Чернігівської області, де розташоване місто.

Ведучий 4: Ці факти вказують не лише на те, що Батуринська трагедія справді була, а не є вимислом українських істориків, як стверджують в Росії. Вони також демонструють, що тактика проведення бойових дій та геноциду щодо місцевого населення у росіян не змінюється впродовж століть: у Батурині у 1708 році сталося те ж саме, що російські загарбники творили в Бучі, Ірпені, Гостомелі, Бородянці, Макарові, Маріуполі у 2022 році та що, на жаль, продовжують робити у тимчасово окупованих містах і селах України. Тож місія усього цивілізованого світу якомога швидше зупинити цю варварську навалу на нашу землю.

Ведучий 1: А тепер – до руйнування Запорозької Січі.

Ведучий 2: 15 червня 1775 року за наказом Катерини II російські війська зруйнували Запорізьку Січ. Про це офіційно оголосили в Маніфесті у серпні 1775-го. Ця подія належить до найважливіших в історії України і стала одним із кроків ліквідації автономії і повного поглинання українських земель імперією.

Ведучий 3: Серед причин скасування Запорозьких Вольностей – небажання терпіти «державу в державі»; побоювання Катерини II щодо можливого союзу Січі з Кримським ханством,

спрямованого проти Росії; прагнення російських вельмож захопити родючі землі й природні багатства Запорозжя, а також ліквідація осередку антикріпосницької боротьби та непевного елемента.

Ведучий 4: Воєнну операцію проти Запорозжя ретельно готували в цілковитій таємниці, із залученням великої кількості війська, основу якого становили частини 1-ї російської армії, що поверталися з російсько-турецької війни. Наприкінці травня 1775-го 8 полків кавалерії і 10 полків піхоти, 20 гусарських ескадронів, 17 пікінерських і 13 ескадронів донського козацтва (45 тис. осіб) під командуванням генерал-поручика Петра Текелія вирушили з фортеці Святої Єлизавети на Січ. Лівобережні запорозькі паланки повинні були захопити війська генерал-поручика Олександра Прозоровського.

Ведучий 1: Запорозжці допомогли Москві здобути перемогу в російсько-турецькій війні 1768-1774 років. Повертаючись з османського походу, російські загони на чолі з Петром Текелієм (загалом понад 100 000 осіб) віроломно і без будь-якого попередження напали на Запорозьку Січ.

Ведучий 2: Російські війська, поділені на 5 загонів, вступили на Запорозжя. Серед населення поширили чутки, що війська переходять через запорозькі землі для здійснення прикордонної служби. 4 червня 1775 року Текелій оточив Січ. 300 гусарів та піхотний полк захопили січове передмістя, артилерію, блокували гавань і флот.

Ведучий 3: Це стало повною несподіванкою для козаків, значна частина яких ще не повернулася з війни або ж перебувала на промислах. Січ охороняв гарнізон у 3000 осіб. Посланець Петра Текелія поставив вимогу, щоб кошовий отаман з'явився у табір до генерала. Спішно скликана кошовим отаманом Петром Калнишевським рада вирішила утриматися від пролиття крові й скласти зброю. Хоча рядове козацтво було налаштоване чинити опір.

Ведучий 4: 15 червня російські війська повністю зруйнували Січ. Старшину звинуватили у зраді й засудили до каторги. Кошового суддю Павла Головатого та військового писаря Івана Глобу заслано до Сибіру, звідки вони вже не повернулися, а 85-літнього кошового отамана Петра Калнишевського ув'язнили в Соловецькому монастирі.

Ведучий 1: На користь Росії конфісковано запорозьку скарбницю, вивезено до Петербурга військові клейноди, артилерію, зброю, боєприпаси і архів. Одночасно захоплено паланкові центри та всі важливі пункти – шляхи, перевози тощо.

Ведучий 2: Акцію супроводжувала інформаційна кампанія, що Січ знищена «в своєму політичному потворстві». На анексованих землях отримали величезні володіння фаворити і наближені Катерини II. Тоді ж почалася інтенсивна колонізація «Новоросії», яку стали називати степовим Причорномор'ям.

Ведучий 3: А тепер кілька слів про кошового Петра Калнишевського.

На екран проєктується фото гетьмана

Ведучий 4: Народився у 1691 році в селі Пустовітівка, що на Сумщині. Останній кошовий отаман Запорозької Січі, за свій довгий вік (112 років) прожив, здавалося, кілька життів. На Запорозьку Січ потрапив у восьмирічному віці і пройшов абсолютно всі щаблі козацької кар'єри, досягнувши самої вершини – булави голови всього коша.

Ведучий 1: Його десять років поспіль запорозжці обирали своїм ватажком (більша довіра надавалася тільки Івану Сірку). Він намагався відстоювати українські вольності в переговорах з імператрицею Єлизаветою, потім з Катериною II, сприяв розвитку землеробства і торгівлі на території навколо Запорозької Січі.

Ведучий 2: Саме під його орудою воювали козаки на боці московії у російсько-турецькій війні 1768-1774 років і допомогли Катерині здобути перемогу. За це вона жалувала генеральський чин кошовому, але одночасно розгромила Січ!

Ведучий 3: Бачачи співвідношення сил Січі і стотисячного російського угруповання, що оточило її, Петро Калнишевський абсолютно свідомо приніс себе в жертву, відмовившись від опору, марного кровопролиття, арештом і своїм життям заплативши за збережені життя побратимів. У результаті колишній кошовий як російський "державний злочинець" провів 26 років у російській в'язниці, з них 17 років в "кам'яному мішку" на Соловецьких островах.

Ведучий 4: Сидячи на хлібі і воді в глибокій темній ямі і виходячи на свіже повітря лише тричі на рік на церковні свята, старий козак не тільки зумів зберегти життя і розум. Він не здався, не писав покаєнних листів, не просив про помилування, мужньо приймаючи всі послані долею негаразди за свої ілюзії про "дружбу з Росією".

Ведучий 1: Відпущений на свободу у віці 110 років за амністією Олександра II. На момент амністії вже не було Запорозької Січі, і Петро Калнишевський залишився ченцем-схимником на Соловках. Помер 12 листопада 1803 року на Соловках. Канонізований у 2008 р. Українською православною церквою.

Ведучий 2: А тепер про події всього лише столітньої давнини.

Ведучий 3: Початок ХХ століття. Програючи у Першій світовій війні, російська імперія розпадається. На її руїнах постають національні держави, зокрема і Україна. Проте Центральна Рада не наважується на різкі рухи і має ілюзію, що Україні досить автономії в складі великої Росії! Знадобилося цілих 4 універсали, щоб до панів політиків-соціалістів врешті дійшло: Росія – ворог. Дійшло надто пізно. Та ж ілюзія була пізніше і у Скоропадського...

Ведучий 4: В середині січня 1918 р. Петроградський Раднаком розгорнув повномасштабний військовий наступ проти Української Народної Республіки. Зайнявши Полтаву, на захід просувалися радянські загони під командуванням М. Муравйова, а з Гомеля наступав на Бахмач «революційний» відділ Р. Берзіна. Нечисленні війська Центральної Ради чинили слабкий опір агресорів.

Ведучий 1: 28 січня обидві радянські колони з'єдналися на вузловій залізничній станції Бахмач. Українські частини без бою відступили до ст. Крути. Муравйов розпочав підготовку до наступу на Київ уздовж залізниці Бахмач – Ніжин – Дарниця. Загін Р. Берзіна став називатися 2-ю Революційною армією, загальна чисельність якої досягала 3 500 вояків, 400 моряків, 12 гармат. Загальне командування операціями залишилося в руках М. Муравйова.

Ведучий 2: Українське командування не змогло належним чином оцінити стратегічне становище. В той час, як М. Муравйов зосереджував сили для наступу на бахмацькому напрямку, у штабі Київського військового округу очікували головного удару з боку Полтави. Завдяки цьому на полтавський напрямок було скеровано свіжі й найбільш боєздатні підрозділи: 1-шу сотню Січових стрільців, бойовий курінь чорних гайдамаків 2-ї Української військової школи, загін Сердюцького полку ім. П. Дорошенка (разом 500 бійців).

Ведучий 3: Натомість до ст. Крути відправлено 300 виснажених юнаків 1-ї Української військової школи, які після докорів командування погодилися повернутися на позиції. Разом із юнаками зголосився їхати на фронт Помічний курінь Січових стрільців (116 бійців). Попри відсутність екіпірування, брак знань та вмінь, досвіду у військовій справі, юнаки рішуче вирушали захищати незалежність своєї країни.

Демонструється відеофрагмент «Бій під Крутами»

Читець 4: Простір стигне, у мороз закутий,
Час не йде – також замерз мабуть...
Справа насип, а позаду Крути,
А за ними і на Київ путь...

Там заслін крихкий – студентські чоти
(Але духом нескоримі, ні!)

Проти муравйовської піхоти,
Тих ординців чорних – матросні.

У заброд досвідчені солдати –
Вже гвинтівок щіряться стволи!

А вони не вміли ще вбивати,
Може й неціловані були...

Господи, зішли підмогу, де ти?

Дай вернути до батьків й родин...

Та як сотник крикнув – “На багнети!”

Всі звелись в атаку, як один.

Накривала заметіль кривава –

Та набоїв бракло, не снагу!

Тут кричали і “Ура!” і “Слава!”,

І навек лягали у сніги...

Вороги знущалися над тими,

Хто останній не зберіг патрон,

Розстріляли дико – розривніми,

Тих, які потрапили в полон...

Плакали зимові краєвиди –

Навіть час ту рану не задме...

“Душу й тіло...” – як останній видих.

Залп. І другий. Тихе – “Ще не вме...”

...Лопотять знамена жовто-сині,

Їх звитягу не зітруть літа,

Бо вони воюють ще й донині –

Наша Надісторія Свята...⁴

Читець 5: Ще юнаки, ще майже діти,

А навкруги і смерть, і кров.

“На порох стерти, перебити!” –

Іде на Київ Муравйов.

Полків його не зупинити,

Та рано тішаться кати:

Коли стають до зброї діти,

Народ цей – не перемогти!⁵

Ведучий 4: Людина завжди має право вибору. Навіть тоді, коли, як їй здається, втрапила у справжню безвихідь. Інше питання, що цей вибір може бути вкрай нелегким. І дуже важливо, чим при цьому можна пожертвувати, а чим – ні. Але трапляються в житті ситуації, коли вислів «Якщо не я, то хто, якщо не зараз, то коли» має стати спонукуванням до дії.

Ведучий 1: Бо не можна дозволити бити слабшого, позбавляти людину права вибору. Не можна нав'язувати свою волю комусь. Не можна одноосібно вирішувати, хто за якими правилами і законами житиме. Не можна зраджувати Бать-

⁴ І.Гентош, «Героям Крут»

⁵ М.Лукив, «Героям Крут»

ківщину. Бо в кінцевому результаті це буде зрада самого себе.

Ведучий 2: Так, мабуть, міркували українські студенти, коли наприкінці листопада 2013 року вийшли на Майдан Незалежності в Києві, відчувши: наш вибір не просто ігнорують, нашу волю практично ґвалтують. Вони могли сидіти вдома, в теплі, і вважати, що «мій голос нічого не вирішить». Але вони вийшли, і їх почули.

На екран проєктується відеофрагмент «Революція Гідності», що служить відеорядом до наступних слів.

Ведучий 3: Так робив свій вибір козак Михайло Гаврилук, який, за його словами, прощався з життям, коли його катували беркутівці, але не втрачав при цьому людської подобі. Так вели себе майданівці, що беззбройними з дерев'яними щитами та у будівельних касках йшли вулицю Грушевського, а проти них – озвіріла рота Садовника з російськими снайперськими гвинтівками.

Читець 6: Вітчизну не кинемо псам на поталу,
Сконає ненависна тля.

Повік не забуде фашистську навалу
«Небесної Сотні» земля!

До щастя і волі знайдемо дороги,
Мир в кожному домітку ввійде.

Відродиться в серці ростком Перемоги!
І в душах Весною зійде!⁶

Читець 7: А сотню вже зустріли небеса..

Летіли легко, хоч Майдан ридав...

І з кров'ю перемішана сльоза....

А батько сина ще не відпускав..

Й заплакав Бог, побачивши загін:

Спереду – сотник, молодий, вродливий.

І юний хлопчик в касці голубій,

І вчитель літній — сивий-сивий..

І рани їхні вже не їм болять..

Жовто-блакитний стяг покритий їм тіло..

Як крила ангела, злітаючи назад,

Небесна сотня в вирій полетіла

Ведучий 4: І побиття студентів, і розстріли на Майдані – справа рук росії та її ставлеників у Києві. А потім сусідня недоімперія лише поглиблювала гібридні атаки. Окупація та анексія Криму, коли десятки військових моряків в окупованому Криму, не маючи наказу застосовувати зброю, не давали окупантам зайняти свої кораблі, навіть коли росіяни (яка дикість! просто якесь середньовіччя у XXI столітті!) топили судна, щоб заблокувати наших у бухті Донузлав!

Ведучий 1: «Браття» прийшли зі своєю осоружною «любов'ю», коли Україна, знекровлена у боротьбі з їхніми ж ставлениками, була безза-

хисною, з розпроданою армією, з добровольцями, що пішли боронити державу прямо з Майдану, у чім стояли.

Демонструється відео Г.Бабич «На дні рюкзака солдата»

Ведучий 2: Щоб відвернути увагу від Криму, кривавий карлик починає вторгнення на Донбас. Надзусиллями всієї країни та її передового загону – добровольців, волонтерів, підприємців – Україна обороняється. Вчорашні касири і клерки, вчителі і студенти, баристи та айтишники раптом неочікувано для себе стають оборонцями. Бо якщо не я, то хто? При цьому вони не втрачають людяності, недоступної розумінню орків.

Читець 8: За пазухою сіре кошеня

Зігріло вкотре серце після бою;

Не маючи ні роду, ні звання

Воно було солдатом і героєм.

За латами дешевої броні,

Обпалені розпушувало вуса.

З тривогою дивилось на вогні

Пекельного на Сході землетрусу.

Таке патріотичне і смішне

З душі збивало скрутності оскому,

Здавалося теплішим за шинель,

Коли мурчало пісню колискову.

Торкалося рожевим язиком

До ран, що запалилися від гною,

І пахло дивовижно молоком,

Домівкою, дитинством та війною.

І байдуже, де Захід, чи де Схід;

Воно загралось гільзами з патронів:

Маленьке і беззахисне, як світ,

Дитя війни сучасних батальйонів.

Та мужніми робилися серця,

Бо знали: в найсуворіші години,

За пазухою кожного бійця

Є часточка своєї України!⁷

Ведучий 3: Малазійський Боїнг, ДАП, Луганський аеропорт, Савур-могила, Іловайськ, «слово русского офіцера», Дебальцеве... Орки сунули зі сходу, не дотримувалися жодних конвенцій, жодних правил та звичаїв ведення війни. Що могли протиставити їм наші хлопці, погано екіпіровані, практично малоозброєні, без логістики, без медицини, без боекомплекту? Сталеву волю, мужність, витримку, безмежну мотивацію і віру. Віру у справедливість своєї боротьби, віру у те, що добро повинно перемогти, і віру у Бога. На війні невірних нема

Ведучий 4: Ця молитва була розміщена на одному з блок-постів ЗСУ і торкала серця навіть найстійкіших атеїстів:

⁶ Автор невідомий

⁷ Р. Кахович

Читець 9: Побудь, мій Боже, отут, зі мною,
У цьому полі, у розпал бою.
Серед руїни і серед краху
Не дай пізнати глибини страху.
Не дай упасти в зневіру й розпач
І побратимам розбігтись врозтіч.
Побудь, мій Боже, отут, між нами,
Душею батька, сльозою мами,
Сестри любов'ю, брата плечима,
Чеканням милої, її очима.
Побудь мій Боже, отут, зі мною,
Посеред світу, посеред болю.
Храни від смерті, від кулі вражої.
Будь мені, Боже, вартою, стражею.
Я тіло й душу тобі офірую.

Побудь, мій Боже, зі мною! Вірую!»⁸

Ведучий 1: Поступово з небуття повставала наша Армія, створювалася міжнародна коаліція держав, що протистоять всесвітньому екзистенційному злу.

Демонструється відео Мамука Хазарадзе «Браття – українці»

Ведучий 2: А потім настав чорний лютий 2022 року. Коли ворог вчинив повномасштабне вторгнення в Україну. Настав час, коли цьому треба покласти край. І найкращі наші сучасники, співвітчизники і люди по усьому світу розуміють: маємо чинити спротив.

Ведучий 3: Тоді, у перший день повномасштабного вторгнення Росії, одним із найгарячіших місць на мапі України став Кримський перешийок, через який колони ворожої бронетехніки рвалися на Херсонщину. З метою виграти дорогоцінний час українське командування вирішило підірвати Генічеський автомобільний міст.

Ведучий 4: Виконати це завдання зголосився матрос Віталій Скакун. Віталій замінував важливий стратегічний об'єкт, але вчасно відійти не встиг – до мосту вже рушили російські танки. За свідченнями побратимів, Віталій вийшов на зв'язок і повідомив про те, що підриває міст. Одразу ж пролунав вибух, унаслідок якого безстрашний морпіх загинув.

Ведучий 1: Ця самопожертва не була марною: героїчний вчинок Віталія значно уповільнив просування ворога, що дало підрозділу змогу передислокуватися та організувати оборону...

Демонструється відео «Ніколи не плач»

Ведучий 2: Сусідня недоімперія та її президент-вбивця воюють не лише і не стільки з армією. Вони здійснюють системне знищення нашого народу. Це злочини, що мають назву – геноцид.

Ведучий 3: Буча, Ірпінь, Мощун, Катюжанка, Маріуполь, Херсон, Ізюм, Суми, Чернігів, Охтирка, Харків... Десятки міст та сіл нашої держави. Сотні і тисячі невинних жертв, закатованих, з'валтованих, розстріляних із зв'язаними за спиною руками. За герб, за прапор, за мову, за віру, за людяність, за просте людське бажання – жити у вільній демократичній країні.

Ведучий 4: Жінки та немовлята у пологових будинках, старі і хворі у лікарнях, вагітні жінки у своїх домівках, діти, чие дитинство, у кращому випадку, проходить під гул сирен, на руїнах їхніх будинків, у евакопотягах, за кордоном...

На екран проектується фото хлопчика, що постраждав від ракетної атаки на житловий будинок у місті Дніпро

Читець 10: Стоїть малюк, закривши оченята,
На личку рана, куртка вся брудна,
До ротика підносить рученята,
А у кремлі радіє сатана.
Де дівся дім, де іграшки поділись?

⁸ Автор невідомий

Де ліжечко, в якому тихо спав?
 Де теплий плед, під ним із татом грілись,
 Коли мороз за носика щипав.
 Де книжечка із добрими казками?
 Машинки, ними грався з дідусем.
 А де усе, що так любила мама?
 Куди, скажіть, поділося усе?
 Стоїть малюк, не може зрозуміти,
 Що він зробив поганого комусь.
 Чому сидять заплакані діти
 І стогне чийсь згорьований татусь.
 Бабуся в крик і падає на землю,
 Благає всіх: «Рятуйте! Поможіть!»
 Бо десь отам, у цій руїні темній
 Її донька з онуками лежить.
 Це будуть перші згадки із дитинства:
 Руїни, сльози, страх і крик людей.
 Навіки закарбується це звірство
 У душах всіх скалічених дітей.⁹

Ведучий 1: Ці діти ніколи не пробачать рашистам їх звірства. Ці діти уже на правду не назвуть їх братами. Як і їхні батьки...

Читець 1: - Давай, Танюш, прогоним стужу
 И без обиды и хулы
 Поднимем тост за нашу дружбу,
 Соединив опять столы.
 Наш разговор не будет лишним -
 Уходит в Лету наше время!
 С тебя пирог коронный с вишней,
 С меня – бутылка и пельмени!
 - Знайду, напевне, кілька слів
 І так скажу: «Сусіди,
 Між нами тисячі столів
 Із поминок-обідів.
 Якщо оті столи зібрати,
 Що поминали хлопців,
 Мій буде в Києві стояти,
 А твій аж у Находці...»
 Мені не треба ваших слів,
 Ні пам'яті, любові...
 Між нами – тисячі столів
 І море, море крові.¹⁰

Ведучий 2: Біда ще й у тому, що в окупованому Криму та на інших тимчасово окупованих територіях підрастають юні українці, які зараз знають моральних тортур, яких відправляють у сучасний гітлерюгенд – «юнармію».

Ведучий 3: А скількох сиріт, і не тільки, вивозять рашисти з окупованих територій!!! Хто і коли знайде та поверне цих українців, яким уготована доля сучасних яничарів, манкуртів, перекотиполя без роду та племені, якщо їм вдасться вижити і не загубитися на безмежних просторах мордо-

ру, не забути, звідки вони...

Ведучий 4: А скількох дітей уже забрала ця війна! У Харкові, Херсоні, Запоріжжі, Одесі, Вінниці, на Київщині, Сумщині, Чернігівщині, Миколаївщині, в десятках сіл і містечок України. Вони могли б стати гарними людьми, творити майбутнє нашої Батьківщини, прожити гідне і достойне життя. Але їх долі перекреслила війна. Хай будуть прокляті ті, хто її спричинив!

Читець 5: Ті, що народжуються раз на століття, умерти можуть кожен день.

Кулі примхливі, як дівчата, – вибирають найкращих.

Підлість послідовна, як геометрія, – вибирає найчесніших.

В'язниці гостинні, як могили, – вибирають неприборканих.

Криваві жоржини ростуть над шляхом у вічність.

Тріпочуть під вітром короткі обривки життя.

І тільки подвиг людського духу доточить їх до безсмертя.¹¹

Ведучий 1: Історики кажуть, що так формуються нації. Попри втрати та біль від них, народ мій є, народ мій вічно буде! Бо він не нападає, а обороняється, не перешкоджає нікому, а йде власним шляхом. Бо ми зробили свій вибір, як робили його сотні наших пращурів. Але, сподіваюсь, на відміну від них, ми зможемо його, цей вибір, захистити. І саме так, пам'ятаючи: якщо не я, то хто, якщо не зараз, то коли.

На екран проєктується відео "Утікайте, москалі, з української землі"

Вірш поетеси Лесі Горової читає Анатолій Паламаренко

Ведучий 2: Сотні років минуло з тих трагічних і героїчних подій, які ми згадували сьогодні. Батурина, Запорізька Січ, Крути... Лише три епізоди з довгої і кривавої історії російської «братньої любові». Сотні років, за які Україна продовжувала боротьбу, то бурхливо і відкрито, то підпільно, непомітно. Сотні років накопичувала сили, протидіяла агресорам із сходу, платила непомірну плату життями найдостойніших своїх дітей. Хтось може сказати – і що ж, мовляв, змінилося? Ми знову на майже тих самих позиціях. Історія повторюється? То навіщо ж були жертви?

Ведучий 3: Тетяна Чорновол, журналістка, народний депутат восьмого скликання, а наразі – старший лейтенант ЗСУ, командир взводу, оператор Стугни, стверджує, що у лютому 2022 року, вирушаючи воювати, рятуючи ракети, які зберігалися на складах на Житомирщині, була

⁹ О.Киця

¹⁰ Тетяна Малахова «Діалог з московським экс-приятелем»

¹¹ Ліна Костенко

переконана, що їй вдасться прожити на цій війні не більше трьох днів. І коли журналістка Яніна Соколова запитує її «ти ж мати двох дітей, батько яких загинув ще у 14-му році, нащо ти вчиняла так?», Тетяна відповідає просто: щоб після нас, колись, піднялися нові покоління українців, які знають свою історію, які розуміють цінність власної мови, власної віри та незалежності України.

І вони роблять неймовірно просто цієї миті, зараз!..

На екран проєктується відео «Фортеця Бахмут» групи Антитіла

Ведучий 4: Тож кожен із нас зараз, воюючи чи навчаючись, волонтерючи чи донатячи на Армію, підтримуючи у робочому стані об'єкти критичної інфраструктури чи лікуючи людей, чинячи спротив на окупованих територіях чи рятуючи постраждалих – робимо те, що можемо, задля досягнення віковичної мрії справжніх українців – жити у заможній, суверенній, незалежній державі.

Звісно, що найважче зараз нашим воїнам. Саме їх руками підтримується наше відносно спокійне життя.

Читець 6: Якби не ці руки – чи сходило б сонце?

Чи знав би ти, світе, про ще один день?

Якби не ці руки... В мозолях долоні...

Чи чув би ти, світе, пташиних пісень?

Якби не ці руки – в мастилі, у бруді –

Чи пахнув би хліб на святковим столі?

Якби не ці руки і світло у грудях,

Чи були б ще весни опісля зими?

Якби оці руки здалися, втомились,

Чи був би ти, світе, один знає Бог.

Якби не ці руки, за котрі молились,

Не було би мрій між відбоєм тривоги.

Якби не ці руки, чи мав би ти змогу

Дітей обіймати, любити, рости?

Якби не ці руки, чи була б дорога,

Якщо навіть в ямах, на рідній землі?

Це воїнів руки. Найкращих у світі

Українських героїв, захисників!

Якби не ці руки, чи міг би ти жити?

Задумайтесь, люди! Подякуйте їм!

Ведучий 1: Кожна жертва – від Героїв Крут до Героїв Небесної Сотні, оборонців ДАПу, Маріуполя, Херсона, Києва, Чернігова, Ізюма, Бахмута, Соледара, Сум, Вугледара та десятків міст і сіл України, бійців, добровольців і волонтерів – не буде марною, бо кинута вона на оltар незалежності. І вона наближає нашу перемогу.

Читець 7: Ну от закінчиться війна. І стане тихо над полями.

Ми мовчки вип'ємо до дна за пацанів, які не з нами.

Хто мав би жити, та поліг, хоч рано їм було вмирати.

Згадаєм поіменно всіх. І вам накажем пам'ятати...

Читець 5: Я повернусь сюди після війни і стану перед вами на коліна.

Чийсь онуки, діти і сини

померли, щоб не вмерла Україна.

Молитвою згадаю імена,

і покладу найкращі в світі квіти.

Було б все добре, якби не війна!

І ви могли б ще довго-довго жити....

Ведучий 2: Пропоную згадати жертв всіх визвольних змагань нашого народу за незалежність, зокрема і випускників нашого коледжу, що віддали життя у боротьбі з навалом московії протягом 2014 – 2023 років, хвилиною мовчання: Роман Абрамов, Вадим Наумов, Василь Законов, Віктор Діхтєвський, Володимир Катюшко, Ярослав Косюченко, Михайло Хорошавін, Григорій Ніколайчук, Сергій Дух, Роман Жалівців, Максим Сторожук, Богдан Цибульський, Сергій Костюк, Назар Цінський, Сергій Король. Вони загинули за те, щоб Україна була!

На екран проєктується відеофрагмент «Метроном (Хвилина мовчання)»

Ведучий 3: Допоки народ єдиний, допоки усвідомлює, хто його ворог, доти ми сильні. А з ворогами – чи зовнішніми, чи внутрішніми (як от корупція) – ми мусимо боротись. І ця боротьба закінчиться тоді, коли «на оновленій землі врага не буде супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люди на землі!»

Читець 9: Коли вечір стане золотим

Наче вітер з вирію повіє,

Я тобі, кохана, розповім

Як Творець здійснить казкові мрії

Як в нафантазованих світах

Янголи насіють дивні квіти

Як збудують місто в небесах

Ті безвинні, що хотіли жити.

Як насадять зоряні сади

У чарівно-білих райських хмарах

Ті незламні, що змогли пройти

Довгий шлях від Крут до Вугледара.

На екран проєктується відеофрагмент «В той день, коли закінчиться війна»